

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YARGI KARARLARINDA
İDARENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU
VE
HİZMET KUSURU**

CANAN YAVUZ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SELDA ÇAĞLAR

EDİRNE 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
...KAMU İŞLETİMİ..... ANABİLİM DALI
.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cezayir JAVU7 tarafından hazırlanan
Yargı Kararlarında Hukukun Hukukî Sınırları ve Hukuk Kurumu
Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim
Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 11.06.2019 günü saat
14.00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin
* Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/ OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Selma ŞAĞLAL	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üy. Hakan S. Gökçe	Kabul Edilmesine	
Dr. Burçin AYDOĞDU	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10256430
Yazar Adı / Soyadı	CANAN YAVUZ
T.C.Kimlik No	39949167222
Telefon	5323143874
E-Posta	canankenger@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Yargı Kararlarında İdarenin Hukuki Sorumluluğu ve Hizmet Kusuru
Tezin Tercümesi	Legal Responsibility of Administration and Service Detect on Judgement Decisions
Konu	Hukuk = Law ; Kamu Yönetimi = Public Administration
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	291
Tez Danışmanları	PROF. DR. SELDA ÇAĞLAR
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	idarenin hukuki sorumluluğu, hizmet kusuru, idarenin sorumluluğu

19.06.2019

İmza:.....

Tezin Adı: Yargı Kararlarında İdarenin Hukuki Sorumluluğu ve Hizmet Kusuru

Hazırlayan: Canan YAVUZ

ÖZET

Devlet birey ilişkilerinin artması beraberinde idarenin faaliyetlerinin de artmasına sebep olmuştur. Her geçen gün kişilerin idare ile olan ilişkilerinden doğan ihtiyaçlarının artışına cevap vermek durumunda olan idare bu ihtiyaçları karşılamakla yetkili ve mükelleftir. İdarenin tekelinde veya katılımıyla gerçekleşen bu faaliyetler ise kimi zaman bireylerin haklarına veya menfaatlerine zarar verir nitelikte olabilmektedir. Özel sektörün faaliyet alanından doğan zarara karşı bireyin yargı sürecini başlatma ile yargıya taşınan konunun yargı makamlarınca nasıl ve hangi ilkelere göre ele alınacağı Türk hukuk mevzuatında somut olarak belirtilmesine karşılık, idarenin bireylere verdiği zararın tazmini yönünde anayasal ve yasal hükümler oldukça soyut niteliktedir. İdarenin hukuki sorumluluğuna yönelik temel mevzuat olan 1982 Anayasası'nın 125. maddesinde yer alan "*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.*" düzenlemesi idarenin kişilere karşı hesap verilebilirliğini garanti altına almaktadır. İdarenin hukuka aykırı ve/ya hukuka uygun faaliyetleri ile verdiği zararları, kişilerin de idarenin hizmeti sebebiyle uğradıkları zararları nasıl telafi edeceği, hangi hallerde talep edebilecekleri meselesi gündeme gelmektedir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde idarenin sorumluluğunun tarihsel süreçte gelişimi, idarenin hukuki sorumluluğu ve idarenin sorumluluk nedenleri ile idarenin sorumluluğunun doğabilmesi için gereken şartlar; ikinci bölümde idarenin kusur sorumluluğunun temeli olan hizmet kusuru kurumunun özellikleri, hizmet kusuru sayılan haller ve uygulamada sık karşılaşılan konulardan hizmet kusuru sebebiyle idari yargıda açılan davalarda vekalet ücreti ve hizmet kusuru sebebiyle meydana gelen zararlarda faiz konuları işlenmiş; üçüncü ve son bölümde ise idarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan hallere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: idarenin sorumluluğu, hizmet kusuru, kusursuz sorumluluk

Name of Thesis: Legal Responsibility of Administration and Service Defect on Judgement Decisions

Prepared by: Canan YAVUZ

ABSTRACT

The improvements in the relations between the governments and the individuals have led to an increase of administrative activities. The administration, which is obliged to meet the increase in the requirements of the individuals that are arising from the relations of the individuals with the administration, shall be responsible for and entitled to meet the aforesaid requirements. However, the actions, which are monopolized by the administration or done in collaboration with the administration, might give damage to essence of the rights and interests of the individuals. The launch of the judicial procedures by the individuals against the losses caused by business activities of the private sector and also how the issue shall be examined by the judicial authorities and which principles shall be regarded have been explained clearly in Turkish legal legislation, nevertheless, the legal and constitutional provisions related to the compensation of the losses caused by the administration are rather implicit. The accountability of the administration towards the individuals are guaranteed by the expression “All actions and procedures of the administration shall be prosecutable” in the 125th Article of the 1982 Constitution, which is the basic legislation in terms of the legal responsibility of the administration. The losses caused by the activities of the administration which are incompatible or compatible in conformity with the law, how the individuals shall compensate their losses due to the administrative services and in which conditions they shall demand compensation are on the agenda.

This study is composed of three chapters and the first chapter mentions the improvement of the administrative responsibility in the history, legal responsibility of the administration with the reasons of legal responsibility and the conditions required for administrative responsibility; the second chapter discusses the characteristics of the service defect institution, which is the basis for the defect

responsibility of the administration, the situations which are accepted as service defect and fee of counseling in the courts filed in administrative justice against service defect which is most common in the application and the interest rates in the losses caused by service defect; the third and the last chapter include situations which exculpate the administration or decrease its responsibility.

Key words: administrative responsibility, service defect, absolute liability

ÖN SÖZ

Hukuk devletin bir gereği olarak ortaya çıkan idarenin hukuki sorumluluğu ve hizmet kusuru kavramları günümüzde uygulaması fazla olan kurumlardır. İdarenin hukuki sorumluluğu, idarenin mali sorumluluğunu ifade ederken; hizmet kusuru idare hukukuna özgü bir kavramdır. Türk hukuk mevzuatında idarenin hukuki sorumluluğu ve hizmet kusuruna karşı yargısal hak arama yolunun önünü açan 1982 Anayasası md.125/7 “*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.*” düzenlemesi ile soyut bir kural getirmiştir. Bu soyut düzenleme Anayasa md.129 ile md.40, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile somut hale getirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu düzenlemelerde de hizmet kusurunun ne olduğu ve nasıl değerlendirildiğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple doktrin ve yargı içtihatlarıyla hizmet kusurunun kapsamı ve içeriği somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Diğer deyişle, anılan düzenlemelerin idarenin hangi işlem ve eylemleri karşısında bireylere yargıya başvurma imkanı tanıdığı, yargı kurumlarının da idarenin işlem ve eylemlerine karşı yapılan başvurularda idarenin sorumluluğunda hangi ilke ve ilkeler üzerinden karar vermesi gerektiğini belirleyen açık yasal düzenlemeler bulunmadığından hizmet kusuru nazariyesinin çerçevesi doktrin ve yargısal içtihatlarla çizilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple çalışmamızda yerel mahkeme, Bölge İdare Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarıyla sorumluluğun başlangıcı ve sınırları meselesi bir bütün halinde yoğun olarak işlenmiştir. Yargı makamlarının bile tekdüze bir uygulamasının olmadığı bu konunun sınırları içtihatların yanı sıra doktrin ile yüksek lisans ve doktora tezlerinden faydalanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada idarenin hukuki sorumluluğu ile idarenin idare hukukundan doğan sorumluluğu olarak değerlendirilen hizmet kusurundan doğan sorumluluğunun kapsamı ve unsurları, bu sorumluluğu azaltan ya da ortadan kaldıran nedenler ve bunların hukuki sonuçları teorik bilgi ile birlikte ağırlıklı olarak yargı içtihatlarından yararlanılarak ortaya konmuş, özellikle Danıştay ve Yargıtay içtihatlarında idarenin

kusur sorumluluğu olarak değerlendirilen olgular ışığında idarenin kusur sorumluluğunun hukuki sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda idarenin hizmet kusuruna dayanan sorumluluğunun kapsamının yargı kararları ile daraltılması, genişletilmesi ve geliştirilmesi arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Ağırlıklı olarak idarenin kusur sorumluluğunun temeli olan hizmet kusuru işlenmişse de bunun yanı sıra idarenin kusursuz sorumluluğuna, kamu ajanlarının özel hukuk sorumluluğuna da yer verilmiştir.

Meşakkatli bir sürecin nihayetinde ortaya çıkan bu çalışma, kıymetli yol gösterenim ve tez danışmanım Prof. Dr. Selda ÇAĞLAR'ın katkılarıyla şekillenip bu halini almıştır. Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen; yönlendirme, bilgilendirme ve kütüphanesiyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendirmeme yardımcı olan saygıdeğer Hocama şükranlarımı sunuyorum.

Bu süreçte bilgi, kaynak ve tecrübelerini esirgemedен amacıma ulaşmamda yardımcı oldukları için Prof. Dr. Zehreddin ASLAN ve Av. Rifat ÇULHA'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve tabi ki manevi desteğini her an yanımda hissettiğim eşim Altan YAVUZ'a minnettarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: İDARENİN SORUMLULUĞU	3
A.İDARENİN SORUMLULUĞU VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.Genel Olarak Sorumluluk Kavramı	3
2.İdarenin Sorumluluğu	3
3.İdarenin Sorumluluğunun Tarihsel Gelişimi	6
a.Dünyadaki Tarihsel Gelişimi	6
b. Türk Hukukundaki Tarihsel Gelişimi	9
B. İDARENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU.....	13
1.İdarenin Özel Hukuktan Doğan Hukuki Sorumluluğu	15
2.İdarenin İdare Hukukundan Doğan Hukuki Sorumluluğu.....	16
C.İDARENİN SORUMLULUK TÜRLERİ	17
1.İdarenin Kusur Sorumluluğu	18
a.Hizmet Kusuru	19
b.Görev Kusuru.....	22
2.İdarenin Kusursuz Sorumluluğu	40
a.Tehlike(Risk) İlkesi.....	41
b.Kamu Külfetleri Karşısında Eşitlik İlkesi.....	47
D.İDARENİN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI.....	49
1.İdareye Yüklenebilir Olma (İdarenin Tutum ve Davranışı)	50
a.İdarenin İdari İşlemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluğu	53
b.İdarenin Eylemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluğu	55
(1) İdari Eylemlerden Doğan Hukuki Sorumluluk.....	56
(2) İdari Olmayan Eylemlerden Doğan Hukuki Sorumluluk	57

c.İdarenin Sözleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluğu	62
(1) Özel Hukuk Sözleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluk.....	62
(2) İdari Sözleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluk.....	63
2.Zarar.....	66
a.Genel Olarak Zarar Kavramı.....	66
b. Zararın Şartları	67
(1) Ortada Bir Zarar Olmalıdır	67
(2) Zarar Gerçekleşmiş, Kesin Olmalıdır	67
(3) Zarar Parayla Ölçülebilir Nitelikte Olmalıdır.....	72
(4) Zarar Hukuken Korunan Bir Menfaate Yönelik Olmalıdır	72
c. Zararın Türleri.....	73
(1) Maddi Zarar	73
(2) Manevi Zarar	88
3.Nedensellik Bağı.....	93
a.Nedensellik Bağının Kurulabildiği Durumlarda İdarenin Tazminat Sorumluluğu.....	94
b. Nedensellik Bağının Kurulamadığı Durumlarda İdarenin Tazminat Sorumluluğu.....	96
c. Nedensellik Bağının Kurulamamasına Rağmen İdarenin Manevi Tazminat Sorumluluğu.....	100
BÖLÜM II: HİZMET KUSURU	110
A.HİZMET KUSURU KAVRAMI	111
B.HİZMET KUSURUNUN AYIRICI ÖZELLİKLERİ	114
1.Genellik.....	114
2. Anonim Olma	116
3. Bağımsızlık.....	116
4. Değişkenlik ve Esneklik	117
5.Aslîlik	118
C.HİZMET KUSURU SAYILAN HALLER	118
1.Hizmetin Kötü İşlemesi	119
a.Sağlık ve Tedavi Hizmetlerinden Doğan Zararlar	120
b.Haksız Elkoyma-Müsadereden Doğan Zararlar.....	132

c.Yolların Yapım, Bakım ve Onarımından Doğan Zararlar	136
d.Güvenlik Hizmetlerinden Doğan Zararlar	141
e.Muhtelif Nedenlerden Doğan Zararlar	144
2.Hizmetin Hiç İşlememesi	145
a.Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Zararlar.....	147
b.Trafik Hizmetlerinin Yerine Getirilmemesinden Doğan Zararlar	149
3.Hizmetin Geç İşlemesi.....	158
a.Sağlık ve Tedavi Hizmetlerinden Doğan Zararlar	159
b. Muhtelif Nedenlerden Doğan Zararlar.....	161
D. HİZMET KUSURU SEBEBİYLE İDARİ YARGIDA AÇILAN	
DAVALARDA VEKALET ÜCRETİ.....	161
E. HİZMET KUSURU SEBEBİYLE MEYDANA GELEN ZARARDA FAİZ	166
F.TAM YARGI DAVALARINDA VERİLEN KARARLARIN İCRASI.....	172
BÖLÜM III:İDARENİN SORUMLULUĞUNU ORTADAN KALDIRAN	
VEYA AZALTAN HALLER.....	175
A.İDARENİN SORUMLULUĞUNU KALDIRAN HALLER.....	175
1.Mücbir Sebep.....	176
2.Beklenmeyen Hal.....	179
B. İDARENİN SORUMLULUĞUNU KALDIRAN VEYA AZALTAN	
HALLER.....	181
1.Zarar Görenin Kusuru.....	181
a.Zarar Görenin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Kaldırması	181
b.Zarar Görenin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Azaltması.....	185
2.Üçüncü Kişinin Kusuru	191
a.Üçüncü Kişinin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Kaldırması.....	192
b.Üçüncü Kişinin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Azaltması	194
SONUÇ.....	197
KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA.....	206

KISALTMALAR LİSTESİ

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	: Anayasa
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
bkz	: bakınız
BT	: Bilgisayarlı Tomografi
C	: Cilt
cm	: santimetre
Çev	: Çeviren
DMK	: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu
DSİ	: Devlet Su İşleri
Dr	: doktor
E	: Esas
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EKG	: Elektrokardiyografi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K	: Karar
km	: kilometre
md	: madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
mm	: milimetre
NST	: Nonstress testi
parag	: paragraf
s	: sayfa

SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
USG	: Ultrasonografi
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
Y	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

İdare, mensubu olduğu hukuk düzeninde kişilere kamu hizmetini yerine getirmekle yetkilidir. Bu yetki beraberinde idarenin sorumluluğunu da getirmektedir. Hukuk devleti ilkesinin anayasal norm olduğu Türk hukuk sisteminde idarenin sorumluluğunun varlığı da şüphesizdir. İdare, kamu hizmetlerini işlem, eylem veya sözleşmeler ile yerine getirmektedir. Ancak idarenin bu faaliyetleri kimi zaman kişiler için bir zarar doğurabilmektedir. Bu halde idare tarafından zarara uğratılan kişinin hiç şüphesiz ki hak arama özgürlüğü mevcuttur. İdare verdiği zararı telafi etmezse kişiler zararın tazmini için dava açmak suretiyle yargı makamlarına başvurabilmektedir. Bu yolda ilk adımı atan kişiler davalarını, doğru yargı makamları önünde ve doğru kurallar nezdinde açmalıdırlar. Hizmet kusuruna dayalı davalar kural olarak idari yargı kolunda açılıp idare hukuku kurallarına göre çözümlenmektedir. Ancak bazen de dava konusu, adli yargı kolunun görev alanına girebilmektedir. Hangi vakanın idarenin hangi sorumluluk türüne dayandığını, hangisinin hizmet kusuru teşkil edip hangisinin etmediğini ayırt etmek her zaman kolay olmamaktadır. Bu görev ayırımında kimi zaman yargı makamları bile zorlanmakta, hatta çelişkili kararlar verebilmektedir.

Zira idarenin sorumluluğu yalnızca hizmet kusurundan doğmamaktır. İdarenin kusur sorumluluğunun bir diğer çeşidi olan idarenin özel hukuk sorumluluğu da mevcuttur. Hatta idarenin meydana gelen zararda bir kusuru olmasa dahi sorumluluğuna gidilebilmektedir, ki buna idarenin kusursuz sorumluluğu denilmektedir. Tüm bu hallerde idarenin sorumluluğu doğabilecek olup idarenin sorumluluk türünün tespiti ile vakaya uygulanacak kurallar ve karara bağlayacak yargı makamları farklılık arz edecektir. Bu sebeple zararı meydana getiren faaliyetin idarenin hangi sorumluluk türüne dayandığını doğru tespit etmek son derece önemli olup bir o kadar da meşakkatlidir. Son derece karmaşık olan hizmet kusurunun mevzuatta açıkça düzenlenmemiş olması da bu konunun yargı kararlarıyla somutlaştırılmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple yargı kararlarına oldukça yer verilmiştir.

İdare ile ilgili olmaksızın kamu ajanının görevini aşar mahiyetteki faaliyetleri sebebiyle de kişiler zarara uğrayabilmektedir. Ancak kamu ajanının görevini aşan mahiyetteki faaliyetleri sebebiyle meydana gelen zararda idarenin sorumluluğu çoğunlukla doğmamakta, kamu ajanının haksız fiil sorumluluğuna gidilmektedir. Bu halde de idare hukuku kuralları uygulanmayacak ve idari yargı mercileri görevli olmayacaktır; adli yargıda özel hukuk kuralları çerçevesinde zararın tazmini hususunda karar verilecektir. Tüm bu hususların ayrımı karar veren merciin ve kuralların tespiti için önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra terminolojik bütünlüğün sağlanabilmesi için çalışmamızda kamu görevlisi ile kamu ajanı kavramı aynı anlamda kullanılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümde idarenin sorumluluğunun kapsamı ve tarihsel gelişimi, sorumluluk türleri ve nedenleri ile sorumluluğun şartları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise hizmet kusuru kavramı ve kapsamından bahsedilmiş, son olarak üçüncü bölümde ise idarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan hallere yer verilmiştir.

BÖLÜM I

İDARENİN SORUMLULUĞU

Bu bölümde idarenin sorumluluğunun tarihsel süreç içindeki gelişimi, sorumluluk türleri, idarenin sorumluluk nedenleri ile idarenin sorumluluğunun doğması için gereken şartlar ele alınmıştır. İdarenin sorumluluk nedenlerinde kusur ayrımı yapılarak kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk hallerine değinilmiştir. Özellikle tekdüze bir uygulaması olmayan kusur sorumluluğu hallerinden hizmet kusuru, görev kusuru ve kişisel kusur yargı kararları nezdinde incelenmeye çalışılmıştır.

A.İDARENİN SORUMLULUĞU VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.Genel Olarak Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk, sözlük anlamıyla kişinin kendi davranışlarını ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesini ifade etmektedir.¹ Hukuk düzeninde de benzer nitelikte algılanan sorumluluk kavramı “bir kimsenin diğer bir kimseye hukuken korunan bir hakka dayanmaksızın verdiği zararı tazmin etme yükümlülüğü” olarak tanımlanmaktadır.²

2.İdarenin Sorumluluğu

İdare, faaliyetlerini yerine getirirken birçok işlem, eylem ya da sözleşme yapmaktadır. İdare bu üç yöntemle hizmetini yerine getirirken kişilerin hukuki durumlarını, hak ve menfaatlerini etkileyecek nitelikte kararlar almakta, kusurlu ya da kusursuz olarak kişilerin zararına da sebebiyet verebilmektedir. Kaldı ki

¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0261dc929881.69649549 (01.12.2018)

² Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, 5. Bası, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s.704

gelişmekte olan ülkemizde ihtiyaçlar doğrultusunda idarenin yaptığı hizmetlerin gerek nitelik gerekse sayıca çoğalmasıyla birlikte kişilerin bu faaliyetlerden zarar görme ihtimali de artmıştır. İdarenin, faaliyetlerini yerine getirirken kişilerin meşru menfaat ya da haklarına zarar vermesi beraberinde sorumluluğunu da getirmektedir. Çünkü idareye verilen yetkinin, hukuk devleti ilkesi gereğince sorumluluğu da getireceği şüphesiz bir gerçektir. Böylece idarenin faaliyetleri dolayısıyla zarar görenlerle görmeyenler arasında bozulan denge, idarenin sorumluluğu kavramı ile sağlanabilecektir.

1982 Anayasası'nın³ md. 125/7 hükmü uyarınca *“İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”* İdarenin sorumluluğunun Anayasa ile güvence altına alınması bu konunun önemini ortaya koymaktadır. Anayasa'nın bu hükmü idarenin eylem ve işlemlerinden doğan zararların idarece tazmin edilmesi hususundaki temel ve genel hükümdür.

Anayasa'nın başka hükümlerinde de idarenin sorumluluğu düzenlenmiştir. Anayasa md. 40/3 hükmü uyarınca *“Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.”* Ayrıca Anayasa'nın md. 129/5 hükmüne göre *“Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.”*

Anayasa md. 125'teki düzenleme genel nitelikte bir ifade iken, md. 40/3 ile md. 129/5 kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken sebep oldukları zararların karşılanmasına yönelik yalnızca hizmet kusurunun içerisinde yer alan bir sorumluluk türü olan görev kusurunu kapsadıkları için özel nitelikli düzenlemelerdir.

³ Bundan sonra Anayasa olarak anılacaktır.

İdarenin sorumluluğu, yalnızca anayasal bir hüküm olmayıp kanunlarda da yer almaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun⁴ “Kişilerin Uğradıkları Zararlar” başlıklı md. 13/1 hükmüne göre “*Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. (...) Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.*” Bu hükümde kamu görevlilerinin, görevlerini yerine getirirken meydana gelen zarar sebebiyle açılan davalarda doğrudan taraf olmayıp, zarar görenler tarafından idare aleyhine dava açılması gerektiği ifade edilmiştir. İşbu kanun hükmü ile Anayasa md. 129/5 ve md. 40/3’te de idarenin kamu görevlilerinin faaliyetlerinden doğan zararlarla ilgili sorumluluğu hususunda benzer düzenlemeler mevcuttur. Bu daraltıcı nitelikteki düzenlemelerin olmasının sebebi şöyle açıklanabilir: idare, idari faaliyetlerini kamu ajanı ya da personeli olarak tanımlayabileceğimiz öznelere marifetiyle yerine getirmektedir. İdarenin bu ajanları, insan olması sebebiyle hata yapabilmekte ve bu hataları sonucunda idare adına ve idareyi temsilen zarara sebebiyet verebilmektedir. Sosyal hukuk devleti ilkesi ve hukuk güvenliği çerçevesinde bu zararların tazmini gerekmekte olup, idarenin hukuki sorumluluğuna gidilebilmektedir. Ancak idarenin hukuki sorumluluğuna gidilebilmesi için her zaman kamu ajanının hatası ya da bir eylemi de aranmamaktadır. Hata, eksiklik, yanlışlık doğrudan faaliyetin kendisinden de kaynaklanabilmektedir. Hatta bu noktada idarenin kusuru olmasa dahi tazmin yükümlülüğü doğabilmektedir.⁵ Bu sebeple idarenin sorumluluğu kusursuz sorumluluğu da içeren geniş bir yelpazede ele alınmaktadır.

İdarenin sorumluluğu kavramının ihtiyaçtan doğarak mevzuatlarımızda yerini alma süreci de dahil olmak üzere amacı, var olan zararın giderilerek mağduriyetin sona erdirilmesidir. Bu hususta Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında idarenin sorumluluğunu şöyle dile getirmiştir: “*...İdare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru*

⁴ Bundan sonra DMK olarak anılacaktır.

⁵ Bu konudaki yargı kararları, 1. bölümünün C.2. kısmında “İdarenin Kusursuz Sorumluluğu” başlığı altında yer almaktadır.

veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir, idarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya eksiklik şeklinde tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır...”⁶ Uyuşmazlık Mahkemesi kararından da anlaşıldığı üzere idare faaliyetlerini yerine getirirken kusuruyla ya da kusuru olmaksızın gerçek veya tüzelkişilere zarar verebilmektedir. İdare kusuru sebebiyle bir zarara mahal veriyse bu idarenin kusur sorumluluğunu, idareye atfedilebilir bir kusur bulunmamakla birlikte kamu vicdanı sebebiyle idarenin zararın tam veya bir kısmını karşılaması hali ise idarenin kusursuz sorumluluğunu ifade etmektedir.

3.İdarenin Sorumluluğunun Tarihsel Gelişimi

a.Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

İdarenin sorumluluğunun ortaya çıkıp bugünkü şeklini almasında üç aşamalı bir süreç yaşanmıştır. İlk aşamada idarenin hukuki sorumluluğu reddedilmiş, ikinci aşamada sınırlı olarak sorumluluğuna gidilmiş ve son aşamada da tam bir sorumluluk rejimi oluşmuştur.⁷

19. yüzyılın başlarına kadar süren birinci dönemde kural, devletin ve dolayısıyla idarenin sorumsuzluğudur. Egemen devlet ilkesinin geçerli olduğu bu dönemde yasama, yürütme ve yargı tek bir hükümdarın elinde bulunmakta, memurlar da hükümdarın verdiği emirleri aynen yerine getirmek zorunda idi. Bu dönemin sonlarına doğru Fransız Devrimi gerçekleşmiş ve 26 Ağustos 1789 tarihli İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi yayımlanmıştır. Bu beyannamenin 15. maddesine göre “*Tophumun tüm kamu görevlilerinden, görevleriyle ilgili olarak hesap sormak*

⁶ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 24.09.2018, E.2018/337 K.2018/456, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(02.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(02.12.2018))

⁷ Ender Ethem Atay-Hasan Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010,s.41

haklı vardır.” Bu hüküm bu dönemde devletin sorumluluğu yerine memurların kişisel sorumluluğu düşüncesini geliştirmekten öte geçememiştir. Ancak bu gelişmenin ikinci dönemi derinden etkilediği yadsınamaz bir gerçektir.⁸

1850'lere rastlayan ikinci dönemde, hak ve özgürlüklerin ortaya çıkması ve gelişmesi sonucu önce Fransa'da başlamak(1870'ler) sonra da diğer Avrupa kıtası ülkelerine yayılmak ve nihayetinde Amerika Birleşik Devletleri(1946), İngiltere(1947) ve İsviçre(1988)'de kabul edilmek suretiyle idarenin sorumluluğu kuramı günümüze doğru yola çıkmıştır⁹. Hak ve özgürlük anlayışının ortaya çıkmasının yanında devletin sadece güvenlik, savunma ve adalet hizmetlerini yerine getiren jandarma devlet kimliğinden sıyrılıp ekonomik ve sosyal yaşama karışmasını amaçlayan düşünce akımının doğuşu da egemen devlet-sorumsuz devlet anlayışını temelinden sarsmıştır. Devletin ekonomik ve sosyal yaşama karışması ile devlet sık sık bireylerle karşı karşıya gelmiş, kamu hizmetleri gitgide artmaya, genişlemeye başlamıştır. Faaliyetlerin artması ile bu hizmetlerden doğan bireysel zararlar da artış göstermiş ve bu süreçte devletin verdiği zararları tazmin fikri siyasi ve hukuki anlamda geçerlilik kazanmaya başlamıştır.¹⁰ Bu anlamda atılan ilk adım öncelikle idari ve adli yargı mercilerinin ayrılması için de kullanılan ve doktrinde oldukça geniş bir yer alan, Laferriere'nin yapmış olduğu “hakimiyet tasarrufları” ve “temşiyet tasarrufları” ayrımının yapılmasıdır.¹¹ Esin, temşiyet tasarruflarını özel kişilerin günlük işlerine, günlük eylemlerine benzeterek temşiyet tasarruflarıyla devletin günlük işlerini ifade etmiştir. Bu ayrım ile birlikte devletin temşiyet tasarruflarından dolayı medeni hukuk kurallarına göre sorumlu tutulması fikri ortaya çıkmıştır. Hakimiyet tasarrufları¹² yönünden devletin sorumsuzluğunun bir süre daha devam etmesinin ardından hakimiyet tasarruflarından dolayı sorumsuzluk süreci ekonomik ve siyasal düşünce

⁸ Yüksel Esin, *Danıştay'da Açılacak Tazminat Davaları-İkinci Kitap:Esas, İdarenin Hukuki Sorumluluğu*, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 1973, s.16

⁹ Lütfi Duran, *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.138 Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, s.2

¹⁰ Esin, *a.g.e.*, s.16-17

¹¹ Bahtiyar Akyılmaz, *Türkiye'de İdarenin Mali Sorumluluğu(Profesörlük Çalışması)*, Konya, 2004, s.10; Esin, *a.g.e.*, s.17

¹² Hakimiyet tasarrufları; devletin kamu hukuku tüzelkişisi sıfatıyla yaptığı, egemenlik kudretini kullanarak verdiği emirlerle yaptığı tasarruflardır.

akımlarının etkisiyle kısa sürmüş ve devletin hakimiyet tasarrufları da sorumluluk kapsamına dahil olmaya başlamıştır.¹³

Bu geçiş sürecinde medeni hukuk kurallarının devletin hukuki sorumluluğuna uyarlanması noktasında bocalamalar yaşanmış, bu bocalamalar üçüncü ve son aşamayı getirmiştir: kamu hukukuna özgü kuralların ortaya çıkışı. Doktrinde bu dönemin Fransız Danıştay'ının 6.12.1855 tarihli Rothschild kararı¹⁴ ile başladığı ve Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 1.2.1873 tarihli Blanco kararı¹⁵ ile de devletin sorumluluğunun medeni hukuk kurallarıyla yönetilemeyeceği, kamu hukukuna özgü kuralların varlığının kaçınılmaz olduğu fikri ortaya çıkmıştır.¹⁶ Bu süreçte ilk kez hizmet kusuru kuramının ve akabinde idari risk kuramının doğuşu ile kusursuz sorumluluk düşüncesinin ortaya çıktığı görülmüştür. Kusursuz sorumluluk alanında başlangıçta bayındırlık faaliyetleri sebebiyle özel mülklere verilen özel ve olağandışı zararlarda, idarenin kusuru aranmaksızın Devletçe tazmini amaçlanmıştır. Bu kuram diğer kamu hizmetleri alanında da uygulanmaya başlamış ve özellikle mesleki kaza

¹³ Esin, a.g.e., s.17

¹⁴ 1855'te Devlet Şurası Rothschild kararı ile şu hükmü vermiştir: "...Amme hizmetlerinden doğan hak ve vecibe münasebetlerine, efrat arasında oluğu gibi, mücerred medeni kanun ahkam ve prensipleri tatbik olunamaz; ezcümle bir idare memurunun kusur, ihmal veya hatasından Devlete terettüp eden mesuliyet ne mutlak ve ne de umumi bir mesuliyettir; her hizmetin mahiyet ve ihtiyaçlarına göre tahavvül eder..." Charles Crozat/Çev. Ferit H. Saymen, *Fransız Âmme Hukukunda Mukavele Harici Kusurdan Doğan Mesuliyet*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl: 1 Sayı:3, Ağustos 1935, s.284., <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97224> (02.12.2018)

¹⁵ Blanco kararına konu olay şöyledir; devlet tarafından emanet usulüyle işletilen tütün işletmesinin işçileri tarafından kullanılan bir vagonet küçük bir çocuğa çarpar ve yaralanmasına sebebiyet verir. Çocuğun babası, Fransız Medeni Kanunu'nun istihdam edenin sorumluluğu hakkındaki hükümlerine dayanarak adliye mahkemelerinde zararın tazmini için devlete karşı tazminat davası açar. Gironde valisi, devlete karşı adli yargıda tazminat davası açılmayacağını ileri sürerek görev uyuşmazlığı kararı alır ve olay Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi'ne intikal eder. Uyuşmazlık Mahkemesi, devletin kamu hizmetlerinin yürütülmesinde istihdam ettiği kişilerin üçüncü kişilere verilen zararlardan dolayı devletin sorumluğu olduğuna karar verir. Tribunal des conflits, 1 Şubat 1873, Blanco, 1er suppl. s.61 Akt. Kemal Gözler, *İdare Hukuku Dersleri*, 5. Bası, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2007, s.718-719

¹⁶ Ayrıca 1873 tarihli Blanco Kararı ile Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi hem kamu hizmetinden kaynaklanan zarar sebebiyle devletin sorumluluğuna karar vermiş, hem de bu sorumluluğun idari yargı tarafından karara bağlanması gerektiğine karar vermiştir. Atay, *İdare...*, s.707

ve umulmayan hallerden doğan zararların tazmininde kusursuz sorumluluk ilkesine başvurulmuştur.¹⁷

b. Türk Hukukundaki Tarihsel Gelişimi

Dönemin dünyadaki baskın görüşü olan egemen devlet anlayışı, Osmanlı İmparatorluğu'nun teokratik devlet düzeni anlayışına da uygundu. Bu sebeple devletin, memurları marifetiyle faaliyetleri yerine getirirken verdiği zararlardan sorumsuzluğu anlayışı başlangıçta Osmanlı İmparatorluğu'nda da kabul edilmişti. Memurlar, hükümdara bağlı oldukları için memur ancak hükümdarın verdiği görev haricindeki eylemlerinden sorumlu tutulabiliyordu. O sorumluluk da memurun kişisel sorumluluğu idi, devletin sorumluluğuna gidilemezdi. 1789 Fransız Devrimi, tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nu da etkilemiş, hak ve özgürlük anlayışı sınırlı da olsa 1839'da Tanzimat Fermanı'nda vücut bulmuştur. Bu yeniliğin ardından 1868 yılında bugünkü ismiyle Danıştay olan Şura-yı Devlet'in kurulması idare hukuku alanındaki yenilik hareketlerinden biri olmuştur.

Şura-yı Devlet'in kurulması ile idari rejime¹⁸ geçilmiş olması devletin sorumluluğu konusunda gelişmelerin yaşanacağına umut olmuşken, 1876 Anayasası Şura-yı Devlet'i yalnızca memurların yargılanması görevine bakan bir organ durumuna getirdiği için bu umut da yitirilmiştir.¹⁹ Keza beklenen, Şura-yı Devlet'in yalnızca memurlar için değil, idarenin de sorumluluğuna gidilebilmesini sağlayacak yargı organı olmasıydı.

Gözler, Türk hukukunda idarenin hukuki sorumluluğunun tarihsel gelişimini anayasal dönemlere göre dört grupta incelemiştir. O'nun tasnifine göre ilk dönem olan 1876 Kanun-i Esasi döneminde devletin bireylere verdiği zararlardan dolayı devletin kamu hukuku sorumluluğu olmayıp yalnızca özel hukuk sorumluluğu var idi

¹⁷ Esin, *a.g.e.*, s.17-18

¹⁸ İdari rejim, idarenin özel hukuktan ayrı bir hukuka tabi olmasına ve idarenin ayrı mahkemelerde yargılanmasına denir. Gözler, *a.g.e.*, s.27

¹⁹ Esin, *a.g.e.*, s.18

ve Kanun-i Esasi, bu sorumluluk sebebiyle açılacak davalara bakacak olan mahkemenin Şura-yı Devlet değil, genel mahkemeler olduğunu hükme bağlamış idi. Bu dönemde idari faaliyetler sebebiyle doğan zararların adliye mahkemelerinde görülmesi, ayrı bir idari sorumluluğun gelişmediğini göstermektedir.²⁰

İdarenin sorumluluğuna ilişkin Türk hukuk tarihindeki ikinci dönem, yeni bir anayasa olan 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu dönemidir. Bu dönemde Şura-yı Devlet, idareye karşı açılan tazminat davalarına bakmaya başlamıştır.²¹ Bunun dayanağı ise 1925 tarihli 669 sayılı kanunla, Şura-yı Devlet'in tam yargı davalarına bakabileceği hükmüdür. Bu gelişme, idari rejimin etkisinin artmasını sağladığı gibi, idarenin sorumluluğu kuramını sağlamlaştırdığının da göstergesidir.

1938 yılında 3546 sayılı Danıştay Kanunu çıkarılmış, bu Kanun 669 sayılı Şura-yı Devlet Kanunu'nun yerini almıştır.²² 669 Sayılı Kanun'a göre Danıştay, üç idari daire ve bir dava dairesi olmak üzere dört daireden oluşmaktaydı. 3546 sayılı Kanun'la ise Danıştay üçü idari ikisi dava olmak üzere beş daireye ayrılmıştır. Bunun yanı sıra yapılan kanun değişikliği ile Danıştay henüz sorumluluğa dair yeni gelişim sağlarken, 1952 tarihli bir kararında kusursuz sorumluluk ilkesini uygulamıştır. Olayda uçaksavar mermisinin havada patlamayarak bir fabrikanın üzerine düşüp patlaması sonucu meydana gelen zararların tazmini için açılan davada *"...merminin hariçte imal edilmiş olması, idari bir fiilin icrasıyla meydana gelmiş olan zararın tazmin edilmemesi için bir sebep teşkil etmeyip, bilakis bu zararın telafisi hakkaniyet ve adalet esaslarından bulunduğu..."*nu ifade ederek kusursuz sorumluluk ilkesini uygulamıştır. Bu kararı risk ilkesinin uygulama biçimi olarak anlayabiliriz.²³ Danıştay'ın bu kararı ile henüz idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğunu, 1961 Anayasası'nın 114. maddesi yürürlükte olmadığı yıllarda bile içtihatla kusursuz sorumluluğu kabul ettiğini görüyoruz. Kusursuz sorumluluk ilkesi, hala mevcut mevzuatımızda da açıkça

²⁰ Gözler, *a.g.e.*, s.719

²¹ A. Şeref Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, 22. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s.283

²² Atay-Odabaşı, *Teori ve Yargı...*, s.54

²³ Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.599-600

düzenlenmemiştir. 1982 Anayasası'nda da kabul gören idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğuna ilişkin Anayasa md. 125 hükmünden yorum yoluyla, yargısal ve bilimsel içtihatlarla oluşturulmuş bir ilke olarak hukukumuzda yerini aldığını görüyoruz.

İdarenin sorumluluğuna ilişkin Türk hukuk tarihindeki üçüncü dönem olan 1961 Anayasası'nın kabulü ile idarenin sorumluluğu meselesi önemli bir yol almış, açıklığa kavuşmuştur. 1961 Anayasası'nın 114. maddesine *“İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”* hükmü getirilerek idarenin sorumluluğu açıkça düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra 1961 Anayasası md. 140/1 *“Danıştay, kanunların başka idarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derecede idare mahkemesidir.”* hükmü ile Danıştay'ın birincil yargı mercii olduğu anayasal ilke haline gelmiştir. Tüm bu gelişmelerin yanı sıra 24.12.1964 kabul tarihli Resmi Gazete'de 31.12.1964 tarihinde yayımlanan 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve bu Kanun'da yer alan *“İlk Derece Mahkemesi Olarak Danıştay'da Görülecek Davalar”* başlıklı md.30/B hükmüne göre *“İdari eylem veya işlemlerden dolayı hakları muhtel olanlar tarafından açılacak tam yargı davaları”*nın doğrudan Danıştay'da çözümleneceği düzenlenmiştir. Böylece bu dönemde idarenin sorumluluğu hem anayasal hem de yasal mevzuata girmiştir. Bunun yanı sıra 1961 Anayasası'nda 20.09.1971 tarihinde yapılan anayasa değişikliği ile 140. maddeye *“Asker kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargı denetimi Askerî Yüksek İdare Mahkemesince yapılır...”* hükmü son fıkra olarak eklenmiştir. Tüm bu mevzuat değişikliği ile beraber idarenin kusur-kusursuz sorumluluk ayrımı yapılmadan sorumluluğunun kabul edildiği 1961 Anayasası dönemi idarenin sorumluluğu hususunda oldukça gelişme sağlanan bir dönem olmuştur.

Gelişimin dördüncü dönemi olan 1982 Anayasası'nda da idarenin sorumluluğu meselesi yine kabul edilmiş, hatta bu Anayasa'da 1961 Anayasası'na nazaran daha fazla düzenleme yapılmıştır. Mevcut Anayasa'da da 1961 Anayasası'nda olduğu gibi md. 125/7'de *“İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür...”* hükmüne yer vermiştir. Anayasa bu hükmüyle

önceki anayasal metnin tekrarı niteliğinde kalmıştır. Hükümün lafzından idarenin kusur ya da kusursuz sorumluluğu ayırımına yine gidilmediğini, idarenin sorumluluğuna ilişkin genel bir madde vasfını taşıdığını anlıyoruz.

Bu hükümün yanı sıra Anayasa md.129/5'te kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken meydana gelen zararlar için kişilerin idare aleyhine dava açması gerektiği düzenlenmiştir. Bu hüküm ile 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na nazaran bir adım daha ileri giderek kamu görevlilerinin kusurlarından doğan zararlar için bireylerin kamu görevlisine değil, doğrudan idareyi muhatap alarak idare aleyhine tazminat davası açması gerektiğini anayasal hükme bağlamıştır. İdarenin asli, bir diğer adıyla birincil sorumluluğunu düzenleyen bu hüküm iki yanlı bir koruma sağlamaktadır. Bu hükümle hem memurların kusurlu idari faaliyetlerinden dolayı bireyleri uğrattıkları zararları sebebiyle karşılama idare gibi ödeme kabiliyeti yüksek bir muhatap çıkararak bir nevi sigortacı tayin etmiş, hem de kendi ajanlarına doğrudan dava açılmasını engelleyerek ajanlarının verimli çalışmasının devamını sağlamaya çalışmıştır. Madde metninden anlaşılabileceği üzere bu hüküm kamu ajanlarının yalnızca yetkilerini kullanırken meydana gelen zararları kapsamaktadır, yetki dışı işlem veya eylemlerinden doğan zararları kapsamamaktadır.

İdarenin sorumluluğuna ilişkin Anayasa'daki bir diğer hüküm ise md. 40/3'tür. Bu hükümde resmi görevlilerin haksız işlemleri sonucu kişilerin zarar görmesi halinde zararın devlet tarafından karşılanması düzenlenmiştir. Bu maddedeki "haksız işlem" ile kastedilen, idari nitelikteki yani idareye atıf ve izafe edilen idari işlem niteliğindeki haksız işlemlerdir. İdari işlemler de kamu ajanına verilen görev ve yetkilerin kullanımını gerektirdiğine göre bu maddeden doğan zararlar da kamu ajanının görevini yerine getirirken ya da yetkisini kullanırken sebep olduğu zararlardır.²⁴

Anayasa haricinde DMK'nin 13. maddesinde de idarenin sorumluluğu düzenlenmiştir. Anılan hükme göre kişiler kamu ajanlarının görevleriyle ilgili

²⁴ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.117

uğradıkları zararlar için doğrudan idare aleyhine dava açmalıdır. Esasa yönelik bir hüküm niteliği taşımayan bu kanun maddesi, sadece davalı tarafın idare olacağını düzenlediğinden Anayasa md.129/5'in tekrarı olmaktan ileriye geçememiştir.

Gözübüyük ise, idarenin kusur sorumluluğunu Anayasa md. 2'de sayılan hukuk devleti ilkesine dayandırmakta, kusursuz sorumluluk ilkesini ise sosyal devlet ilkesine dayandırmaktadır. Kusur sorumluluğunu hukuk devleti ilkesine dayandırmasının gerekçesini, bu ilkenin idarenin hem hukuka uygun hareket etmesi hem de hukuka aykırı davranışlardan kaçınmasını, hukuka aykırı davranışlarından doğan bir zarar var ise de bunun tazminini hukuk devleti ilkesinin olağan sonucu olarak görmesine dayandırmaktadır.²⁵ Ancak mevcut mevzuat dahi idarenin sorumluluğu hususunda yetersiz kalır iken yalnızca sorumluluğun varlığının ispatı için hukuk devleti ve sosyal devlet ilkesinin bulunmasının yeterli olmayacağı ortadadır. Kaldı ki Kıta Avrupası sistemini kabul eden Türk hukuk sisteminde içtihat ile değil, normlar ile yargılama yapılmaktadır. Bu sayede belirlilik ve hukuk güvenliği ilkesi gereğince öngörülebilirlik de sağlanacaktır.

B. İDARENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Genel olarak hukukta üç tür sorumluluk olup bunlar siyasi, cezai ve hukuki sorumluluktur.²⁶ Bu başlıkta idare yönünden bu sorumluluk türlerinden sadece hukuki sorumluluğun söz konusu olduğunu açıklamaya çalışacağız.

İdare Hukuku için en önemli sorumluluk türü idarenin hukuki sorumluluğudur. İdarenin hukuki sorumluluğu, **mali sorumluluk** da denilen **malvarlığı sorumluluğudur**.²⁷ İdare Hukuku açısından hukuki sorumluluğun önemli olmasının sebebi ise İdare Hukukunda karşılık bulan sorumluluk türü olmasından

²⁵ Gözübüyük, *a.g.e.*, s. 285

²⁶ Gözler, *a.g.e.*, s.714

²⁷ Gözler, *a.g.e.*, s.715

kaynaklanmaktadır. İdarelerin siyasi²⁸ ve cezai sorumlulukları bulunmadığı için idare hukukunda temel kabul edilen sorumluluk türü hukuki sorumluluktur. İdareler, kişilere verdikleri zararlar sebebiyle görev kaybı yaşamadıkları için siyasi sorumlulukları yoktur. Verdikleri zararlardan dolayı haklarında hapis veya başka bir cezaya da hükmedilemeyeceğinden cezai sorumlulukları da bulunmamaktadır. İdareler, şahıslara verdikleri zararları ancak malvarlığından bir miktar ödeme yaparak tazmin etmektedir ki bu durum hukuki sorumluluğun karşılığıdır. Danıştay, idarenin hukuki sorumluluğunu şöyle tanımlamaktadır:

*“İdarenin hukuki sorumluluğu, kamusal faaliyetler sonucunda, idare ile yönetilenler arasında yönetilenler zararına bozulan ekonomik dengenin yeniden kurulmasını, idari etkinliklerden dolayı bireylerin uğradığı zararın idarece tazmin edilmesini sağlayan bir hukuksal kurumdur. Bu kurum, kamusal faaliyetler nedeniyle yönetilenlerin malvarlığında ortaya çıkan eksilmelerin ya da çoğalma olanağından yoksunluğun giderilebilmesi, karşılanabilmesi için aranılan koşulları, uygulanması gereken kural ve ilkeleri içine almaktadır.”*²⁹

İdare faaliyetlerini yerine getirirken kusuruyla ya da kusuru olmaksızın gerçek veya tüzelkişilere zarar verebilmekte, verdiği zarar sebebiyle de kendi malvarlığıyla sorumlu olabilmektedir. İşte idarenin yalnızca malvarlığı ile sorumlu olması sebebiyle idarenin hukuki sorumluluk türüne mali sorumluluk ya da malvarlığı sorumluluğu da denilmektedir. İdarenin siyasi ya da cezai sorumluluğu olmamakta birlikte, hukuki sorumluluğu bulunmaktadır. Çalışmanın çıkış noktasını teşkil eden hizmet kusuru kavramı da idarenin hukuki sorumluluğunu gerektiren ve ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz bir kavramdır.

²⁸ Siyasi sorumluluk, siyasi karar alma yetkisine sahip kişilerin, alınan karar ve uygulamalarda ölçülü ve tedbirli davranıp davranmadıklarının kişiler, kamuoyu ve parlamento tarafından denetlenmesini sağlayan hesap verme yükümlülüğünü ifade etmektedir. Abbas KILIÇ, “Siyasi Sorumluluk Kurumunun Hükümet Sistemleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 8, 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/271232>, (01.12.2018), s. 271

²⁹Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(02.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(02.12.2018))

Hukuki sorumluluk da kendi arasında özel hukuktan doğan hukuki sorumluluk ve idare hukukundan doğan hukuki sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çünkü idarenin hukuki sorumluluğu, yürüttüğü faaliyetin tabi olduğu hukuki rejime göre değişmektedir. İdare özel hukuka tabi faaliyetlerinden dolayı özel hukuk kurallarına göre, kamu hukukuna tabi faaliyetleri dolayısıyla da idare hukuku kurallarına göre sorumludur.³⁰ Yani özel hukuk ve idare hukukundan doğan sorumluluk ayrımı uyuşmazlığın hangi yargı kolunda çözümlenmesi gerektiği yönünde bize yol göstermektedir. İdarenin özel hukuktan doğan uyuşmazlıkları adli yargıda, idare hukukundan doğan uyuşmazlıkları da idari yargıda çözüm bulmaktadır. Ancak kural bu olmakla beraber, bu kurala yargısal bazı istisnalar da getirilmiştir. Örneğin 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu md. 10/1'e göre kamulaştırmanın satın alma veya trampa usulü ile yapılamaması halinde idare, taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine müracaat ederek taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin ödenmesi karşılığında, idare adına tesciline karar verilmesini isteyebilmektedir. Bu halde kamulaştırma işlemi idari işlem ve kamulaştırma bedelinden doğan uyuşmazlık da idari nitelikte bir uyuşmazlık olsa bile bu konuyla ilgili adli yargı makamlarından asliye hukuk mahkemesinde çözüm aranacaktır.

1.İdarenin Özel Hukuktan Doğan Hukuki Sorumluluğu

Medeni sorumluluk da denilen özel hukuktan doğan hukuki sorumluluk, bir kişinin diğer bir kişiye özel hukuk alanında verdiği zararı gidermesini ifade etmektedir. Bu sorumluluk halinde, edimini ifa etmeyen borçlunun malvarlığına devlet organları aracılığıyla alacaklı el koyabilmektedir.³¹ İdare bu sorumluluk türünde özel hukuk kişisi olarak davranmaktadır ve faaliyetlerini yerine getirirken karşı tarafla eşit haklara sahiptir. Örneğin bir kamu kurumu ile bir özel hukuk tüzelkişisi Yap-İşlet-Devret sözleşmesi akdetse ve bu sözleşmenin imzalanmasından sonra uygulama aşamasında bir uyuşmazlık ortaya çıksa bu uyuşmazlık 3996 sayılı

³⁰ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.15

³¹ Gözler, *a.g.e.*, s.716

Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun'un 5. maddesine göre adli yargı alanında çözüm bulacaktır. Çünkü Yap-İşlet-Devret modeli, idarenin karşı taraf ile eşit koşullara sahip olduğu türden sözleşmelerdir. Ancak İstanbul'da idare ile deniz taşımacılığı yapacak bir şirket arasında akdedilen kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesinden doğan bir uyuşmazlık varsayıldığında ise bu sözleşme idari nitelikte bir sözleşme olduğundan çözüm yeri idari yargı mercilerinden olan Danıştay olacaktır. İlk örnek idarenin özel hukuktan doğan sorumluluğunu ifade ederken, ikinci örnek ise idarenin idare hukukundan doğan sorumluluğunu anlatmaktadır.

İdarenin özel hukuktan doğan sorumluluğu, ancak özel hukuk niteliği taşıyan faaliyetlerinden doğmaktadır. Bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararında da, özel hukukun eşit hak ve menfaatlara sahip kişiler arasındaki hukuki ilişkilere ait kurallardan ibaret olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun tabii bir sonucu olarak da idare hukuku ilişki ve anlaşmazlıklarına idare hukuku kuralları, özel hukuk ilişki ve anlaşmazlıklarına ise özel hukuk kurallarının uygulanması gerekliliğine değinilmiştir.³²

2.İdarenin İdare Hukukundan Doğan Hukuki Sorumluluğu

İdari sorumluluk da denilen bu hukuki sorumluluk türü, idarenin bir kişiye verdiği zararın, idarenin malvarlığından bazı değerlerin zarar gören kişinin malvarlığına cebri olarak aktarılmasıyla tazmin edilmesidir. İdare kendi verdiği zararı kendi malvarlığındaki bir değeri zarar gören kişinin malvarlığına geçirerek, kendi rızasıyla tazmin etmelidir. Ancak zarar veren idarenin verdiği zararı kendi rızasıyla tazmin etmemesi durumunda tazmin, idari yargı organlarının verdikleri kararlarla sağlanır. İşte idarenin verdiği zararın idari yargı kararıyla tazminine idari sorumluluk denmektedir.³³

³²Yargıtay Büyük Genel Kurulu, 27.01.1973, E.1972/6, K.1973/2, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.04.2019)

³³ Gözler, *a.g.e.*, s.716

İdare faaliyetlerini yerine getirmek üzere kişilerle sözleşme yapabilmekte veya tek taraflı olarak eylem veya işlem gerçekleştirebilmektedir. Eğer bu faaliyetler sebebiyle kişiler zarar görürse idare hukuku kuralları çerçevesinde idarenin hukuki sorumluluğuna gidilebilecektir. Hizmet kusuru da idarenin idare hukukundan doğan hukuki sorumluluğu başlığı altında değerlendirilmektedir.

C.İDARENİN SORUMLULUK TÜRLERİ

İdare hukukunda idarenin sorumluluğu kusur esasına göre gruplandırılmaktadır. Kusur, hukuk düzeninin kınadığı, hoşgörmediği davranış biçimidir.³⁴ Kusur kavramı özel hukuk ve kamu hukukunun ortak terimidir. Ancak özel hukukta bir haksız fiilden sorumlu olmak için kusurlu olmak sorumluluğun bir şartı iken, idare hukukunda bir şartı değil ancak özellikli bir halidir. Çünkü idarenin meydana gelen zararda kusuru olmasa dahi kusursuz sorumluluk ilkeleri gereğince sorumluluğuna gidilebilmektedir.

İdare hukukunda kusur, sorumluluk nedenlerinin hangisinin tercih edileceği noktasında önem arz etmektedir. İdarenin ortaya çıkan zararda kusuru var ise idarenin kusur sorumluluğuna, yok ise kusursuz sorumluluğuna başvurulabilecektir.

Doktrinde kabul gören görüşe göre idarenin sorumluluğunun şartları üç tanedir:

- ✓ Bir zararın varlığı,
- ✓ Zararı doğuran işlem veya eylemin idareye yüklenebilir olması,
- ✓ Zararla işlem veya eylem arasında nedensellik bağının bulunması.³⁵

³⁴ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara, 2016, s.591

³⁵ Esin, *a.g.e.*, s.22; Murat Yaman, *İdari Yargı Dava Rehberi*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.28; Halil Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Güncellenmiş 5. Baskı, Sayram Yayınları, Konya, 2013, s.244;

Buna karşılık doktrinde kusur kavramını, sorumluluğun şartlarından biri olarak kabul eden görüşler de mevcuttur.³⁶

Ancak idarenin sorumluluğunun yalnızca kusurdan ibaret olmayıp kusursuz sorumluluğa da dayanması, kusursuz sorumluluğun istisnai sorumluluk anlayışından çok, kural niteliği taşıması sebebiyle idarenin sorumluluğunun doğması için gereken şart yerine kusurun sorumluluğun nedenlerinden biri olarak sayılmasının sistematik açıdan da anlaşılabilir olacağı kanaatindeyiz.

1.İdarenin Kusur Sorumluluğu

İdare, hem özel hukuk hem de idare hukuku alanındaki faaliyetlerinde kusurlu eylemlerde bulunarak zarara sebebiyet verebilmektedir. Bu sebeple, idarenin kusur sorumluluğu içinde idarenin hem özel hukuk sorumluluğunu hem de idari sorumluluğunu barındırmaktadır. İdarenin özel hukuktaki kusur sorumluluğunun var olması halinde uyuşmazlık adli yargıda özel hukuk kuralları çerçevesinde çözülecektir. Özel hukuk kurallarına tabi olan haller özellikle, idarenin personelinin haksız fiilleri, fiili yol, haksız el atma ve idarenin özel hukuk sözleşmelerinde karşımıza çıkmaktadır.³⁷ İdare personelinin haksız fiilleri, idarenin sorumluluğunu doğurmamakta olup kamu ajanının salt kişisel kusuru olarak kabul edilmektedir. Çalışmanın odak noktalarından biri idarenin kusur sorumluluğu olduğundan ağırlıklı olarak idarenin idare hukukundan doğan kusur sorumluluğu izah edilmeye çalışılacaktır.

İdarenin idare hukukundaki kusurlu davranışlarından doğan sorumluluğu, teknik bir terim olan **hizmet kusuru** kavramı ile ifade edilmektedir. Hizmet kusuru, idare hukukuna özgü, kendine has kuralları olan, özel hukuktaki kusur kavramından ayrılan nitelikte bir kavramdır. İdare hukukunda, idarenin kusur sorumluluğu

Metin Günday, *İdare Hukuku*, 9. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2004, s.345; Atay, *İdare...*, s.714

³⁶Gürsel Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, Birinci Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2016, s.271; Gözler, *a.g.e.*, s.757

³⁷ Yıldızhan Yayla, *İdare Hukuku*, 1. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.360

denildiğinde akla hizmet kusuru gelmektedir. Yargı makamlarının kararlarında da idarenin kusur sorumluluğu hizmet kusuru olarak ifade edilmektedir.

İdare, faaliyetlerini kamu ajanları marifetiyle yerine getirmektedir. Kamu ajanları da kimi zaman görevleri gereği kimi zaman kendi kişisel kusurlarıyla kişilere zarara verebilmektedirler. Kamu ajanlarının kişisel kusurları görevinden ayrılamayacak nitelikte ise karşımıza hizmet kusurunun içinde değerlendirilen görev kusuru kavramı çıkmaktadır. Buna karşılık kamu ajanının görevinden ayrılabilen salt kişisel kusuruyla zarara sebebiyet vermesi hizmet kusuru olarak değerlendirilemeyecek olup, bu hale uygulanacak sorumluluk rejimi ve kuralları da farklı olacaktır. Türk hukukunda bu iki sorumluluk halini ayırt eden herhangi bir mevzuat şu an için bulunmamakta olup, uygulamada hizmet kusuru ile kişisel kusur ayrımı her somut olayın özelliğine göre değerlendirilerek karar verilmektedir. Aşağıda bu ayrım yargı kararları ile izah edilmeye çalışılacaktır.

a.Hizmet Kusuru

Hizmet kusuru kavramı, idarenin idare hukukundan doğan kusur sorumluluğunu ifade etmektedir. Danıştay idarenin kusur sorumluluğunu, idare hukukunda kabul gören adıyla hizmet kusurunu şöyle tanımlanmaktadır: *“İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda hizmet kusuru, özel hukuktaki anlamından uzaklaşarak nesnelleşen, anonim bir niteliğe sahip, bağımsız karakteri olan bir kusurdur. Hizmet kusurundan dolayı sorumluluk, idarenin sorumluluğunun doğrudan ve asli nedenini oluşturmaktadır.”*³⁸

³⁸Danıştay 15.Dairesi, 30.05.2016, E.2015/9957, K.2016/3880, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/03.12.2018>

Danıştay tarafından hizmet kusuru kavramının çerçevesi de şöyle çizilmektedir: *“İdare uhdesine tevdi edilen kamu hizmetlerinin ifasında önce gerekli teşkilatı kurmak; bu teşkilatın ayni, şahsi ve mali imkan ve araçlarını hizmete hazır tutmak, hizmetin ifası sırasında hizmetin zamanında ve gereği gibi işlemesine devamlı olarak nezaret etmek ve hizmetin işleyişini kontrol etmekle sorumludur. Gerek hizmetin ayni, şahsi ve mali imkan ve araçlarının temin ve ifasındaki kusur, gerekse temin edilen bu araçlarla ifa olunan hizmetin geç işlemesi, gereği gibi veya hiç işlememesi; idareye zarar gören kimselerin bu nedenlerle doğan zararlarını tazmin sorumluluğunu yükler.”*³⁹

Danıştay’ın da ifade ettiği gibi idare faaliyetlerini yerine getirirken gerekli alt yapıyı hazırlamalı, bu noktada ilgili faaliyeti gerçekleştirebilmek için gerekli teşkilatlanmayı sağlamalı, yeterli ve ehil ajanlarla bu hizmeti yerine getirmeli, elverişli araç ve gereçlerle hareket etmelidir. Çünkü bu hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişinde meydana gelecek aksaklık, bozukluk ya da boşluk sebebiyle kusuru var ise idarenin hizmet kusuru sebebiyle sorumluluğuna gidilebilecektir. Hizmet kusuru sebebiyle idarenin sorumluluğunun doğması için kusur, şart olan bir unsurdur. Aksi halde idarenin hizmet kusuru sorumluluğuna değil, şartları var ise kusursuz sorumluluğuna gidilebilecektir.

Bir zarara sebebiyet veren faaliyetin hizmet kusuru niteliği taşıması, uyuşmazlığın idari yargıda idare hukuku kuralları çerçevesinde çözümlenmesini sağlamaktadır. O halde zarar verici faaliyetin hizmet kusurundan kaynaklanması halinde dava idari yargı mercilerinde açılacaktır. Uyuşmazlık konusu davaya da aksi düzenlenmemişse, idari yargının temel mevzuatı olan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu⁴⁰ hükümleri uygulanacaktır.

Hizmet kusuru sebebiyle açılacak olan davanın davacı tarafı idarenin o faaliyetinden zarar gören kişi, davalı tarafı ise zarara sebebiyet veren idare olmalıdır.

³⁹Danıştay 8. Dairesi, 20.09.2016, E.2015/11236, K.2016/7245, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.12.2018)

⁴⁰ Bundan sonra İYUK olarak anılacaktır.

Meydana gelen zarar idarenin teşkilat, araç-gereç vb. eksikliği, bozukluğu sebebiyle olabileceği gibi, idarenin ajanı marifetiyle de gerçekleşmiş olabilir. Zararın ortaya çıkmasında kamu ajanının görevinden ayrılamayan kişisel kusuru var ise-ki buna görev kusuru denilmektedir- dava, idare aleyhine açılmalıdır. Kamu ajanının görevinden ayrılamayan kişisel kusurundan dolayı doğrudan idareye karşı dava açılması gerekliliği, mevzuatta açıkça yer almaktadır. Kamu görevlisinin görevinden ayrılamayan kişisel kusurundan dolayı idareye dava açılması hususu muhtelif kanunlarda yer almakla birlikte temel olarak Anayasa'nın md. 129/5 ve DMK md.13/1 hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu maddeleri iki yönüyle ele almakta fayda vardır. İlk olarak, ilgili düzenlemeler ile idare edilenler korunmak istenmektedir. Şöyle ki, idare edilenler, kamu hukukuna tabi görevler dolayısıyla kendilerine verilen zararlarının tazmini için zararı veren kamu ajanına değil, doğrudan ilgili idare aleyhine dava açmalıdır. Böylece zarar gören, tahsil kabiliyeti yüksek olan idareden zararının tazminini doğrudan isteyebilecektir. Özellikle yüksek meblağlı zararı bulunan gerçek veya tüzelkişilerin, tahsil kabiliyeti olmayan kamu ajanı ile karşı karşıya kalması engellenmiş olacaktır. İkinci olarak bu madde, kamu ajanlarının görevlerini yerine getirirken sürekli tazminat tehdidi ile doğrudan karşı karşıya kalmalarını engellemektedir. Böylece zarar gören tarafından ilk olarak kendilerine dava açılmayacaktır. Ancak bu durum, kamu ajanının görevini yerine getirirken meydana getirdiği zararlardan tamamen sorumsuz olduğu anlamına da gelmemektedir. Kamu ajanı, görevi dolayısıyla idareye vermiş olduğu zararlardan, diğer deyişle idarenin zarar görenlere ödemek zorunda kaldığı bedel yönünden idareye karşı sorumlu olacaktır. Dolayısıyla hizmet kusuru, görev kusurunu da kapsamaktadır. Diğer deyişle, her görev kusuru aynı zamanda hizmet kusuru teşkil etmekteyken, her hizmet kusuru görev kusuru olmamaktadır.

Bu aşamada idarenin diğer kusur sorumluluklarından ayırt edilebilmesi için için yer verilen hizmet kusuruna, ikinci bölümde kavram, özellikleri ve hizmet kusurunu oluşturan haller olarak yargı kararları eşliğinde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

b.Görev Kusuru

Görev kusuru, kamu görevlisinin görevinden ayrılamayan kişisel kusurudur. Bu kişisel kusur, görev içinde ve dolayısıyla idarenin ajanına yüklediği ödev, yetki ve araçlarla işlenmektedir.⁴¹ Görev kusuru, esasen hizmet kusurunun bir türüdür. Kamu görevlisinin görev kusuruna, **hizmet kusuru ile kaynaşan kişisel kusur** da denilmektedir.

Kamu görevlisinin görev kusurunun varlığı için temel olan kriter, kamu hukukuna tabi bir görev olmasıdır. Kamu görevlisi zarar doğurucu tutumu ve davranışı bu görevi sırasında, görevin gereği olarak yapmalıdır. Burada zarar, hizmetin kuruluşu ve düzenlenmesindeki aksaklıktan kaynaklanmayıp diğer deyişle anonim olmayıp belirli bir personele bağlanabilmekte yani kişiselleştirilebilmektedir.⁴² Örneğin bir kamu görevlisi doktorun kusuru nedeniyle hastanın vefatına sebebiyet vermesinde kamu ajanı olan doktorun görev kusuru mevcuttur. Görev kusuru terimi, mevzuatımızda açıkça yer almasa da Anayasa md. 129/5'ten yorum yoluyla çıkarılabilmektedir.

Danıştay'a göre de hizmeti yürüten personelin görevi sırasında yaptığı eylem ve işlemlere ilişkin kişisel kusuru hizmet kusurunu oluşturacak ve idare de bu zararın tazminiyle sorumlu tutulacaktır.⁴³

Kamu görevlisinin eylem veya işleminin görev kusuru olarak nitelendirilebildiği hallerde, kişisel kusuruna dayanılarak adli yargı mercilerinde kamu görevlisi aleyhine doğrudan dava açılmamaktadır.⁴⁴ Görev kusurunun varlığı halinde hizmet kusuru sebebiyle idare aleyhine idari yargıda dava açılmalı, zarara

⁴¹YHGK.,23.10.2018,E.2017/1355,K.2018/1553,<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (15.02.2019)

⁴² Tan, a.g.e., s.447

⁴³Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/1546, K.2017/1202, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

⁴⁴ Y. 10. HD., 23.05.2016, E.2016/4207, K.2016/8182, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

sebebiyet veren kamu ajanının kusuru oranında da idare ilgili kamu ajanına rücu etmelidir.

İdarenin kamu ajanına rücu etmesi, rücu davası marifetiyle gerçekleşmektedir. İdarenin, kamu görevlisinin görevinden doğan kusuru sebebiyle zarar görene verdiği zararı tazmini halinde, idarenin ödediği bu tazminatı kamu görevlisine yansıtmaya rücu davası denilmektedir.⁴⁵ İdarenin, kusuru bulunan kamu ajanına karşı açacağı rücu davası, adli yargı mercilerinde görülecek ve karara bağlanacaktır. İdarenin kamu görevlisine rücu meselesi Anayasa md. 40/3, md. 129/5 ile DMK md. 13/1’de yer almaktadır.

Bu hükümlere göre kamu personelinin görevinden ayrılamayan kişisel kusuru sebebiyle zarar görene tazminat ödemek zorunda kalan idare, ödediği bedel yönünden zararı veren personeline rücu edebilir. Ancak idare zararın tamamı için değil, zararın meydana gelmesinde personelinin kusuru oranında rücu edebilir. Devlet hastanesinde görev yapan bir doktorun, zarar gören hastanın ilk operasyon sırasında hatalı olarak böbrekte idrar torbasına inen üreteri dikmiş olması nedeni ile sol böbreğinin ve sol yumurtalığının hasar gördüğü ve Ankara’da yapılan operasyon sonucunda da böbrek ve yumurtalığın alınmak zorunda kalındığı vakada, zarar görenlerin idareye karşı idare mahkemesinde açtıkları tam yargı davasında idarenin kusurlu bulunması sebebiyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiş, akabinde zarar görenlere yapılan tazminat ödemesine karşılık idare, bu ödemeye kusurlu davranışı ile sebebiyet verdiğinden bahisle tüm ödenen bedel yönünden davalı doktor aleyhine rücu davası açmış, Yargıtay ise doktorun ancak kusuru oranında sorumlu olabileceğine hükmederek doktorun kusurunu tespit eden bilirkişi raporunun da dosyada olmaması sebebiyle yerel mahkemenin kararını bozmuştur.⁴⁶

Uygulamada kamu görevlisinin görevinden ayrılamayan kişisel kusuru olarak ifade edilen görev kusuru ile görevinden ayrılabilen salt kişisel kusurunun tespiti

⁴⁵ Gözler, *a.g.e.*, s.735

⁴⁶ Y.4.HD., 21.10.2015, E.2015/4712, K.2015/11803, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

karıştırılabilmektedir. Salt kişisel kusur, çoğunlukla “kişisel kusur” terimiyle ifade edilmektedir. Bu sebeple çalışmamızda da salt kişisel kusuru ifade etmek için kişisel kusur ifadesi kullanılmıştır.

Kişisel kusur, idare adına hareket eden bir kamu ajanının idare fonksiyonunun yerine getirilmesi sırasında veya kamu hizmetini yürütmesi sebebiyle işlediği fiilin, idarenin faaliyetinin kurulmasındaki aksaklıktan, hizmetin kötü işlenmesinden veyahut idareye atfedilebilecek herhangi başka bir bozukluktan, aksaklıktan doğmayan, doğrudan doğruya kamu ajanının kendi şahsına atıf ve izafe olunan yolsuz bir harekettir.⁴⁷ Örneğin bir kamu görevlisinin görevini ifa esnasında işlemini yaptığı kişiye hakaretamız sözler söylemesi eylemi, idareye atfedilebilir bir kusur olmayıp kamu ajanının kendi şahsından doğan bir harekettir.

Kamu görevlileri, görev esnasında yaptıkları salt kişisel kusurlarına dayanan eylemlerinden dolayı kişisel olarak sorumludur. Bu hallerde idareye değil, doğrudan ilgili kamu görevlisi aleyhine adli yargıda dava açılabilir. Bu davada idarenin taraf olarak gösterilmesi halinde ise idare yönünden husumet yokluğu sebebiyle davanın reddine karar verilebilecektir. Bu sebeple zarar verici davranışın, kamu görevlisinin salt kişisel kusuru mu yoksa hizmet kusuruna bağlanabilen görev kusuru mu olduğunu tespit etmek önem arz etmektedir. Çünkü kamu görevlisinin salt kişisel kusuru denilebilen davranışlardan doğan zararlarda doğrudan kamu görevlisi aleyhine adli yargıda ve özel hukuk kuralları çerçevesinde yargılama olacakken, hizmet kusuruyla ilişkilendirilebilen hallerde ise idare aleyhine ve kural olarak idari yargıda dava açılabilir.

Kural olarak, kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken verdikleri zararlar hizmet kusuruna ilişkindir. Hizmet kusuruna dayanan tazminat istemlerinin de, Anayasa md. 129/5 ve DMK’nin 13. maddesine göre idari yargı yerinde ve idareye karşı yöneltilmesi gerekir. Ancak, kamu hizmeti kavramı ile hiçbir şekilde bağdaştırılamayacak, görev gereklerinden ve sınırlarından ilk bakışta ayrılabilen ve

⁴⁷ Ragıp Sarıca, *İdari Kaza*, C. I İdari Davalar, Kenan Matbaası, İstanbul, 1949, s.389

nesnel kurallarla belirlenmiş kamusal çerçevenin dışına çıkan eylem ve işlemler, hizmet sırasında yapılmış olsalar bile, artık kamu hizmeti olarak nitelendirilemezler. Buna bağlı olarak da, yukarıda vurgulanan anayasal ve yasal hükümler kapsamında değerlendirilemezler.⁴⁸ İşte kişisel kusur kavramı da tam bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Mağdura görevinin ifası sırasında hakaret eden kamu görevlisinin bu eylemi, her ne kadar hizmetin ifası sırasında gerçekleşse de hakaret eylemi kamu hizmeti kavramı ile bağdaştırılamamakta, kamusal çerçevenin dışına çıkmaktadır.

Memur ve diğer kamu görevlilerin kamu görevlisi sıfatı dışında özel bir kişi olarak, özel hukuk hükümlerine göre özel işlerini yaparken üçüncü kişilere verdikleri zarardan ise doğrudan doğruya kendileri sorumludur.⁴⁹ Örneğin haftasonu kahvaltısında komşusuna hakaret eden kamu görevlisinin sorumluluğu 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na⁵⁰ göre değerlendirilecektir.

Kişisel kusurda, kamu görevlisinin eyleminde açıkça ve kolayca görevinden ayrılabilen tasarruf ve hatalar görülür. Bir başka deyişle, kişisel kusurda idare nam ve hesabına hareket eden bir kamu görevlisinin idareye atıf ve izafe olunacak yerde, doğrudan doğruya kendi şahsına isnat olunan ve kişisel sorumluluğunu intaç eden hukuka aykırı eylem ve işlemleri belirgindir ve burada kamu görevlisi zarar doğurucu eylemini kamusal görevin yerine getirilmesi saiki ile ancak salt kişisel kusuru ile işlemiştir. Gerek doktrinde gerekse yargısal kararlarda personelin kişisel eylem ve davranışları idari eylem ve işlem sayılmamış, kişisel kusura dayanan davaların inceleme yerinin adli yargı olduğu, hasmının da kişinin kendisi olduğu kabul edilmiştir.⁵¹ Ancak adli yargı merciinin eylemin kişisel kusur değil de, görev kusuru ya da hizmet kusuru oluşturduğu

⁴⁸ Y. 4.HD., 01.06.2015, E.2015/4269, K.2015/7067, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁴⁹ YHGK, 01.02.2012, E.2011/4-592, K.2012/25, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.01.2019); Başka örnekler için bkz: Ahmet Nohutçu, *İdare Hukuku*, Güncellenmiş 18. Baskı, Savaş Yayinevi, 2016, s.537

⁵⁰ Bundan sonra TBK olarak anılacaktır.

⁵¹ YHGK., 23.10.2018, E.2017/1355, K.2018/1553, <https://karararama.yargitay.gov.tr/Yargitay/BilgiBankasiIstemciWeb/> (15.02.2019); YHGK, 27.03.2015, E.2013/1575, K.2015/1102, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

sonucuna varması halinde dava görev yönünden reddedilecektir. Adli ve idari yargı mercileri arasında bu konuda uyuşmazlık çıkması halinde de sorun Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından çözüme kavuşturulacaktır.⁵²

Her somut olayın özelliğine göre değişmekle birlikte önümüze gelen bir olayın hizmet kusuru sebebiyle idari yargıda mı, yoksa kişisel kusur sebebiyle adli yargıda mı görüleceği meselesi, davacının adli yargıda açtığı davaya sunduğu dava dilekçesinde sıralanan maddi olgulara göre de çözümlenebilmektedir. Örneğin adli yargıda kamu ajanına karşı açılan tazminat davasında, dava dilekçesinde işin gereğinden uzaklaşarak kamu ajanının kişisel kusurundan bahsedilmişse o halde Mahkeme davayı kişisel kusur çerçevesinde adli yargıda görmeye devam edecektir.⁵³

Uygulamada en çok karşılaşılan kişisel kusur hallerinden biri, kamu ajanının görevin ifası esnasında karşı tarafa hakaretamiz sözler sarf etmesidir. Yargıtay’a göre kamu görevlilerinin hakaret etmeleri açıkça kişisel kusur oluşturur ve hiç bir biçimde görev ile ilişkilendirilemez. Bu sava dayanan davaların, Anayasa m.129/5 kapsamında değerlendirilmesi de mümkün değildir.⁵⁴ Kamu görevlisinin görev başında hakaretine ilişkin olarak, aynı üniversitede anabilim dalı başkanı olan kişinin aynı anabilim dalında görev yapan doçentin e-posta adresine birden fazla zamanda birden fazla kez hakaret ve tehdit içeren mailler göndermesi⁵⁵, bir anabilim dalı başkanının toplantı esnasında aynı anabilim dalında görevli olan öğretim üyesinin eşine hitaben 'senin eşin şerefsiz, sahtekar' diyerek hakkında gıyabi hakarete

⁵² Turgut Tan, *İdare Hukuku*, Güncelleştirilmiş 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s.451

⁵³ Buna ilişkin Yargıtay kararı için bkz: “...Dava dilekçesinde sıralanan maddi olgulara göre olayda davalının salt kişisel kusuruna dayanılmış olduğu açıktır. Bu durumda olayda adli yargının görevli bulunduğu tartışmasız olup, mahkemece iddia, savunma ve dosya kapsamındaki deliller bu yönde değerlendirilip işin esası yönünden varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken...” Y.17.H.D., 09.02.2015, E.2013/11124, K.2015/2267, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁵⁴ Y. 4.HD., 07.12.2015, E.2014/16854, K.2015/14221, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.02.2019)

⁵⁵ Y.4.HD., 18.06.2015, E.2015/7148, K.2015/8139, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

bulunması⁵⁶, bir kooperatifin genel kurul toplantısında görevli hükümet komiserinin yasal haklarını kullanmak isteyen kooperatif üyesine "sen ne densiz adamsın" demek suretiyle hakaret etmesi⁵⁷, bir üniversitede hiyerarşik üst olan görevlinin aynı üniversitede görev yapan öğretim görevlisine sürekli aşağılama ve hakaret etme suretiyle psikolojik taciz (mobbing) uygulaması⁵⁸, bir subayın görevi başındaki bir astsubaya hakaret etmesi⁵⁹, öğretim görevlisinin görevinden dolayı dekan yardımcısı aleyhinde internette hakaret içerikli yorumlarda bulunması⁶⁰, doktorun görev başında iken hasta yakınına hakaret etmesi⁶¹, başhekimin görevi başındaki başhemşireye hakaret etmesi⁶², İlçe Özel İdare Müdürlüğü'nde görev yapan mühendise Özel İdare Müdürünün hakaret ve tehdit etmesi⁶³, görev başındaki bir doktorun başka bir doktora hakaret etmesi⁶⁴, cezaevi ikinci müdürünün diğer müdürler ile yapılan toplantı esnasında cezaevi müdürüne hakaret etmesi⁶⁵, öğretim görevlisinin görevi sebebiyle bölüm başkanının cep telefonuna ve mail adresine hakaret içerikli mesajlar göndermesi⁶⁶, emniyet amirinin bir milletvekiline yönelik "*Sizi milletvekili tayin ettiğimi hatırlamıyorum. Size oy verdiğimi hatırlamıyorum. Terbiyesizlik etme*" iddialarını içerir hakaret⁶⁷, bir öğretmenin başka bir öğretmene zümre toplantısında

⁵⁶ Y.4.HD., 09.04.2015, E.2015/3009, K.2015/4474, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁵⁷ Y.4.HD., 21.05.2015, E.2015/6282, K.2015/6562, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁵⁸ Y.4.HD., 25.03.2015, E.2015/1495, K.2015/3648, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁵⁹ Y.4.HD., 25.12.2014, E.2014/14897, K.2014/17796, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁶⁰ Y.4.HD., 15.12.2014, E.2014/13009, K.2014/17185, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁶¹ Y.4.HD., 01.12.2014, E.2014/12679, K.2014/16375, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁶² Y.4.HD., 24.11.2014, E.2014/11700, K.2014/15871, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁶³ Y.4.HD., 05.11.2014, E.2014/10804, K.2014/14522, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

⁶⁴ Y.4.HD., 27.10.2014, E.2014/8841, K.2014/13900, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

⁶⁵ Y. 4.HD., 04.05.2016, E.2016/4521, K.2016/6087, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

⁶⁶ Y.4.HD., 13.10.2014, E.2014/9787, K.2014/12862, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

⁶⁷ Y.4.HD., 24.09.2014, E.2013/18082, K.2014/12169, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

iken hakaret etmesi⁶⁸ iddiaları Yargıtay tarafından kişisel kusur niteliğinde değerlendirilmektedir. Bu hallerde yargı makamları tarafından kamu ajanlarının salt kişisel sorumluluğunun bulunduğu, idare aleyhine dava açılmayacağına, bu sebeple zararı veren kamu ajanının özel hukuk sorumluluğunun olduğuna karar verilmiştir.

Buna karşılık müdür yardımcısının aynı okulda görev yapan öğretmene ders esnasında sınıfa girerek hakaret etmesi⁶⁹, öğretim üyesinin asistanının hazırladığı araştırma ödevini beğenmeyerek asistanına hakaret içerikli e-posta göndermesi ve odasının kapısına asistanıyla ilgili ilan asması⁷⁰, sağlık memurunun, babasını muayene ettirmek amacıyla Sağlık Ocağı'na gelen hasta yakınına görevi sırasında tehdit etmesi⁷¹ vakalarında Yargıtay hizmet kusuru sebebiyle idare aleyhine dava açılması gerektiğine karar vermiştir. Bize göre bu kararlara dayalı davaları Anayasa 129/5 ve DMK'nin 13/1 maddesi kapsamında mütalaa etmek mümkün değildir. Kamu görevlilerinin muhataplarının kişilik hakkına saldırı içeren elektronik posta gönderme ve odasının kapısına duyuru asma gibi bir görev ve yetkisi bulunmamaktadır. Diğer bir anlatımla bu fiillerin kamu görevlisinin görev ve yetkisiyle ilgisi yoktur. Bu sebeple Yargıtay'ın kamu ajanının kişisel kusurunun varlığına rağmen idare aleyhine dava açılması gerektiğine yönelik bu kararlarının isabetli olmadığını düşünmekteyiz.

Yargıtay'a göre kamu görevlilerinin hakaretimiz eylemleri haricinde kişilere saldırması ve onları yaralaması şeklindeki eylemleri de açıkça kişisel kusur oluşturur ve kamu görevi ile ilişkilendirilemez. Bu davaların da, Anayasa md.129/5

⁶⁸ Y.4.HD., 14.05.2014, E.2014/2704, K.2014/7739, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

⁶⁹ Y.4.HD., 07.04.2014, E.2014/4748, K.2014/5906, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

⁷⁰ Y.4.HD., 24.03.2014, E.2013/9386, K.2014/4947; kamu görevlisinin hakaret eylemlerinin hizmet kusuru kapsamında değerlendirildiğine ilişkin diğer kararlar için bkz: Y.4.HD., 04.03.2014, E.2013/7312, K.2014/3622; Y.4.HD., 05.03.2014, E.2014/2746, K.2014/3762; Y.4.HD., 18.02.2014, E.2013/5855, K.2014/2603, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

⁷¹ Y.4.HD., 16.01.2014, E.2013/3748, K.2014/467, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir.⁷² Buna göre, hazine avukatının toplantı esnasında aynı yerde görev yapan diğer hazine avukatının yüzüne tokat atması⁷³, doktorun çektiği filmlerin net olmadığı gerekçesiyle röntgen teknisyenine hakaret edip tekme atması⁷⁴, erin nöbet tutan onbaşıya hakaret etmesi ve palaskayla yüzüne vurması⁷⁵, bir ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenin aynı okulda okuyan öğrencisine andımızı okuduğu için tüm öğrencilerin önünde kulağından tutup yüzüne defalarca tokat atması ve aptal, gerizekalı, manyak, defol git, beni 3/A sınıfında bekle diyerek hakaret etmesi⁷⁶, idari işler müdürünün kolunu sıkmak suretiyle katibini basit şekilde yaralaması⁷⁷, SSK hastanesinde görevli dış doktorunun hastasını sinkaflı küfürlerle, çekiştirerek muayene odasından dışarı atması ve hasta yakınının da aynı sinkaflı küfürlerle ve hareketlere maruz kalması⁷⁸, kamu görevlisi santral memurunun aynı işyerinde kamu görevlisi olan temizlik görevlisine görev sırasında hakaret etmesi ve onu yaralaması⁷⁹, bir öğretmenin aynı okulda görev yapan diğer öğretmene tokat atması⁸⁰, doktorun hastasına muayene etmek bahanesiyle odasına götürerek cinsel saldırıda bulunması⁸¹ iddiaları Yargıtay tarafından kişisel kusur niteliğinde değerlendirilmektedir. Yargıtay'ın bu kararları ile olaylara konu haksız eylemlerde idarenin hizmet kusurunun bulunmadığı, bu sebeple idari yargıda idare aleyhine dava açılmasına gerek olmadığı kanaatinde olduğu açıktır.

⁷² Y.4.HD., 19.11.2015, E.2015/13148, K.2015/13366, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

⁷³ Y.4.HD., 01.04.2015, E.2015/852, K.2015/4006, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁷⁴ Y.4.HD., 15.12.2014, E.2014/13230, K.2014/17193, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁷⁵ Y.4.HD., 08.12.2014, E.2014/12136, K.2014/16728, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁷⁶ YHGK, 18.11.2015, E.2014/527, K.2015/2666, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

⁷⁷ YHGK, 13.04.2016, E.2014/1067, K.2016/512, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

⁷⁸ YHGK, 16.03.2016, E.2014/828, K.2016/313, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

⁷⁹ Y. 4.HD., 05.06.2017, E.2017/1471, K.2017/3657, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.01.2019)

⁸⁰ Y. 4.HD., 19.01.2017, E.2016/17032, K.2017/396, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

⁸¹ Y.4.HD., 07.09.2015, E.2015/8773, K.2015/9479, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

Kamu görevlilerinin hakaret, özellikle kasten işlenen fiziksel şiddet gibi suç teşkil eden eylemleri her ne kadar çoğunlukla kişisel kusur olarak kabul edilse de Yargıtay, bazen hizmet kusurunu genişletip kişisel kusuru daraltacak şekilde yorum yapabilmektedir. Yargıtay'ın bu yöndeki görüşüne göre ise, kamu görevlisinin hizmet içinde veya hizmetle ilgili olmak üzere tutum ve davranışının suç oluşturması ya da hizmeti yürütürken ağır kusur işlemesi veya düşmanlık, siyasal kin gibi kötü niyetle bir kişiye zarar vermesi halinde dahi bu durum, aynı zamanda yönetimin gözetim ve iyi eleman seçme yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle hizmet kusuru sayılmalı ve bu nedenle açılacak dava idareye yöneltilmelidir. Çünkü kişilerin uğradığı zararla, zarara sebebiyet veren kamu personelinin yürüttüğü görev arasında herhangi bir ilişki kurulabiliyorsa, ortada görevle ilgili bir durum var demektir ve bu tür davranışlar kasten veya ihmalen işlenmesine bakılmaksızın, kamu personelinin hizmetten ayrılamayan kişisel kusurları olarak ortaya çıkmakta ve bu husus, DMK'nin 13. maddesindeki “*kişilerin kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlar*” ibaresinde karşılığını bulmaktadır. Diğer taraftan, Anayasa'nın 129/5.maddesinde “kusur” şartından bahsedildiğine göre yetkisini kullanan memurun veya kamu görevlisinin işlediği eylemin kasten mi yoksa ihmalen mi gerçekleştirdiğine bakılmaksızın bu eylemlerinden doğan davaların ancak idare aleyhine açılması gerekmektedir.⁸² Doktrinde bu hale **hizmet kusuru ile kişisel kusurun içiçe olması** ya da **birleşmesi** de denilmektedir.⁸³ Örneğin, hırsızlık iddiasıyla gözaltına alınan şahıslara Jandarma görevlileri tarafından işkence yapılması halinde idarenin, genel güvenliğin sağlanmasına yönelik kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi için ihtiyaç duyulan nitelikli personeli temin etme sorumluluğu bulunduğundan meydana gelen zarardan idare sorumlu olacaktır.

Hizmet kusuru ile kişisel kusurun içiçe olması halinde idarenin hizmet kusurundan doğan sorumluluğuna gidilecek, kamu ajanının kusuru için ise idare, kamu ajanı adına ödediği tazminat bedeli için personeline rücu davası açabilecektir. Ancak yargı makamlarının bile yeknesak bir uygulamaya sahip olamaması karşısında

⁸² YHGK, 18.11.2015, E.2014/527, K.2015/2666, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

⁸³ Bkz: Günday, *a.g.e.*, s.338

zarar gören bireylerin haklarını hangi gerekçe ile hangi yargı kolunda arayacağı muallaktır. Kamu görevlisinin suç teşkil eden eylemi sebebiyle zarar gören kimse, kamu ajanının kişisel kusuru sebebiyle adli yargıda dava açsa ve Yargıtay, vakanın kamu ajanının kişisel kusuru olmayıp idarenin kamu ajanını seçimdeki yükümlülüğünün ihlali olduğu yönünde karar verip davayı reddetse, zarar gören davacı dava harç ve masrafları ile aleyhine doğan vekalet ücretini ödemekle karşı karşıya kalacaktır. Bunun yanı sıra bir de yeniden bu defa hizmet kusuruna dayanarak idari yargıda dava açmak durumunda kalacak ve yeniden harç, masraf vb. masraflara maruz kalacaktır. Zaten haksız eylem nedeniyle mağdur olan kişi bu defa yargı makamları eliyle ikinci kez mağdur edilecektir. Bu mağduriyetlerin yaşanmaması amacıyla kamu görevlilerinin özellikle kasten işledikleri suç teşkil eden eylemlerinin kişisel kusuru olduğunun mevzuatta açıkça düzenlenmesi gerekmektedir.

Yargıtay bir kamu görevlisinin başka bir kamu görevlisi üzerinde mobbing uygulamasını da çoğu kararında kişisel kusur olarak kabul etmiştir. Örneğin bir üniversitede görev yapan bölüm başkanına yönelik olarak aynı üniversitede görevli olan fakülte dekanı tarafından diğer öğretim elemanlarının ‘Kadir beye dikkat edin, onunla görüşmeyin, uzak durun, ...vs.’ şeklinde uyarılması suretiyle dekan tarafından kendisine karşı dışlama ve tecrit etme politikası uygulanması, mesaiye dikkat etmesine rağmen önceki bir tarihte mesaiye gelmediğinden bahisle hakkında soruşturma açılması, söylemediği sözlerin söylenmiş gibi rektörlük makamına çarpıtılarak yansıtılması, bir takım resmi yazılarla gereksiz uyarılara maruz kalması gibi olayların bir bütün olarak değerlendirilerek dekanın bölüm başkanına psikolojik baskı ve bezdiri uygulaması⁸⁴, bölümden sorumlu hemşirenin acil serviste görev yapan tıp teknisyenine kendisinin rahatsızlığını bilmesine rağmen gece nöbetleri yazması, teknisyenin haberi olmadan nöbet yer ve saatini değiştirmesi, gereksiz tutanak tutarak idari soruşturmada savunma vermek zorunda bırakması, başka yere

⁸⁴ YHGK., 11.11.2015, E.2014/110, K.2015/2600, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

sürdürmekle tehdit etmesi⁸⁵, başhekimin aynı hastanede görev yapan görevliyi diğer personelin yanında rencide etmek suretiyle psikolojik taciz ve şiddet uygulaması ve nihayetinde istifa ettirmesi⁸⁶ iddialarıyla açılan davalarda Yargıtay mobbing uygulayan kamu ajanlarının kişisel kusurlarının varlığına hükmetmiştir.

Ancak Yargıtay'ın mobbing ile ilgili aksi görüşte de kararları mevcuttur. Diğer deyişle Yargıtay, mobbingin varlığı halinde kişisel kusur değil hizmet kusurunun varlığına da karar verebilmektedir. Klinik şefinin, başasistanı uzman doktor görevlendirilmeyen birimlerde görevlendirmesi, nöbetlerde görevlendirmesi ve buna bağlı olarak performansının düşmesi, ayda 4 kez disiplin cezası vermesi ve mobbing uygulaması⁸⁷, bölüm başkanının aynı yerde görev yapan öğretim görevlisinin akademik çalışmalarını engellemesi, akademik çalışma dışında görevler vermesi, derslere girme olanağı tanımaması, bölüm başkanına iyi akşamlar demeden ayrılması için baskı yapması, mesai saatlerinden sonra oluşturulan sohbet ortamına katılması için baskı yapması, öğrencilerle görüşmesini engellemesi⁸⁸, TMO Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürünün, daha önceki sicilleri olumlu olmasına rağmen Bölge Müdür Yardımcısı hakkında düşük sicil düzenlemesi ve müdür yardımcısı ile gereksiz ve hukuk dışı şekilde uğraşması⁸⁹, birim müdürünün belediye çalışanına sözlü ve fiili cinsel tacizde bulunması sebebiyle birim müdürü hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılması üzerine müdürün çalışana mobbing uygulaması, sicilini bozmaya çalışması⁹⁰ gibi. Yargıtay her ne kadar sayılan hallerde hizmet kusuru olduğu yönünde karar vermişse de, özellikle son vakada davalı kamu görevlisinin suç niteliği iddiası taşıyan cinsel taciz eylemi görevinden bağımsız, şahsi nitelikte bir eylem olduğundan vakanın hizmet kusuru olarak değerlendirilmemesi

⁸⁵ Y.4.HD., 07.06.2016, E.2016/3646, K.2016/7499, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

⁸⁶ Y. 4.HD., 30.05.2016, E.2016/2878, K.2016/7137, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

⁸⁷ Y.4.HD., 18.06.2015, E.2015/7309, K.2015/8224, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

⁸⁸ Y.4.HD., 10.12.2014, E.2014/2819, K.2014/16896, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

⁸⁹ Y.4.HD., 07.05.2014, E.2013/16731, K.2014/7361, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

⁹⁰ Y.4.HD., 07.04.2014, E.2014/4414, K.2014/5893, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

gerektiğini düşünüyoruz. Ancak somut olaylarda hizmet kusuruna dayanılacaksa da vakanın idarenin faaliyetleri kapsamında meydana gelen bir zarar olarak değerlendirilmesi yerine, idarenin kamu ajanını seçmede ve denetlemede, zarar gören kamu ajanı yönünden de güvenliğini sağlamada hizmetin yetersiz olduğu gerekçesine dayanılmasının isabetli olacağını düşünüyoruz.

Bunların yanı sıra Yargıtay tarafından, rektörün uygulamalarını eleştirmesi sebebiyle, öğretim üyesinin rektör tarafından her yerde ve yüzüne karşı ‘... emekli olduğunda arkasından davul çaldıracağım.’ şeklinde sözlere maruz kalması, emekli olduğu gün de öğretim üyesinin görev yaptığı bölümün önünde rektör tarafından davul zurna çaldırılması, rektörün bu olayı ulusal ve yerel basına da duyurarak haber yaptırması⁹¹, kaymakamın cumhuriyet savcısının aracını, yetkilerini aşarak ve kötüye kullanarak polis memurlarına çektiği suretiyle cumhuriyet savcısını görev yaptığı ilçede görevli personel önünde küçük düşürmesi⁹², kamu görevlisinin davacıya ait kişisel mail adreslerini, telefon numaralarını ve benzeri şahsi bilgilerini pek çok internet sitesine abonelik başvurusu gibi yollarla yayması⁹³ halleri de kişisel kusur olarak kabul edilmiştir.

Kişisel kusur ile hizmet kusurunun ayrılması her zaman ve her olayda kolay olmamaktadır. Kişisel kusur gibi görünen vakalar mahkemeler tarafından görev kusuru hasebiyle hizmet kusuru olarak da kabul edilebilmektedir. Diğer deyişle, çoğunlukla kişisel kusur olarak içtihat oluşan konularda mahkemeler kişisel kusur yerine hizmet kusurunun varlığına da karar verebilmektedir. Bunun sebebi de mevzuatın aydınlatıcı ve somutlaştırıcı nitelikte olmaması karşısında mahkeme kararlarına başvurulması, ancak mahkeme kararlarının -İçtihadı Birleştirme Kurulu

⁹¹ YHGK., 23.10.2015, E.2014/212, K.2015/2352, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.02.2019)

⁹² YHGK., 30.09.2015, E.2014/96, K.2015/2030, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

⁹³ Y.4.HD., 24.11.2014, E.2014/11608, K.2014/15800, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019); Salt kişisel kusura yönelik başka karar için bkz: Y. 4. H.D., 16.01.2017, E.2016/16951, K.2017/246, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019); Kişisel kusura yönelik başka örnekler için bkz: Sait Güran, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu*, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü, Fakülteler Matbaası, Ankara, 1981, s.188

kararları hariç- da bağlayıcı olmayan kaynaklardan olması sebebiyle her somut olay hakkında yargı mercileri tarafından farklı değerlendirme yapılarak farklı kararlar verilebilmesidir. Örneğin, bir kamu görevlisinin başka bir kamu görevlisine mobbing uygulaması çoğunlukla kişisel kusur olarak kabul edilmektedir. Ancak, dekan ve bölüm başkanı tarafından aynı üniversitede görev yapan profesör hakkında usulsüz müracaat ve şikayette bulunma, görevini işbirliği içerisinde yapmama, sağlık raporunu ibraz etmeme ve raporlu olduğu halde ek ders ücreti alma fiilleri nedeni ile soruşturma açılması, profesör öğretim üyesinin girdiği bazı derslerin kendisinden alınması ve başka bir hocaya verilmesi, derslerinin günün geç saatlerine konulması, profesörlüğünün engellenmeye çalışılması şeklinde sirayet eden mobbing vakasında Yargıtay, davacı profesör öğretim üyesinin iddialarının, içerikçe davalılar dekan ve bölüm başkanı olan kamu görevlilerinin görevleri sırasında ve yetkilerini kullanırken işledikleri kusura dayandığı ve görevle ilgili olması sebebiyle davalıların bu kusurunun hizmet kusuru niteliğinde olduğuna karar vermiştir.⁹⁴ Aynı yönde, bölüm başkanının aynı bölümde görev yapan öğretim üyesine olması gereken şekilde davranmaması, gerekli izinler alınmış olmasına rağmen sadece kendi menfaatlerini düşünerek öğretim üyesinin doktorasını dondurmasını istemesi, staj ve ders programının eşit bir şekilde dağıtılmaması, öğretim üyesinin Avrupa kıtasında oturmasına rağmen Asya kıtasındaki yerlerde staj için görevlendirme yapması, habersiz olarak odasının yerini değiştirmesi hali de, Yargıtay tarafından kamu görevlisinin görevini yerine getirirken kusurlu eylem gerçekleştirdiğinden bahisle hizmet kusuru olarak kabul edilmiştir.⁹⁵ Yine kurum bünyesinde baş teknisyen olarak çalışan davacının davalı kamu görevlileri tarafından hukuka aykırı ve psikolojik taciz oluşturma amaçlı olarak görevden uzaklaştırılmasına karar verdikleri iddiasıyla açılan manevi tazminat davasında Yargıtay, kamu görevlilerinin bu kusurlu eyleminin yetkilerini kullandığı esnada olması gerekçesiyle ancak idare aleyhine dava açılabilceğine karar vermiştir.⁹⁶

⁹⁴ YHGK., 16.11.2016, E.2014/1334, K.2016/1067, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

⁹⁵ Y.4.HD., 29.03.2018, E.2016/6844, K.2018/2431, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)

⁹⁶ Y. 4.HD., 30.11.2015, E.2014/16306, K.2015/13795, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.02.2019)

Yargı makamlarınca hizmet kusuru olarak değerlendirilen diğer kararlara, idareye ait kar küreme aracını kullanan kamu ajanı olan şoförün çalışma yaptığı sırada park halindeki araca çarpması sonucu maddi hasar meydana gelmesi⁹⁷, hastanın ambulansla başka bir şehre sevki esnasında ambulans şoförünün kaza yapması nedeniyle refakatçi hasta yakınının vefat etmesi⁹⁸, hastanın ambulansla hastaneye götürüldüğü esnada idarenin ajanı olan ambulans şoförünün dikkatsizlik, tedbirsizlik ve kurallara aykırı davranışları sebebiyle trafik kazası meydana gelmesi sonucu yaralanması⁹⁹, ambulansla görevli olan acil tıp teknisyeninin ambulansın trafik kazası yapması sonucunda yaralanması¹⁰⁰, müteveffanın belediyeye ait düğün salonunun dış cephe boyasını yaparken belediyenin fen işleri müdürünün talimatı ile belediye ait olan itfaiye aracının sepetine çıkarak boya yaptığı sırada yüksek gerilim hattına temas etmesi sonucu elektrik akımına kapılarak sepetten düşüp vefat etmesi¹⁰¹, bir lisede çıkan kavga nedeniyle görevli olarak okula giden polislerin orantısız müdahalede bulunarak ellerindeki coplarla vurmak suretiyle davacıyı yaralaması¹⁰², bölüm başkanının etik ihlali iddiasıyla Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'na yazmış olduğu dilekçe ile araştırma görevlisinin doktora mülakatının ertelenmesine sebebiyet vererek doktora unvanını geç kazanmasına sebep olması¹⁰³ iddiaları örnek verilebilir.

Yargıtay, devlet hastanesi doktorunun hatalı tedavisi sebebiyle zarara uğradığını iddia edenlerin davasının da, tam yargı davası adı altında idari yargı yerinde ve idare aleyhine açılması gerektiği, aksi halde davanın husumetten

⁹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2017/81, K.2017/2508, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019), Yerel Mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

⁹⁸ Danıştay 15. Dairesi, 09.06.2016, E.2013/4113, K.2016/4168, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

⁹⁹ Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/4512, K.2016/3549, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

¹⁰⁰ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/4501, K.2016/2663, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

¹⁰¹ Y.10.HD., 26.05.2016, E.2014/28122, K. 2016/8618, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)

¹⁰² Y.4.HD., 25.05.2016, E.2016/5505, K.2016/6940, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)

¹⁰³ Y.4.HD., 19.10.2015, E.2014/12290, K.2015/11713, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

reddedileceği görüşündedir.¹⁰⁴ Örneğin bir davada, devlet hastanesinde görevli kadın doğum uzmanı tarafından yapılan sezaryen ameliyatıyla doğan bebeğin, doktorun sezaryen kararını geç alması sebebiyle 3 ay sonra yaşamını yitirmesi iddiasıyla açılan tazminat davasının adli yargıda doktora karşı açılmaması gerektiğine karar vermiştir.¹⁰⁵ Çünkü zarar doktorun görevi gereği meydana gelmiştir. Bu halde Anayasa md.129/5 ile DMK md.13 gereğince ancak idare aleyhine idari yargıda dava açılmalıdır. Aynı yönde murise yapılan kan naklinde kan grubunun hatalı belirlenmesi¹⁰⁶, özel muayenehanesinde hastayı muayene eden doktorun devlet hastanesinde gerçekleştirdiği ameliyat esnasında hastanın rahminde bez parçası unutulması sonucu hastanın rahminde kitle oluşması¹⁰⁷, dini konulara eğilimi olan “mutaassıp” kişiliğe sahip acil servis doktorunun murisin alkollü olmasından şüphelenerek başka hastaneye sevkini yapmaması ve ambulans verilmemesi sonucu yaşanan gecikmeyle başka hastanede yapılan müdahalenin sonuçsuz kalması akabinde murisin vefat etmesi¹⁰⁸ iddialarıyla açılan davaların da hizmet kusuru sebebiyle idare aleyhine idari yargıda açılması gerekmektedir. Son içtihadta, dava dilekçesinde belirtilen maddi olgulardan biri olan davalı doktorun mutaassıp kişiliğe sahip olması sebebiyle hastaya hemen müdahale etmeyip ambulans temin etmediği iddiası davalının salt kişisel kusuruna dayanıldığından da göstergesi olduğundan Yargıtay’ın bu kararının isabetli olmadığı görüşündeyiz. Bu kararların yanı sıra doktorlar tarafından HIV taşıyıcısı olması nedeni ile davacının ameliyat edilmemesi ve davalı doktorlar tarafından aşağılanması¹⁰⁹, devlet hastanesinde görevli doktorun hatalı ameliyat yaparak hastanın felç kalması¹¹⁰, bir eğitim ve araştırma hastanesinde

¹⁰⁴ Y.4.HD., 27.10.2016, E.2016/11068, K.2016/10565, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

¹⁰⁵ Y.4.HD., 02.12.2014, E.2014/12023, K.2014/16446, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

¹⁰⁶ Y.10.HD., 15.01.2015, E.2014/15791, K.2015/406, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

¹⁰⁷ Y. 4.HD., 24.06.2015, E.2015/7793, K.2015/8514, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

¹⁰⁸ YHGK, 27.03.2015, E.2013/1533, K.2015/1099, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

¹⁰⁹ Y.4.HD., 08.12.2014, E.2014/13844, K.2014/16773, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

¹¹⁰ Y.4.HD., 27.10.2014, E.2014/9696, K.2014/13896, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

doktor olan davalının hatalı ameliyat yaparak davacının kolundan sakat kalmasına neden olması¹¹¹, bir üniversiteye bağlı hastanede doktor olan davalının hasta olarak gelen davacıyla yeterince ilgilenmemesi sadece iğne yapıp reçete yazarak evine göndermesi sonradan başka bir hastaneye kaldırılan davacının kalp krizi geçirmesi¹¹², hastanede bulunmayan nöbetçi doktorun doğum için hastaneye yatan davacıya müdahale için arandığı halde gelmeyerek davacının ölü doğum yapmasına neden olması¹¹³, davacılar yakınına yapılan sezaryen ameliyatı esnasında ameliyat bölgesinde gazlı bez unutulması nedeniyle sağlık görevlisinin dikkatsizlik ve tedbirsizliğinden dolayı davacının ikinci kez ameliyat edilmesi¹¹⁴, bir devlet hastanesinde doktor olarak görev yapan davalının davacıyı yanlış ve hatalı ameliyat etmesi nedeniyle davacının tekrardan ameliyat olmak zorunda kalması¹¹⁵, sağlık ocağında hemşire olan davalının görevi kapsamında davacıya iğne yaparken kusurlu eylemi sonucu davacının ayağına zarar vermesi¹¹⁶, bir devlet hastanesi acil servisinde doktor olarak görevli davalının davacının bıçakla yaralanan bacağına hatalı olarak alçıya alması nedeniyle bacağının kısa kalması¹¹⁷ iddialarına dayalı açılan tazminat davaları da hizmet kusuru kapsamında değerlendirilmiştir.

Kişisel kusur olarak düşünülebilen ancak yargı makamları tarafından hizmet kusuru sebebiyle idari yargıda dava açılması gereken diğer vakalara, muhtar tarafından Tebligat Kanunu hükümlerine aykırı olarak mahkeme tebliğ evrakının teslim alınması nedeniyle zarara uğranılması¹¹⁸, polis memurunun görevi sırasında

¹¹¹ Y.4.HD., 20.10.2014, E.2014/8979, K.2014/13450, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

¹¹² Y.4.HD., 20.10.2014, E.2014/8560, K.2014/13474, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

¹¹³ Y.4.HD., 19.03.2014, E.2014/3014, K.2014/4696, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹¹⁴ YHGK, 26.02.2014, E.2013/579, K.2014/155, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹¹⁵ Y.4.HD., 10.02.2014, E.2014/644, K.2014/2037, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹¹⁶ Y.4.HD., 04.02.2014, E.2014/620, K.2014/1593, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹¹⁷ Y.4.HD., 03.02.2014, E.2014/343, K.2014/1473, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹¹⁸ Y.4.HD., 03.06.2015, E.2014/10904, K.2015/7269, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

polis aracı ile yayaya çarparak ölümüne sebebiyet vermesi¹¹⁹, öğretmenin öğrencisinin saçını uzun olduğunu iddia ederek kesmesi nedeniyle öğrencinin ailesinin öğretmen hakkında şikayetçi olması ve bunun üzerine öğretmenin öğrenciye düşük not vermesi¹²⁰, köy muhtarının köy tüzelkişiliği adına devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan hazine arazisine hafriyat toprağı döktürerek yolu iyileştirme çalışmaları yapması¹²¹, baro disiplin kurulu üyelerinin davacı avukat hakkında usulsüz soruşturma ve disiplin cezası vermesi¹²², köy muhtarının mezarlık olarak kullanılan alandaki ağaçları köylüyle birlikte imece usulü kesmesi¹²³, öğretim görevlisinin dekanla yaptıkları konuşmayı rızası olmadığı halde ses ve görüntü alma özelliği olan kalem ile kayda alması¹²⁴, MEB’e bağlı bir ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenin öğrenciyi darp etmesi¹²⁵, MEB’e bağlı bir okulda görev yapan müdür yardımcısının geç kravat takmasından dolayı öğrenciye şiddet uygulaması¹²⁶, hırsızlık iddiasıyla gözaltına alınan şüphelilere gözaltındayken jandarma çavuşunun işkence etmesi¹²⁷, tamir ettiği lokomotif kontrol amacıyla hareket ettiren TCDD’nin bir lokomotif bakım atölyesinde görevli depo şefinin, aynı bölgede kanalizasyon

¹¹⁹YHGK, 25.02.2015, E.2013/4-1235, K.2015/849, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019); Aynı yönde başka karar için bkz: YHGK, 13.05.2015, E.2013/1939, K.2015/1325, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019) Yargıtay eylemin hizmet kusuru teşkil ettiği yönündeki kararının gerekçesinde davacının iddialarının kamu ajanının kişisel kusuruna dayanmaması olarak temellendirmiştir. Ancak bize göre davacı yan kamu ajanı polis memurunun salt kişisel kusuruna dayansaydı dahi eylem, polis memurunun görevinin ifası sırasında meydana geldiğinden görev kusuru kapsamında değerlendirilmesi gerekirdi. Bu sebeple Yargıtay’ın karar gerekçesini uygun bulmamakla birlikte verilen kararın nihai olarak isabetli olduğunu düşünüyoruz.

¹²⁰ Y.4.HD., 15.12.2014, E.2014/12949, K.2014/17188, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

¹²¹ Y.4.HD., 27.10.2014, E.2013/18531, K.2014/13999, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

¹²² Y.4.HD., 10.02.2014, E.2014/771, K.2014/2027, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹²³ Y.4.HD., 28.04.2014, E.2014/3824, K.2014/6765, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

¹²⁴ Y.4.HD., 14.04.2014, E.2014/3706, K.2014/6246, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019); Aynı yönde başka karar için bkz: Y.4.HD., 14.04.2014, E.2014/3623, K.2014/6247, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

¹²⁵ Y.4.HD., 08.04.2014, E.2013/9705, K.2014/5934, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

¹²⁶ Y.4.HD., 10.03.2014, E.2013/7930, K.2014/4082, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹²⁷ Y.4.HD., 19.03.2014, E.2014/3432, K.2014/4712, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

bakım işini yapan görevlinin ölümüne neden olması¹²⁸, İl Milli Eğitim Müdürünün toplantı amacıyla gittiği öğretmen evinin lobisinde "Beni neden karşılamıyorsun" diyerek çalışanlar huzurunda davacının göğsüne vurmak suretiyle müessir fiilde bulunması ve hakaret etmesi¹²⁹, İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı emrinde görevli olan davalının kaymakam adaylarına verdiği protokol dersinde davacı kaymakamın resmini göstererek; bir kaymakama yakışmayacak giyim şekli olarak nitelendirmesi¹³⁰, sicil amirinin çalışana haksız şekilde düşük sicil notu vermesi¹³¹, dekanın görevini kötüye kullanarak aynı fakültede görev yapan öğretim üyesi hakkında disiplin soruşturması başlatması¹³², öğretim üyesine iki profesörün haksız yere disiplin cezası vermesi¹³³, görevli olarak bir banka soygunu nedeniyle kaçtığı belirtilen iki kişinin yakalanması anonsu nedeniyle tarife uygun aracın peşine düşen polisin, takip ettiği aracın birden durup içindekilerden birinin kaçtığı esnada, diğerini yakalamaya çalışırken elindeki silahın ateş alması nedeniyle şüphelinin vefat etmesi¹³⁴ iddialarına dayanılarak açılan tazminat davaları örnek verilebilir.

Yargıtay, bu işlem veya eylemleri hizmet kusuru kapsamında değerlendirmiştir. Ancak kamu ajanının işlem veya eyleminden doğan zararlarda idare aleyhine dava açılabilmesi için, faaliyetin hizmet kusurundan kaynaklanmış ve idari işlem veya eylem niteliğini yitirmemiş davranışlardan kaynaklanması gerekmektedir. Kamu görevlisinin özellikle haksız eylemlerinde, Anayasa ve kanunlardaki bu güvenceden yararlanma olanağı bulunmamaktadır. Yapılan bu

¹²⁸ Y.4.HD., 13.03.2014, E.2013/7016, K.2014/4355, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹²⁹ Y.4.HD., 16.01.2014, E.2013/3471, K.2014/430, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹³⁰ Y.4.HD., 12.03.2014, E.2014/3018, K.2014/4270, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹³¹ Y.4.HD., 04.02.2014, E.2013/5422, K.2014/1579, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹³² Y.4.HD., 04.02.2014, E.2014/850, K.2014/1588, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

¹³³ Y.4.HD., 03.12.2015, E.2014/15515, K.2015/14112, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml> (17.02.2019) Yargıtay'ın bu karardaki gerekçesi üniversitelerin, kamusal kurallar çerçevesinde faaliyet göstermesi ve olaydaki haksız disiplin cezası iddiasının da kamusal nitelikte olmasıdır.

¹³⁴ Y.4.HD., 03.02.2014, E.2014/349, K.2014/1471, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.02.2019)

eylemlerin kasten işlenen suç niteliği taşıyan bir eylem olması ve idari bir eylem olmaması karşısında Yargıtay'ın bu yöndeki kararlarının isabetli olmadığını düşünmekteyiz.

2.İdarenin Kusursuz Sorumluluğu

İdare faaliyetlerini yerine getirirken kusuru olmasa dahi bir zarar meydana gelirse idarenin sorumluluğuna gidilebilmektedir. Çünkü idare, güçlü bir kurum olan devleti temsil etmekte ve anayasal ilke olan sosyal hukuk devleti kavramı sebebiyle zarara uğrayan gerçek veya tüzelkişilerin zararlarını tazmin etme kudretine sahiptir. İşte idarenin bu sorumluluğuna, kusursuz sorumluluk hali denir.

Mevzuatta doğrudan yeri olmayan idarenin kusursuz sorumluluğuna ilişkin ilke ve esaslar, esas olarak yargı içtihatlarıyla belirlenmiştir.¹³⁵ Kusursuz sorumlulukla ilgili asıl karar mahkemesi olan Danıştay, idarenin kusursuz sorumluluğunu, “...İdare, hukuka uygun ve kusursuz olarak yürüttüğü bir kamu hizmetinden dolayı da sorumlu olabilmektedir. Sorumluluk hukukunun temel ilkelerinden olan "zarar veren kusursuz ise zarar gören ondan daha fazla kusursuzdur" ilkesinden hareketle, idarenin davranışı sonucu bir zarar doğması halinde bu zararın idare tarafından karşılanması icap etmektedir. İdarenin kusursuz olması zarardan mutlak anlamda sorumlu olmayacağı sonucunu doğurmamaktadır. Nitekim kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi ve risk ilkesi uyarınca idarenin hukuka uygun eylem veya işlemlerinden dolayı sorumluluğuna gidilebilmektedir...”¹³⁶ ifadeleriyle nitelendirmiştir.

Kusursuz sorumlulukta, idarenin eylemi ile meydana gelen zarar arasındaki nedensellik bağının varlığının kanıtlanması idarenin sorumluluğuna gidilebilmesi

¹³⁵ Günday, a.g.e., s.340

¹³⁶ Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/11818, K.2018/3854, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.12.2018)

için yeterlidir.¹³⁷ Ancak nedensellik bağı olmasa dahi idarenin sorumluluğunun doğabileceğine ilişkin Danıştay kararları da mevcuttur.¹³⁸

İdare hukukunda kusursuz sorumluluk halinin iki temel ilkesi vardır: ilki, tehlike bir diğer adıyla “risk” ilkesi, ikincisi ise fedakarlığın denkleştirilmesi olarak da bilinen “kamu külfetleri karşısında eşitlik” ilkesi.

a.Tehlike(Risk) İlkesi

İdare, faaliyetlerini yerine getirirken tehlikeli etkinlik veya araçlar kullanabilmekte, riskli kamu faaliyetleri yerine getirebilmekte, bünyesinde bu risk veya tehlikeyi barındıran hizmetleri sebebiyle kimi zaman sebebi tespit edilemeyen vakalarla karşı karşıya kalan birey zarar görebilmektedir. İdarenin bu araç-gereçleri

¹³⁷ Gözübüyük, a.g.e., s.304; Aynı yönde bkz: Cemil Alver, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 4. Baskı, Ankara, 1994, s.55

¹³⁸ “...İdarenin hukuki sorumluluğu sadece hizmet kusuru kavramına dayanmamakta; idare, kusur koşulu aranmadan da sorumlu sayılabilmektedir. Kural olarak idare, yürüttüğü hizmetin doğrudan sonucu olan, nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlüdür. Sözü edilen kuralın istisnası, idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bir takım zararları da nedensellik bağı aranmadan tazmin etmesidir. Kollektif sorumluluk anlayışına dayalı, sosyal risk adı verilen bu ilke, öğretide ve yargı kararlarında kabul edilmiştir. Genel bir ifade ile “terör olayları” denilen eylemlerin, devlete yönelik olduğu, Anayasal devlet düzenini yıkmayı amaçladığı, bu tür olaylarda zarar gören kişi ve kurumlara karşı kişisel husumetten kaynaklanmadığı bilinmekte ve gözlenmektedir. Sözü edilen olaylar nedeniyle zarara uğrayan; terör eylemlerine herhangi bir biçimde katılmamış olan kişiler, kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplum içinde ortaya çıkan olaylardan zarar görmektedirler. Başka bir deyişle, zararın nedeni toplumun Direği olmaktadır. Belirtilen şekilde ortaya çıkan zararların özel ve olağandışı nitelikleri dikkate alınıp, nedensellik bağı aranmadan, terör olaylarını önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemeyen davalı idarece, yukarıda açıklanan sosyal risk ilkesine göre tazmini gerekir. Esasen terör olayları sonucu ortaya çıkan zararların idare tarafından tazmini suretiyle topluma pay edilmesi hakkaniyet gereği olup, sosyal devlet ilkesine de uygun düşecektir...” Danıştay 10. Dairesi., 16, 11, 1995, E.1995/566, K.1995/5746, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.12.2018) ; Danıştay bir başka kararında da Aşağı Torunoba Karakolu’na erzak götürürken yolda teröristlerin yola mayın döşemesi sebebiyle aracın infilak ederek davacıların babasının vefat etmesi sebebiyle davacıların manevi tazminat talep ettikleri davada, idare mahkemesi idarenin kusur veya kusursuz sorumluluğunun bulunmaması sebebiyle davanın reddine karar vermişse de Danıştay, terör eylemleri sebebiyle gerçekleşen zararlar da nedensellik bağı mevcut olmasa bile idarenin sosyal risk ilkesi gereğince sorumluluğuna gidilebileceği, bu sebeple de idare mahkemesinin kararının hukuka uygun olmadığı sebebiyle Elazığ 2. İdare Mahkemesi’nin kararını bozmuştur. Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2014/5891, K.2017/6196, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.12.2018)

ya da etkinlikleri bünyesinde barındırması bile gerek kamu görevlilerinin gerekse üçüncü kişilerin zararına sebebiyet verebilmektedir. Örneğin sağlık hizmetleri¹³⁹, nükleer santral inşası ya da işletimi, elektrik üretimi ve dağıtımı, askeri mühimmat ya da cephanelik bulundurmak veya bünyesinde hizmetin gereği olarak ateşli silahlar, patlayıcı maddeler bulundurmak faaliyetlerinin hepsinin hareket noktası hizmetlerin bir risk taşıdığı gerçeğidir. İşte bu risk sebebiyle kimi zaman kamu görevlisinin kimi zaman üçüncü kişinin uğradığı zararlar risk ilkesi gereğince idare tarafından karşılanmaktadır. Bir hastanede laborant olarak görev yapan davacının, kan aldığı hastanın üzerine düşerek hastadan alınan kanı taşıyan iğne ucunun eline batması sonucu kendisine Hepatit C virüsü bulaşmasından ötürü zarara uğradığı iddiasıyla açtığı tam yargı davasında Danıştay, kan alma faaliyetinin tehlikeli olması ve bu hizmet sunulurken tehlikeli araç ve gereçlerin kullanılması gerekeceğinden, bu gibi durumlarda meydana gelen zarar için idarenin yürüttüğü faaliyette kusuru olup olmadığına bakmadan idarenin sorumlu olabileceğine, davacının, yürüttüğü hizmetin sonucu olarak bir zarara uğradığından mütevellit zararı idarenin karşılaması gerektiğine hükmetmiştir.¹⁴⁰

Bu ilke gereğince, idarenin sorumluluğuna gidilebilmesi için kural olarak tehlikeli faaliyet ile gerçekleşen zarar arasında nedensellik bağının varlığı yeterli olup ayrıca idarenin kusuru aranmamaktadır.¹⁴¹ Diğer deyişle, idarenin zararın meydana gelmesinde kusursuzluğunu ispat etmesi, sorumluluktan kurtulmasını engelleyememektedir. Ancak nedensellik bağının varlığı kural olmakla birlikte bazı

¹³⁹ Sağlık hizmetlerinin risk ilkesi bünyesinde değerlendirildiğine ilişkin Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/11818, K.2018/3854 kararı ile “...*Danıştay içtihatlarında da vurgulandığı üzere sağlık hizmeti, özellikle tedavi hizmetleri bünyesinde risk barındıran yarı kamusal nitelikteki idari faaliyetlerden olup, bu hizmet özel sektör tarafından da sunulmaktadır. İdare ajanlarınca her türlü dikkat ve özen gösterilse dahi sunulan hizmet sonucunda özellikle vücut bütünlüğüne ilişkin zararlar oluşabilmektedir...*” görüşündedir.

¹⁴⁰ Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/8172, K.2017/7132, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); diğer örnek kararlar için bkz: Celal Işıklar, “Danıştay Kararlarında İdarenin Kusursuz Sorumluluğunu Kaldıran Ve Azaltan Hâller”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 2019/1, s.123

¹⁴¹ İlhan Özay, *Günüştğinde Yönetim*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1996, s.759

hallerde olayda nedensellik bağı olmasa dahi idarenin sorumluluğuna gidilebilmektedir.¹⁴²

İdarenin risk ilkesi gereğince kusursuz sorumluluğunu üç başlık altında inceleyen Günday’a göre risk ilkesinin ilk öznesi, idarenin tehlikeli faaliyetleri ve araç-gereçleridir. İdarenin yürüttüğü faaliyetlerden veya kullandığı araçlardan bazıları niteliği gereği içerdiği tehlike sonucunda bir zarara yol açarsa, idarenin kusuru olmasa dahi bu zararı tazmin etmek yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁴³ Örneğin Askeri Yüksek İdare Mahkemesi^{144 145} bir kararında, terörle mücadele faaliyeti kapsamında keşif uçuşu amacıyla Giresun’dan hareket ettikten sonra seyir halinde iken sebebi belirlenemeyerek helikopterin düşmesi vakası sonucunda şehit olan askerin yakınlarının açtığı tam yargı davasında, kamu görevi sırasında meydana gelen ve zararlı sonucu doğuran olay ile hizmet arasında nedensellik bağı bulunduğundan zararın zarar görenler üzerinde bırakılmayarak tüm topluma yayılması adalet, hakkaniyet ve eşitlik esaslarına uygun düşeceğinden davacıların zararlarının kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince davalı idarece karşılanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.¹⁴⁶ Bize göre de anılan karar yerinde olup risk ilkesinin alt başlıkları olan hem idarenin tehlikeli faaliyet ve araç-gereçleri sebebiyle hem de mesleki risk sebebiyle idarenin kusursuz sorumluluğuna gidilebilecektir. Nihayetinde risk ilkesinden hangi çeşidine dayanılırsa dayanılsın bu durum idarenin kusursuz sorumlu olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir.

Risk ilkesinin ikinci öznesi mesleki risktir. Mesleki risk, kamu hizmetinde çalışan bir kimsenin görevi sırasında ya da görevi nedeniyle zarara uğramasını ifade

¹⁴² Danıştay 10. Dairesi, 16.11.1995, E.1995/566, K.1995/5746, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(18.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(18.12.2018)); Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2014/5891, K.2017/6196, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(18.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(18.12.2018))

¹⁴³Günday, a.g.e., s.341

¹⁴⁴ 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 17. maddesinin e bendinde yer alan “*Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve askerî mahkemeler kaldırılmıştır.*” hükmüne göre her ne kadar Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılmışsa da çalışmada, konunun daha iyi kavranabilmesi için AYİM içtihatlarından da faydalanılmıştır.

¹⁴⁵ Bundan sonra AYİM olarak anılacaktır.

¹⁴⁶ AYİM.2.Dairesi,07.03.2012,E.2011/298,K.2012/255,[https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018))

eder.¹⁴⁷ Bazı meslek gruplarının görevi risk taşıyabilmektedir: kolluk faaliyetleri, itfaiye çalışanlarının hizmetleri, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında terörle mücadele sebebiyle zarar gören kamu görevlileri gibi... Riskli kamu hizmeti ifa eden kamu görevlisi, o tehlikeli mesleği toplum yararına yapmaktadır. Buna karşılık kamu görevlisi bu görevi sebebiyle bir zarara uğrarsa, bu zarar tüm topluma yayılarak idarenin kusursuz sorumluluğunca karşılanacaktır. Üsteğmen olarak görev yapmakta olan subayın eğitim sırasında uçaksavar silahının ateş alması ile sakatlanması olayında AYİM, idareye atfı kabil kusurun bulunmadığı, ancak kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince idarenin sorumlu olduğuna karar vererek yaralanan üsteğmenin tazminat talebini kabul etmiştir.¹⁴⁸ Patnos'ta görev yapan bir polis memurunun, teröristlerin açtığı ateş sonucu yaralanması nedeniyle görülen yargılamada Danıştay, *"...Kamu görevlisi olan davacının, görevini yaparken yaralanması nedeniyle uğramış olduğu zararın kusursuz sorumluluk ilkesi uyarınca tazmini gerekeceği tartışmasızdır..."*¹⁴⁹ diyerek görevi esnasında zarara uğrayan kamu görevlilerinin zararlarının tazmini hususunda tavrını net olarak ortaya koymuştur. Her ne kadar Danıştay, kararında açıkça mesleki risk kavramını kullanmamışsa da, doktrindeki sınıflandırmaya göre olayın mesleki risk çerçevesinde değerlendirileceği şüphesizdir.

¹⁴⁷ Atay, *İdare...*, s.764

¹⁴⁸ *"...Olayın bir kamu hizmetinin ifası sırasında meydana geldiği hususunda taraflar arasında bir ihtilaf bulunmadığı, olayla ilgili olarak yapılan idari tahkikat raporu ile herhangi bir personel kusurunun bulunmadığı ve silahın atış esnasında çıkan kovani kesmesinin çentik kırığı sebebine dayandığı, çentik kırığının neden kaynaklandığı hususunun tam olarak tespit edilemediği, oluşan yaralanma olayının meydana gelmesinde hizmetin kurulması ve işletilmesinden kaynaklanan idareye atfı kabil bir hizmet kusurunun varlığından söz edilemeyeceği, ancak, zararlı sonucu doğuran olay ile hizmet arasında illiyet bağı bulunduğundan kusursuz sorumluluk ilkesine göre zararın zarar gören üzerinde bırakılmayarak topluma yayılmasının adalet, eşitlik, hakkaniyet esaslarına daha uygun düşeceği, davacının zararlarının bu esaslara göre karşılanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır..."* AYİM.2.Dairesi.,09.09.2009,E.2008/1015,K.2009/883,<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.12.2018)

¹⁴⁹ Danıştay 10. Dairesi, 11.04.2012, E.2008/2240, K.2012/1406, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.12.2018); diğer karar örnekleri için bkz: Mustafa Köksal, Risk İlkesinin İdareye Yüklediği Külfetler ve Güncel Yargı Kararları, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 85, Kasım- Aralık 2009, s.263

Risk ilkesinin son öznesi ise diğer risk sebeplerinden ayrılan, içtihatlarla gelişip sık rastlanılan bir kusursuz sorumluluk sebebi olan sosyal risk kavramıdır. Sosyal risk ilkesi, toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesidir.¹⁵⁰ Sosyal risk ilkesi, ilk olarak Fransa'da savaş sebebiyle uğranılan zararların idare tarafından karşılanması ile ortaya çıkmıştır. Türk hukukunda ise, daha çok 1980'li yıllarda yoğunlaşan terör faaliyetlerinden doğan zararın tazmini amacıyla uygulanmaya başlanmıştır.¹⁵¹

Danıştay sosyal risk ilkesinin amacını şöyle belirtmektedir: *"...Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır. Genel bir ifade ile "terör olayları" olarak nitelenen eylemlerin, Devlete yönelik olduğu, Anayasal düzeni yıkmayı amaçladığı, bu tür olaylarda zarar gören kişi ve kuruluşlara karşı kişisel husumetten kaynaklanmadığı bilinmekte ve gözlenmektedir. Sözü edilen olaylar nedeniyle zarara uğrayan kişiler, kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplumun bir bireyi olmaları nedeniyle zarar görmektedirler. Belirtilen şekilde ortaya çıkan zararların ise, özel ve olağandışı nitelikleri dikkate alınıp, terör olaylarını önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemeyen idarece, yukarıda açıklanan sosyal risk ilkesine göre, topluma pay edilmesi suretiyle tazmini hakkaniyet gereği olup, sosyal devlet ilkesine de uygun düşecektir..."*¹⁵² Danıştay'ın da belirttiği üzere sosyal risk ilkesi genellikle terör eylemleri sebebiyle uygulama alanı bulmaktadır. Örneğin terör eylemleri sebebiyle malvarlığı, kendisi ya da yakınları zarar gören bir bireyin, o zararı görmesinin sebebi sırf o ülkenin bir bireyi olmasından kaynaklanmaktadır ki, idarenin o zararın

¹⁵⁰ Atay-Odabaşı, *Teori ve Yargı...*, s.657

¹⁵¹ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.160

¹⁵² Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2014/8984, K.2017/7629, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (24.12.2018)

meydana gelmesinde herhangi bir kusuru olmasa dahi hakkaniyet ve nesafet ilkesi gereğince bu zararın topluma dağıtılarak idarece karşılanması gerekir.

Günday ise, terör olaylarının önlenmesi ve terör olmadan bir toplum düzeninin sağlanmasının idarenin zaten bir görevi olduğunu, idare eğer bu terör eylemlerini önleyemiyorsa o halde hizmetin gereği gibi işlememesi ya da kötü işlemesi suretiyle hizmet kusuru olacağı görüşündedir.¹⁵³

Sosyal risk ilkesinin diğer risk ilkelerinden önemli bir farkı vardır: nedensellik bağı aranmaması. Zararla idari faaliyet arasında herhangi bir nedensellik bağı olmasa dahi idare, sosyal risk ilkesi gereğince zararı tazmin etmekle yükümlüdür.¹⁵⁴ Nitekim 27.07.2008 tarihinde İstanbul Güngören’de terör örgütü üyeleri tarafından yerleştirilen bombanın patlaması sonucunda davacıların eşinin/babasının vefat ettiği vakada Danıştay sosyal risk ilkesine atıf yaparak idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği zararları nedensellik bağı aramadan idarenin tazmin etmesi gerektiğine karar vermiştir.¹⁵⁵ Yine müteveffanın terör saldırı nedeniyle vefat etmesi¹⁵⁶, müteveffanın

¹⁵³ Günday, *a.g.e.*, s.343

¹⁵⁴ Esin, *a.g.e.*, s.155

¹⁵⁵ Danıştay 15. Dairesi, 11.10.2017, E.2017/1296, K.2017/5450, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (24.12.2018); Danıştay’ın aynı yönde bir başka örnek kararı için bkz: Halk arasında Gezi Olayları olarak bilinen ve 2013 yılının mayıs ayı sonundan başlayarak yaklaşık iki ay devam eden protestolar sırasında 31.05.2013-04.06.2013 tarihleri arasında davacı şirketin, Kültürpark içerisinde bulunan malları ile şirket binası giriş kapılarında göstericiler tarafından taş atılması ve çıkarılan yangınlar neticesinde maddi zarar meydana geldiği iddiası ile zararların tazmini amacıyla davacı tarafından 01.07.2013 tarihinde Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zarar Tespit Komisyonu’na başvuru yapılmış; Komisyon ise, davacının talebini, başvurunun terör ve terörle mücadeleden doğan faaliyetler nedeniyle uğranılmış bir zarar olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Bunun üzerine davacı, idari yargıda açılan işlemin iptali ve tam yargı davası açmışsa da yerel mahkeme de gezi olaylarının bir terör eylemi olmadığından bahisle davanın reddine karar vermiştir. Ancak Danıştay, olayda sosyal risk ilkesini de dikkate alarak, zarara sebebiyet veren eylemleri yapan faillerin tespiti için kolluğun etkin bir soruşturma yürütmediğini ve davacının bu eylemler sonucunda varsa zararının 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşıllanması Hakkında Kanun kapsamında idarece karşılanması gerektiğini belirterek yerel mahkeme kararını bozmuştur. Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2015/3047, K.2018/2893, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

¹⁵⁶ Danıştay 15. Dairesi, 22.06.2017, E.2014/6911, K.2017/4154, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

teröristlerce yola döşenen mayının patlaması sonucunda vefat etmesi¹⁵⁷, İstanbul Sultanbeyli Fatih Polis Merkezi'ne 10.08.2015 tarihinde teröristlerce düzenlenen bombalı saldırı sonucu davacının yaralanması¹⁵⁸, İstanbul'un Avcılar ilçesinde yol kenarında bulunan çöp konteynerine teröristler tarafından bırakılan bombanın patlaması sonucu davacının yaralanması¹⁵⁹ hallerinde Danıştay olayların bizatihi maksat ve hedefinin salt devlet ve onu teşkil eden toplum olması, zarar görenlerin özünde bu toplumun bir ferdi olmaları gerekçesiyle sosyal risk ilkesine göre zararların idare tarafından karşılanması gerektiğine karar vermiştir. Sosyal risk dahilindeki tüm bu vakaların ortak özelliği, idarenin bir eylemi ile zarar arasında nedensellik bağının bulunmamasıdır. Görüldüğü üzere sosyal risk ilkesini, risk ilkesinin diğer türlerinden ayıran temel ölçüt zarar ile idari faaliyet arasında nedensellik bağı şartının aranmamasıdır.

b.Kamu Külfetleri Karşısında Eşitlik İlkesi

İdarenin nimetlerinden tüm toplum faydalanmaktadır. Buna karşılık idarenin meydana getirdiği eylem veya işlemlerinden doğan külfetleri sadece bazı kişi veya kişilerin üstlenmesi karşısında, bu kimselerin uğradığı zararları idarenin kusuru olmasa dahi tazmin etmesi haline kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi denilmektedir. Bu ilkeye **fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi** de denmektedir.¹⁶⁰ Bu ilkeye göre idarenin nimetlerinden herkes faydalanıyorsa, idarenin meydana getirdiği külfet karşısında da herkes eşit olarak fedakarlık yapmalı ve külfeti üstlenmelidir.

Fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinin en tipik uygulama alanı kamulaştırmadır. Kamulaştırma, idarenin kamu yararının gerektirdiği hallerde

¹⁵⁷ Danıştay 15. Dairesi, 19.10.2016, E.2016/2142, K.2016/5020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

¹⁵⁸ İstanbul 12. İdare Mahkemesi, 06.03.2018, E.2017/374, K.2018/442, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır. (21.01.2019)

¹⁵⁹ Danıştay 15. Dairesi, 24.12.2015, E.2015/8373, K.2015/9234, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019) ; diğer karar örnekleri için bkz: Ayşegül Çoban, "Yargı Kararları Işığında Sosyal Risk İlkesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1-2, 2003, s.59

¹⁶⁰ Gözler, *a.g.e.*, s.748

karşılığını peşin olarak ödemek şartıyla¹⁶¹, özel mülkiyette bulunan bir taşınmazın tamamına veya bir kısmına el atmasıdır. Kamu yararı amacıyla yapılan kamulaştırma nedeniyle kişi, taşınmazına idarece el atılmasına katlanmak zorunda kalmakta, kişinin özel olarak katlandığı bu fedakarlık taşınmazının bedelinin kendisine ödenmesi ile denkleştirilmiş olmaktadır.¹⁶² AYİM ise bir kararında terör eylemleri sebebiyle görev başındayken zarar gören kamu görevlilerinin zararlarını risk ilkesiyle değerlendirebilecekken, bu ilkeye dahil etmeyip vakayı kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi çerçevesinde değerlendirmiş ve idarenin bu ilke sebebiyle sorumluluğuna hükmetmiştir.¹⁶³

Buna karşılık Danıştay davacı şirkete ait akaryakıt istasyonunun davalı idarece yürütülen yol çalışmaları sonucunda yol ile bağlantısının kesilmesi ve ulaşımın stabilize köy yolundan verilmesi neticesinde meydana gelen gelir kaybı iddiasıyla görülen davada, davacı şirketin söz konusu zararının, aynı yol üzerinde bulunan bütün işyeri sahipleri yönünden de ileri sürülebileceği, bu haliyle, davacı şirket tarafından, uğranıldığı ileri sürülen zarar kaleminin, diğer işyeri sahiplerinden farklı, özel ve olağandışı bir nitelikte olmadığı, yolu trafiğe kapatmak da dahil her türlü tedbiri almanın idarenin yetkisi dahilinde bulunduğu, kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda yapılan yol çalışmaları nedeniyle oluşan genel külfetlere, kamu külfetlerindeki eşitlik ilkesi uyarınca herkesin katlanması gerektiği kanaati ile davacı şirketin yenilenen yolun olanaklarından yararlanacağı da dikkate alındığında, kamu külfeti olmaktan çıkan, hizmetten yararlanan davacı şirket yönünden özel ve

¹⁶¹ Taksitle ödeme yapılabilecek hallerin; yalnızca tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla yapılan kamulaştırmalarla sınırlı olduğu Anayasa md. 46/2’de yer almaktadır.

¹⁶² Günday, *a.g.e.*, s.344

¹⁶³ AYİM 2.Dairesi., 10.02.10,1999, E.1998/393, K.1999/150; AYİM. 2.Dairesi., 22.06.2001, E.2001/45, K.2001/568; AYİM 2.Dairesi, 21.02.2001, E.2000/466, K.2001/161 ; AYİM 2.Dairesi, 18.10.2000, E.2000/585, K.2000/673; AYİM 2.Dairesi, 26.04.2000, E.1998/553, K.2000/319; AYİM 2.Dairesi, 14.04.1999, E.1998/796, K.1999/288 ; AYİM 2.Dairesi, 24.03.1999, E.1998/80, K.1999/293; AYİM 2.Dairesi, 10.02.1999, E.1998/393, K.1999/150, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(23.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(23.12.2018))

olağandışı niteliğe dönüşen zarar bulunmadığından bahisle davanın reddine karar veren yerel mahkeme kararını onamıştır.¹⁶⁴

D.İDARENİN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

İdarenin kamu hizmetlerinin yürütülmesi sırasında gerçekleştirdiği faaliyetler sebebiyle kişiler zarar görebilmektedir. Kişilerin uğradığı bu zararın tazmini ise, bazı şartların varlığı halinde idareden talep edilebilmektedir. Bu şartlar: **zarar**, zararı doğuran işlem veya eylemin **idareye yüklenebilir olması**, zararlar işlem veya eylem arasında **nedensellik bağının** bulunması. Bu şartlar prensip olarak birarada bulunmalıdır. Sayılan bu üç şarttan birinin yokluğu halinde kural olarak idarenin sorumluluğu da ortadan kalkacaktır. Ancak kusursuz sorumluluk hallerinden sosyal risk ilkesi için, idarenin hukuki sorumluluğuna gidilebilmesi için nedensellik bağının şart olmadığı da unutulmamalıdır.

AYİM'in de belirttiği gibi “...İster hizmet kusuru isterse kusursuz sorumluluk ilkelerine dayandırılınsın, genel olarak idarenin tazmin borcunun doğabilmesi için bir zararın mevcudiyeti, zarara yol açan eylemin veya işlemin idareye yüklenebilir nitelikte olması ve zarar ile eylem veya işlem arasında illiyet bağının bulunması zorunludur. Bu şartlardan birinin yokluğu idarenin sorumluluğunu ortadan kaldırır. Bu nedenle ortada bir zarar yoksa veya meydana gelen zararın idari eylem ve işlemle ilgisi bulunmuyorsa, idari faaliyet zararın gerçek nedenini, illiyetini teşkil etmiyorsa, arada illiyet bağı mevcut değilse veya zarara yol açan eylem veya işlem idareye yüklenebilir nitelikte değilse, idarenin sorumluluğu ortadan kalkmaktadır...”¹⁶⁵

¹⁶⁴ Danıştay 10.Dairesi., 09.09.2015, E.2012/4517, K.2015/3682, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

¹⁶⁵ AYİM.2.Dairesi.,03.12.2008,E.2008/1213,K.2008/1195,<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.12.2018); AYİM 2.Dairesi.17.09.2014, E.2013/1885, K.2014/1331 sayılı kararına göre : “...İdare hukuku ilkelerine ve T.C. Anayasasının 125^{nci} maddesine göre idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür. Bu suretle idarenin sorumluluğu Anayasa prensibi olarak kabul edilmiştir. İdareninsorumluluğunun hangi esaslara göre belirleneceği ise Anayasada belirtilmemiş olup bu meselenin halli doktrin ve yargı kararlarına bırakılmıştır.

Aynı yöndeki Danıştay kararlarına göre de “...İdarenin hukuki sorumluluğundan söz edebilmek için ise, ortada bir zararın bulunması ve bunun idareye yüklenebilen bir işlem veya eylemden doğması, başka bir deyişle, zararlı idari faaliyet arasında illiyet bağı bulunması gerekir. Daha açık bir anlatımla, zararın gerçek nedenini idari faaliyet oluşturmalıdır...”¹⁶⁶ ; “...İdare Hukukunda, idarelerin tazminat ödemekle yükümlü tutulabilmesi için ortada bir idari eylemin bulunması, bu eylemden zarar meydana gelmesi, bu idari eylem ile zarar arasında nedensellik bağının bulunması gerekir...”¹⁶⁷ denmektedir. Bu kısımda idarenin sorumluluğunun doğabilmesi için gereken şartlar ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.İdareye Yüklenebilir Olma (İdarenin Tutum ve Davranışı)

İdarenin hukuki sorumluluğundan söz edilebilmesi için öncelikle idareye yüklenebilir nitelikte bir tutum ve davranış mevcut olmalıdır. İdarenin bu tutum ve davranışı ise bir işlem, bir eylem ya da bir eylemsizlik hali olarak karşımıza çıkabilmektedir. Ancak zarar doğurucu işlem, eylem veya eylemsizliğin idareye yüklenebilmesi, diğer deyişle idarenin tazmin borcunun doğabilmesi için zararı doğuran tutum ve davranışın idare adına ya da idare tarafından yapılmış olması gerekir.¹⁶⁸ Örneğin, belediyenin şartları taşıyan yapı için süresi geçmesine rağmen

Bugün idarenin sorumluluğu, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkelerine dayandırılmaktadır, ister hizmet kusuru ister kusursuz sorumluluk ilkelerine dayandırılsın, idarenin tazminle sorumlu tutulabilmesi için bir zararın varlığı, zararı doğuran işlem veya eylemin idareye yüklenebilir nitelikte olması, zararlı sonuçla eylem veya işlem arasında doğrudan doğruya bir illiyet bağının bulunması, zarara yol açan işlem veya eylemin bir hizmet kusuru teşkil etmesi veya kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanmasına elverişli nitelikte olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi zorunludur. Maddi ölçüde bu koşullardan birinin yokluğu idarenin tazmin sorumluluğunu kaldırır. Ortada bir zarar yoksa veya meydana gelen zarar idari eylem ya da işlemten doğmamış ise yahut zararlı idari eylem veya işlem arasında nedensellik bağı kurulamıyorsa idarenin tazmin sorumluluğundan söz edilemez...” [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(25.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(25.12.2018))

¹⁶⁶ Danıştay 15.Dairesi, 09.11.2017, E.2017/1256, K.2017/6565, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018))

¹⁶⁷ Danıştay 8.Dairesi, 30.06.2003, E.2002/3101, K.2003/3190, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018))

¹⁶⁸ Tuncay Armağan, *İdarenin Sorumluluğu ve Tam Yargı Davaları*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, 1997, s.195

yapı kullanma ruhsatı vermemesi ya da kaçak yapılan ve depremde yıkılan bina üzerinde belediyenin denetim görevini yerine getirmemesi veyahut devlet hastanesi doktorunun hatalı ameliyat gerçekleştirmesi hallerinde idarenin zarara sebebiyet veren bir işlemi, eylemi ya da eylemsizliği bulunmaktadır. Ancak önceden bilinen bir rahatsızlığı bulunmayan ve nöbet yerinde intihar eden erin ölümünde idareye yüklenebilir bir eylem bulunmamaktadır.¹⁶⁹ Zarar doğurucu davranışın idareye bağlanma olanağı bulunmuyor ise idare zarardan da sorumlu tutulamayacaktır. Dolayısıyla idare dışındaki ve idareyle ilişkisi olmayan kişilerin verdikleri zararların da idareye yüklenmesi mümkün olmayacaktır.¹⁷⁰

Zarar doğurucu davranışlar hizmetten ayrılabilen bir nitelik arzetmedikleri müddetçe idare, kendisi adına hareket eden kimselerin işlem ve eylemlerinden sorumludur. İdare adına hareket eden kimselerin kusurlu olup olmadıkları da idari sorumluluk bakımından rol oynamaz. Hatta idarenin hizmet kusuru esasına dayalı olarak sorumlu sayılabilmesi için idare adına hareket eden kimselerin istihdam edilmiş olması da zararın tazmini bakımından bir farklılığa yol açmaz. Acele hallerde kamu düzeninin sağlanmasına veya kamu hizmetinin sunulmasına yardımcı olan arızı işbirlikçilerle fiili memur teorisi bunun tipik örnekleridir.¹⁷¹

İdareye yüklenebilir olma şartı hususunda mevzuat ile yüksek mahkemelerin de aynı fikirde olduğu görülmektedir. Anayasa md. 125/7 hükmünün madde metninden idarenin, kendisine yüklenebilen eylem veya işlemlerinden doğan zararı karşılamakla yükümlü olduğu anlaşılmaktadır. Anlatımın mefhumu muhalifinden idareye yüklenemeyen tutum ve davranışlardan dolayı idarenin sorumluluğunun bulunmadığı sonucu çıkarılabilmektedir. Özetle idarenin sorumlu tutulabilmesi için idare bu işlem, eylem veya eylemsizliği sebebiyle meydana gelen zararın sorumlusu olmalıdır, diğer deyişle zarara sebebiyet veren idare olmalıdır. Nitekim ölen

¹⁶⁹ AYİM.2.Dairesi,10.01.2007,E.2006/1138,K.2007/26,<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.04.2019)

¹⁷⁰ Yaman, *a.g.e.*, s.29

¹⁷¹ Mehmet Akif Bardakcı, İdarenin Eylemlerinden Kaynaklanan Sorumluluğu (Doktora Tezi), <http://acikerisim.istanbul.edu.tr/bitstream/handle/123456789/31798/51363.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, s.74

nişanlısını unutamadığı için bunalıma girip intihar eden erin yakınlarının AYİM’de açtığı tam yargı davasında, idare zararın faili ya da sorumlusu olarak görülmemiş ve davanın reddine karar verilerek idare tazminata mahkum edilmemiştir.¹⁷²

Buna karşılık düşme sonucu sol dirseği kırılan hastaya, bir eğitim ve araştırma hastanesinde ameliyatla platin takıldığı, aradan belli bir süre geçtikten sonra tedavinin gereği olarak platinin çıkarıldığı, çıkarılan telden sonra hastanın ağrıların artması, kolunu hareket ettirememesi, parmaklarının uçlarının patlaması sebebiyle aynı hastaneye gittiği ancak yaşananların normal olduğundan bahisle herhangi bir müdahalede bulunulmadığı, bunun üzerine özel hastaneye giden hastaya acilen müdahale edilmesi gerektiği bildirilmekle hastanın ameliyata alınması olayında Danıştay, komplikasyonla mücadelede idarenin üzerine düşeni yapmaması ve davacının özel hastanede ameliyat olmak zorunda kalması nedeniyle yapılan harcamaların ve davacıların olay nedeniyle yaşadıkları ıstırapların giderilmesi için maddi ve manevi zararların giderilmesi taleplerinin kabul edilmesine karar vererek, davayı tümünden reddeden yerel mahkeme kararını bozmuştur.¹⁷³ Somut olayda zarar idare ajanının kusurlu eylemi sebebiyle gerçekleşmiş, dolayısıyla zarar idareye yüklenebilir olarak hizmet kusurundan doğmuştur.

Anayasa md. 125/7 hükmüne göre, idarenin zarar veren faaliyeti, bir işlem olabileceği gibi bir eylem de olabilmektedir. Örneğin, davacı adına tescilli olan taşınmazın Tapu Müdürlüğü’nde görev yapan memurun kusuru nedeniyle başkasına satış işlemi yapılmasından doğan zarar ya da bir tiyatro oyununun sahnelenmesine izin vermeme işleminden doğan zarar idarenin işleminden kaynaklanırken, zarar görenlerin yakınına banliyö treninin çarpması sonucu vefatı nedeniyle uğranılan zarar bir idari eylemden kaynaklanmaktadır.

¹⁷²AYİM.2.Dairesi.,25.04.2001,E.2000/550,K.2001/423,<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

¹⁷³Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2014/5674, K.2016/1586, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

İdarenin zarara sebebiyet veren faaliyeti icrai olabileceği gibi ihmali nitelikte de olabilir. Ameliyat edilen hastaya ameliyat esnasında oksijen yerine karbondioksit verilmesi sonucu hastanın vefat etmesi, idarenin icrai davranışından doğan zarara örnek teşkil ederken, yargı kararını en geç kararın idareye tebliğinden itibaren 30 gün içerisinde yerine getirmesi gereken idarenin bu süreye riayet etmeyerek yargı kararını yerine getirmemesi ya da hırsızlık vakasına müdahale etmeyip olayı izleyen polisin eylemi idarenin ihmali davranışına örnek teşkil etmektedir.

İdarenin işlemleri tek taraflı ve çok taraflı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İdarenin tek taraflı işlemlerine idari işlem, çok taraflı işlemlerine de idarenin sözleşmeleri denilmektedir. İdareye yüklenebilir olma unsuru idari işlemler, idari eylemler ve idari sözleşmeler açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

a.İdarenin İdari İşlemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluğu

İdarenin tek yanlı iradesi ile kamu hukuku esaslarına ve kamu gücüne dayanarak karar almasına **idari işlem** denir. İdare, idari işlemi tesis ederken üstün ve ayrıcalıklı yetkilere sahiptir. İdare, idari işlemlerle hukuk düzeninde yeni bir durum yaratılmasını veya mevcut bir durumun değiştirilmesini ya da kaldırılmasını amaçlar.

İşte idare bu idari işlemleri tesis ederken nadir de olsa kişilerin zararına sebebiyet verebilmektedir. İdarenin meydana getirdiği zarar ret kararı tesis etmek suretiyle gerçekleşebileceği gibi, talep olmaksızın doğrudan idarenin tesis ettiği işlemler sebebiyle de olabilir. Bir iznin şartları mevcut olduğu halde, iznin veya ruhsatın verilmemesi sonucu kişinin zarara uğraması idarenin ret kararından doğan zarara örnek teşkil ederken¹⁷⁴, davacının İl Kültür ve Turizm Müdürünün şartları olmamasına rağmen İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü emrine uzman olarak

¹⁷⁴ Yayla, *a.g.e.*, s. 353

atanması¹⁷⁵ idarenin tesis ettiği işlem sebebiyle kişinin zarara uğramasına örnek teşkil etmektedir.

İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanmaktadır. Yani tesis edilen idari işlemler kural olarak hukuka uygundur. Bir işlemin hukuka aykırı olabilmesi için, işlemin hukuka aykırı olduğunu iddia edenin bu işlemin iptali için dava açması gerekmektedir. Kural olarak idarenin hukuka aykırı işlemleri idarenin tazminat sorumluluğunu gerektirmektedir. Keza idarenin işlem veya eylemi hukuka uygunsa, idare üzerine düşen görevi yerine getirmiş demektir ve bu durumda idarenin sorumluluğu doğmayacaktır. Ancak bu bir zorunluluk değildir. Diğer deyişle, idarenin hukuka uygun işlemleri de kişilere zarar verebileceğinden, hakkaniyet ve nesafet ilkesi de dikkate alınarak kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi gereğince bu zararın idare tarafından kusursuz sorumluluk esaslarına göre karşılanması gerektiği kabul edilmektedir.¹⁷⁶ Arazisinde arkeolojik kalıntılar bulunan malike inşaat ruhsatı verilmemesi vakasında Fransız Danıştay'ı kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi gereğince idarenin kusursuz sorumluluk esaslarına göre zararı tazmin etmesine karar vermiştir.¹⁷⁷

İdarenin hukuka aykırı olduğu tespit edilen her idari işlemi için idarenin hukuki sorumluluğu doğmayabilir. Diğer deyişle, idarenin tesis ettiği bir idari işlem hukuka aykırı olsa bile, idare tazminat ödemek zorunda kalmayabilecektir. Örneğin satın alma komisyonu başkanı olarak görev yapmakta olan davacının görevi kötüye kullanarak kurum zararına sebep olduğundan bahisle hakkında yapılan soruşturma sonucu suç duyurusunda bulunulması, adli yargıda tazminat davası açılması ve 1 yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilmesine neden olan davalı idare işlemleri nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü manevi zararın tazmini talebiyle

¹⁷⁵ Danıştay 5.Dairesi, 15.10.2015, E.2015/3557, K.2015/7906, [http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ertVU0c9myEzYtjIT6II%2FWNbbws0jsLzsK881HudlfUk4cUEKF0rkOK4I2L6rhufHvnDzVj%2BgkV9nQbh1CZwiEnA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTur u=DANISTAYKARAR \(08.02.2019\)](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ertVU0c9myEzYtjIT6II%2FWNbbws0jsLzsK881HudlfUk4cUEKF0rkOK4I2L6rhufHvnDzVj%2BgkV9nQbh1CZwiEnA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTur u=DANISTAYKARAR (08.02.2019))

¹⁷⁶ Gözler, *a.g.e.*, s.751; Gözübüyük, *a.g.e.*, s.313

¹⁷⁷ Gözler, *a.g.e.*, s.752

açtığı davada yerel mahkeme ve Danıştay, soruşturma esnasındaki araştırma ve bulgular sonucu davacının katıldığı ihalede oluşan fiyat farklılıkları da dikkate alınarak kamunun ve idarenin menfaatini sağlamak üzere hareket edilmesi, kişiye özgü bir soruşturma yapılmamış olması keza diğer ihale komisyon üyelerinin tamamına ilişkin işlemler tesis edilmiş olması ve nitekim bu inceleme ve araştırmaların idarenin denetim ve gözetim görevi içerisinde yapılması gereken işlemler olarak değerlendirilmesi gerektiğinden bahisle, davacıya özgü kasıtlı olarak işlem veya eylemde bulunulmadığı sonucuna varılması sebebiyle idarenin herhangi bir hizmet kusurunun bulunmadığına hükmetmiştir.¹⁷⁸

Bir idari işlemin sadece tesisi çoğu zaman herhangi bir zarara sebebiyet vermemektedir. İdare daha çok, tesis ettiği işlemi uygulama eylemine geçtiğinde zarar da meydana gelmektedir. Bu sebeple idarenin işleminin uygulanması sebebiyle doğan hukuki sorumluluk, idari eylemlerden doğan sorumluluk başlığı altında incelenmektedir.

b.İdarenin Eylemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluğu

İdare, hukuk düzeninde sonuç doğururken aynı nitelikte eylemler gerçekleştirmemektedir. İdarenin eylemleri idari eylemler ve idari olmayan eylemler olmak üzere iki gruba ayrılır. Kural olarak idarenin bir işlemine dayanmayan, kamu gücüne dayanarak ve kamu hizmetini ifa sırasında yaptığı eylemlere **idari eylem** denir. İdari eylemlere İdare Hukuku kuralları uygulanır. İdarenin idari eylemlerinin dışında kalan maddi edim ve davranışlarına da idarenin **idari olmayan eylemleri** denir. İdarenin bu tür eylemlerine özel hukuk kuralları uygulanır. İdarenin idari olmayan eylemleri için haksız fiil, mevzuat dışı eylem, hukuk dışı eylem gibi çeşitli kavramlar kullanılmaktadır.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Danıştay 12. Dairesi, 12.11.2015, E.2012/5698, K.2015/5898, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)

¹⁷⁹ Taner Ayanoğlu, *Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarına Göre İdari Eylemin Tanımlanması*, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, 2004, s.46-47

(1) İdari Eylemlerden Doğan Hukuki Sorumluluk

İdari eylem, idarenin kamu hukuku alanındaki maddi fiil ve hareketlerini anlatır. Bir eylemin iptali istenemeyeceğinden, idari eylemler yalnızca tam yargı davalarına konu olabilmektedir.¹⁸⁰ İdari eylemler, ya bir idari işlemin uygulanması ya da hiçbir hukuki işleme dayanmadan, doğrudan doğruya yapılan eylemler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.¹⁸¹

İdare kimi zaman bir idari işlem tesis eder ve bu idari işlemin tek başına varlığı hukuk düzeninde çoğu zaman bir zarara sebebiyet vermez. Ta ki o işlem bir idari eylem ile uygulanana dek. İdare daha çok, tesis ettiği işlemi uygulama eylemine geçtiğinde zarar da meydana gelmektedir. Çünkü idari işlemlerin önemli bir kısmı ayrıca icra edilir. Bu halde ilgilinin değil, idarenin eylemi vardır. Örneğin, idare kaçak bir yapı olması sebebiyle yıkım kararı alır ve malike düzeltmesi için süre verir. Verilen sürede malik düzeltme işini yapmamışsa yıkım kararı, ilgili idare tarafından yerine getirilir ve bina idare tarafından yıkılır. İşte bu yıkım eylemi aslında kaçak olmayan, hukuka uygun bir bina hakkında yapılmışsa idarenin sorumluluğu doğacaktır. Burada sakat olan yıkma kararı olup zarar veren ise yıkma eylemidir.¹⁸² Bu hal, idari işlemlerin uygulanması eyleminden doğan hukuki sorumluluk halidir.

Kökeninde bir idari işlem bulunmadan, salt idari eylem sebebiyle de zarar meydana gelebilmektedir. Bu halde idarenin sorumluluğunu doğuran olay idarenin bir eylemidir. Bu eylem icrai yani aktif bir eylem olabileceği gibi, ihmali yani pasif bir eylemde de olabilir. Sezaryen ameliyatı esnasında hastanın karın bölgesinde yabancı cisim unutulması sebebiyle meydana gelen zararda¹⁸³ idarenin icrai bir eylemi bulunmakta iken, hekimin zamanında doğru tanı koyup bu yönde gerekli

¹⁸⁰ Esin, *a.g.e.*, s. 25

¹⁸¹ Selami Demirkol, “İdare Hukukunda İdari Eylemler Olgusu”, *Sayıştay Dergileri*, Sayı:40, Ocak-Mart 2001, s.2, <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/dergi/pdf/der40m5.pdf>, (14.12.2018); Aynı yönde bkz: Bardakcı, *a.g.e.*, s. 147

¹⁸² Yayla, *a.g.e.*, s. 353 ; Örnek yargı kararları için bkz: Esin, *a.g.e.*, s.263 vd.

¹⁸³ Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/1411, K.2016/72, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

muayene ve tedavide bulunmaması sonucu hastanın vefat etmesi¹⁸⁴ ya da hastaneye giden hastaya zamanında müdahale edilmeyip bekletilmesi sebebiyle kangren olan parmağının kesilmesinde idarenin ihmali nitelikte bir eylemi bulunmaktadır.

(2) İdari Olmayan Eylemlerden Doğan Hukuki Sorumluluk

İdarenin idari olmayan eylemleri diğer deyişle idarenin idari eylemleri dışında kalan eylemleri, idarenin özel hukuka tabi faaliyetlerindeki eylemleri ve idarenin idari faaliyetleri sırasındaki haksız fiilleridir.¹⁸⁵ Bu ikili ayırımdan hangisi marifetiyle bir zarar ortaya çıkarsa çıksın her iki halde de idarenin sorumluluğu özel hukuk kurallarına göre doğar ve bu konudaki bir uyuşmazlık adli yargıda çözülür.

İdarenin idari olmayan eylemleri olarak kabul edilen ilk grup, idarenin özel hukuka tabi faaliyetlerindeki eylemleridir. Diğer deyişle, idare hukuku kurallarının uygulanmadığı hallerde idarenin eylemi idari eylem niteliği taşımaz. İdarenin özel hukuk eylemlerinden doğan sorumluluğunu Yargıtay bir kararında, kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerine ilişkin olmakla birlikte özel hukuk kuralları altında özel hukuk tüzel kişisi gibi yaptığı eylemleri idari eylem kategorisine dahil etmeyerek, idarenin bu tür eylemlerine özel hukuk hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/2684, K.2016/986, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)

¹⁸⁵ Ayanoglu, a.g.e., s.49

¹⁸⁶ “...Kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerine ilişkin olmakla beraber özel hukuk kuralları altında, özel hukuk tüzel kişisi gibi yaptığı eylem ve işlemleri, özel hukuk alanına ilişkin olduğundan bunlar idari eylem ve işlem olarak nitelendirilemez. Kamu idare ve kurumlarının kamu otoritesinin (egemenlik hakkının) bir temsilcisi olarak yaptığı faaliyetlerinde veya ondan sadır olan eylemlerinde hizmet unsuru söz konusu olduğu halde, kamu tüzel kişilerinin özel hukuk tüzel kişisi olarak yürüttüğü hizmetlere ilişkin faaliyetleri sırasında meydana gelen zararlardan ötürü, ilgili kamu tüzel kişisinin sorumluluğu özel hukuk hükümleri ve ilkeleri uyarınca belirlenmesi gerekir...” YHGK, 28.11.2001, 2001/4-661, K.2001/1074, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(27.12.2018)

İdarenin özel hukuka tabi faaliyeti olarak kabul edilen hallerden biri zararın icra-iflas görevlilerinin eylemleri sebebiyle ortaya çıkmasıdır. İcra-iflas hukuku, borçların Devlet kuvveti yardımı ile (zorla) yerine getirilmesidir. Borcunu rızasıyla yerine getirmeyen borçlu, alacaklın talebi üzerine Devlet gücü ile borcunu yerine getirmeye, ödemeye zorlanır¹⁸⁷. İcra-iflas hukukunda borçların zorla yerine getirilmesini sağlayan en önemli teşkilat da İcra-İflas Müdürlükleridir. Bu müdürlüklerin, alacaklının alacağına kavuşması için talep ettiği işlemleri olması gerektiği gibi yerine getirmemesi halinde kişiler zarara uğrayabilir. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu md. 5 hükmü uyarınca *“İcra ve İflas Dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davaları, ancak idare aleyhine açılabilir. Devletin, zararın meydana gelmesinde kusuru bulunan görevlilere rücu hakkı saklıdır. Bu davalara adliye mahkemelerinde bakılır.”* Bu hükme göre icra ve iflas müdürlüğü görevlilerinin kusurlarından doğan zararlar için açılacak tazminat davaları adliye mahkemelerinde karara bağlanacak ve davanın karşı tarafı idare olacaktır. Kamu görevlisinin zararın meydana gelmesinde kusuru var ise idare kamu ajanına rücu edebilecektir. Örneğin icra dosyası alacaklısının borçlu şirketin aracına haciz ve yakalama şerhi koydurmasına rağmen icra müdürü tarafından sehven haciz ve yakalama şerhinin kaldırılması halinde meydana gelen zararda yeterli dikkat ve özeni göstermeyen kamu görevlisinin görevinden ayrılamayan kişisel kusuru sebebiyle idare aleyhine adli yargıda dava açılabilir. ¹⁸⁸

İdarenin özel hukuka tabi faaliyeti olarak kabul edilen bir diğer hal ise 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu¹⁸⁹ md.110/1’den kaynaklanmaktadır. Anılan hükme göre *“İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları,*

¹⁸⁷ Baki Kuru-Ramazan Arslan-Ejder Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, 26. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s.29

¹⁸⁸ İcra İflas Müdürlük görevlilerinin görevleriyle ilgili kusurlarından doğan zararlar için idari yargıda dava açılıp Danıştay’ın bu faaliyeti idari yargının görev alanında görerek karar verdiği de olabilmektedir. Bu yöndeki karar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/694, K.2017/6323, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018) Ancak görevsiz yargı kolunda görülen bu yargılamanın açıkça kanuna aykırı olması hasebiyle isabetli olmadığını düşünüyoruz.

¹⁸⁹ Bundan sonra KTK olarak anılacaktır.

adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez. Hemzemin geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır". 19.01.2011 tarihinde yürürlüğe giren hükme göre işleteni veya sahibinin idare olduğu araçların zarara sebebiyet vermesinden kaynaklanan davalar veya bu Kanun'dan doğan diğer sorumluluk davaları için adli yargıda dava açılmalı ve dolayısıyla özel hukuk hükümleri gereğince karar verilmelidir. Nitekim polis memurunun görevi sırasında polis aracı ile yayaya çarparak onun ölümüne sebebiyet vermesi¹⁹⁰ konulu davada özel hukuk hükümleri gereğince adli yargıda görülerek idarenin sorumluluğuna hükmedilmiştir.

İdarenin sahibi veya işleteni olduğu araçların verdiği zararlardan doğan davalarda yargı makamları arasında genel olarak bir uyuşmazlık bulunmamakla birlikte Danıştay, bu hal haricinde yol yapım, bakım, işletme, trafik güvenliğini sağlama şeklinde yürütülen kamu hizmetlerinden kaynaklanan zararların İdare Hukuku kuralları çerçevesinde idari yargıda çözülmesi gerektiği görüşündedir.¹⁹¹ Danıştay'ın bu görüşünü dayandırdığı gerekçesi ise, anılan maddenin yalnızca idarenin sahibi olduğu araçların verdiği zararlardan doğan davaların adli yargıda görüleceği hususunda bir düzenleme içerdiği, hizmet kusurundan veya kusursuz sorumluluktan kaynaklanan hukuki uyuşmazlıklara yönelik herhangi bir ifadeye yer verilmediğidir.

Yargıtay da, davacının yaya olarak yürürken rögar kapağının açık olması sebebiyle düşmesi sonucu meydana gelen zarar için adli yargıda açılan tazminat davasında meydana gelen kazanın KTK kapsamında bir trafik kazası olmadığından bahisle idari yargının görev alanında olduğu görüşündedir.¹⁹² Aynı yönde, yoldaki çökme ve rögar kapağının yol düzeyinin altında kalması sebebiyle meydana gelen

¹⁹⁰YHGK, 25.02.2015, E.2013/4-1235, K.2015/849, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

¹⁹¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 09.11.2015, E.2015/901, K.2015/4005, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019); Danıştay'ın aynı yöndeki diğer kararları için bkz: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 26.02.2015, E.2015/65, K.2015/540, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019); Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 26.02.2015, E.2015/493, K.2015/557, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

¹⁹² Y. 4.HD, 22.02.2017, E.2016/16434, K.2017/1023, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

kazadan doğan zarar için açılacak tazminat davası idari yargıda görülmesine karar vermiştir.¹⁹³

Uyuşmazlık Mahkemesi ise Danıştay' ve Yargıtay'ın aksine KTK kapsamından kaynaklanan sorumluluk davalarında adli yargının görevli olduğu görüşündedir. Uyuşmazlık Mahkemesi'ne göre bahsi geçen Kanun maddesi karayollarında, can ve mal güvenliği yönünden trafik düzeninin sağlanarak trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alınacak önlemleri kapsamaktadır. Bu sebeple yüksek mahkeme idarenin trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanması ve denetlenmesinden doğan trafik kazaları nedeniyle açılacak sorumluluk davalarının görüm ve çözüm yerinin adli yargı olduğu görüşündedir.¹⁹⁴

Anayasa Mahkemesi de ilgili Kanun maddesinin iptali için yapılan itiraz başvurusunda ifade ettiği üzere, karayolu şeridi üzerindeki araç trafiğinden kaynaklanan sorumlulukların özel hukuk alanına girdiği ve bu Kanun'dan doğan sorumluluktan kaynaklanan maddi ve manevi zararların tazmini konusunda açılacak tazminat davalarına bakma görevinin adli yargıda olduğu görüşündedir.¹⁹⁵

Bize göre de içtihat birliğinin oluşturulması ve bu görev uyuşmazlığına son verilmesi amacıyla idarenin KTK'den kaynaklanan zararlarda özel hukuk sorumluluğu olduğunun kabul edilmesi ve adli yargının görev alanında

¹⁹³ Y. 17.HD, 18.12.2014, 2014/23677, K.2014/19024, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019); Aynı yönde Bölge Adliye Mahkemesi kararı için bkz: Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 4. HD, 28.11.2016, E.2016/27, K.2016/26, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019); Aksi yönde Bölge Adliye Mahkemesi kararı için bkz: Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17.HD., 19.04.2018, E.2017/1653, K.2018/503, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

¹⁹⁴ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 29.01.2018, E.2018/27, K.2018/57, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/7db6eec9-fd1b-47d3-a552-900b0bc0a4ed?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (14.04.2019); Uyuşmazlık Mahkemesi'nin aynı yönde bir başka kararları için bkz: Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 20.02.2017, E.2017/106, K.2017/143, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/53bd7d07-fe86-4ffe-b7db-1469a10aea71?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (14.04.2019); Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuku Bölümü, 26.02.2018, E.2018/83, K.2018/100, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

¹⁹⁵ Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, 26.12.2013, E.2013/68, K.2013/165, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

değerlendirilmesi görüşleri isabetlidir. Bu yasal düzenlemenin getirilmesi ile zaten amaçlanan, karayollarında idarenin sorumluluğu kapsamında meydana gelen zararlar için içtihat birliği oluşturulmasıdır. Bu sebeple Danıştay'ın Kanun hükmünü geniş yorumlayarak KTK'den doğan zararlarda görevsizlik kararı vermesi gerektiği kanaatindeyiz.

Özetle İİK ve KTK'den kaynaklanan uyuşmazlıklar, adli yargının görevli olduğu ve idarenin özel hukuk sorumluluğunun varlığının kabul edildiği hallerdir. Ancak bu haller sınırlı sayıda olmayıp örnek niteliğindedir.

İdarenin idari olmayan eylemlerinin ikincisi, idarenin idari faaliyetleri sırasında işlediği haksız fiilleridir. İdari eylemler, idari usul ve esaslara uygun olarak yürütülen eylemler olup bu usul ve esaslara uygun olmayan eylemlerin idari niteliği bulunmamaktadır. İdarenin bu eylemleri haksız fiil olarak adlandırılmakta olup idarenin haksız fiil oluşturan eylemleri sonucu idare edilenlere verilen zararın tazmini istemi ile açılan davalar adli yargının görev alanına girmektedir.¹⁹⁶ İdare hukukunda idarenin haksız eylemine fiili yol denilmektedir. Fiili yol, idarenin hukuki hiçbir esasa dayanmaksızın hizmet ve faaliyet alanına yabancı bir konuda eylem yapması demektir.

Fransız içtihatlarından hareketle idarenin bir eyleminin fiili yol olabilmesi için, üç şartı taşıması gerekmektedir. Bunlardan ilki; maddi bir icra, bir eylem olmalıdır. Bu eylem yok hükmündeki bir işlemin icrası olabileceği gibi hiçbir işleme dayanmayan bir icra hareketi de olabilir. İkinci olarak, yapılan işlem veya eylem açıkça hukuka aykırı olmalıdır. Üçüncü ve son olarak da fiili yol, kamu hürriyetlerine veya mülkiyet hakkına bir tecavüz teşkil etmelidir.¹⁹⁷ Fiili yolun uygulamada en çok karşılaşılan örneği idarenin özel mülkiyetteki bir taşınmaza kamulaştırmaksız elatması ve elkoymasıyla gerçekleşmektedir. İdare, özel mülkiyette olan bir taşınmaza malik olmak için öncelikle kamulaştırma prosedürünü uygulamalı ve kendisinin yetkileri çerçevesinde bu işlemi gerçekleştirmelidir. Ancak

¹⁹⁶ Demirkol, *a.g.m.*, s.2

¹⁹⁷ Yayla, *a.g.e.*, s. 354

kamulaştırma usulü idare yönünden uzun ve zahmetli bir yol olduğundan kimi zaman idare, kamulaştırma usul ve esaslarını izlemeden bir kimsenin taşınmazına elkoyup veya elatıp kişileri zarara uğratabilmektedir. Bu hal, idarenin haksız fiili olarak nitelendirilmekte olup bu husustaki uyuşmazlıklar özel hukuk kurallarıyla adliye mahkemelerinde çözüm bulmaktadır.

c.İdarenin Sözleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluğu

İdare tarafından yapılan sözleşmeler idarenin sözleşmeleri olarak adlandırılır. Sözleşme en az ki tarafı olan hukuki işlemlerdir. O halde idarenin sözleşmelerinde de en az iki taraf olmalıdır. İdarenin sözleşmelerinin özelliği ise en az bir tarafın idare olmasıdır. İdarenin sözleşmeleri, idarenin özel hukuk sözleşmeleri ve idari sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

(1) Özel Hukuk Sözleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluk

İdare bazen ayrıcalıklı ve üstün yetkilere sahip olmadan, karşı tarafla eşit şartları haiz sözleşmeler akdetmektedir. İdarenin bu şekilde akdettiği bu sözleşmelere **idarenin özel hukuk sözleşmeleri** denir.¹⁹⁸ Bu hallerde idare özel hukuk kişisi gibi hareket eder ve idare karşı tarafla eşit şartlara sahiptir. İdarenin özel hukuk sözleşmelerinden doğan zararlarda sorumluluğu özel hukuka tabidir ve karşılaşılan bu tür uyuşmazlıklar özel hukuk kurallarına göre adli yargı kolunda görülür ve çözüm bulur.

¹⁹⁸ Kamu ihale sözleşmeleri; su, elektrik, doğalgaz abonman sözleşmeleri, yap işlet devret sözleşmeleri vb.

(2) İdari Sözleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluk

Sözleşme taraflarından birinin yine idare olduğu, karşı tarafın da ya bir kamu hizmeti yürüttüğü veya kamu hizmetinin yürütülmesine katıldığı, idarenin özel hukuk yetkilerini aşan nitelikte üstün ve ayrıcalıklı yetkileriyle akdettiği sözleşmelere **idari sözleşme** denir.¹⁹⁹ İdare, idari sözleşmeleri akdederken üstün ve ayrıcalıklı yetkilere sahiptir. İdari sözleşmelerde karşılaşılan uyuşmazlıklarda ise idare hukuku kuralları uygulanır ve görevli yargı kolu da idari yargıdır.

Hizmet kusurunun konusunu oluşturan idari davranışlardan biri de idari sözleşmelerdir. İdari sözleşmelerde idare kusurlu davranışlarıyla ya da kararlarıyla sözleşmenin diğer tarafına zarar verirse bunu tazmin etmek zorundadır.²⁰⁰ İdare üstün yetkilerini kullanırken, sözleşmenin diğer tarafının yükümlülüklerini artırarak sözleşmeye müdahale eder ve sözleşme konusu işin yapılmasını imkansız kılar veya güçleştirirse idare, sözleşme tarafının uğrayacağı bu zararları tazminle yükümlüdür. Buna **fait du prince** kuramı denir. Bu halde ortaya çıkan zarar, idarenin iradesinden kaynaklanmıştır.

Kimi zaman da sözleşmenin her iki tarafının da iradesi dışında gerçekleşen savaş, ekonomik bunalım gibi olaylar sebebiyle sözleşmenin karşı tarafı, sözleşmeyi yürütmekte zorlanabilir. Bir yanda ortada bir mücbir sebep varken, diğer yanda da kamu hizmetlerinde süreklilik ilkesi gereğince kamu hizmetinin devamı sağlanmalıdır. Bu halde her ne kadar idarenin sözleşmeye olumsuz bir müdahalesi olmasa da idare, sözleşmenin diğer tarafına sözleşmenin yürütülmesini mümkün kılacak ölçüde tazminat ödemek suretiyle yardımda bulunur. Bu tazminat, zararın tamamını karşılamaya yönelik olmayıp sınırlıdır. Olağanüstü hallerde sözleşmenin diğer tarafı bu şekilde zararın paylaşılmasını isteyebileceği gibi, mali dengesini

¹⁹⁹ İdari sözleşmelere örnekler: idari hizmet sözleşmeleri, mali iltizam sözleşmeleri, kamu istikraz sözleşmeleri vb.

²⁰⁰ Yayla, *a.g.e.*, s.358

korumak için sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını da isteyebilir. Buna da **öngörülemezlik kuramı**, diğer adıyla **imprevizyon** denir.

İdareye yabancı olan gerçek veya tüzelkişilerin üçüncü kişilere verdiği zararlardan dolayı kural olarak idare sorumlu tutulmamaktadır. Çünkü ortada idareye yüklenebilir bir tutum veya davranış bulunmamaktadır. Buna karşılık üçüncü kişilere verilen zarar, idarenin bir kamu hizmetini gerçek veya özel hukuk tüzelkişilerine gördürmesi sırasında meydana gelmişse idare bu zarardan sorumlu tutulacaktır. Keza kamu hizmetini yürütme görevi aslen idareye aittir. Ancak idarenin kamu hizmetini yürütme görevi çoğu zaman ihalelerle ve sözleşme yapmak suretiyle özel hukuk tüzelkişilerine devredilmektedir. Bu durumda kamu hizmetinden yararlananlar kamu hizmetini doğrudan idareden değil, sözleşmenin karşı tarafından alırlar. Kamu hizmetinden yararlanan da, bu hizmet sırasında idarenin sözleşme akdettiği karşı tarafın davranışı sebebiyle -örneğin imtiyazlı şirket tarafından- zarara uğrayabilir. Bu halde imtiyazlı şirket, idarenin ajanı sıfatıyla hareket ettiği için, bu hizmet ve faaliyetleri dolayısıyla kişilere zarar verdiklerinde idare, eylemin doğrudan faili olmasa dahi, aslında idarenin yapacağı faaliyeti onun adına imtiyazlı şirket yürüttüğü için zarardan sorumlu olabilir. Çünkü zarar verici eylem, hizmetin ifası sırasında yapılmıştır.²⁰¹ Yayla ile aynı görüşte olan Esin de, bu halde idari sorumluluğun birinci derece sorumluluk olduğunu, ancak idarenin sözleşmenin tarafına rücu hakkı bulunduğunu ifade etmiştir.²⁰²

Danıştay da bir idari sözleşme ile kamu hizmetinin yürütülmesi başka bir süjeye bırakılsa dahi idarenin denetim ve gözetim yükümlülüğünün devam ettiği, bu sebeple de idarenin zarardan mesul olduğu görüşündedir.²⁰³ Danıştay, idare

²⁰¹ Yayla, a.g.e., s. 356

²⁰² Esin, a.g.e., s.394

²⁰³ “...Dava konusu olayda, davacılar yakını ... ve diğer iki arkadaşının, köyde ikamet edenlerin günlük yaşantıları içinde gidebilecekleri mesafede bulunan ve davalı idarece projelendirilen, yine davalı idarenin denetim ve gözetiminde yürütülen Kahramanmaraş Döngel Deresi Taşkın Koruma İnşaat Proje sahasında inşaat çalışması yapılmakta iken sahada bulunan tersip bendi ve beş (5) adet kademeli ıslah sekileri önünde toplanan çamurlu su birikintisi içine girmesi sonucu boğularak vefat ettiği tartışmasız olup; ölüm olayının meydana gelmesinde, denetim ve gözetim hizmetinin yeterince işlememesi nedeniyle ortaya çıkan hizmet kusurunun neden ve tesirinin bulunduğu, dolayısıyla, davacıların maddi

tarafından müteahhide yaptırılan yol genişletme ve iyileştirme çalışmaları sırasında meydana gelen patlamalar nedeniyle yol üzerinde bulunan bir turistik tesisin zarar görmesi²⁰⁴, çocuğun Taşkın Koruma İnşaat Proje sahasında inşaat çalışması yapılmakta iken sahada bulunan tersip bendi ve beş adet kademeli ıslah sekileri önünde toplanan çamurlu su birikintisi içine girmesi sonucu boğularak vefat etmesi²⁰⁵ vakalarında her ne kadar hizmetin özel kişi tarafından yürütüldüğü esnada zarar meydana gelmişse de, zararın kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında ortaya çıkması sebebiyle hizmet kusurunun olduğuna ve dolayısıyla idarenin sorumluluğuna hükmetmiştir. Biz de Danıştay'ın idarenin kamu hizmetinin yürütülmesini başka bir süjeye devretmesi halinde dahi sorumluluğunun devam ettiği yönündeki görüşünün isabetli olduğunu düşünüyoruz. Aksi düşünüldüğünde yani idarenin, devrettiği hizmet faaliyetinden sorumlu olmayıp yalnızca sözleşme tarafının sorumlu olması ihtimalinde, doğan zararlardan idare sorumlu olmayacak ve zarara sebebiyet veren şirketin zarardan sorumlu olduğu yargı kararıyla tespit ve icra edilse de hizmeti ifa eden tarafın herhangi bir malvarlığı bulunmaması halinde, zarar gören kişi zararını fiilen karşılayamayacaktır. Böyle bir durumda zarar gören kişi kamu hizmeti

zararının hizmet kusuru ilkesine göre tazmini gerektiği açıktır..." Danıştay 10. Dairesi, 18.04.2016, E.2016/97, K.2016/2054, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(28.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(28.12.2018))

²⁰⁴ "...İdarenin yapmak zorunda olduğu kamu hizmetini özel ve tüzel kişilere yaptırması ve zararın bu hizmetin yürütümü sırasında meydana gelmesi yürütülen hizmetin kamu hizmeti niteliğini değiştirmeyecek idarenin tazmin sorumluluğunu ortadan kaldırmayacaktır..." Danıştay 10. Dairesi, 16.12.2003, E.2002/7475, K.2003/5193, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>; Danıştay'ın aynı yönde başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 23.02.2017, E.2014/538, K.2017/929, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erHPLXfgOidpEUvo58J8zXlBx%2BRBxXc2anKpc2Vvblm4Zs94xVVGGBOGp%2FjOiqNevHe4OvMB%2F2Acj7fzY767GpuA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2015/9293, K.2017/776,

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erHPLXfgOidpEUvo58J8zXlBx%2BRBxXc2anKpc2Vvblm4Zs94xVVGGBOGp%2FjOiqNevHe4OvMB%2F2Acj7fzY767GpuA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

²⁰⁵ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2016/97, K.2016/2054, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019) Danıştay bu kararının gerekçesini DSİ Genel Müdürlüğü tarafından, yüklenici firmayı kontrol görevi ve işyeri çevresinin güvenliğinin sağlanması konularında gerekli denetimlerin yapılması, yüklenici firmanın bu hususlarda uyarılması ve güvenlikle ilgili önlemlerin alınması konusunda ihmali bulunduğu dayandırmıştır.

sebebiyle doğan zarara yalnız başına katlanmakla karşı karşıya kalacaktır. Oysaki idarenin sorumluluğunun varlığı halinde bir nevi sigortacı konumunda olan idare, zararı karşılayacak ve zarara sebebiyet veren asıl fail olan sözleşme tarafına rücu edebilecektir. Zarar gören kişiye ödenen tazminat bedelinin sözleşmenin diğer tarafından tahsil edilip edilememesine de hizmet devrini yapan idare katlanacaktır. Keza sözleşmenin diğer tarafından zararı tahsil edip edememesi meselesi, sözleşmenin karşı tarafını kendi iradesiyle seçmesi sebebiyle idareye aittir.

2.Zarar

a.Genel Olarak Zarar Kavramı

Zarar, idarenin sorumluluğunun en önemli şartıdır. Çünkü tazminat borcunun doğabilmesi için mutlaka zarar bulunmalıdır. Zarar yok ise idarenin tazminat borcu da doğmayacaktır. Zarar, bir kişinin malvarlığında veya şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen azalmayı ifade etmektedir.²⁰⁶ Anayasa md. 125 de, idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlü olduğunu hükme bağlamıştır.

Zarar kavramı hem maddi hem de manevi zararı kapsamaktadır. Maddi zarar, kişinin isteği dışında maddi varlığında meydana gelen kayıp ve eksikliklerle, çoğalma olanağından yoksunluk olarak tanımlanır.²⁰⁷ Manevi zarar ise, bir kişinin kişilik haklarına yönelik bir tecavüz dolayısıyla duyduğu manevi acı, ıstırap, hayat zevklerindeki azalmayı ifade eder.²⁰⁸ Aşağıdaki kısımlarda maddi ve manevi zarar ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Öncelikle bir kayıp iddiasının, zarar niteliği taşıması için gereken şartlar incelenmiştir.

²⁰⁶ Eren, *Borçlar Hukuku*..., s.543

²⁰⁷ Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁰⁸ Yaman, *a.g.e.*, s.29

b. Zararın Şartları

Zararın var olduğunun söylenebilmesi için zararın bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu özellikleri taşımayan zarar, idare tarafından da tazmin edilmeyecektir. Bir zarar sebebiyle idarenin sorumluluğuna gidilebilmesi için zararın şu şartları taşıması gerekmektedir:

- ✓ Öncelikle ortada bir zarar olmalıdır.
- ✓ Zarar gerçekleşmiş olmalıdır.
- ✓ Zarar kesin olmalıdır.
- ✓ Zarar parayla ölçülebilir nitelikte olmalıdır.
- ✓ Zarar hukuken korunan bir menfaate yönelik olmalıdır.

(1) Ortada Bir Zarar Olmalıdır

İdarenin sorumluluğundan söz edebilmek için her şeyden önce ortada sorumlu olunacak bir zararın olması gerekir. Zarar, idari sorumluluğun temel şartıdır. Çünkü zarar mevcut değilse idarenin sorumluluğu da doğmayacaktır. Zarar bir kimsenin malvarlığında, iradesi dışında oluşan bir azalmadır. Bu azalmanın da, idarenin tutum ve davranışının bir sonucu olması gerekmektedir. Zararın mevcut olması da yetmemekte, zararın hala var olması ve güncel olması da gerekmektedir.

(2) Zarar Gerçekleşmiş, Kesin Olmalıdır

İdarenin zarardan sorumlu olması için bu zararın gerçekleşmiş, kesin bir zarar olması gerekir. Henüz gerçekleşmemiş, muhtemel bir zarar için idarenin tazmin yükümlülüğü bulunmamaktadır. İdare tarafından ancak gerçekleşen, kesin zararların tazmini mümkündür. Nitekim Danıştay da, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kriminal inceleme yapılmak üzere el koyduğu ancak inceleme yapıldıktan sonra yediemin olarak araç sahibi davacıya aracı iade ettiği olayda, aracın davacıya yine iade edilmesi ve davacının aracına kesin olarak el konulmaması sebebiyle, somut olayda

henüz gerçekleşmiş kesin bir zararın varlığından da bahsedilemeyeceği yönünde karar vermiştir.²⁰⁹

Bir idari işlem veya faaliyet nedeniyle uğranılan zarardan idarenin sorumlu tutulabilmesi için meydana gelen zararın somut ve hesaplanabilir olması gerekmektedir. İhtimal ve varsayıma dayalı olan zarar iddiası kabul edilemez.²¹⁰

Kural ancak gerçekleşmiş kesin zararların talep edilebilirliği iken bazı hallerde sadece uğranılan zarar değil, ileride doğacak zararlar da talep edilebilmektedir. Örneğin küçük bir çocuğun vücut sakatlığı nedeni ile uğradığı zararlar hesaplanırken, ileride uğrayacağı zararlar da dikkate alınır. Bu zarar, muhtemel bir zarar olarak değerlendirilmemektedir.²¹¹ Çünkü zararın kesin olması demek, zararın mutlaka bilfiil gerçekleşmiş olması demek değildir. Gelecekteki zararlar da kesinlik şartını yerine getirebilir. Önemli olan, söz konusu zararın gelecekte ihtimal olarak değil, kesinlikle ortaya çıkması vakıasıdır. Yine bir çocuk devlet hastanesinin fiili sonucu sakat doğmuş ise, bu sakatlık o çocuğa henüz bir zarar vermese de, söz konusu sakatlığın gelecekte büyüyen çocuğun mesleki kapasitesinde bir azalmaya yol açacağı biliniyorsa, kesinlik şartı gerçekleşmiş demektir.²¹² Buna karşılık idarenin bir eylemi sonucu ölen bir çocuğun ana-babası çocuklarının ölümünden dolayı yalnızca uğradıkları mevcut zararı talep edebilirler. Çocuklarının ölmeseydi büyüyünce kendilerine bakacağını, çocuklarının ölmesiyle gelecekteki bu bakımdan mahrum kaldıklarını ve dolayısıyla zarara uğradıklarından bahisle idareden tazminat isteyemezler. Çünkü çocuklarının büyüyeceği, büyüdükten sonra onlara bakacağı kesin değildir, sadece bir ihtimaldir. Belki çocuk ana babasından önce eceliyle ölecektir. Ölmese bile büyüyen çocuk ana-babası ihtiyaç

²⁰⁹ Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/13726, K.2016/5965, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

²¹⁰ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 21.05.2018, E.2016/5254, K.2018/2441, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eruBRNnxDDULhuwOXt5OIUVyAvr0G7e2mivJp3u7gLtXXS1U3nHA35DzIEF4NbuzyYi6Vifxizf%2F2U6WCqiptidw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (19.12.2018)

²¹¹ Gözübüyük, *a.g.e.*, s.318

²¹² Gözler, *a.g.e.*, s.758

halinde olsa bile onlara bakmayabilecektir. İşte böyle muhtemel zarar kesinlik şartını yerine getirmez ve idarenin sorumluluğunu doğurmaz.²¹³ Özetle o halde zararın varlığından söz edebilmek için zararın gerçekleşmiş olması zorunlu değildir. Gerçekleşmesi muhakkak zararlar da tazmin sorumluluğunu doğuracaktır.²¹⁴ Keza bu halde henüz zarar gerçekleşmemiştir, ancak gerçekleşmesi de kaçınılmazdır.

Danıştay, zararın kesin olması unsurunu katı bir yaklaşımla dar tutmaktadır. Henüz ortaya çıkmamış fakat çıkacağı kesin ya da ortaya çıkma olasılığı çok yüksek olan zararları “muhtemel zarar” olarak değerlendirmek suretiyle tazminata yanaşmamaktadır.²¹⁵ Örneğin Kamu Personeli Seçme Sınavı’na katılan %100 görme engelli davacıya sınav esnasında kendisine yardım amacıyla bir okuyucu/işaretleyici görevlendirilmeden sınava alınmasından doğan zararı için açtığı tam yargı davasında Danıştay her ne kadar idarenin hizmet kusurunun bulunduğu sonucuna varmışsa da okuyucu görevlendirilmeme sebebiyle sınava katılamama ve kamu personeli olarak atanamamadan doğan zarar arasında nedensellik bağı bulunmadığına, iddia edilen zararın muhtemel zarara yönelik olduğuna karar vermiştir.²¹⁶

Danıştay özellikle maddi tazminat ile ilgili olarak zararın kesin olmasını aramaktadır. Danıştay’a göre, idarenin tazminle yükümlü tutulması ancak, kesin olarak ortaya çıkmış belirgin hale gelmiş maddi zararın varlığı halinde mümkündür. Kişinin isteği dışında maddi varlığında meydana gelen kayıp ve eksikliklerle, çoğalma olanağından yoksunluk olarak tanımlanan maddi zarar, henüz kesin olarak ortaya çıkmamış belirgin hale gelmemiş ise, idarenin tazminle yükümlü tutulmasına olanak da bulunmamaktadır.²¹⁷

Danıştay kimi hallerde zararın kesin olduğunun tespiti için adli yargıda dava veya takip açılmış olma ihtimalini de araştırabilmektedir. Çünkü zarara sebebiyet

²¹³ Gözler, *a.g.e.*, s.759

²¹⁴ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.170

²¹⁵ Kalabalık, *a.g.e.*, s.245

²¹⁶ Danıştay 12. Dairesi, 15.10.2015, E.2015/1672, K.2015/5295, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)

²¹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

veren asıl failin zarar görenin zararını adli yargıda dava veya icra takibine binaen karşılaması halinde idarenin ortada bir zarar olmaması sebebiyle sorumluluğu da doğmayacaktır. Örneğin, araçta bulunan rehin şerhinin alacak ödenmeden Trafik Tescil ve Denetleme Büro Amirliği tarafından kaldırılması ve akabinde aracın satılması vakasında Danıştay, rehin alacaklısının rehin borçlusu aleyhine icra takibi başlattığını ancak tahsil edemediğini tespit ederek hizmet kusuruna hükmetmiştir.²¹⁸ Yine bu defa sahte belgelerle araç tescili yapılan bir vakada Danıştay davacının adli yargıda dava açmadığını tespit ettikten sonra idarenin hizmet kusurunun varlığının kabulüne karar vermiştir.²¹⁹

Buna karşılık davacının ikinci el olarak aldığı aracı üçüncü bir kişiye sattığı ve araç üçüncü kişinin kullanımındayken de Almanya'dan çalıntı olduğu ve ilk tescilinin sahte belgelerle yapıldığı tespit edildiği, bu sebeple de aracın müsadere edildiği davacının da üçüncü kişiye karşı ödemek zorunda kaldığı araç bedeli için görülen yargılamada Danıştay idarenin, aracın -sahte belgeler kullanılmak suretiyle gerçekleştirilen- ilk tescili aşamasında gerekli özen ve yükümlülüğü yerine getirmemesi nedeniyle hizmet kusurunun bulunduğu görüşünde ise de, bu görüşü etkisiz kılacak şekilde davacının aracı kendisine satan kişiye karşı özel hukuktan (zapta karşı tekeffül) kaynaklı sorumluluk ilkeleri kapsamında adli yargıda da dava açması²²⁰ ve tam kabul yönünde karar verilmesi halinde yarışan bu sorumluluk

²¹⁸Danıştay 15. Dairesi, 31.11.2016, E.2013/1236, K.2016/5776, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erPYCGAPCfhs2N%2F9C4TdDT3j4rk9DMMYpye5PhC2V5tXCstKmiLoG1kwOebi%2FjXjWOjrcNzmmtRHGMpJZXt0okiA%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

²¹⁹Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/12286, K.2017/1571, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAyf2R5M8RUN7G34nbYB59EndZOUbluvZOmFPXWaWgnwCaBnRIaUnQ3OrWwnk9taiw9o4Oci5C8wsIjiOMIBAdw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

²²⁰ “...davacı tarafından araç satışı nedeniyle kendisine karşı hukuki sorumluluğu bulunan kişilere adli yargı merciilerinde dava açıldığı ve bu davalarda zararının bir kısmının veya tamamının tazmin edildiği tespit edilirse, bozma kararı üzerine yeniden verilecek kararda bu hususun da gözetileceği açıktır...” Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/8932, K.2017/1580, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019); Danıştay’ın davacı tarafından adli yargıda dava açılmış olmasının idare mahkemesince araştırılması ve ondan sonra bir

hükümlerinden her ikisiyle de zararın tazmini yoluna gidilebileceği ve bu sebeple davacı yönünden sebepsiz zenginleşme oluşabileceği hasebiyle idarenin sorumluluğuna hükmetmemiştir.²²¹ Somut olaya bakıldığında, idarenin aracın Türkiye’de tescil edilme işleminde özen yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle hizmet kusuru mevcuttur. Ancak Danıştay’ın somut olayda hizmet kusuru mevcut olsa bile, zarar görenin asıl faile adli yargıda dava açma ihtimalini göz önünde bulundurarak karar vermesi bize göre son derece hatalı olmuştur. Zarar gören, asıl faile karşı zabta karşı tekeffül hükümlerine dayanarak dava açabilir ve hatta bu davası tam kabul kararı ile de sonuçlanabilir. Ancak zarar gören kişinin asıl faile karşı açtığı bu dava tam kabulle bile sonuçlansa yine de sebepsiz zenginleşme hükümleri gündeme gelmemelidir. Çünkü burada dikkat edilmesi gereken nokta yargılama aşaması ile tahsilat aşamalarının birbirinden farklı olduğudur. Mahkeme kararına göre haklı olmak, zararın karşılanması anlamına gelmemektedir. Mahkeme kararıyla zarar görenin haklılığı ortaya çıksa bile, alacağını tahsil etmek amacıyla zarar görenin haksız eylemi gerçekleştiren kişiye icra takibi başlatması ve bunun sonucunda borçlunun malvarlığı olmaması ya da olması halinde dahi borcu karşılamaması hallerinde zarar görenin gerçek zararı karşılanmayacak, mağduriyeti giderilmeyecektir. O halde hizmet kusuruna ilişkin yargılamalarda, idari yargı makamlarınca araştırılacak noktanın adli yargıda dava açılması veya bu davanın kabul edilmiş olmasının ötesinde, haksız fiil failinin bu hukuka aykırı işleme ilişkin tahsilat suretiyle gerçek zararı karşılayıp karşılamadığının araştırılması ve ona göre hizmet kusuruna yönelik bir karar verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Salt dava açılması ve hatta davanın tam kabul ile sonuçlanması bile gerçek zararın karşılandığını göstermediğinden hizmet kusuru konulu somut davanın Danıştay tarafından asıl faile karşı zabta karşı tekeffül hükümlerine dayanarak yalnızca zarar görenin dava açabilme ihtimaline göre karar tesis etmesi sebebiyle bu kararın isabetli olmadığını düşünüyoruz.

karar verilmesi gerektiği görüşündeki diğer kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/8763, K.2017/1573; Danıştay 15. Dairesi, E.2013/1841, K.2017/1578; Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/6122, K.2017/1579, , <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

²²¹ Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/1338, K.2017/1574, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

(3) Zarar Parayla Ölçülebilir Nitelikte Olmalıdır

Bir zararın tazmin edilebilmesi için zararın parayla ölçülebilir nitelikte olması gerekmektedir. Zararın ortaya çıkış sebebi veya niteliği ne olursa olsun zararın tazmini ancak zarar görene bir miktar paranın verilmesi ile gerçekleşmektedir. İdare hukukunda aynen tazmin yerine para ile tazmin kuralı geçerlidir. Zarar maddi de olsa manevi de olsa sorumluluk yalnızca bedelin para ile ödenmesinden ibarettir. Bunun temelinde **eşdeğeriyle tazmin ilkesi** yatar. Bu ilke şu anlama gelmektedir: özel hukuktan farklı olarak idare hukukunda, idare mahkemesi aynen tazmin yaptırımına hükmedememektedir. Zira aynen tazmin (eski hale iade) şeklindeki bir hüküm, hakimın idareye emir vermesi, idarenin işine karışması anlamına gelir ki idare hukukunda hakimın idareye emir verme yetkisi bulunmamaktadır.²²² Türk İdare Hukuku sisteminde yargı makamları tarafından yerindelik denetimi yapılamayıp denetimin yalnızca hukukilik niteliğinde olması yargı mercilerinin idareye emir verme yetkisinin olmadığı somut karşılığıdır.

(4) Zarar Hukuken Korunan Bir Menfaate

Yönelik Olmalıdır

Bir kişinin idareye yüklenebilir bir işlem veya eylemden dolayı gördüğü her zarar idarenin sorumluluğunu doğurmamaktadır. İdarenin tazminat borcunun doğabilmesi için, zarar gören kişinin bir hakkının veya meşru bir menfaatinin ihlal edilmiş olması gerekir.²²³ İzinsiz açılan maden ocağının kapatılmasında²²⁴ her ne kadar maden ocağı sahibinin zararı olsa da bu zarar bir hakka veya meşru menfaate dayanmadığından karşılanabilir nitelikte değildir.

²²² Gözler, *a.g.e.*, s.760

²²³ Gözler, *a.g.e.*, s.759

²²⁴ Atay, *İdare...*, s.720

c. Zararın Türleri

Yukarıdaki kısımda da belirtildiği üzere zarar, zarar görenin malvarlığı veya şahıs varlığını oluşturan hukuki değerlerde iradesi dışında meydana gelen azalmadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bu azalma, malvarlığında olabileceği gibi şahıs varlığında da olabilir. Malvarlığındaki azalma maddi zarara karşılık gelmekte, manevi zarar da şahıs varlığındaki azalmaya tekabül etmektedir. O halde iki tür zarar bulunmaktadır: maddi zarar ve manevi zarar. Bu başlıkta maddi ve manevi zararın kapsamı aktarılacaktır.

(1) Maddi Zarar

Maddi zarar, bir kişinin idareye yüklenebilir bir davranış sebebiyle malvarlığında meydana gelen eksilmeyi ifade etmektedir. Danıştay maddi zararın idare hukukundaki karşılığını şöyle tanımlamaktadır: *“İdare hukuku ilkelerine göre maddi zarar, idari işlem ve/veya eylem nedeniyle kişinin malvarlığında meydana gelen azalma nedeniyle uğranılan zarar ile elde edilmesi kesin olan gelirden yoksun kalma sonucu uğranılan zarar...”*²²⁵ Zarar gören kişinin malvarlığında meydana gelen bu azalma, eksilme zarar gören kişinin iradesi dışında meydana gelmektedir. Buna karşılık malvarlığı bir kişinin kendi iradesiyle örneğin devretme, tüketme veya yok etme yoluyla azalmışsa bu azalma, bir zarar olarak ifade edilemeyecektir. Eğer idareye yüklenebilir davranış ile ortaya çıkan zarar arasında nedensellik bağı kurulabiliyorsa maddi zarar için tam yargı davası açılabilecektir.

Maddi zararlar, malvarlığındaki azalmayı ifade etmektedir. Malvarlığı ise, ekonomik bir değer arz eden, para ile ölçülebilen hukuki değerlerin meydana getirdiği bir bütündür. Sorumluluk hukukunda malvarlığı geniş şekilde anlaşılmalıdır. Taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklar, dolayısıyla mülkiyet hakkı ve sınırlı ayni haklar, nispi nitelik taşıyan alacak hakları, gayri maddi

²²⁵ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017 E.2017/1260, 2017/6330, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

mallar üzerindeki haklar (fikri ve sınai haklar) malvarlığının en önemli unsurlarını oluşturur. Ayrıca zarar görenin ekonomik geleceği, yani çalışma ve faaliyetleriyle gelecekte elde edeceği kazanç ve gelir ihtimali de malvarlığını oluşturan değerler arasında yer alır. Kişilik hakkı veya bu hakkı oluşturan hukuki varlıklar, prensip olarak malvarlığı kapsamına girmez. Ancak kişiliği oluşturan hayat ve vücut bütünlüğü, sağlık gibi hukuki değerler, bazen malvarlığını etkileyebilirler. Diğer deyişle bu değerlerin ihlali zarar görenin malvarlığı üzerinde ekonomik yönden olumsuz etki ve sonuçlar doğurabilir. Örneğin vücut bütünlüğü, niteliği itibarıyla kişilik hakları içinde yer alan bir şahıs varlığı değeridir. Ancak vücut bütünlüğünün ihlali, zarar görenin belirli bir süre çalışmasına engel olmuş, tedavi ve diğer tıbbi giderlere yol açmış ve çalışma gücünün belirli bir oranda sürekli olarak kaybına neden olmuşsa, malvarlığını ekonomik yönden olumsuz şekilde etkilemiş olur. Bu sebeple şahıs varlığı değerleri, malvarlığı kavramı içerisinde yer alabilmektedir.²²⁶

O halde maddi zararlar, bünyesinde mala veya şahsa verilen zararları barındırmaktadır. Şahsa verilen zararlar, bedensel (cismani) zararlar olabileceği gibi destekten yoksun kalma sonucunda oluşan zararlarda olduğu gibi ölüme bağlı zararlar da olabilmektedir. Danıştay'ın istikrar kazanmış pek çok kararında da vurgulandığı üzere bedensel zararlar, tedavi giderleri, çalışma gücünün azalması ve yok olması (işgücü kaybı, fonksiyon kaybı, efor kaybı), bakıcı ücreti, ekonomik geleceğin zorlaşması gibi bir çok biçimde ortaya çıkabilmektedir.²²⁷

Maddi zararın kapsamı kişiye verilen zarar ile şeye verilen zarar olarak iki grupta incelenecek olursa; kişiye verilen zarar, adam öldürme veya beden bütünlüğünün ihlali sonucunda malvarlığında meydana gelen eksilmeleri ifade etmektedir. Kişiye verilen zarara, bedensel zarar da denilmektedir. Çünkü burada bir insanın hayatına, fizik ve ruh bütünlüğüne vaki ihlal sonucunda uğranılan zarar söz konusudur.²²⁸

²²⁶ Eren., *Borçlar Hukuku...*, 544

²²⁷ Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13459, K.2018/3300, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 06.04.2017, E.2015/4685, K.2017/1614, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

²²⁸ Eren, *Borçlar Hukuku...*, s.550

Maddi tazminat konulu tam yargı davası açılması halinde bu davada uygulanacak hukuk kuralları TBK md.55/2 hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre “...*Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır.*” İYUK’ta maddi veya manevi zarara ilişkin bir hüküm yer almamakta olup maddi veya manevi tazminat konulu açılan tam yargı davalarının esas incelemesinde TBK kuralları uygulanmaktadır. Bu hususta Danıştay uygulaması da bu yöndedir.²²⁹

Maddi zarar ile ilgili yasal düzenlemeye baktığımızda; TBK md. 53 ölüm halinde talep edilebilecek maddi tazminat kalemlerini düzenlerken, md. 54 bedensel zarar halinde istenebilecek maddi tazminat kalemlerini düzenlemiştir. Her iki madde metninde sayılan zarar kalemleri de numerus clausus ilkesi gereğince sınırlı sayıda olmayıp örnek niteliğindedir. Maddeleri incelediğimizde “Ölüm” başlıklı 53. maddeye göre “*Ölüm hâlinde uğranılan zararlar özellikle şunlardır: 1. Cenaze giderleri. 2. Ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar. 3. Ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar.*” Madde metnine göre idareye yüklenebilen bir tutum davranış sebebiyle ölüm olayı gerçekleşmişse zarar görenler özellikle,

- ✓ cenaze giderleri,
- ✓ ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpları,
- ✓ ölenin desteğinden yoksunluk sebebiyle uğradıkları kayıpları talep edebilecektir. Bu madde metni idarenin zarar veren faaliyeti sebebiyle ölüm meydana gelmesi halinde uygulanacaktır.

Zarar veren olay sonucu, bedensel bütünlüğü zedelenen kimse derhal ölürse, zarara sebebiyet veren idare, ölüm dolayısıyla yapılan masrafları ve özellikle cenaze

²²⁹ Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13459, K.2018/3300, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

giderlerini ödemekle yükümlüdür. Cenaze giderleri; gömme giderleri, cesedi yıkama, kefenleme, taşıma, tabut, otopsi, yemek, davetiye ve ilân giderleriyle gömme, mezarlık ve mezar taşı vb. gibi diğer giderleri kapsar. Bu giderler, ölüm olayıyla doğrudan doğruya ilgili giderler olmalı ve ölenin sosyal, ekonomik durumuna, dini inanışına uygun düşmelidir. Cenaze giderleri, terekeye dâhil olup, mirasçılar tarafından yapıldığından, tazminat hakkı mirasçılara aittir.²³⁰

Ölüm derhal değil de sonradan meydana gelirse ödenecek tazminat, her şeyden önce ölümün gerçekleştiği ana kadar yapılan tedavi giderleriyle ölünceye kadar çalışmamaktan doğan kazanç kayıplarını da kapsar. Tedavi giderlerine; tıbbî tahlil, muayene, ameliyat, hastanede yatma, ilaç, ambulans vb. diğer giderler girer.²³¹ Örneğin davacılar yakınının rahatsızlığı nedeniyle kaldırıldığı eğitim ve araştırma hastanesinin acil bölümünde yapılan müdahale sonrasında Fransa’da bir hastaneye götürüldüğü ve bu hastanede vefat ettiği vakada alınan Adli Tıp Raporuna göre Türkiye’deki hastanede yapılan müdahale ile hastanın vefatı arasında bağlantı olmasından mütevellit hizmet kusuru sebebiyle Danıştay, davacıların hastanın Fransa’ya götürülmesi için ödenen ambulans uçak ücreti, destekten yoksun kalma tazminatı ile manevi tazminat taleplerini kabul etmiştir.²³² Somut olaydaki ambulans uçak bedeli TBK md. 53’te sayılan tedavi giderlerindendir.

Ölüm hemen meydana gelmemişse, tedavi giderleri haricinde talep edilebilecek bir diğer zarar kalemi de çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplardır. Buna göre zarar görenin çalışma gücü sürekli olarak azalmış veya yitirilmişse, zarar geleceğe ilişkin farazî bir zarar olarak hesaplanır. Çalışma gücünün sürekli kaybı azalma şeklinde kısmen olabileceği gibi, yitirilme şeklinde tam da olabilir. Şu halde tam kayıp çalışma gücünün yitirilmesini, kısmî kayıp ise azalmasını ifade eder. Göz, ayak, el gibi organların veya zihnî

²³⁰ Fikret Eren, *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini*, Cilt I, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2016, s.68

²³¹ Eren, *Yeni Gelişmeler...*, s.68

²³² Danıştay 15. Dairesi, 21.12.2017, E.2017/274, K.2017/7698, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); tedavi giderlerine yönelik diğer karar örnekleri için bkz: Şenel Sarsıkoğlu, “İdarenin Mali Sorumluluğu Açısından Zarar Kavramı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (4) 2016, s. 2401-2402

yeteneklerin sürekli olarak kaybı veya fonksiyonsuz hale gelmesi, çalışma gücünün sürekli olarak kaybı sonucunu doğuran sebeplerdir.²³³

İdarenin faaliyeti sonucu ölen kişinin hayattayken maddi yardım ve destek verdiği kişilerin zararları da idare tarafından tazmin edilmelidir. İşte bu destekten yoksunluk zararının karşılanabilmesi için tazmin talebinde bulunanın, ölenin sağlığında maddi desteğinden faydalandığının tespit edilmesi zorunludur. Destek, zarar gören kişiye fiilen ve düzenli bir şekilde bakan ya da ona ileride bakması kuvvetle muhtemel kişidir.²³⁴ Ancak destek verilen kimsenin o desteğe ihtiyacı kalmaz veya azalır ise destekten yoksun kalma tazminatı da gereksinim süresine göre hesaplanacaktır. Davacı murisinin ölümü durumunda onun desteğinden yoksun kalan davacı eş yararına, kural olarak destekten yoksun kalınan süre ile sınırlı olarak destekten yoksun kalma tazminatına hükmedilmesi gerekmektedir. Eğer ki davacı eş evlenir ise, evlendiği gün destek gereksiniminin ortadan kalktığı kabul edilecektir. Bu durumda eşin destekten yoksun kalma tazminatı evlendiği tarihe kadar hesaplanarak belirlenmelidir. Nitekim Danıştay, davacı eşin açtığı tam yargı davasında bilirkişi raporunun tanzimi ile destekten yoksunluk tazminatının hesaplandığı esnada başka birisiyle evli olduğu gözden kaçırılarak hesap yapılmasını dayanak kabul eden kararı bozarak, davalı tarafın karar düzeltme talebini bu yönüyle kabul etmiştir.²³⁵ Bu zarar kalemleri idarenin faaliyeti sebebiyle ölüm meydana gelmesi halinde karşılanması gereken maddi zarar kalemleridir.

İdareye yüklenebilen bir tutum veya davranış sebebiyle bedensel zarar meydana gelmişse, TBK md. 54 uygulanacaktır. Bedensel zarar başlıklı madde metnini inceleyecek olursak: *“Bedensel zararlar özellikle şunlardır: 1. Tedavi giderleri. 2. Kazanç kaybı. 3. Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar. 4. Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar”*. Madde metnine göre idarenin faaliyeti sebebiyle bedensel zarara uğrayanlar özellikle,

✓ tedavi giderlerini,

²³³ Eren, *Yeni Gelişmeler...*, s. 63

²³⁴ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.204

²³⁵ Danıştay 15. Dairesi, 22.05.2017, E.2016/6943, K.2017/2780, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

- ✓ kazanç kaybını,
- ✓ çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpları,
- ✓ ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıpları talep edilebilecektir.

Madde metinlerine göre talep edilebilecek kalemler özellikle bunlar olmakla beraber Danıştay'a göre de bedensel zararlar; tedavi giderleri, çalışma gücünün azalması veya yok olması (işgücü kaybı, fonksiyon kaybı, efor kaybı), bakıcı ücreti, ekonomik geleceğin zorlaşması gibi bir çok biçimde ortaya çıkabilmektedir.²³⁶ Sayılan kalemler örnek niteliğinde olup somut olayın özelliğine göre değişebilir, azalabilir veya artabilir.

Ölüm halinde olduğu gibi bedensel zararlarda da tedavi giderleri, zarar görenin sağlık durumunun düzelmesi ve iyileşmesi için gerekli muayene, tahlil, teşhis, tedavi, ambulans veya diğer taşıma giderleri ile gerektiği takdirde ameliyat, hastane, ilaç, tekerlekli iskemle, bakım, fizik tedavi, kaplıca, korse vs. giderlerini kapsar. Zarar görenin evinde tedavi gördüğü süre içinde hastabakıcı veya hemşire tutması halinde, bunlara ödediği paralarda da durum aynıdır. Zarar gören kişi, herhangi bir organını kaybetmiş ve bunun yerine kendisine takma bir organ veya protez gibi şeyler takılmış veya verilmişse, bunlar için ödenen bedeller de tedavi giderleri arasında yer alır.²³⁷ Danıştay ise tedavi giderlerini; doğrudan tedavi giderleri, tedavi sırasında yapılması zorunlu harcamalar, tedavi sonrasında yapılması zorunlu dolaylı harcamalar ve ileride yapılacak tedavi masrafları olarak sıralamaktadır. Danıştay tedavi giderlerini, salt hastayı tamamen iyileştiren giderler olarak görmemektedir. Ağrıyı azaltmak için yapılan masraflar ve iyileşme mümkün olmayacaksa zarar görenin kalan ömrünü daha iyi geçirebilmesi adına yapılacak bakım ve rehabilitasyon masraflarını da tedavi giderleri kalemine dahil etmektedir.

²³⁶ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/7589, K.2016/2661, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

²³⁷ Eren, *Yeni Gelişmeler...*, s.62

Bunun yanı sıra sürekli tam iş göremez kişi için tazminat hesabı yapılırken iş gücü kaybı nedeniyle belirlenen tutara ayrıca bakıcı giderlerini de eklemektedir.²³⁸

Zarar görenin idarenin hizmet kusuru sebebiyle meydana gelen zararının telafisi için özel hastanede ameliyat olmak zorunda kalması ya da benzeri masrafları nedeniyle yaptıkları harcamalar idare tarafından karşılanır.²³⁹

Danıştay'a göre kişiye verilen maddi zarar kalemine dahil olan sağlık giderlerinden bir kısmı;

- ✓ zarar görenin eski sağlığına kavuşması için yaptığı harcamalar,
- ✓ Sosyal Güvenlik Kurumu'nca karşılanmayan her türlü muayene, teşhis, tahlil ve tedavi masrafları,
- ✓ Sosyal Güvenlik Kurumu'nca karşılanmayan ambulans ya da diğer ulaşım giderleri,
- ✓ Sosyal Güvenlik Kurumu'nca karşılanmayan özel hastanede yapılan ameliyat ile ilaç ve tekerlekli sandalye giderleri,
- ✓ Sosyal Güvenlik Kurumu'nca karşılanmayan fizik tedavi ya da rehabilitasyon giderleri,
- ✓ Sosyal Güvenlik Kurumu'nca karşılanmayan görüntüleme ve tetkik giderleridir.²⁴⁰

Bu giderler her somut olayın özelliğine göre değişebileceği gibi sınırlı sayıda da olmayıp sadece örnek teşkil etmektedir.²⁴¹

²³⁸ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/7589, K.2016/2661, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

²³⁹ Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2014/5674, K.2016/1586, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

²⁴⁰ Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

²⁴¹ Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 13.04.2017, E.2014/4468, K.2017/1168, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAnndSVbXOl0zpAX0KtVhjz%2Fb12weKiUOuWRLxeNU9V%2Brkha4U7%2F>

Danıştay bedensel zararlardan biri olan bakıcı giderlerinin diğer giderlerden farklı olarak zarar görene ödenmesi konusunda farklı değerlendirme yapmaktadır. Şöyle ki, idareye yüklenebilir bir tutum ve davranış sonucu ağır engelli konuma gelen ve başkasının desteği olmaksızın günlük yaşam aktivitelerini yerine getiremeyecek olanların bakımının üstlenilmesi nedeniyle açılan davalarda, muhtemel yaşam süresi dikkate alınarak yapılan hesaplamalara dayalı olarak belirlenen toplu tazminat miktarlarının idarelerce ilgililere ödenmesine karar verilmektedir. Ancak tazminatın toplu olarak ödenmesine karar verilen bu durumlarda, bakıma muhtaç kişinin hesaplanan muhtemel yaşam süresinden daha erken bir tarihte vefatı halinde, idare aleyhine bir sebepsiz zenginleşme ortaya çıkabilmekte ve ödenen tazminatlar geri istenebilmektedir. Bu neviden bir soruna mahal verilmemesi açısından, bakıcı giderine ilişkin maddi tazminat hesabının Danıştay'ın yerleşik içtihatları gereği tesis ettiği bazı ilkeler uyarınca yapılması gerekmektedir. Buna göre;

- ✓ bakımı üstlenilen ağır engelli hastanın hayatta olduğunun belgelendirildiği sürece bakıcı giderlerinin ödenmesine karar verilmesi,
- ✓ ödemenin her takvim yılı başında yıllık peşin olarak yapılması,
- ✓ bakımı üstlenilen ağır engelli hastanın bakıcı giderine ilişkin maddi tazminat tutarının, aylık brüt asgari ücret üzerinden hesaplanması,
- ✓ anılan kriterler dikkate alınarak, olay tarihi ile mahkemece verilecek karar tarihi arasında geçen süre için bakıcı gideri tazminat tutarının bir bütün olarak hesaplanması, bu tutarının yasal faiziyle birlikte tazminat olarak ödenmesine karar verilmesi ve bu kısım açısından nisbi vekalet ücretine hükmedilmesi,
- ✓ mahkemece verilecek karar tarihinden sonraki dönemler için yapılacak bakıcı gideri tazminatına ilişkin ödemelerin, davalı idarece re'sen ağır engelli kişinin yaşadığı tespit edilmek ve ilgili yıldaki brüt asgari ücret üzerinden hesaplanmak suretiyle her takvim yılının başında peşin olarak yapılmasına karar verilmesi ve bu kısım

açısından maktu vekalet ücretine hükmedilmesi gerekmektedir.²⁴² Bu kriterlerin getirilme sebebi idarenin davanın sonunda toplu olarak tüm bakım giderlerinin yatırılmasının önüne geçmektir.

Tedavi giderleri haricindeki kanun metninde sayılan bir diğer bedensel zarar da kazanç kaybıdır. Kazanç kaybı, çalışma gücünün geçici olarak kaybını ifade etmektedir. Buna göre hakimin verdiği karar sırasında, zarar gören tamamen iyileşmiş, çalışma gücündeki azalma sona ermişse zarar; zarar görenin iyileşme anına kadar çalışamamasından doğan kazanç kaybından ibaret olacaktır. Bu zarar niteliği gereği yoksun kalınan kar olup, geçici nitelikte ve geçmişe ilişkindir.²⁴³

Kanun'a göre bedensel zarar sebebiyle talep edilebilecek üçüncü zarar kalemi çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan zararlardır. Zarar görenin idarenin zarar veren faaliyeti sonucu çalışma gücü sürekli olarak azalmış veya yitirilmişse bu zarar kalemi de tam yargı davasında talep edilebilmektedir.

Bir diğer bedensel zarar kalemi ise, ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplardır. Bedensel bütünlüğün ihlali bazı hallerde çalışma gücüne olumsuz bir etkide bulunmamakla birlikte, zarar görenin ekonomik geleceğini sarsmak suretiyle olumsuz ekonomik sonuçlar, maddî kayıplar doğurabilir. Gerçekten bedensel bütünlüğü zedelenen bir kişi çalışma gücünü tam olarak korusa bile iş piyasasında, ekonomik rekabette yeni bir iş bulmakta veya eski işini korumakta güçlük çekebilir ya da aynı işte çalışsa bile, eskisine oranla daha çok güç (emek) sarf etmek, daha çok dikkat ve çaba harcamak zorunda kalabilir. Hatta işinden çıkartılarak işsiz bile kalabilir. Genç bir kızsaa, evlenme şansını kaybedebilir. Bir çocuksaa, öğrenilmesi zor ve pahalı bir mesleği seçmeye zorlanabilir. böylece meslek seçme şansı son derece kısıtlanmış, sınırlanmış olur. Özellikle zarar görenin fizikî

²⁴² Danıştay 15. Dairesi, 22.02.2018, E.2017/583, 2018/2047, Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2016/8916, K.2017/7594, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁴³ Eren, *Borçlar Hukuku...* s.769

şeklinin anormal derecede değişmesi, bozulması, kötürüm kalması, tik kazanması, sinir, akıl veya hafıza zayıflığı gibi haller bu duruma örnek olarak gösterilebilir.²⁴⁴

Maddi zarar, uygulamada en çok bedensel zarar olarak karşımıza çıkmakla beraber yalnızca bedensel zarardan ibaret değildir. Örneğin muhasebe branş öğretmeni olarak görev yapan davacının, subay olan eşinin tayininin başka bir ile çıkması sebebiyle eş durumu özür grubundan naklen atanması isteğiyle yaptığı başvuru talebinin kurum tarafından reddi karşısında Danıştay, taşınma masraflarının idare tarafından karşılanması gerektiğine karar vermiştir.²⁴⁵ Bu halde, idareye yüklenebilen bir idari işlem marifetiyle meydana gelen bir maddi zarar mevcuttur.

Yukarıda bahsedilenler kişiye verilen zarar neticesinde talep edilebilecek maddi zarar kalemleridir. Şeye verilen zarar ise, maddi mallara yapılan ihlal dolayısıyla doğan zararlardır. Örneğin taşınır veya taşınmaz bir malın yok edilmesi ya da hasara uğratılması veya kaybindan doğan zararlar bu kapsamda değerlendirilmektedir.²⁴⁶

Maddi zarar kapsamındaki tazminat, zarar görenin gerçek geliri tespit edilerek, bunun üzerinden hesaplanmalıdır.²⁴⁷ Örneğin ticari bir alanda çalışan kişinin tazminata esas alınacak geliri işletmenin gelirine göre değil, kişinin kişisel yetenek ve emeğinin işletme gelirine katkısı belirlenerek, bu katkının parasal değeri üzerinden destekten yoksun kalma zararının hesaplanması gerekmektedir.²⁴⁸ Kişinin

²⁴⁴ Eren, *Yeni Gelişmeler...*, s.65

²⁴⁵ Danıştay 2. Dairesi, 09.02.2016, E.2013/7571, K.2016/531, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

²⁴⁶ Eren, *Borçlar Hukuku...*, s.550

²⁴⁷ Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 13.04.2017, E.2014/4468, K.2017/1168, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAnndSVbXOl0zpAX0KtVhjz%2Fb12weKiUOuWRLxeNU9V%2Brkha4U7%2F3A9rJsSozZg%2BikMNJA7%2Fej6dgiBk9x6BtQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

²⁴⁸ Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

kazancı tam olarak belirlenemiyor ya da kazancı sabit değil ise, tazminat hesaplanırken kural olarak asgari ücret üzerinden iş gücü kaybının hesaplanması gerekmektedir. Bu hesaplama yapılırken hüküm gününe en yakın güne kadar yürürlüğe giren tüm asgari ücretlerin uygulanması gerekmektedir.²⁴⁹ Danıştay bu yöndeki bir kararında, idareye yüklenebilen bir tutum ve davranış sebebiyle vefat eden davacılar murisinin mirasçılara düşecek maddi tazminat bedeli hesaplanırken, murisin hissesine sahip olduğu şirketlerde bedensel ve düşünsel katkısının olup olmadığına, şirket müdürü ya da temsilcisi olarak görev yapıp yapmadığının bu pozisyonlarda çalışıyor ise düzenli olarak gelir elde edip etmediğinin Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtlarıyla tespit edilmesine ya da desteğin kıdemi, eğitimi, çalışma tarihleri ve görevi göz önünde bulundurularak ilgili meslek örgütünden ortalama kazancının araştırılması gerektiğine, araştırma sonucunda herhangi bir sonuca ulaşılamaz ise desteğin asgari ücret üzerinden hesaplanması gerektiğine karar vermiştir.²⁵⁰

Maddi tazminat zarar miktarıyla sınırlıdır. Buna göre maddi zarardan daha yüksek bir miktarda maddi tazminata hükmedilemeyeceği kabul edilmektedir.²⁵¹ Bu nedenle taleple bağlılık ilkesi de dikkate alınmalıdır. Taleple bağlılık ilkesi, idare hukukunun temel prensiplerindendir. Bu ilkeye göre hakim, tarafların talep sonuçları ile bağlıdır ve talep edilenden fazlasına ya da başka bir şeye karar veremez. Zarar görenin talebinden daha fazla veya başka bir zararı mevcut olsa dahi, bu zarar bedelini mahkemeden talep etmemişse mahkeme kendiliğinden bu zararı hükme bağlayamayacaktır. Örneğin davacıların içinde yolcu olarak bulundukları araç seyir halindeyken dağ yamacından kopan kaya parçasının çarpması sebebiyle meydana gelen trafik kazasından dolayı davacıların iş gücü kaybı nedeniyle açtıkları davada, davacıların geçirmiş olduğu yaralanmadan dolayı fonksiyonel ve anatomik araza rastlanılmadığından vücut genel çalışma gücünü kaybetmedikleri tespit edilerek

²⁴⁹ Danıştay 15. Dairesi, 24.01.2018, E.2017/1947, K.2018/384, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁵⁰ Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

²⁵¹ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017 E.2017/1260, 2017/6330, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar verilmiştir.²⁵² Somut olayda davacılar, maddi tazminat çeşitlerinden yalnızca işgücü kaybını talep etmişlerdir. Yazılı ispat kuralı gereğince bunun ispatlanamamış olması sebebiyle de idarenin sorumluluğuna karar verilmemiştir. Ancak aynı olay manevi tazminat ya da var ise tedavi giderleri talebiyle açılsaydı yargı makamlarının bu defa aynı görüşte olmayacağı açıktır. O halde dava açılırken bu zarar kalemlerine çok dikkat edilmelidir. Çünkü taleple bağıllık ilkesi gereğince zarar, davacı yanın talep ettiği miktardan daha fazla olsa dahi yargı makamları talebi aşan kısım için davacı lehine karar veremeyecektir.²⁵³

Uygulamada sık karşılaşılan bir husus da 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun²⁵⁴ uyarınca meydana gelen zararların tespiti meselesidir. Bu Kanun'un amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanmasıdır. Kanun'un 7. maddesinde ise bu kanun kapsamında karşılanacak nitelikteki zarar kalemleri sayılmıştır. Bunlar,

- ✓ hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar.
- ✓ yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri.

²⁵²Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2017, E.2015/2112, K.2017/1488, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erf0gKYVefWCUEUSjLzc2F9uFu1Ww89kUdEVGtlJZKxVs8sq5uq0I05lf%2BgJp89Rw1lYX3XTn3QSJAem%2FycpmNsg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

²⁵³ Danıştay taleple bağıllık ilkesini bir kararında şöyle ifade etmiştir: "...İdari yargıda, ilgililer tarafından uğranıldığı ileri sürülen zarar miktarı ile bağlı kalınmak şartıyla, bir başka deyişle yargısal içtihatlarla geliştirilen " istemle bağlı kalma" kuralı çerçevesinde zararın tazmini yoluna gidilmektedir. Dosyasının incelenmesinden, davacının 29.04.2009 tarihli feragat dilekçesi dikkate alındığında eşinin ve çocuklarının ölümü nedeniyle istenilen maddi tazminat miktarının toplam 35.000,00-TL olmasına karşın, idare mahkemesince davacının isteminden fazla olarak 40.308,21-TL maddi tazminatın davacıya ödenmesine hükmedildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, temyize konu idare mahkemesince hükmedilen maddi tazminat miktarında istemin aşılmış olması nedeni ile hukuki isabet görülmemiştir..." Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2016, E.2014/302, K.2016/6318, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

²⁵⁴ Bundan sonra 5233 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

- ✓ terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan maddî zararlardır.

Madde metnine göre sayılan hallerde maddi zararlar sulh yoluyla tazmin edilebilmektedir. Bu sayılan haller TBK md. 53 ve 54'ün aksine, sınırlı sayıda olup örnek niteliğinde belirtilmemiştir. Bu sebeple bir vakada bu sayılanlar haricinde bir zarar olsa dahi bu kanun kapsamında bu zarar karşılanamayacaktır. Örneğin kâr kaybı ve muhtemel gelir kayıpları 5233 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yer alan maddi zararlar arasında yer almamaktadır. Bu sebeple terör faaliyetleri neticesinde uğranılan kâr kaybı ve muhtemel gelir kayıpları idare tarafından karşılanmamaktadır. Nitekim Danıştay da, bölücü terör örgütü tarafından kaçırılarak 32 gün boyunca alıkonulan ve aynı zamanda avukatlık mesleği yapan davacının bu iki zarar kaleminin idare tarafından karşılanmaması gerektiğine hükmetmiştir.²⁵⁵ Buna karşılık terör eylemli sebebiyle aracı zarar gören kişi, araç değer kaybını idareden isteyebilecektir.²⁵⁶

Her ne kadar 5233 sayılı Kanun'un amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanması ise de, Danıştay'a göre zarar tazminini gerektiren haller yalnızca çatışma nedeniyle meydana gelen zararlar değildir. Çatışma halinde meydana gelen zararların yanı sıra, terörle mücadele kapsamında koruma ve önleme faaliyetleri sırasında gerçekleşen zararların da tazmini gerekmektedir. Örneğin Danıştay Van ilinin bir köyünde geçici köy korucusu olan davacı murisinin ilçe kaymakamı, ilçe jandarma komutanı, doktor ve askerlerin köye gelecek olması nedeniyle güvenliği sağlamak amacıyla arazi araması için görevlendirildiği ve davacı murisinin anılan görev bitimi köye dönerken kalp krizi geçirerek hayatını kaybettiği olayda yerel mahkemenin davacılar murisinin çatışma sonucu vefat etmediğinden bahisle reddettiği davayı terörle mücadele kapsamında koruma ve önleme faaliyetleri

²⁵⁵ Danıştay 15. Dairesi, 16.01.2018, E.2014/6241, K.2018/80, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁵⁶ Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2017/2157, K.2017/7624, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

sırasında gerçekleştiği gerekçesiyle bozmuştur.²⁵⁷

Maddi zararlarla ilgili dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da, denkleştirme meselesidir. Denkleştirme, zarar görenlerin oluşan zarar nedeniyle elde etmiş oldukları yararların hesaplanan (muhtemel) zarardan indirilmesi düşüncesine dayanmaktadır.²⁵⁸ Ancak TBK'nin 55. maddesine göre destekten yoksun kalma zararları ve bedensel zararların belirlenmesinde iki noktada denkleştirme yasağı bulunmaktadır: kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler. Bu ödemeler zarar ve tazminattan indirilemeyecek nitelikteki ödemelerdir. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile kastedilen, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sigortalı veya hak sahiplerine yaptığı ancak rücu edemediği parasal yardımın, niteliği ne olursa olsun, işçi ya da yakınları tarafından işveren veya üçüncü kişiler aleyhine açılan tazminat davalarında denkleştirmeye tabi tutulmamasıdır. Rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemelerine emekli sandığı maaşı, malullük aylığı ve ölüm sigortası aylığı örnek gösterilebilir.²⁵⁹ İfa amacı taşımayan ödemeler ile kastedilen ise üçüncü kişinin doğrudan zarar görene yardım etme amacı ile hareket ettiği hallerde yaptığı yardımlardır. Bu yardımlar da tazminatın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmayacaktır. Ancak bu iki hal dışındaki ödemeler denkleştirmeye tabi olup elde edilen menfaat zarar bedelinden mahsup edilecektir. Nitekim davacı devlet memurunun, rüşvet almak ve kamu kurumunu dolandırmak iddiasıyla hakkında verilen devlet memurluğundan çıkarma cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin idari işlemin iptal edildiğinden bahisle uğradığı zararların tazmini talepli açtığı davada, davacının görevinden ayrı olduğu dönemde mahrum kaldığı parasal haklarından bu dönemde özel şirkette çalışarak

²⁵⁷ Danıştay 15. Dairesi, 08.10.2015, E.2011/9707, K.2015/5737, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

²⁵⁸ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/7589, K.2016/2661, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

²⁵⁹ Orhan Ersun Civan, "İş Kazası Veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Davalarında Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Kapsamı Ve Müteselsil Sorumluluğu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64 (4) 2015, s.1043

gelir elde ettiği göz önünde bulundurularak işbu bedelin düşülerek hesaplanması suretiyle çıkan bedel üzerinden maddi tazminatın kabulüne karar verilmiştir.²⁶⁰

5233 sayılı Kanun'da da denkleştirmeye yer verilmiştir. İlgili Kanun'un 5. maddesine göre kamu kurum ve kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca uygulanmış projeler ile zararın giderilmesine katkı sağlanmışsa, zarar görenin değerlendirebileceği enkaz ve diğer yararlar, sigorta şirketlerince veya ilgili mevzuata göre kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal güvenlik kuruluşlarınca ödenen tazminatlar, tedavi ve cenaze giderleri kısmen veya tamamen karşılanmışsa bu halde ödenen bedellerin zarar miktarından mahsup edilmesi gerekmektedir. Ancak bu sayılanlar haricinde zarar görene bir ödeme yapılmışsa bu ödemeler mahsup edilmeyecek, bu zararlar yönünden idarenin sorumluluğu devam edecektir. Davacılar yakınının terör örgütünün döşemiş olduğu mayına basması nedeniyle hayatını kaybetmesi olayında, davacılar murisinin çalıştığı şirket tarafından davacılar yakınlarına idare mahkemesince verilecek maddi tazminat bedelini aşan miktarda bir ödeme yapıldığı gerekçesiyle yerel mahkemece davacıların maddi tazminat talebini reddeden kararını Danıştay, terör olayları nedeniyle zarar gören kişilere/mirasçılarına gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerince terör olayları nedeniyle yapılan ödemelerin, 5233 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sayılan tazminattan mahsup edilecek hallerden biri olmadığından bahisle bozmuştur.²⁶¹

²⁶⁰ Danıştay 15. Dairesi, 15.02.2017, E.2016/8823, K.2017/339, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

²⁶¹ Danıştay, somut olayda kanunun ilgili maddesine göre; kamu kurum ve kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca uygulanmış projelerin, zararın giderilmesine katkıları, zarar görenin değerlendirebileceği enkaz ve diğer yararlar -burada diğer yarar ile kastedilen kamu kurum ve kuruluşlarınca zarar görene/mirasçılarına yapılan, terör olayları nedeniyle uğranılan zararın giderilmesinde katkısı bulunan yararlardır- sigorta şirketlerince veya ilgili mevzuata göre kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal güvenlik kuruluşlarınca ödenen tazminatlar, tedavi ve cenaze giderlerinin zarar miktarından mahsup edilmesi suretiyle zarar miktarının belirleneceği hükme bağlandığını; terör olayları nedeniyle zarar gören kişilere/mirasçılarına gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerince terör olayları nedeniyle yapılan ödemelerin, Kanun'da sayılan mahsup edilecek yararlar arasında bulunmadığından bahisle mahsup edilemeyeceği kanaatiyle yerel mahkeme kararını bozmuştur. Danıştay 15. Dairesi, 15.02.2017, E.2013/7291, K.2017/727, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

(2) Manevi Zarar

İdarenin hukuki sorumluluğu, kamusal faaliyetler sonucunda idare ile bireyler arasında bireyler zararına bozulan ekonomik dengenin yeniden kurulmasını, idari etkinliklerden dolayı bireylerin uğradığı maddi zararlar yanında manevi zararların da idarece tazmin edilmesine olanak sağlayan bir hukuksal kurumdur. Bu kurum, kamusal faaliyetler nedeniyle bireylerin malvarlığında ortaya çıkan eksilmelerin ya da çoğalma olanağından yoksunluğun giderilebilmesini, yine bu surette oluşan manevi zararların karşılanabilmesi için aranılan koşulları, uygulanması gereken kural ve ilkeleri içine almaktadır.²⁶²

İdare Hukukunda manevi zarar, idarenin eylem veya işlemi neticesinde kişinin kişilik haklarının zedelenmesidir. Manevi zararın kapsamına; zarar görenin hem henüz çektiği, katlandığı, duyduğu manevi zararlar hem de ileride çekeceği, katlanacağı, duyacağı manevi zararlar girmektedir.²⁶³ Manevi tazminat, manevi yönden duyulan acı ve ıstırapı kısmen de olsa gidermeye yönelik manevi tatmin aracıdır. İdare Hukuku ilkelerine göre manevi tazminata hükmedilebilmesi için idarenin hukuka aykırı işlemi veya eylemi sonucunda ağır elem ve ıstırap duyulmuş olması ya da ilgilinin şeref ve onurunun zedelenmiş olması veya kişinin fiziksel yapısını zedeleyen yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucunu doğuran olayların meydana gelmiş olması gerekmektedir. Bu yönüyle manevi tazminat, kişilerin mal varlığında meydana gelen azalmayı telafi etmeye yönelik bir tazmin aracı değildir.

Yargı makamlarınca manevi tazminata hükmedilebilmesi için, idarenin

²⁶² Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2013/13695, K.2017/6195, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2013/10811, K.2018/2885, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erotaTaSz9UudCa0uWrxwIXnZrjYffFg2K1C6YYr87auW5Bg4iXPzLcxDSAzVlFvG%2BH0Frz8PXSEwUfaqfp8Zsg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (20.12.2018)

²⁶³ Akyılmaz, a.g.e., s.219

davranışı sebebiyle zarar görenin ruhsal yönden ağır bir zararının meydana çıkmış olması gereklidir. Nitekim Bölge İdare Mahkemesi, davacının Polis Meslek Eğitim Merkezi Müdürlüğü öğrencisi iken güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle tesis edilen okul ile ilişkisinin kesilmesi işlemi mahkeme kararıyla iptal edilmişse de salt bir idari işlemin hukuka aykırı bulunarak iptaline karar verilmesinin manevi tazminata hükmolunması için tek başına yeterli olmadığına, ruhsal yönden ağır bir zararının ortaya konulması gerektiğinden, olayda tesis edilen ilişik kesme işleminin davacının manevi yönden ağır bir zarara uğramasını gerektirecek nitelikte olmadığına karar vermiştir.²⁶⁴ Buna karşılık Özbekistan uyruklu davacının, fuhuş yaptığı iddiası ile hakkında tesis edilen idari gözetim kararı ve sınırdışı kararının iptali sonucunda Bölge İdare Mahkemesi, davacının idarenin geçerli, gerçek ve yeterli neden bulunmadan tesis ettiği idari gözetim kararına binaen 62 gün özgürlüğünden yoksun bırakılmasını, ileri sürülen nedenin onur kırıcı bir neden olmasını, özgürlüğünden yoksun bırakıldığı süreyi, davacının bir anne olarak çocuğu ve ülkesindeki aile çevresindeki sosyal ve ruhsal sıkıntıları göz önünde bulundurarak davacının yaşadığı üzüntü, korku, mahcubiyet nedeniyle manevi zararının bulunduğuna karar vermiştir.²⁶⁵ Yine hastanede hemşire olarak görev yapan davacının hastane içerisinde bulunan yemekhanede zeminin ıslak bırakılması neticesinde kayarak düşmesi sonucu olağan yaşam tarzında geçici olarak değişiklik meydana gelmesi ve tedavi süreciyle ilgilenmek durumunda kalması, ağrılar nedeniyle acı çekmesi, bu süreçte bakıma muhtaç duruma gelmesiyle birisi 3 diğeri 8 yaşında olan çocuklarının bakımı ile yeterince ilgilenememesi sonucu huzursuzluk yaşaması gerekçesiyle Danıştay idare aleyhine manevi tazminata hükmetmiştir.²⁶⁶ İdari yargı karar mercilerinin kararlarından anlaşıldığı üzere ancak kişilik hakları hukuka aykırı olarak saldırıya uğrayan kimseler manevi tazminat ödetilmesini

²⁶⁴ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, 13.04.2017, E.2017/1607, K.2017/1417, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

²⁶⁵ İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi, 02.03.2017, E.2017/306, K.2017/347, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

²⁶⁶ Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4269, K.2016/2802, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erprYGMgrW1zaGp8ID0CrhGaGvRikB%2BxhYOeORdy%2FIDmUvuyOnhmxi mfwJG7%2B1AH4WWVuhbw2cgGjkGxGj4%2Bllvg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=D ANISTAYKARAR> (16.01.2019)

isteyebilmektedir.

Manevi tazminat, kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmeyi gidermeye yönelik bir tazmin aracı değil, olay nedeniyle manevi değerlerinde bir eksilme meydana gelen ve yaşama sevinci ve zevki azalan kişinin manen tatminini sağlamaya yönelik bir tazmin aracıdır. Manevi zararın başka türlü giderim yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Manevi tazminat, olay nedeniyle duyulan elem ve ıstırapı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Belirtilen niteliği gereği manevi tazminatın, zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekmektedir²⁶⁷ ise de, tam yargı davalarının niteliği gereği takdir edilecek manevi tazminat miktarının, idarenin hizmet kusurunun ağırlığını ortaya koyacak, hukuka aykırılığı özendirmeyecek, bir başka ifade ile benzeri olayların bir daha yaşanmaması için caydırıcı ve aynı zamanda cezalandırıcı bir miktarda da olması gerekmektedir.²⁶⁸ Ancak Danıştay'ın görüşü bu olmakla beraber uygulamada, idarenin tutum ve davranışı sebebiyle manevi zararı meydana gelen kimselerin bu zararlarının mahkeme kararlarıyla düşük bedelde kaldığı, bu sebeple tam manasıyla tanzim edilemediği, Danıştay'ın bu görüşünün uygulamaya net yansıyamadığı gözlemlenmiştir. Yargı makamlarınca manevi zarar bedelinin düşük olarak belirlenmesi, zarara sebebiyet veren idarenin de cesaretlenmesine sebebiyet verecektir. Bu sebeple idarenin tutum ve davranışı sebebiyle meydana gelen manevi zarar konulu davalarda zarar miktarının yüksek tutularak idareyi caydırıcı bedellere getirilmesi, idarenin tutum ve davranışlarını düzeltmesi, aynı konuda bir daha aynı zararın meydana gelmemesi yönünde atılacak bir adım olabilecektir.

²⁶⁷ Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); Danıştay'ın bu yöndeki bir diğer kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2015/6230, K.2017/7584, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁶⁸ Danıştay 15. Dairesi, 29.12.2016, E.2014/7673, K.2016/6517, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eroZ9UnXE32LilPmbIkfTXv4l%2FgOxWt7o1XteYS70Y65BXdwZajzfujz6WaUvD7778lVil9GhmiibVHKFf3YW3tQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019); Aynı yönde bkz: Muhammed Sulu, "Ölüm Ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s.2752

Mahkeme, manevi tazminatın tutarını belirlerken saldırı oluşturan eylem ve olayın özelliği yanında tarafların kusur oranını, sıfatını, işgal ettikleri makamı ve diğer sosyal ve ekonomik durumlarını da dikkate almalıdır. Tutarın belirlenmesinde her olaya göre değişebilecek özel durum ve koşulların bulunacağı da gözetilerek mahkeme takdir hakkını etkileyecek nedenleri kararında yerinde nesnel (objektif) olarak göstermelidir. Ayrıca kanunun takdir hakkı verdiği durumlarda mahkemenin, hukuk ve adalete uygun karar vereceği hususu 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'un 4. maddesinde *"Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir."* hükmüyle açıkça belirtilmiştir. İlgili hükme göre takdir edilecek bu bedel, zarara uğrayanda manevi huzuru doğurmayı gerçekleştirecek tazminata benzer bir işlevi (fonksiyonu) olan özgün bir nitelik taşır. Bir ceza olmadığı gibi malvarlığı hukukuna ilişkin bir zararın karşılanması da amaç edinmemiştir. O halde bu tazminatın sınırı onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek tutar, var olan durumda elde edilmek istenilen doyum (tatmin) duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır.²⁶⁹

Manevi zararın varlığı, sadece şeref, haysiyet ve onur kırıcı işlem ve eylemlere ya da kişilerin vücut bütünlüğünde meydana gelen sakatlık haline, ölüm nedeniyle ağır bir elem, üzüntü duyulması şartına bağlı olmayıp idarenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetini gereği gibi eksiksiz olarak sunamaması nedeniyle ilgililerin yeterli hizmet alamamalarından dolayı üzüntü ve sıkıntı duymaları da manevi zararın varlığı ve manevi tazminatın hükmedilmesi için yeterli bulunmaktadır.²⁷⁰

²⁶⁹ Y.4.HD., 04.06.2014, E.2014/7739, K.2014/9278, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019); Aynı yönde bkz: M. Kemal Oğuzman- M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilip Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s.693

²⁷⁰ Danıştay 15. Dairesi, 06.06.2018, E.2014/84, K.2018/5698; Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13008, K.2018/3265 ; Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12024, K.2018/3309; Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 09.01.2017, E.2014/335, K.2017/45, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Uygulamada kişilik haklarının terör eylemleri sebebiyle ihlal edildiği olaylarda 5233 sayılı Kanun çerçevesinde bu zararların istenip istenemeyeceği uzun yıllar tartışılmıştır. Sosyal risk ilkesinin en çok uygulama alanı bulunduğu terör eylemleri sebebiyle uğranılan zararlarda temel mevzuat olan 5233 sayılı Kanun'un "Amaç" başlıklı 1. maddesine göre *"Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir."* Bu hükme göre Danıştay, uzun yıllar bu mevzuata dayanarak manevi tazminat istenemeyeceği görüşünde idi. Ancak Danıştay özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin²⁷¹ Türkiye aleyhine mahkumiyet kararı vermesi sebebiyle ilerleyen dönemlerde görüşünü değiştirmiştir. Her ne kadar sosyal risk kuramına dahil olan terör eylemleri sebebiyle zarara uğrayanların maddi zararlarının karşılanabileceği açıkça hüküm altına alınmışsa da manevi zararlar yönünden de AİHM²⁷², Anayasa Mahkemesi²⁷³ ve Danıştay²⁷⁴ bu kanunu manevi zararların karşılanmasını

²⁷¹ Bundan sonra AİHM olarak anılacaktır.

²⁷² "...Dahası, Tazminat Yasası sadece maddi zararların karşılanmasının talep edilmesini öngörmekle birlikte (bk. yukarıda parag. 44), Yasanın 12. maddesi manevi zararlar için idare mahkemelerinde tazminat isteme olasılığına yol açar görünmektedir..." AİHM. 3. Daire, 12.01.2006, E.2002/18888, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁷³ "...5233 sayılı Yasa, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının özellikle yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanması amacıyla hazırlanmış bir yasadır. Yasa bu yönüyle zarara uğrayan vatandaş ile devlet arasındaki uyumsuzlukta yargı yoluna gidilmeden alternatif bir çözüm yöntemi getirmiştir...5233 sayılı Yasa, idarenin eylem ve işleminin sonucu olmayan ve herhangi bir idari işlem veya eylemle doğrudan nedensellik bağı da bulunmayan, ancak terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararların da tazmini yolunu açan, bu anlamda idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişleten bir yasadır. Bu Yasa idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişletmekle birlikte, aynı zamanda terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararlardan sadece "maddi" olan kısmının sulh yoluyla tazminine ilişkin esas ve usulleri belirlemektedir. Yasa'da bu zararlardan "manevi" olan kısmın idareden talep edilemeyeceğine ilişkin bir hükme yer verilmediği gibi, 12. maddede "sulh yoluyla çözülemeyen uyumsuzluklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır." denilerek Anayasa md.125/1 hükmüne paralel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu nedenle itiraz konusu ibare, idarenin sorumluluk alanını daraltan veya idari işlem veya eylemlere karşı yargı yolunu kapatan bir hüküm içermemektedir...." Anayasa Mahkemesi, Genel Kurul, 25.06.2009, E.2006/79, K.2009/97, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

²⁷⁴ Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2013/10811, K.2018/2885, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erotaTaSz9UudCa0uWrxwIXnZrjYffFg2K1C6YYr87auW5Bg4iXPzLcxDSAzVlFf>

engellemeyen nitelikte bir Kanun olarak nitelendirmektedir. Örneğin Danıştay, davacının içinde bulunduğu seyir halindeki araca bölücü terör örgütü mensuplarınca yapılan silahlı saldırı sonucunda, davacının yaralanması ve iki kardeşinin vefat etmesi olayında davacı lehine manevi tazminat kararı veren yerel mahkeme kararını onamıştır.²⁷⁵ Keza ilgili kanunda ayrıca ve açıkça hüküm bulunmasa da Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen sosyal devlet ve hukuk devleti ilkeleri gereğince temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi durumunda maddi ve manevi zararların idare tarafından karşılanması kadar olağan bir durum yoktur.

3.Nedensellik Bağı

Anayasa md. 125'te belirtildiği üzere idare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup, ancak idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.²⁷⁶ Diğer deyişle idarenin hukuki sorumluluğunun doğabilmesi için zarar ile idarenin davranışı arasında sebep sonuç ilişkisinin bulunması, idarenin davranışı veya

vG%2BH0Frz8PXSEwUfaqfp8Zsg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (20.12.2018) ; Danıştay 15. Dairesi, 13.02.2018, E.2014/8997, K.2018/1434; Danıştay 15. Dairesi, 16.01.2018, E.2014/6241, K.2018/80; Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2014/2682, K.2017/7626, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2013/13695, K.2017/6195; Danıştay 15. Dairesi, 11.10.2017, E.2017/2064, K.2017/5452; Danıştay 15. Dairesi, 28.09.2017, E.2017/1300, K.2017/4938; Danıştay 15. Dairesi, 15.06.2017, E.2014/7971, K.2017/3752, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019) ; Danıştay 15. Dairesi, 19.11.2015, E.2012/5325, K.2015/7807, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 15.10.2015, E.2011/5918, K.2015/6072, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 15.10.2015, E.2011/16575, K.2015/6073, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.02.2019)

²⁷⁵ Danıştay 15. Dairesi, 28.09.2017, E.2014/5402, K.2017/4944, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erN3085ymaexIKjgHtfkK6sSMM4D8gVvi%2FjJ%2BrQVMR3WuDty2n0ov8qn9qhQUDDKkGgvMk9puSMYqCicKs5ubrTUg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (02.01.2019); Aynı olaya ilişkin aynı yönde bir diğer karar Danıştay 15. Dairesi, 28.09.2017, E.2014/3726, K.2017/4946, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

²⁷⁶ Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2015/3047, K.2018/2893; Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2018, E.2017/750, K.2018/2216, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

eylemsizliği nedeni ile zararın meydana çıkmış olması gerekmektedir. Nedensellik bağı, idarenin tazminat sorumluluğuna gidilebilmesi için gereken üçüncü şarttır.

Bunun yanı sıra İdarenin faaliyet alanıyla ilgili önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği birtakım zararları nedensellik bağı aramadan tazmin etmesi gerekmektedir.²⁷⁷ Bu durum kusursuz sorumlulukta karşımıza çıkmakta olup, özellikle sosyal risk ilkesi gereğince zararın meydana gelmesinde idare ile zarar arasında nedensellik bağı olmasa bile idarenin tazminat sorumluluğuna gidilebilecektir. Yani idarenin tazminat sorumluluğuna gidilebilmesi için prensip gereği nedensellik bağı aranırken bazı hallerde aranmamaktadır. Nedensellik bağı konusunu yargı kararları eşliğinde üç grupta ele alacağız:

- ✓ Nedensellik bağının varlığı sebebiyle yargı mercilerinin idarenin tazminat ödemesi gerektiğine dair karar verdiği vakalar
- ✓ Nedensellik bağının yokluğu sebebiyle yargı mercilerinin idarenin sorumluluğunun bulunmadığı yönünde karar verdiği vakalar
- ✓ Nedensellik bağı olmamasına rağmen yargı mercilerinin idarenin manevi tazminat ödemesi gerektiğine dair karar verdiği vakalar

a.Nedensellik Bağının Kurulabildiği Durumlarda İdarenin Tazminat Sorumluluğu

İdarenin sorumluluğundan söz edebilmek için ortaya çıkan zararın, idarenin eylem ya da işleminin uygun sonucu olması, bir diğer ifadeyle idarenin eylem ya da işlemi ile zarar arasında sebep-sonuç ilişkisi bulunması gerekir. Eğer söz konusu idari eylem ya da işlem, somut olayda gerçekleşen türden bir zararı, niteliği itibarıyla meydana getirmeye elverişli ise ya da en azından zararın doğumuna veya artmasına katkıda bulunmuşsa, davranış ile zarar arasında uygun nedensellik bağı kurulmuş

²⁷⁷ Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/8172, K.2017/7132, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

demektir. Bu durumda idare, diğer şartların da gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zarardan sorumlu olacaktır.²⁷⁸

Nedensellik bağının varlığı her somut olayın özelliğine gelişimine göre incelenmektedir. İdari yargılama makamları, iki başarısız amniyosentez²⁷⁹ sıvısı alınması işleminden sonra 3-7 gün beklenip aynı işlemin yeniden denenmesi gerekirken, iki başarısız denemenin ertesi günü işlemin tekrarlanması sonucu hamilenin ve karnındaki bebeğin vefat etmesi²⁸⁰, sağ kolu olmadan doğan bebeğin anne karnında bulunduğu süre içerisinde geçirdiği gelişiminin takibinde sağ kolunun bulunmadığına ilişkin bir tespit ve bilgilendirme yapılmaması²⁸¹, hastanın üç senedir kolunda var olan kızarıklıkların tedaviye rağmen geçmemesi ve hatta eli ile yüzünde

²⁷⁸ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.173-174

²⁷⁹ **Amniosentez**, gebeliğin 15-22 haftaları arasında fetüsün içinde bulunduğu amnion sıvısından ince ve uzun bir iğne yardımıyla 15-20 ml civarında sıvı alınması işlemidir.

²⁸⁰ Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, 2013/11488, K.2018/3852, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(19.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(19.12.2018))

²⁸¹ Danıştay 15. Dairesi, 27.02.2017, E.2016/321, K.2017/951, [http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erMp69cvIgV6f2AB7fCD9GTxjGk0a2UY17OXRYVpea9AuOJFs6rg1hntgoyw5iIIR6am%2BCtLN0kwbkJ2Z%2FnyH%2BuQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR\(12.01.2019\)](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erMp69cvIgV6f2AB7fCD9GTxjGk0a2UY17OXRYVpea9AuOJFs6rg1hntgoyw5iIIR6am%2BCtLN0kwbkJ2Z%2FnyH%2BuQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR(12.01.2019)) Danıştay kararında gebeye yapılan işlemlerin tıp kurallarına uygun olduğunu, bebeğin sağ kolunun olmadığı hususunun anne karnında tespit edilse dahi tedavisinin mümkün olmadığını, bebekte var olan anomalinin doğuştan kaynaklandığını zararın idarenin eylemi neticesinde olmaması sebebiyle nedensellik bağı bulunmadığından maddi tazminatın reddine; ancak doğumu gerçekleşen bebeğin anne karnında bulunduğu sürede geçirdiği gelişimin takibinin yapılmasında sağ kolunun bulunmadığı hususunda herhangi bir tespit yapılmaması ve bebeğin anne karnında tedavisi ile ilgili tıbbi bilgilendirmelerin de süresi içerisinde yerine getirilmemesi sebebiyle manevi tazminat talebinin kabulüne karar verildiğine yer vermiştir. Aynı yönde başka bir Danıştay kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/5397, K.2016/811, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 21.05.2014, E.2013/4126, K.2014/3953, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/3233, K.2016/989, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019) Danıştay'ın bu son kararına konu olayda dünyaya gelen bebeğin böbreğinin bulunmadığı, kalbinin delik olduğu, makatının kapalı olduğunun doğum sonrası anlaşılmasında, annenin lenfoma hastası olarak tedavi gördüğünün belirtilmesine rağmen kullanılan ilaçların bebek üzerinde olumsuz etkisinin olup olmadığının gebelik döneminde araştırılmadığı, hasta öyküsünün gerektiği gibi alınmadığı, bebeğin doğumdan hemen sonra gaita çıkarmamasına rağmen pediatri hekiminin il dışında olması nedeniyle yeni doğan muayenesi yapılmadan taburcu edilmesi sebepleri dayanak alınarak sağlık hizmetinin sunumunun kusurlu olduğu kanaatiyle manevi tazminata hükmedilmiştir. Ancak bebekte meydana gelen anomalinin hekimlerin eylemi ile oluşmaması sebebiyle maddi tazminata hükmedilmemiştir.

de oluşmasına karşılık 8 ay aynı tedavi uygulanması ve aynı tedavi hususunda doktorların ısrar etmesi²⁸² vakalarında zarar ile idarenin tutum ve davranışı arasında nedensellik bağının var olduğundan bahisle idarenin sorumluluğuna hükmetmiştir.

b. Nedensellik Bağının Kurulamadığı Durumlarda İdarenin Tazminat Sorumluluğu

Meydana gelen zarar idari faaliyetin sonucu olarak ortaya çıkmamışsa idarenin tazminat sorumluluğu da doğmayacaktır. Bir başka ifade ile, zarar ile idarenin işlem veya eylemi arasında sebep-sonuç ilişkisi yoksa o halde nedensellik bağı olmayacak, dolayısıyla idarenin tazminat sorumluluğu da doğmayacaktır.

Zarar ile fiil arasındaki nedensellik bağı mücbir sebep, beklenmeyen hal, zarar görenin kusuru ve üçüncü kişinin kusuru sebepleriyle kesilebilmektedir. Bu hallerden birinin varlığı halinde idarenin tazminat sorumluluğuna da gidilemeyecektir. Nedensellik bağına kesen bu haller çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

İdarenin tutum ve davranışı ile zarar arasında nedensellik bağı kurulamaması idarenin sorumluluğuna gidilebilmesinin önünü kapatmaktadır. Her somut olayda ayrıntılı değerlendirilen nedensellik bağının varlığına/yokluğuna yargı makamları karar vermektedir. Danıştay yolda çukur olduğundan bahisle hizmet kusuru olduğunu iddia eden ehliyetsiz ve 16 yaşındaki sürücünün meskun mahalde hız limitlerine uymaması nedeniyle direksiyonun hakimiyetini kaybederek karşıdan gelen araçtaki

²⁸²Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/4062, K.2016/3523, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erECpYrdwuumski4wbAf9sJhN2APJieJ%2FO98nqjCXrui9SSOLvId4Q%2FzhUJuWF1gMLvpAIWUg89edIFSLwcpOUSg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (16.01.2019) Danıştay somut olayda maddi tazminatın koşullarının oluşmadığını ancak, davacıya şikayetin geçmemesi karşısında 8 ay aynı tedavi uygulanması ve aynı tedavi hususunda doktorların ısrar etmesi eylemini, hekimlerin özen eksikliği olarak değerlendirerek, olayın oluş şekli ve zararın niteliği de dikkate alındığında cevap alınmayan tedaviye ısrarla devam edilmesinin davacıdaki elem ve ıstırapı arttırdığından bahisle manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir.

kişinin vefatına sebebiyet vermesinde, yürütülen kamu hizmeti ile olay arasında nedensellik bağının kurulamadığına dolayısıyla meydana gelen zararda idarenin sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir.²⁸³

Aynı yönde, idarenin hatalı kızamık aşısı uygulamasına bağlı olarak küçüğün Subakut Sklerozan Panensefalit (SSPE)²⁸⁴ tanısıyla özürlü hale gelmesi iddiasıyla görülen yargılamada, kızamık hastalığının bir komplikasyonu olan SSPE hastalığının kızamık aşısının yapılması ile bir nedensellik bağının olmadığından bahisle küçüğün özürlü hale gelmesinde idareye atfı kabil bir kusurun bulunmadığına karar vermiştir.²⁸⁵ Benzer olarak küçüğe yapılan kızamık aşısının bozuk olduğundan bahisle Subakut Sklerozan Panensefalit (SSPE) olduğu iddiasıyla açılan bir davada, küçüğün yakalanmış olduğu SSPE hastalığının kızamık aşısının değil kızamık hastalığının bir komplikasyonu olduğu, SSPE olgularından kızamık hastalığı virüsünün sorumlu olduğu, kızamık aşısı yapılmasının kesin kez hastalığı önlemeyeceği, SSPE ve diğer kızamığa bağlı komplikasyonlar yeterli bağışıklık düzeyine ulaşmama veya aşılardan önce kızamık geçirilmesinin de sebep olabileceği gerekçesiyle idarenin sorumluluğunu gerektirecek nitelikte uygun bir nedensellik bağının var olmadığına karar vermiştir.²⁸⁶

²⁸³ Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/6215, K.2017/3147, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019) Danıştay'ın aynı yönde başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2015/6200, K.2017/2696, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

²⁸⁴ **Subakut sklerozan panensefalit** (SSPE), santral sinir sisteminde kızamık virüsü ile oluşan ilerleyici, ölümcül bir yavaş virüs enfeksiyonudur.

²⁸⁵ Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4278, K.2016/3224, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erve9ZN2hCHinfNKkEpelH%2BxZwpwISDqpm0624nmUUdUXnqal%2F6o%2F%2BTHuCS4QdWtV8rm0GwXPnQCtv4e0eU%2Fyo6A%3D%3D&aranan=&dokumanTur u=DANISTAYKARAR> (16.01.2019)

²⁸⁶ Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4080, K.2016/2799, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay'ın nedensellik bağı olmadığı gerekçesiyle idarenin sorumluluğunun doğmayacağına ilişkin benzer başka bir kararında da, davacıardan birine yapılan hatalı kısırlaştırma ameliyatı ve ameliyat sonrasındaki süreç konusunda bilgilendirme yapılmaması nedeniyle eşinin hamile kalması iddiasıyla açılan davada, uygulanan operasyon sonrası spermatik kanalların tam kapanmaması durumunun her türlü özene rağmen görülebilecek, tıbbi ihmal ya da kusura bağlı olmayan komplikasyon olabileceğinden bahisle, tıbbi işlem tekniği açısından ilgili hekime atfı kabil kusur bulunmadığı, bu sebeple nedensellik bağının bulunmadığına kanaat getirilmiştir. Danıştay

Anılan kararların yanı sıra yüzündeki sivilcelerin tedavisi sonrasında hastanın Membrano proliferatif glomerülonefrit²⁸⁷ hastalığına yakalanmasında tedavide kullanılan ilacın hastada oluşan hastalığa neden olmadığı²⁸⁸, küçüğün arkadaşları ile sulama kanalına düşürdüğü oltasını almaya çalışırken ayağının kayması sonucu kanala düşerek vefat etmesinde müteveffa küçüğün bakım ve gözetimi ile yükümlü olan ailenin kusurundan dolayı zararın meydana geldiği²⁸⁹, Diyarbakır'da meydana gelen toplumsal bir olayda güvenlik güçlerince yapılan müdahale sırasında ateşli silahtan çıkan bir kurşunla vefat eden çocuğun ölümüne neden olan kurşunun polis tabancasından çıktığını ispat edici herhangi bir delilin bulunmadığı²⁹⁰ tespit edilen bu vakalarda da idarenin tutum ve davranışı ile zarar arasında nedensellik bağı kurulamamıştır.²⁹¹

Yine bir stajyerin başka bir stajyer tarafından bıçakla yaralanması sonucu olay yerine gelen ambulansa doktorun olmaması ve hastanın ekipman eksikliği nedeniyle başka bir hastaneye nakledilmesi sonucu vefat ettiği iddiasının bulunduğu

15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/3761, K.2016/804, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

²⁸⁷ **Membranoproliferatif glomerülonefrit** (MPGN), mezangial hücre artışı ve glomerüler kapiller bazal membranda kalınlaşma ile karakterize bir böbrek hastalığıdır.

²⁸⁸ Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2016, E.2015/350, K.2016/2830, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay'ın aynı yönde başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2014/2232, K.2016/2474, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

²⁸⁹ Danıştay 10. Dairesi, 19.11.2015, E.2012/4355, K.2015/5110, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

²⁹⁰ Danıştay 10. Dairesi, 13.10.2015, E.2012/3491, K.2015/4319, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.02.2019)

²⁹¹ Nedensellik bağı bulunmaması sebebiyle tazminat talebi kabul edilmeyen diğer kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 24.11.2016, E.2013/3919, K.2016/5699, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eruYsDV3dx%2F3OvJ0ETlgjnJV5aXj%2BGSxVF6o8Glct22kLM3CrMWCqGs%2FaTSMaAFlx53fmoo1yFm7kUr%2Fv6PQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2016, E.2013/4519, K.2016/2822; Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/9282, K.2016/2664, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2016, E.2013/4516, K.2016/2823, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erCmjAs4tmkG86e2t3A%2Bd7SZq5luYiHKzQI3bsYhUqLtpWJ4LEfxl1fkmkeJZt3C8AQelOIzTyduIivCwbv04H3Q%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (16.01.2019)

vakada Danıştay, hasta ölümünün kesici delici alet yaralanmasına bağlı kalp ve akciğer harabiyeti ile kanamadan ileri geldiği, bu yaralanmanın tek başına öldürücü nitelikte olduğu gerekçesiyle idarenin davranışı ile zarar arasında nedensellik bağının bulunmadığına karar vermiştir.²⁹² Ancak somut olayda her ne kadar idarenin meydana gelen zarardan sorumluluğunun bulunmadığına karar verilmişse de Danıştay'ın bu kararının isabetli olmadığını düşünmekteyiz. Keza Anayasa hükümlerinde belirtildiği üzere güçlü olan idarenin, güçsüz olan bireylerin temel hak ve özgürlüklerine dokunmama şeklinde negatif yükümlülüğü olduğu gibi, temel hak ve özgürlüklerin layıkıyla kullanılabilmesi ya da korunması için yapmak şeklinde pozitif yükümlülüğü de vardır. Her hastanenin aynı koşullara ve ekipmanlara sahip olması gerektiği gibi, yeteri kadar doktora da sahip olması gerekmektedir. İdare özellikle sağlık hizmetlerinde, doğabilecek tüm ihtiyaçları her hastanesinde bulundurmalıdır. Çünkü sağlık sorunları, devletin vazgeçilmez görevlerinden olup sırf doktor ekipman vb. eksiklikler sebebiyle bireylerin tedaviye imkan bulamamaları, idarenin bu organizasyonu sağlayamamasından kaynaklanır ki bu durum sağlık hizmetinin kuruluşunda ve işleyişindeki eksiklik ve aksaklıklar nedeniyle hizmetin gereği gibi yürütülmemesi yönünde hizmet kusuru oluşturacaktır. Somut olayda da hastanın getirildiği ilk hastanede gerekli ekipman bulunsa idi, başka bir hastaneye nakli gerekmeyecek ve belki de vefat sonucu ile karşılaşılmayacak idi. İdarenin müteveffa yakınlarının o anki yaşadıkları insanî duygularına karşılık vererek, şüpheyi bile mahal vermeden gerekli müdahaleyi ve hizmeti gerekli zamanda tam ekipman ve personelle yerine getirmesi gerekmektedir. İdarenin yaşam hakkını korumak adına negatif yükümlülüğünün yanı sıra yeterli ekipman, doktor vb. sağlamak gibi pozitif yükümlülüğü olduğu fikriyle idarenin sorumluluğunun bulunmadığı yönündeki bu kararın isabetli olmadığını düşünüyoruz.

Nitekim Danıştay hastanın astım ve çene çıkığı şikayetiyle başvurduğu hastanede, ilgili doktorun ancak 3 saat sonra gelebileceği bilgisi üzerine acil serviste

²⁹² Danıştay 15. Dairesi, 13.06.2016, E.2013/4533, K.2016/4374, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

acı çekerek beklemesi²⁹³ ve karın ağrısı kusma şikayetiyle İlçe Devlet Hastanesi'ne başvuran hastaya acil müdahale yapıldıktan sonra İl Devlet Hastanesi'ne sevk edilirken hastanın yanında gidecek doktor bulunamaması ve ambulansla giden sağlık memurunun hastanın yanına değil de aracın ön tarafına oturması²⁹⁴ vakalarında idarenin tıbbi müdahalelerde kusuru bulunduğu sonucuna varmıştır. Doktor sayısının yetersizliği, ilaçların bulunmaması ya da yetersizliği, tedavi hizmetlerinin fiziki imkansızlıklar nedeniyle yerine hiç veya gereği gibi getirilememesi meseleleri idarenin organizasyonunun iyi işlemediğini gösterir ki bu da bir hizmet kusuru teşkil edecektir. Bu noktada Danıştay'ın bu iki kararının yerinde olduğunu düşünüyoruz.

c. Nedensellik Bağının Kurulamamasına Rağmen İdarenin Manevi Tazminat Sorumluluğu

Danıştay zarar ile idareye yüklenebilirlik şartı olan idarenin tutum ve davranışı arasında nedensellik bağı olmasa bile, bazı hallerde manevi tazminata hükmedebilmektedir. Uygulamada Danıştay'ın nedensellik bağı olmamasına rağmen manevi tazminata hükmettiği üç temel vaka türü vardır: bunlardan ilki, hastanın yazılı onamının alınmaması sebebiyle kendisine yapılan müdahale sonucu zarara uğradığı vakalardır. İkincisi, komplikasyon sebebiyle kişinin zarara uğradığı vakalardır. Yazılı onam alınmayan vakaların temelinde çoğunlukla komplikasyon da yatmaktadır. Ancak sistematik açıdan yazılı onam ile komplikasyondan doğan manevi tazminat ayrı olarak ele alınmıştır. Üçüncü hal ise, zarar idarenin tutum ve davranışından kaynaklanmamakla birlikte, idari işlem veya eylemin gerektiği gibi yerine getirilmediği yönünde zarar görenin üzüntü, şüphe ve endişe duyduğu vakalardır.

²⁹³Danıştay 15. Dairesi, 26.05.2016, E.2013/4058, K.2016/3779,

²⁹⁴ Danıştay 15. Dairesi, 03.03.2016, E.2015/2153, K.2016/1324, Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4080, K.2016/2799, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

Danıştay'ın nedensellik bağı bulunmamasına rağmen idare tarafından zarar görene manevi tazminat ödenmesi gerektiği görüşü ilk olarak yazılı onamın alınmadığı vakalarda karşımıza çıkmaktadır. Danıştay, hastaların kendilerine yapılacak tedavi ya da ameliyenin sonuçlarından bilgilendirilmesi ve var ise bu risklere rağmen müdahaleyi kabul etmesi gerektiği, bilgilendirildiğine ilişkin ispatın da yazılı onam ile yapılması gerektiği görüşündedir. Danıştay, her somut olayı ayrı değerlendirmekle beraber, hastadan kendisine yapılacak tıbbi müdahaleden önce yazılı olarak aydınlatılmış onam alınmaması vakalarında maddi zararın şartlarının nedensellik bağı kurulamaması sebebiyle oluşmadığı görüşünde olmakla birlikte, manevi zararın karşılanması gerektiğine hükmetmektedir.

Yazılı onamın alınmaması sebebiyle manevi zararın doğduğu vakalar çoğunlukla, enjeksiyon uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Danıştay, enjeksiyon uygulamalarından doğan bir zarar meydana geldiğinde, bu durumun enjeksiyon uygulamalarının beklenir komplikasyonlarından olduğu cihediyle idareye yönelik hizmet kusurunun bulunmaması, zararlar idarenin davranışı arasında nedensellik bağı bulunmaması sebebiyle maddi tazminatın şartlarının oluşmadığına karar vermektedir. Ancak enjeksiyon yapılmazdan evvel idare tarafından hastaya enjeksiyonun sonuçları ve olası komplikasyonlarının, risklerinin anlatılması ve davacının bu işleme rıza gösterdiğine dair yazılı ve imzalı aydınlatılmış onamının alınması gerektiği kanaatiyle, manevi tazminatın değerlendirilmesi gerektiği görüşündedir.²⁹⁵ Hatta bir

²⁹⁵ Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12024, K.2018/3309 ; Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12024, K.2018/3309; Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12187, K.2018/3310; Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12134, K.2018/3308; Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13008, K.2018/3265; Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/11818, K.2018/3854; Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2013/8167, K.2018/2782, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018)); Danıştay bu kararın temelini gerekçelendirirken bir kararında şu ibarelere yer vermiştir: “...Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinin devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, devlet tarafından, özel ya da kamu hastanelerine hastaların yaşamını koruyacak nitelikteki tedbirleri alma zorunluluğu getiren yasal ve düzenleyici çerçevenin konulmasını gerektirmektedir. Bu yükümlülük, hastaları, tıbbi müdahalelerin bu bağlamda meydana getirebileceği ağır sonuçlardan mümkün olabildiğince koruma gerekliliğine dayanmaktadır. Böylelikle, taraf devletler, bu yükümlülük uyarınca, hekimlerin, uygulanması düşünülen tıbbi müdahalenin hastaların fiziksel bütünlüğüyle ilgili olarak meydana getirebileceği öngörülebilir sonuçlar hakkında sorgulanmaları ve hastalarını aydınlatarak, rıza göstermelerini sağlayacak şekilde kendilerini bu tıbbi müdahale hakkında önceden bilgilendirmeleri amacıyla gereken

kararında hastanın geçirdiği operasyonun riskleri ve komplikasyonları hususunda

düzenleyici yasal tedbirleri almakla yükümlüdürler.(Codarcea/Romanya, No. 31675/04, 2 Haziran2009)...” Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2013/8167, K.2018/2782, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018);) “... Taner Kılıç'ın, rahatsızlığı sebebiyle götürüldüğü sağlık kuruluşunda uygulanan tedavi çerçevesinde, toplardamar içine penisilin enjekte edilmesinin ardından meydana gelen anafilaktik şok sonucu %90 zihinsel engelli hale geldiği Adli Tıp Kurumu raporunda belirtilmektedir. Alerji yapabileceği bilinen ilaçların verilmesi durumunda, hastaya muhtemel sağlık geçmişinin sorulması, tedavi, fiziksel bütünlükle ilgili tahmin edilemez olası bir risk taşıdığına, hekimlerin, hastalarını aydınlatarak rıza göstermelerine imkân sağlayacak şekilde kendilerini önceden bu tedavi hakkında bilgilendirmeleri gerekmektedir...Hemşire gözlem notu ile hasta epikrizi arasındaki çelişkiler ile hastanın penisilin alerjisi geçmişine ilişkin hasta öyküsünün alındığına ilişkin kayıtların ve hastanın penisilin uygulamasının olası risklerine ilişkin bilgilendirildiğine ilişkin kayıtların sunulmamasının, sunulan kamu hizmetinin kötü işlediğini ve ortada bir hizmet kusurunun bulunduğunu gösterdiğinden davacıların bu olay nedeniyle maruz kaldıkları manevi elem ve ıstırapı giderecek şekilde olayın meydana geliş şekli de dikkate alınarak hakkaniyete uygun bir manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, manevi tazminatın reddedilmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır...” Danıştay 15. Dairesi, 14.02.2017,E.2124,K.2017/665, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(12.01.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(12.01.2019);) Danıştay 15. Dairesi, 27.12.2018, E.2014/7603, K.2018/8541; Danıştay 15. Dairesi, 27.12.2018, E.2014/3779, K.2018/8540, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(11.02.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(11.02.2019);) Danıştay'ın bu görüşüyle yanı yönde Bölge İdare Mahkemesi kararı da mevcuttur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesi de bir kararında, davacının soğuk algınlığı sebebiyle başvurduğu devlet hastanesinde kendisine yapılan enjeksiyon sonucu ayağının sakatlanması olayında, enjekte edilen ilaçların doku içi yayılımı ile sinir hasarına neden olabileceklerinin tıbben bilindiği, enjeksiyonların tekniğine uygun yapılması durumunda da daha önceden öngörülemeyecek ve önlenemeyecek arazlara sebep olabileceği, bu durumun her türlü özene rağmen oluşabilecek herhangi bir kusur ve ihmalden kaynaklanmayan komplikasyon olarak nitelendirildiğinden bahisle idareye bir kusur yüklenemeyeceğinden maddi zararın koşullarının oluşmadığına, ancak idare tarafından hastaya enjeksiyonun uygulanması için davacının işleme rıza gösterdiğine dair yazılı ve imzalı onamı alınmadığından manevi tazminata hükmetmiştir. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesi, 02,11,2018, E.2018/1095, K.2018/1545, Bölge İdare Mahkemesi kararı yayımlanmamıştır. (21.01.2019) . Enjeksiyon işlemlerinde genel tablo bu olmakla birlikte, Danıştay'ın davacının tazminat taleplerini tamamen reddettiği kararları da mevcuttur. Bu yöndeki kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/6965, K.2017/7122, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(22.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(22.12.2018);) Danıştay 15. Dairesi, 26.05.2016, E.2013/4343, K.2016/3785; Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/5237, K.2016/3596; Danıştay 15. Dairesi, 28.04.2016, E.2016/2956, K.2016/3012; Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4066, K.2016/2801; Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/4486, K.2016/2662, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(16.01.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(16.01.2019);) Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4243, K.2016/2616; Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E. 2013/4513, K.2016/2452; Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4507,K.2016/2473; Danıştay 15. Dairesi, E.2013/4479, K.2016/2454, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(17.01.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(17.01.2019);) Danıştay 15. Dairesi, 27.11.2015, E.2015/341, K.2015/8165, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr \(07.02.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr (07.02.2019);) Danıştay'ın, güçlü devlet karşısında hastaneye müracaattan başka hiçbir kusur izafe edilemeyen güçsüz bireye, enjeksiyonun tüm sonuçlarını tahmil etmek, bir ömür boyu sakat kalma vb. ağır yükümlülüklerle onu yalnız bırakmak ne sosyal risk ne de hakkaniyet ilkesiyle bağdaşır. Bu sebeple Danıştay'ın zarar görenin tazminat taleplerinin tamamen reddi kararlarının isabetli olmadığını düşünüyoruz.

hastanın bilgilendirildiğine dair idarenin herhangi bir bilgi ve belge sunamadığı gerekçesiyle hem maddi hem de manevi tazminata hükmetmiştir.²⁹⁶ Danıştay'ın hizmet kusurunun varlığını kabul ederek manevi tazminat yanında maddi tazminata da hükmetmesi benzer olaylarda sadece manevi tazminat verdiği kararlarından olumlu olarak daha da ileriye gitmiştir. Ancak Danıştay'ın yazılı onam yokluğu vakalarındaki genel görüşü hizmet kusurunun bulunmadığından bahisle maddi tazminat şartlarının oluşmadığı, bu sebeple sadece manevi tazminat kararı verilmesi gerektiğidir.²⁹⁷

Danıştay yazılı onam alınmaması hallerinde manevi tazminat verilmesi görüşünün aksine, nadir de olsa davanın tamamen reddedilmesi gerektiğine karar verebilmektedir. Danıştay bir kararında enjeksiyon vakası sebebiyle hastanın uzuv kaybına sebebiyet verildiği dosyada hastanın yazılı onamının alınıp alınmadığını tartışmayarak doğrudan olayda hizmet kusurunun bulunmadığına hükmetmiştir.²⁹⁸ Bir başka vakada ise hastanın enjeksiyon sonucu bacağına kas erimesinin başlaması ve aksayarak yürümesi şeklinde oluşan zararda enjeksiyon sebebiyle gerçekleşen bir komplikasyon sebebiyle idarenin kusuru bulunmasa da kusursuz sorumluluğu gereğince davayı kabul eden yerel mahkeme kararını Danıştay, sağlık hizmetlerinde kusursuz sorumluluk hükümlerinin uygulanamayacağı gerekçesiyle yerel mahkeme kararını bozmuştur.²⁹⁹ Somut olaylarda Danıştay manevi tazminat yönünden

²⁹⁶Danıştay 15. Dairesi, 19.09.2017, E.2016/3365, K.2017/4565, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erPG66fOUEQBgaJZII7TJI%2FTi8k%2F0QaDYYt4Pv3iTjTrVtEvXlyTijmFgDOn7o4nLyn4xpoZ596f4hXldRgLRouQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (02.01.2019)

²⁹⁷ Danıştay enjeksiyon vakalarından doğan zararlarda genellikle manevi tazminat verilmesi gerektiği görüşünde ise de nadir de olsa tazminata hükmedilmemesine de karar verebilmektedir. Nitekim Devlet Hastanesi acil servisinde kalçadan yapılan iğne sonucunda sağ ayağı felç olan davacının, hizmet kusuru işlendiği iddiasıyla açtığı tam yargı davasında, zarar ile idari eylem arasında tazmin yükümlüğünü gerektirecek nitelikte nedensellik bağı kurulamadığı gerekçesiyle davayı reddeden yerel mahkeme kararını onamıştır. Danıştay 10. Dairesi, 06.06.2018, E.2014/84, K.2018/5698, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

²⁹⁸Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2013/4487, K.2016/3878, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(15.01.2019)

²⁹⁹Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2015/9957, K.2016/3880, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(15.01.2019)

doğrudan red kararı vermiştir. Ancak, somut olaylarda hastaların veya velisinin enjeksiyon yapılmadan önce yazılı onamının alınıp alınmadığı araştırılmamıştır. Bu sebeple öncelikle yazılı izni olup olmadığı araştırılıp gelen cevaba göre davacının tazminat talebi değerlendirilmesi gerekirken Danıştay'ın davayı red görüşünün isabetli olmadığını düşünüyoruz.³⁰⁰

Yazılı onamın yalnızca alınmış olması da idarenin sorumluluğunu her zaman bertaraf edemeyecek olup, Danıştay'a göre aydınlatılmış onamın niteliği ve içeriği de önem arz etmektedir. Çünkü aydınlatılmış onamın asıl amacı, hastayı hangi müdahale yapıldığında nelerle karşı karşıya kalabileceği, müdahale yapılmaz ise neler olabileceği hususunda bilgilendirmektir. Nitekim Danıştay ameliyat olan hastanın aydınlatılmış onamında yalnızca ad, soyad ve imzasının yer aldığını, bilgilendirmeyi yapan/yapması gereken sağlık personelinin kimlik bilgileri ile imzası ve tarih bilgilerinin eksik olduğunu, bununla birlikte hastaya imzalatılan onay formunun tüm cerrahi müdahaleler için hazırlanmış matbu bir form olduğunu, söz konusu formda hastaya uygulanacak tıbbi işlemlerin neler olduğu, bunların faydaları ile muhtemel sakıncaları, alternatif tıbbi müdahale usulleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları ve hastalığın seyri ve neticeleri hakkında yeterli açıklamaların bulunmadığını, nitekim söz konusu formda yer alan ve ameliyat sonrası gelişmesi beklenebilecek komplikasyonlar arasında hastada ortaya çıkan gaz ve gaita tutamama şikayetinin yer almadığını, yine hastaya uygulanan cerrahi girişimlere özgü olarak verilecek/verilmesi gereken bilgiler için formda ayrılan kısımların boş bırakıldığını, bu haliyle hastanın kendisine uygulanan cerrahi girişimler hakkında yeterli biçimde aydınlatıldığının kabul edilemeyeceğinden bahisle idare aleyhine manevi tazminata hükmetmiştir.³⁰¹

³⁰⁰ Benzer konuda başka bir Danıştay kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 04.02.2016, E.2015/5835, K.2016/586, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

³⁰¹ Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2018, E.2016/2055, K.2018/8407, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erc5unsM%2BwS5tNK1Q7A58c%2BWoDexurdUH6X8GgSNk8yF5Dr%2BKgHbb7EMKJ5Fu%2FdJrLikntuCV%2FPRs8Wb2rQGgnVQ%3D%3D&aranan=&dokumanTur u=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

Nedensellik bağı olmamasına rağmen yargı makamlarının manevi tazminata hükmettiği hallerden ikincisi, komplikasyonlar sebebiyle meydana gelen zarar vakalarıdır. Komplikasyon, tıp bilimi ve mesleğinin verilerine uygun davranılmasına ve ortaya çıkmaması için gereken önlemler alınmasına karşın, tıbben benzer girişimlerde meydana gelme olasılığı kabul edilen risklerdir.³⁰² Komplikasyon sonucu meydana gelen zararlara ve tazminata enjeksiyon vakalarında sık rastlanmaktadır. Ancak komplikasyon geniş bir kavram olmakla birlikte, yalnızca enjeksiyondan kaynaklanan vakalarda gerçekleşmemektedir.

Komplikasyon sonucu meydana gelen zararlarda Danıştay'ın idarenin manevi tazminat ile sorumlu olduğu yönünde yeknesak bir görüşü bulunmamaktadır. Her somut olayın özelliğine göre değerlendirme yapan Danıştay komplikasyonun varlığı halinde doğrudan nedensellik bağının bulunmadığına karar vererek doğrudan davanın reddi yönünde de görüş bildirebilmektedir.

Danıştay, hastanın bir devlet hastanesinde bel fıtığı ameliyatı esnasında disk forsepsi adı verilen metal parçanın birçok ameliyatta kullanılması sebebiyle metal yorgunluğa bağlı olarak kırılıp vücudundan çıkarılamaması³⁰³, çocuğunun sağ el baş parmağının kopması üzerine lokal anestezi ile ameliyata alındığı ancak müteveffanın duyduğu acının artması üzerine genel anesteziye geçildiği ve akabinde vefatı³⁰⁴ vakalarında komplikasyon sebebiyle idarenin manevi tazminattan sorumlu olduğuna karar vermiştir. Buna karşılık Danıştay, hastanın ameliyat sonrasında derlenme

³⁰² Hasan Tahsin Gökcan, *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.67

³⁰³ Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/6618, K.2016/1005, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)

³⁰⁴ Somut olayda Adli Tıp Kurumu'ndan alınan rapora göre komplikasyona bağlı vefat gerçekleştiği belirtilmiştir. Ancak Danıştay, her ne kadar Adli Tıp Kurumu tarafından verilen raporda davacılar murisi küçüğe uygulanan tıbbi tedavilerde herhangi bir eksiklik olmadığı ve hastaneye izafe edilecek bir kusur bulunmadığı belirtilmişse de, davacılar murisinin ameliyatında görevli olan icapçı uzman hekimin genel anestezi altında yapılan ameliyata katılmadığı, asistan doktorun da tek başına genel anestezi altında ameliyatı gerçekleştirdiğinden, doktorların bu eylemlerinin davacılar murisinin ölümüne etkisi olmasa da, davacılar murisinin ameliyatında, davalı idarece gerekli organizasyonun sağlanmadığı, hizmetin iyi işlemediği bu sebeple de manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir. Danıştay 15. Dairesi, 26.11.2015, E.2015/2622, K.2015/7990, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

odasında yeteri kadar bekletilmemesinden dolayı sakat kalması iddiasıyla açtığı davasını komplikasyon sebebiyle kabul etmemiştir.³⁰⁵

Nedensellik bağı olmamasına rağmen yargı makamlarının manevi tazminata hükmettiği hallerden üçüncüsü ise zararın esas olarak idareye yüklenebilir olmayan bir sebepten meydana gelmesiyle birlikte, idarenin de bu süreçte zarara etki etmeyen ve fakat hizmeti aksatan faaliyetleri olması sebebiyle davacılarda şüphe, endişe ve üzüntüye yol açtığı vakalardır. Bu vakalarda zarar her ne kadar idarenin aksak, hatalı, eksik faaliyetinden meydana gelmemişse de davacıların maruz kaldığı acı, elem ve üzüntünün hafifletilebilmesi amacıyla manevi tazminat kararı verilebilmektedir. Diğer deyişle bu tip vakalarda zarar idarenin tutum ve davranışından kaynaklanmamakta, ancak idarenin bazı eylemleri veya eylemsizliği sebebiyle hastada veya hasta yakınlarında yeterli müdahale edilmediği, hizmetin gerektiği gibi işlemediği şüphesi, endişesi ve üzüntüsü oluşmaktadır. Danıştay trafik kazası sebebiyle çocuğun sol gözünün altında meydana gelen yırtılma sebebiyle hekimlerce göze dikiş atılıp kapatıldıktan 8 gün sonra yapılan kontrolde görme kaybının meydana geldiğinin anlaşıldığı, fakat çocukta gelişen görme kaybı ile tıbbi uygulama arasında nedensellik bağının kurulamamasına karşılık çocuğun hastanede kaldığı süreçte göz muayenesinin yaptırılmamış olmasının sağlık hizmetinin gerektiği gibi

³⁰⁵Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E.2013/10566, K.2018/4519, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018);) Danıştay'ın benzer yöndeki diğer kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2017, E.2016/8915, K.2017/7504, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018);) Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12647, K.2018/3264, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(19.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(19.12.2018);) Danıştay 15. Dairesi, 14.09.2017, E.2015/104, K.2017/4448, [http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er1D2dzqoFK2oX%2BIJxIS%2BZ0vf1%2B4xuh4gBxvUk6IaXscvjU9tEXxviTq4u03ite8eC7bavXx4bYjHAYFIAXkpFmA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTur u=DANISTAYKARAR\(02.01.2019\);](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er1D2dzqoFK2oX%2BIJxIS%2BZ0vf1%2B4xuh4gBxvUk6IaXscvjU9tEXxviTq4u03ite8eC7bavXx4bYjHAYFIAXkpFmA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTur u=DANISTAYKARAR(02.01.2019);) Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/14014, K.2018/3307, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(19.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(19.12.2018);) Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2016/8215, K.2017/7557, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018);) Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2017/111, K.2017/7559, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018);) Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2016, E.2013/4527, K.2016/3301; Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4414, K.2016/3187, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(16.01.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(16.01.2019);) Danıştay 15. Dairesi, 31.03.2016, E.2013/4577, K.2016/2222, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(17.01.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(17.01.2019);) Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2018, E.2014/5565, K.2018/8410, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(11.02.2019\);](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(11.02.2019);)

yürütülmediği ve bu nedenle görme kaybının geliştiği yönünde şüphe, endişe ve üzüntüye yol açılması gerekçesiyle manevi tazminatın değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir.³⁰⁶ Aynı yönde, trafik kazası sonucu yaralanıp hastaneye kaldırılan hastanın ölümü ile meydana gelen trafik kazasına bağlı oluşan yaralanma arasında nedensellik bağı bulunduğu, hekimlerin çekilen batın BT³⁰⁷deki mevcut serbest havaya rağmen takip önerdikleri, acil cerrahi girişim düşünmedikleri ancak hekimlerin bu eylemsizliğinin kazaya bağlı yaralanma ile kişinin ölümü arasındaki nedensellik bağını kesmediği³⁰⁸, hastanın ölümü ile sonuçlanan beyin kanaması sırasında idarece yürütülen acil yardım hizmetinin sunulduğu çağrı merkezine yapılan arama sonucu ambulansın olay yerine geç gelmesinin idarenin hizmetini kusurlu olarak işlettiğini gösterir nitelikte olmasına karşılık, hastanın ölüm nedeni olan beyin kanamasının niteliği gereği ambulansın zamanında yerine gitmesi durumunda da sonuç değişmeyeceği için ölüm ile idarenin hizmet kusuru arasındaki nedensellik bağının ortadan kalkması³⁰⁹, kaldırıldığı devlet hastanesinin yoğun bakım ünitesinde hastanın tedavisi için gerekli olan ventilatör³¹⁰ cihazının bulunmaması sebebiyle başka bir hastaneye sevki ve akabinde vefatında ölüm ile cihaz eksikliği arasında doğrudan bir nedensellik bağı olmamasına karşılık yürütülen sağlık

³⁰⁶ Danıştay 15. Dairesi, 22.02.2018, E.2017/1751, K.2018/2018, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(19.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(19.12.2018)); Danıştay bir başka kararında da benzer şekilde “...2 yaşında ve açık kalp ameliyatı olan çocuğun sözü edilen mikropları kapmaması adına hastane uygulamalarında gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi ve çocuğun, çocuk hastalıkları konusunda uzman doktorlarca anlık bulgularının izlenmesi, süratle tedavisinin belirlenmesi ve çocuk bakımı ve tedavi uygulaması konusunda tecrübeli yardımcı sağlık personeline bakım ve tedavisinin yapılması açısından Çocuk Yoğun Bakım ünitesinde takip edilmesinin uygun olduğu gözetilmeden ve bu konuda ameliyat öncesi ve sonrasında çocuğun durumuna uygun şartlar sağlanmadan Kalp Damar Cerrahi Yoğun Bakım ünitesinde takip edilmesinin, davacılar da sağlık hizmetinin gerektiği gibi yürütülmediği yönünde endişe ve üzüntüye yol açtığı görüldüğünden, davacıların duydukları acı ve üzüntünün kısmen de olsa hafifletilmesi amacıyla manevi tazminat taleplerinin, manevi tazminatın zenginleşme aracı olamayacağı ilkesi de gözetilerek makul ölçülerde değerlendirilmesi gerekirken manevi tazminat talebinin reddinde hukuka uyarlık görülmemiştir...” kararıyla yerel mahkemenin manevi tazminat talebinin reddi kararını bozmuştur. Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2018, E.2017/1357, K.1288, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(19.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(19.12.2018))

³⁰⁷ BT: Bilgisayarlı Tomografi

³⁰⁸ Danıştay 15. Dairesi, 29.09.2016, E.2016/2388, K.2016/4714, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(15.01.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(15.01.2019))

³⁰⁹ Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/4511, K.2016/3548, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(16.01.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(16.01.2019))

³¹⁰ Solunum cihazı.

hizmetinin gereği gibi işlememesi³¹¹ kanaatlerine vardığı vakalarda Danıştay hizmetin gerektiği gibi yürütülmediği yönünde hasta veya hasta yakınlarında şüphe, endişe ve üzüntüye yol açtığı görüşü ile manevi tazminat verilmesi gerektiğine karar vermiştir.³¹²

Bazen zarar görenlerde oluşan idari faaliyetin gerektiği gibi yürütülmediği yönündeki şüphe, endişe ve üzüntü hali, komplikasyon vakaları ile de bir arada bulunabilmektedir. Örneğin Danıştay aşı yapılan hastanın tıbbi müdahale sonucu sol bacağına kullanamaz hale gelmesi sebebiyle açılan davada, komplikasyon sebebiyle maddi tazminatın şartlarının oluşmadığına karar vermiş, ancak mahkemece talep edilen başta hasta dosyası olmak üzere, hasta kayıtlarının ve uygulanan işlemleri ihtiva eden evrakların kaybedilmesi gerekçesiyle ibraz edilememesinin hasta nezdinde, sağlık uygulamalarının kusurlu işletildiği hususunda şüphe ve ruhsal çöküntü yaşattığını, bu sebeple manevi tazminat verilmesi gerektiğine karar vermiştir.³¹³ Yine normal doğum yaptıktan sonra kanama nedeniyle hastanın vefat etmesi ve bebeğin de beyin hasarlı doğması sonucunun idareye yüklenebilir olmayan komplikasyon sebebiyle meydana gelmesine rağmen kısa aralıklarla yapılması

³¹¹ Danıştay 15. Dairesi, 07.12.2015, E.2015/4540, K.2015/8560, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

³¹² Danıştay'ın aynı yönde başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2013/4482, K.2016/3888, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 17.12.2015, E.2015/4214, K.2015/8979, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/1946, K.2017/6254, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018); Danıştay 12. Dairesi, 15.10.2015, E.2015/1672, K.2015/5295, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/9511, K.2018/3873, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 29.09.2016, E.2016/3335, K.2016/4715, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 17.12.2015, E.2015/8016, K.2015/8983, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 21.05.2014, E.2013/4126, K.2014/3953, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/613, K.2016/150, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

³¹³ Danıştay 15. Dairesi, 10.11.2016, E.2013/4097, K.2016/5327, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erT17IUdBGZ2iezY4htaeDDZSyIZx3UoYwS4gy4YxNHcB8dRV%2FQnvi1dCSZ1Y8iFQ4BO85ag8a0nSbYAsn8GN4yQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

gereken NST³¹⁴ takibinin bir saat kırk beş dakika boyunca yapıldığına dair belge olmaması ve belirtilen bu eksikliğin hasta yakınında sağlık hizmetinin eksik işletildiği izlenimi yaratması vakasında manevi tazminata hükmetmiştir.³¹⁵

³¹⁴ Fetal kalp atım hızı kontrolü olarak da bilinen bir nonstress testi (**NST**), bebeğin sağlığını kontrol etmek için kullanılan yaygın bir doğum öncesi testtir. Bir nonstress testi sırasında bebeğin hareketlerine nasıl tepki verdiğini görmek için bebeğin kalp hızı izlenir.

³¹⁵ Davacılar yakınının normal doğum yaptıktan sonra kanama sebebiyle vefat etmesi ve doğan kızının da beyin hasarlı doğması olayında, yapılan müdahalelere rağmen doğum sonu kanamanın ölümle sonuçlanabileceği, bu durumun komplikasyon olması sebebiyle vefat olayında idareye atfı kabil kusur bulunmadığından davacıların maddi zararın talebinin reddi şeklinde verilen yerel mahkeme kararını Danıştay onarken; olayda saat 01.00 ile doğumun gerçekleştiği saat 02.45'e kadar bebeğin NST kayıtları bulunmaması ve doğumlarda NST takibinin kısa aralıklarla yapılması gerekirken, olayda bir saat kırk beş dakika boyunca bu takibin yapıldığına dair belge olmadığı ve belirtilen bu eksikliğin davacıda sağlık hizmetinin eksik işletildiği izlenimi yaratacağı ve davacının manevi ıstırabını artıracığından bahisle manevi tazminatın reddi kararını bozmuştur. Danıştay 15. Dairesi, 06.04.2017, E.2016/3555, K.2017/1613, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

BÖLÜM II

HİZMET KUSURU

İdarenin hukuki sorumluluğunu **kusura** dayalı olarak iki grupta inceliyoruz: idarenin kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluğu. İdare hukukunda, idarenin kusuru sebebiyle verdiği zararlardan sorumlu tutulması **hizmet kusuru** ile ifade edilmektedir. Hizmet kusurunun varlığı için temel şart idarenin kusurunun varlığıdır. İdarenin meydana gelen zararda kusurunun bulunmaması halinde hizmet kusuru sebebiyle sorumluluğu olmayacak, ancak şartları var ise idarenin kusursuz sorumluluğuna gidilebilecektir. İdarenin kusursuz sorumluluğu ise, birinci bölümde de ayrıntıları açıklandığı üzere zarar doğuran sonucun meydana gelmesinde idarenin bir kusuru olmasa dahi hakkaniyet ve nesafet kuralları gereği sorumlu olmasıdır.

İdarenin kusur sorumluluğu olarak ifade edilen hizmet kusuru kavramındaki kusur, özel hukuktaki kusurdan farklıdır. Özel hukuktaki kusur; kişiye bağlı, sübjektif bir durumu izah eder. Hizmet kusuru ise, hizmeti yürüten ajanların kişiliğinde ya da bu ajanların seçiminde beliren bir kusur olmayıp hizmet kusurunda kişi olarak kimse kusurlu değildir; kusur, hizmetin içinde, hizmetin kuruluş ve işleyişindeki düzensizlikte vardır. Bu halde hizmet kusurundan doğan zararı, belli ajan veya ajanlara yükleyebilme olanağı bulunmamaktadır. Ortada kime ait olduğu bilinmeyen, sahipsiz, anonim bir kusur olduğu için, hizmet kusurundan doğan zararlar idareye yüklenir. Buradan hareketle hizmet kusurundan söz edebilmek için iki unsurun varlığı aranır. İlki, zarara yol açan faaliyetin ayrılmasına olanak bulunmayacak şekilde kamu hizmetine bağlı olması; ikincisi ise zararın ajanın kişisel kusurundan değil, hizmetin kuruluş ve işleyişindeki düzensizlikten ileri

gelmesidir.³¹⁶ Kural, idarenin kusur sorumluluğu yani hizmet kusuru olup hizmet kusuruna gidilemediği hallerde idarenin kusursuz sorumluluğu tartışılır.³¹⁷

Bu bölümde; idarenin kusur sorumluluğunun temeli olan hizmet kusurunun kapsamı, özellikleri, hizmet kusuru sayılan haller, hizmet kusuru sebebiyle idari yargıda açılan davalarda vekalet ücreti meselesi ve hizmet kusurundan doğan zararlarda faiz konuları ele alınmıştır.

A.HİZMET KUSURU KAVRAMI

Hizmet kusuru, idarenin kusur sorumluluğunu temsil eden bir terimdir. Sarıca, geniş bir anlatımla hizmet kusuru kavramını; idarenin yerine getirmekle yükümlü olduğu herhangi bir kamu hizmetinin ya **kuruluşunda**, tanzim ve tertibinde veya **teşkilatında**, bünyesinde, personeline veya **işleyişinde** –gereken emir, direktif ve talimatın verilmemesi, gözetim, denetimin yerine getirilmemesi, hizmete tahsis olunan araçların yetersiz, elverişsiz, kötü olması, gereken tedbirlerin alınmaması, geç ya da zamansız hareket edilmesi vb. şeklinde- oluşan aykırılık, aksaklık, bozukluk, düzensizlik, karışıklık, eksiklik veya sakatlık olarak tanımlamaktadır.³¹⁸

Doktrinde de benzer nitelikte tanımlar yapılmakta olup Onar’a göre hizmet kusuru, şahıslarda aranan ve sübjektif mahiyette bir kusur olmayıp şahısların dışında kalan ve her kamu hizmetinin kuruluşu ve işleyişinde ortaya çıkabilen, objektif bir şekil ve nitelikte olan kusuru ifade etmektedir.³¹⁹

³¹⁶ Esin, *a.g.e.*, s.27-28; Aynı yönde bkz: Muharrem Balcı-Ömer Anık-Abdullah Kayan-Ümmügülsüm Kılınç , Devletin (İdarenin) Hukuki Sorumluluğu, Güncelleme, 25 Ekim 2018, s.12, <http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/228.pdf> (13.02.2019)

³¹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 28.11.2017, E.2016/8632, K.2017/6996, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(05.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(05.12.2018))

³¹⁸ Ragıp Sarıca, “Hizmet Kusuru ve Karakterleri”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt:15, Sayı:4, s.858

³¹⁹ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt 3, 3. Bası, İsmail Akgün Matbaacılık , İstanbul, 1966, s.1695

Duran'a göre hizmet kusuru, genellikle idarededeki bozukluk, aksaklık ve boşluklar yüzünden doğan ve personelin şahsına bağlı olmayan sorumluluğun sebebidir.³²⁰

Özdemir'e göre, idarenin görmekle yükümlü olduğu kamu hizmetinin, bünyesinde, kuruluşunda, işleyişinde gözlemlenen ve bu hizmeti gören veya görmekle yükümlü olan ajan ve personele yüklenmesi mümkün olmayan tamamen idare hukuku esaslarına göre bazı özellikleri bulunan bir objektif kusur tipidir.³²¹

Özay'a göre hizmet kusuru, hem hizmetteki kusuru hem de bu hizmeti yürüten idarenin kusurunu ifade eder. Hizmetteki kusur ile, kamu personelinin hizmet dolayısıyla veya hizmetle ilgili olarak işlemiş oldukları şahsi kusurları da kapsayan geniş bir anlam ifade edilmektedir.³²²

Günday'a göre hizmet kusuru, idarenin yürüttüğü bir hizmetin kurulmasında, düzenlenmesinde ya da işleyişindeki bozukluk ve aksaklıktır. Hizmet kusurundaki hizmet terimi ise, sadece idari faaliyetlerin belli bir türü olan kamu hizmetini³²³ değil ve fakat genel olarak herhangi bir idari görevi veya faaliyeti belirtmektedir. Bu anlamda, kamu hizmetlerinden başka bir idari faaliyet türü olan kolluk faaliyetlerinin veya bir başka tür idari faaliyetin kuruluş, işleyiş ve düzenlenişindeki aksaklık veya bozukluk da hizmet kusuru olarak kabul edilmektedir.³²⁴

Danıştay ise hizmet kusurunu şöyle ifade etmiştir: “...İdare hukuku ilkelerine göre, bir olayda idarenin hizmet kusurunun varlığından söz edilebilmesi için, idarenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetinde kuruluş, işleyiş ya da personel

³²⁰ Duran, *Türkiye İdaresinin...*, s.26

³²¹ Necdet Özdemir, *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963, s. 23

³²² Özay, *a.g.e.*, s.741

³²³ Kamu hizmeti; bir kamu tüzelkişisi veya onun denetimi altında bir özel kişi tarafından yürütülen kamu yararı amacına yönelik faaliyetlerdir. Bir diğer ifadeyle kamu hizmeti, kamu tüzelkişisi tarafından sağlanan veya üstlenilen kamu yararı amacına yönelik bir faaliyettir. Gözler, *a.g.e.*, s. 509

³²⁴ Günday, *a.g.e.*, s.330-331

açısından gereken emir ve talimatların verilmemesi, denetimin yetersiz olması, hizmete tahsis edilen araç ve gereçlerin, hizmet gereklerine uygun veya yeterli olmaması, gereken önlemlerin alınmaması veya geç ya da yetersiz alınması gibi nedenlerle bir aksaklık, bozukluk, düzensizlik, eksiklik veya sakatlık meydana gelmiş ve olduğu ileri sürülen zararında, bundan kaynaklanmış olması gereklidir...”³²⁵

Danıştay’a göre hizmet kusuru özetle, kamu hizmetinin işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanmaktadır.³²⁶

Uyuşmazlık Mahkemesi’nin yerleşik içtihatlarına göre ise hizmet kusuru, idarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişinde nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık ya da boşluk olarak tanımlanmaktadır. Bu bozukluk, aksaklık veya boşluktan dolayı kişilerin zarar görmesi halinde de idarenin tazmin yükümlülüğü doğmaktadır.³²⁷

Gerek doktrin gerekse yargı makamlarının benzer ifadelerle hizmet kusurunu ifade ettiğini görmekle hizmet kusurunu, bir kamu hizmetinin kuruluşundaki, işleyişindeki ve teşkilatındaki aksaklık, bozukluk, düzensizlik, karışıklık veya eksiklik olarak ifade edebiliriz. Gerek kamu hizmetindeki gerekse idarenin başka faaliyetlerindeki aksaklıklar sebebiyle kişiler zarar görebilmekte, idarenin somut olayın koşullarına göre zararı tazmin yükümlülüğü doğabilmektedir.

Hizmet kusuru kimi zaman hizmetin kendisi kimi zaman da idari faaliyeti yürüten kamu ajanının eylemi sebebiyle gerçekleşmektedir. Örneğin idari faaliyeti gerçekleştirecek kamu idaresinin personelinin olmaması, hizmete tahsis edilen aracın olmaması veya yetersiz olması doğrudan idareye atfedilen kusurlardır. Bunun yanı sıra kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken veya görevlerini yaparken kişilere

³²⁵Danıştay 15. Dairesi, 09.11.2017, E.2017/1256, K.2017/6565, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018))

³²⁶Danıştay 15. Dairesi, 28.11.2017, E.2016/8632, K.2017/6996, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018))

³²⁷ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 22.10.2018, E.2018/465, K.2018/596; 24.09.2018, E.2018/337, K.2018/ 456; 25.06.2018, E.2018/93, K.374; 20.04.2018, E.2018/229,K.2018/239;29.01.2018,E.2017/721,K.2018/4,[https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018))

zarar vermesi de, ilgili kamu kurumunun hizmet kusurunu oluşturur. Bu durumda sorumlu, kamu görevlisinin emrinde çalışmakta olduğu kamu kurumu olup dava o kurum aleyhine açılmalıdır.³²⁸

B.HİZMET KUSURUNUN AYIRICI ÖZELLİKLERİ

Hizmet kusuru idare hukukuna has bir kavram olup kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Danıştay’a göre hizmet kusuru, özel hukuktaki anlamından uzaklaşarak nesnelleşen, anonim bir niteliğe sahip, bağımsız karakteri olan bir kusurdur. Hizmet kusurundan dolayı sorumluluk, idarenin sorumluluğunun doğrudan doğruya ve asli nedenini oluşturmaktadır.³²⁹ Bu başlıkta gerek doktrin tarafından gerekse Danıştay’ca sayılan hizmet kusurunun bu kendine özgü, ayırıcı özelliklerinden bahsedilecektir.

1.Genellik

Hizmet kusuru, genel bir sorumluluk kavramıdır. Hizmet kusurunun genellik özelliği iki yönden incelenmelidir: organik ve maddi yönden. Hizmet kurusunun bütün kamu tüzelkişilerine uygulanabilen bir sorumluluk olması hizmet kusurunun organik yönden genelliğini gösterir.³³⁰ Diğer deyişle merkezi idare ya da yerinden yönetimler ayrımı yapılmaksızın tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı kamu hizmetlerine uygulanabilen bir sorumluluk halidir.

Devletin tüm kamu kurum ve kuruluşlarının kamu hizmetlerine uygulanan sorumluluğu derken, şu ayrıntıyı gözden kaçırmamakta fayda vardır: kural olarak, devletin yasama ve yargı fonksiyonlarından doğan sorumluluğu kabul edilmemekte olup devletin yalnızca idari faaliyetlerinden doğan sorumluluğu vardır. İdari faaliyet

³²⁸ Y. 4.HD., 12.05.2016, E.2016/2812, K.2016/6599, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

³²⁹ Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

³³⁰ Esin, a.g.e., s.28

ise, idari fonksiyonun ifası için yapılan idari tasarruflar yani idari işlemler, eylemler ve sözleşmeler vasıtasıyla gerçekleşir.³³¹ Bu sebeple hizmet kusuru, idarenin sadece yasama ve yargı fonksiyonu dışında kalan idari faaliyetlerine uygulanabilen bir kavramdır. Çünkü, idarenin yasama ve yargı kapsamındaki faaliyetlerinden sorumluluğu kabul edilmemiş olup bu faaliyetlerinden doğan zararlar da yargı denetimi dışında tutulmuştur.³³² Ancak yasama faaliyetine yardımcı nitelikteki işlemlerle ilgili olarak verilen kararlar idari nitelikte sayılırlar. Meclis personeliyle ilgili olarak yapılan atama, maaş ödeme, izin verme ya da vermeme veya disiplin cezası verme gibi yetkiler yasama organının idari işlemi sayılırlar ve idari yargı mercilerinin yargısal denetimine tabidirler.³³³ Bununla birlikte yargı organı içerisinde bulunan makam veya kurumların da idari fonksiyona ilişkin işlem tesis etme yetkileri bulunabilmektedir. Bunların bir kısmı idare tarafından da yürütülebilme kabiliyeti bulunan konularda mahkeme ve Cumhuriyet savcılarının işlem tesis etme yetkisinin özel bir kanun hükmünden kaynaklanması şeklinde olabileceği gibi, yargılama faaliyetinin iç işleyişinin düzenlenmesine ilişkin de olabilir.³³⁴ Örneğin 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'nun 2. maddesi “kabahat” deyiminden kanunun karşılığında “idari yaptırım” öngördüğü haksızlığın anlaşıldığını öngörülmesine rağmen, Kanun'unun 23. ve 24. maddelerinde organik anlamda idareye dahil olmayan Cumhuriyet savcılarının ve mahkemelerin “idari yaptırım kararı” verme yetkilerini düzenlemektedir.³³⁵

Hizmet kusuru maddi yönden de genel bir sorumluluk kavramıdır. Hizmet kusurunun maddi yönden genel bir kavram olması, hizmet kusurunun, idarenin sorumluluğunun temel kuralı olduğunu ifade eder.³³⁶ Buna göre, yargı mercileri önüne gelen somut olayda öncelikle hizmet kusuru sebebiyle idarenin sorumlu olup olamayacağını tespit etmeli, hizmet kusurunun bulunmaması halinde idarenin ikincil sorumluluk türü olan kusursuz sorumluluğu halini araştırmalıdır.

³³¹ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.7

³³² Ahmet Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:468, Eylül 2010, s.37

³³³ Bardakcı, *a.g.e.*, s.60

³³⁴ Bardakcı, *a.g.e.*, s.61

³³⁵ Bardakcı, *a.g.e.*, s.62

³³⁶ Esin, *a.g.e.*, s.28

2. Anonim Olma

Anonim olma, doktrindeki kimi yazarlar tarafından hizmet kusurunun objektif³³⁷, kişilik dışı³³⁸ özelliği olarak da adlandırılmaktadır. Hizmetin anonim karakteri, zarara sebebiyet veren idari faaliyeti yerine getiren kamu ajanından bağımsız, onun kişiliğiyle ilgili olmayan, kamu hizmetini yerine getirmekle yükümlü olan idarenin bu hizmeti yerine getirmesinden doğan kusuru ifade etmektedir. Kusur, kamu hizmetini yerine getiren ajana değil, idarenin hizmetine atfı kabildir. O faaliyeti yerine getiren ajanın kimliği, hizmet kusurunun anonim özelliğinde önem arz etmeyen bir durumdur. Bir başka deyişle, kusurlu davranışı yapan kamu ajanının kimliğinin belirlenmesine gerek yoktur. Önemli olan, idari faaliyetin kusurlu olması sebebiyle bir zarara yol açılmasıdır.

Hizmet kusuru nedeniyle yargılanacak ve hüküm verilecek olan ajan değil, hizmet olacağı için kusurun, kamu hizmetinin kuruluş ve işleyişindeki düzensizlikte olduğunu kanıtlamak yeterlidir. Ayrıca zararın belli bir ajanın kusurundan doğduğunu kanıtlamaya gerek bulunmamaktadır.³³⁹

3. Bağımsızlık

Hizmet kusurunun bağımsızlığı, idare hukukuna özgü, nev'i şahsına münhasır, muhtar, müstakil, orijinal bir kavramdır.³⁴⁰ Hizmet kusuru, özel hukuktaki haksız fiilden ve haksız fiilin unsurlarından olan kusur kavramından ayrı ve bağımsızdır. Bazen idare tarafından yapılan bazı eylemler kişi hak ve hürriyetlerine açık ve haksız bir müdahale teşkil edebilir. Bu durum bir zarara yol açtığına bu, idarenin haksız eylemi olur ve bu eylemi yapan idare Borçlar Hukuku esaslarına göre sorumlu olur. İdare Hukukunda, idarenin haksız eylemini anlatmak için **fiili yol** terimi kullanılmaktadır. Fili yol, idarenin hukuki hiçbir esasa dayanmaksızın hizmet

³³⁷ Esin, *a.g.e.*, s.30

³³⁸ Akyılmaz, *a.g.e.*, s.27

³³⁹ Esin, *a.g.e.*, s.30

³⁴⁰ Sarıca, *a.g.m.*, s. 858

ve faaliyet alanına yabancı bir konuda eylem yapması demektir.³⁴¹ Nitekim Uyuşmazlık Mahkemesi de idarenin fiili yol olarak adlandırılan haksız fiil niteliğindeki eylemi nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıkların, özel hukuk kuralları çerçevesinde ve adli yargıda görüm ve çözümlenmesi gerektiği kanaatindedir.³⁴² Bu sebeple fiili yol, hizmet kusurundan farklı değerlendirilmektedir. Hizmet kusurunda, hizmetin yasal çerçevede yürütülmesinde görülen kusur nedeniyle sorumluluk söz konusudur.³⁴³ Buna karşılık fiili yolda, açıkça hukuka aykırı şekilde icra edilen eylem, kamu hizmeti ile mevcut olması gereken bağı koparmakta ve eylemin hizmetle ilişkilendirilmesi imkanı kalmamaktadır.³⁴⁴ O halde hizmet kusuru ile fiili yol kavramlarının ayrı nitelendirildiğini, fiili yolun idarenin yasal çerçevede ve prosedürle yürütülmeyle bir kusuru olduğunu ve bu haliyle hizmet kusurundan farklı ve özel hukuka tabi bir sorumluluk arz ettiğini görüyoruz.

4. Değişkenlik ve Esneklik

Hizmet kusurunun varlığı, her somut olayda durum ve koşulların gereklerine ve özelliklerine göre yargı makamlarınca belirlenir. Hizmet kusuru, olaylara göre değişkenlik ve esneklik gösterir. Dolayısıyla hizmet kusurunun varlığı her olayda mahkemenin takdirine ve tespitine bağlıdır.³⁴⁵ Sarıca hizmet kusurunun bu özelliğini; ameli, müşahhas, ampirik, mürekkep, hadisevi, nisbi, elastiki, mütehavvil ve kaypak olarak adlandırmaktadır.³⁴⁶

İdari yargı organı önüne gelen her somut olayda kamu yararı, kamu hizmetinin gerekleri, işleyiş koşulları ve diğer özellikleri, zaman ve yer koşulları, zararın niteliği ve zararlar kusur arasındaki ilişkinin derecesi gibi unsurları göz

³⁴¹ Yayla, *a.g.e.*, s.354

³⁴² Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 10.04.2017, E.2017/67, K.2017/2017, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(12.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(12.12.2018))

³⁴³ Hasan Tahsin Gökcan, *Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 203

³⁴⁴ Yücel Oğurlu, “İdare Hukukunda Fiili Yol ve Yargısal Denetimi”, *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*, Sayı:1, Mart 2003, s.65

³⁴⁵ Atay, *İdare...*, s.741

³⁴⁶ Sarıca, *a.g.m.*, s.862

önünde bulundurarak, saptanan kusurun tazminatı gerektirip gerektirmeyeceğini serbestçe takdir etmektedir.³⁴⁷ Yargı makamının önüne gelen bir olay hizmet kusuru teşkil ederken, diğer olay hizmet kusuru teşkil etmeyebilecektir. Bu sebeple yargı makamları tarafından her somut olay ayrıca ve açıkça irdelenip değerlendirilmektedir.

5.Aslîlik

Hizmet kusuruna dayanan kusurluluk aslî, birincil ve doğrudan doğruya sorumluluktur. Çünkü hizmet kusuru sebebiyle zarara uğrayan kimse, kamu ajanı aleyhine dava açmaksızın, doğrudan doğruya idare aleyhine dava açabilir. Anayasa md.129/5 ile DMK md. 13 hükümlerinde yer alan kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili meydana gelen zararlarından doğan tazminat davalarının doğrudan idare aleyhine açılması şeklindeki düzenlemeler, mevzuatta hizmet kusurunun aslîlik özelliğinin açıkça düzenlenmiş olduğunu göstermektedir.

C.HİZMET KUSURU SAYILAN HALLER

İdarenin yürütmekte olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır.³⁴⁸

Hizmet kusuru, kamu hizmetinin organizasyonu ve işleyişinden kaynaklanmaktadır. Kamu hizmeti eksik, geç veya kötü yürütülmekeyse ya da bu faaliyet hizmet gerekleriyle bağdaştırılamayacak nitelikteyse, idarenin hizmeti kusurlu yürüttüğünün kabulü de zorunlu olacaktır. Ancak idarenin işlem ve eylemleri

³⁴⁷ Esin, *a.g.e.*, s. 31; Kalabalık, *a.g.e.*, s.223

³⁴⁸ Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2015/3047, K.2018/2893; Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2018, E.2017/750, K.2018/2216, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/7539, K.2017/3148, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

dolayısıyla hizmet kusuru işlediğini söyleyebilmek için saptanan hukuki sakatlığın bir dereceye kadar ağır ve önemli olması da gerekmektedir.³⁴⁹ Aşağıda incelenen yargı mercii kararlarında da görüleceği üzere idarenin hukuka aykırı olarak nitelendirilebilecek her işlem veya eyleminin varlığında hizmet kusuru doğmayacaktır. Değişkenlik ve esneklik ilkesi gereğince de her somut olayın özelliğine göre bir faaliyetin hizmet kusuru teşkil edip etmediği tespit edilecektir.

Hizmet kusuru; idarenin faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. İdarenin faaliyetleri geniş kapsamlı olup bu faaliyetler idari, iktisadi, sosyal, bilimsel kültürel, kolluk, bayındırlık vb. alanlarda gerçekleşmektedir. Türk İdare Hukukunda hangi faaliyetin hizmet kusuru teşkil edip etmeyeceği mevzuatla açıkça düzenlenmemiştir. Bu hal ve idare hukukunun tedvin edilmemiş bir hukuk dalı olması hasebiyle de bu başlıkta hizmet kusuru olarak nitelendirilebilecek veya nitelendirilemeyecek hususlar yargı kararları ışığında irdelenmiştir. Yargı mercilerinin kimi kararlarında zararın hizmet kusurunun hangi türü -hizmetin kötü işlemesi, hiç işlememesi, geç işlemesi- sebebiyle gerçekleştiği açık olarak ifade edilmekteyken, kimi kararlarda sadece idarenin hizmet kusurunun varlığına hükmedilerek hangi tür hizmet kusuru olduğuna değinilmemektedir. Hizmet kusurunun hangi türünün somut olaya uygulandığının kararda yer almadığı hallerde somut olayın özelliğine göre tasnif yapılmıştır.

1.Hizmetin Kötü İşlemesi

Hizmetin kötü işlemesi, idarenin kamu hizmetini gerektiği gibi veya usulüne uygun yapmamasıdır. Uygulamada en sık karşılaşılan hizmet kusuru türü hizmetin kötü işlemesidir. Hizmetin kötü işlemesi halinde idarenin hukuki sorumluluğu doğacaktır.

Kamu hizmetlerinin çok çeşitli ve değişken nitelikte olması sebebiyle hizmetin kötü işlemesi hususunun bir kalıba sokulması mümkün değildir. Bir kamu hizmetinin kötü ya da iyi işleyip işlemediği ancak olayın ve hizmetin niteliği,

³⁴⁹ Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/13975, K.2016/3486, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

idarenin sahip olduğu araç ve olanaklar, zarar görenin durumu, zaman ve yer koşulları ve yerine göre değişen diğer bazı koşullar göz önünde bulundurulmak suretiyle, her olay için somut olarak değerlendirilmektedir.³⁵⁰ Bununla birlikte doktrinde ve içtihatlarda bu konuya ilişkin çeşitli ölçütler ileri sürülmekte ve uygulanmaktadır. İdarenin “konuyla ilgili hukuk kurallarına uymaması veya hizmetin gereklerini nesnel ölçüler içinde gözetmemesi”, “hizmetin beklenen özen, dikkat ve kalitede yapılmaması”, “idarenin ajanını seçme ve denetleme bakımından yetersiz kalması, ehil personel istihdam etmemesi, ajanlarını yeterli bir şekilde eğitmemesi, hizmet personeli üzerinde nezaret ve denetlemenin gereğince yapılmamış olması” gibi durumlarda hizmetin kötü işlediği ve hizmet kusuru esasına göre idarenin sorumlu olduğu kabul edilmektedir.³⁵¹

Hizmetin kötü işlemesi, Türk kamu kurum ve kuruluşların verdiği hizmetlerle bağlantılı olarak aşağıdaki sınıflama ile yargı kararları üzerinden ele alınmıştır.

a.Sağlık ve Tedavi Hizmetlerinden Doğan Zararlar

Sağlık ve tedavi hizmetlerinin kötü işlemesinden doğan zararlar yargı makamlarının önüne en çok gelen vakalardandır. Çünkü birey ile devletin en sık karşılaştığı alanların başında sağlık sektörü gelmektedir. Kişiler temel gereksinimi olan sağlıklı yaşam için sık sık tedavi olmak üzere hastanelere gitmekte, idarenin ajanları olan sağlık personelleriyle sürekli etkileşim kurmaktadır. Ancak idare, bazen bu faaliyetleri yerine getirirken kişilere zarar verebilmektedir. Bu zarar, idarenin doğrudan kuruluşundaki, işleyişindeki hatadan, eksiklikten meydana gelebileceği gibi kamu ajanlarının tıbbî uygulama hatalarından da kaynaklanabilmektedir. Hizmetin anonim olma özelliği hasebiyle kusurun gerek doğrudan hizmetten kaynaklanması gerekse sağlık personelinin hizmetten ayrılmayan kişisel kusurundan kaynaklanması hallerinde idarenin hizmet kusuru doğacak ve sorumluluğu olacaktır.

³⁵⁰ Esin, *a.g.e.*, s.30; Atay, *İdare...*, s.744

³⁵¹ Atay, *İdare...*, s.744

Sağlık ve tedavi hizmetlerine ilişkin hizmet kusurunun kötü işlemlerinden doğan davaların ilk sebebi idarenin araç/gereç/cihaz eksikliği, teşkilatı yetersiz kurması yahut tıbbi ameliyedeki organizasyon eksikliği(örneğin radyoloji tetkik sonucunun gerekli sürede çıkmaması ve değerlendirilememesi gibi) nedeniyle tedavide aksamaya yol açmasıdır. Bir tür hata olarak nitelendirilen bu halde idare sunduğu sağlık hizmetini gereği gibi işletememektedir.³⁵² Danıştay'ın hastanenin yoğun bakım servisinde yatan hastanın yangın yönetmeliğine uygun yapılmayan³⁵³ hastane binasında çıkan yangında vefat etmesi³⁵⁴, öğle arasında kilitli olması gereken hastane röntgen odasındaki tel kafes ya da başka şekilde muhafaza altına alınmayan ve çalışır durumda bırakılan vantilatöre 7 yaşındaki çocuğun parmağını kaptırması sonucu parmağının kopması³⁵⁵, yabancı bir cismin çocuğun solunum yolunu tıkaması üzerine getirilen hastanede bronkoskopi cihazının bulunmaması, bu sebeple çocuğa müdahale edilememesi, başka bir hastaneye ambulansla sevk edilmek istendiğinde de ilk iki ambulans hastaya müdahale için gerekli olan aspiratör aletinin çalışmıyor veya yetersiz çalışıyor olmasından mütevellit üçüncü bir ambulansla hastaneye sevk edilmesi, ambulans değişikliği sebebiyle de yaklaşık 1.5 saat gecikme yaşanması³⁵⁶, idarenin verem hastalığının tespiti ve tedavisinde resen harekete geçerek veremli hastayla aynı ev ve çevreyi paylaşan kişileri tespit edip hastalığın bu kişilere bulaşmaması için gerekli önlemleri alması ve tedavi uygulaması gerekirken, hastanın aynı evde yaşadığı ve hastalığın bulaşma ihtimali olan bebeği resen araştırıp tespit etmemesi sonucu tedavi göremeyen bebeğin vefat etmesi³⁵⁷ vakalarında idareyi

³⁵²Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2014/5311, K.2016/154, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(04.02.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(04.02.2019))

³⁵³ Duman yayılımını engelleyici düzenlemeler ve zonlamaların yapılmaması, bu durumun hastane içerisindeki yangında açığa çıkan sıcak ve zehirli gazların katlar arasında kolay yayılmasına neden olması, yoğun bakım ünitesinin en üst katta olması ve bu ünite içerisinde tavanda duman zonlamalarının olmaması, elektrik şaft kapağının bu kat içerisine açılır durumda olması ve yoğun bakım ünitesine yakın tecrit odalarının bulunmaması.

³⁵⁴ Danıştay 15. Dairesi, 08.06.2016, E.2016/984, K.2016/4149, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(15.01.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(15.01.2019))

³⁵⁵ Danıştay 15. Dairesi, 02.06.2016, E.2013/4001, K.2016/3974, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(15.01.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(15.01.2019))

³⁵⁶ Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/5640, K.2016/808, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(02.02.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(02.02.2019))

³⁵⁷ Danıştay 15. Dairesi, 04.02.2016, E.2015/6996, K.2016/558, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(04.02.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(04.02.2019))

tazminata mahkum etmesi, hizmetin kötü işlemesi suretiyle kusurlu olmasından diğer deyişle idarenin hizmetin işleyişindeki aksaklıktan kaynaklanmıştır.

Bu kararların yanı sıra hastalıkların üremeye müsait olduğu yerlerin başında gelen hastanelerde sterilizasyonun yetersiz olması, enfeksiyonun engellenememesi, virüslerin ya da bulaşıcı hastalıkların bulaşmasının önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmaması halleri de idarenin işleyişindeki aksaklıkları göstermektedir. Danıştay ameliyat ortamının sterilizasyonundaki kusur sebebiyle katarakt ameliyatı sonrası hastanın gözünü kaybetmesi³⁵⁸, hastanede yapılan tedavi esnasında hastaya Kırım Kongo Kanamalı Ateşi hastalığı mikrobunun bulaşması sonucu hastanın vefat etmesi³⁵⁹, gördüğü tedavi sırasında hastane mikrobi alması sonucu hastanın vefat etmesi³⁶⁰, hastanede kendisini kene ısiran kişiye herhangi bir tecrit önlemi alınmadan tedavi hizmeti verilmesi sırasında hemşireye Kırım Kongo Kanamalı Ateşi hastalığı bulaşması sonucu hemşirenin vefat etmesi³⁶¹, geçirdiği üç ameliyat sonrası hastanedeki enfeksiyon sebebiyle hastanın vefat etmesi³⁶² vakalarında idarenin hizmet kusurunun var olduğuna karar vermiştir.³⁶³

Sağlık kuruluşuna ait araçların kullanılması esnasında meydana gelen trafik kazaları sonucu oluşan zararlar da idarenin işleyişine bağlı olarak kamu ajanının

³⁵⁸ Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/3243, K.2016/985, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019); Aynı yönde Danıştay'ın başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/4315, K.2016/806, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019); Danıştay 15. Dairesi, 28.01.2016, E.2015/1122, K.2016/294; Danıştay 15. Dairesi, 28.01.2016, E.2014/2256, K.2016/297; Danıştay 15. Dairesi, 28.01.2016, E.2015/2548, K.2016/289, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

³⁵⁹ Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2016/3777, K.2016/3557, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

³⁶⁰ Danıştay 15. Dairesi, 21.12.2017, E.2017/283, 2017/7699, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

³⁶¹ Danıştay 15. Dairesi, 04.04.2016, E.2013/4467, K.2016/2286, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

³⁶² Danıştay 15. Dairesi, 08.10.2015, E.2015/6119, K.2015/5733, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

³⁶³ Sağlık hizmetinin kuruluşunda ve işletilmesindeki eksikliklere ilişkin diğer örnekler için bkz: Aydın Akgül, "Yargı Kararları Işığında, Gebelik Ve Doğum Sürecinde Sağlık Hizmet Kusurundan Kaynaklanan Tam Yargı Davaları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:10, Temmuz 2012, Yıl:3, s.491-492

görevinden ayrılamayan kişisel kusurundan kaynaklanmaktadır. Nitekim ambulans şoförünün %100 kusurlu olması sebebiyle meydana gelen trafik kazasında ambulanstaki refakatçinin vefat etmesi³⁶⁴ ile ambulans şoförünün tali kusurlu olması sebebiyle meydana gelen trafik kazasında ambulanda bulunan acil tıp teknisyeninin yaralanması³⁶⁵ halleri hizmetin kötü işleyişi vakalarına örnek teşkil etmektedir.

İdarenin sağlık ve tedavi hizmetlerinde hizmetin kötü işlemesi suretiyle kusurlu olması yalnızca teşkilat, araç/gereç/cihaz, organizasyon eksikliğinden/aksaklığından ibaret olmayıp tıbbî uygulama hatalarından da kaynaklanmaktadır. Hatta uygulamada tıbbî uygulama hatalarından doğan vakalara daha sık rastlanmaktadır. Sağlık hizmetlerinde meydana gelen tıbbî uygulama hatalarına **malpraktis** adı verilmektedir. Malpraktis, Hekimlik Meslek Etiği Kurallarının Hekimliğin Kötü Uygulanması (Malpraktis) başlıklı 13. maddesine göre *'Bilgisizlik, deneyimsizlik ya da ilgisizlik nedeniyle bir hastanın zarar görmesi "hekimliğin kötü uygulanması" anlamına gelir.'* Hekimliğin kötü uygulanmasından kaynaklanan hukuki sorumluluk için aranan ölçüt ise tecrübeli bir uzman hekim standardıdır. Hekim, objektif olarak olayların normal gelişimine ve subjektif olarak da kendi kişisel tecrübesine, kişisel yeteneğine, bireysel mesleki bilgisine, eğitiminin nitelik ve derecesine göre, hastanın sağlığında bir zarar gelmesini önceden görebilecek durumda olmalıdır. Yani hekimin görevini yerine getirirken yeterli özeni göstermesi gerekmektedir. Peki yeterli özenin gösterilmesi neyi ifade etmektedir? Hekimin yeterli özeni gösterdiğinin tespiti için sorumluluğu üç hususta ele almak gerekir. Bunlardan birincisi, hastanın tedavisinde yani teşhis, endikasyon, tıbbi tedbirin seçimi, bu tedbirin uygulanması, tedavi yahut cerrahi girişim sonrası bakım alanındadır. İkincisi, hastanın aydınlatılması ve anamnez alınmasıdır. Üçüncüsü, klinik organizasyonu (personelin niteliği, yeterli sayıda personel bulundurulması, hekimlerin birbiriyle işbirliği-kolsültasyon-) alanındadır. Bu üç alandaki kusuru,

³⁶⁴ Danıştay 15. Dairesi, 09.06.2016, E.2013/4113, K.2016/4168, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019) Aynı yönde başka karar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/4512, K.2016/3549, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

³⁶⁵ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/4501, K.2016/2663, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

sırasıyla uygulama kusuru (tedavide hata), aydınlatma kusuru ve organizasyon kusuru olarak değerlendirmek mümkündür.³⁶⁶

Sağlık ve tedavi hizmetlerinin kötü işlemesi sebebiyle meydana gelen zararlara daha çok kadın hastalıkları ve doğum alanında -hamilelik sürecinde veya doğum esnasında yapılan tıbbî hatalarda- rastlanmaktadır. Buna göre sezaryen doğum sonrası hastanın karın ağrısı ve gaz gaita çıkaramama halinin 40 saati aşkın süre devam etmesine rağmen nedenini araştırmaya yönelik USG³⁶⁷ ve cerrahi konsültasyon istenmemesi sonucu hastanın vefat etmesi³⁶⁸, sezaryen ameliyatı esnasında hastanın karın bölgesinde yabancı cisim unutulması ve ameliyat kesisi kapatılmadan önce gazlı bez sayımı doğru yapılmadığından bunun fark edilmemesi³⁶⁹, acil şartlar ve olağanüstü koşullar oluşmamasına rağmen genel cerrah doktorunun hastayı, kadın doğum doktoru bulunan bir hastaneye yönlendirmesi gerekirken bunu yapmayıp doğumu kendisinin gerçekleştirmesi sonucu bebeğin vefat etmesi³⁷⁰, gebeliğin 20 ile 27. haftaları arasında yapılan gebelik USG tetkiklerinde bebeğin tüm uzuvları görülebilirken gebenin doktor tarafından 21. ve 26. haftalarında yapılan USG'sinde bebeklerinin engelli olduğunun görülmemesi³⁷¹, bulgulara göre sepsise bağlı multiorgan yetmezliğinin başlamış olduğu anlaşılmasına rağmen hamile hastanın yatırılmayıp oral tedavi ile taburcu edilmesi sonucu doğum esnasında rahim ve safra kesesinin alınması³⁷² şeklinde meydana gelen malpraktis vakalarında Danıştay idarenin hizmet kusurunun varlığına karar vermiştir.

³⁶⁶ Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/8936, K.2016/1604, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

³⁶⁷ USG:Ultrasonografi

³⁶⁸ Danıştay 15. Dairesi, 10.10.2016, E.2016/2579, K.2016/4816, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

³⁶⁹ Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/1411, K.2016/72, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

³⁷⁰ Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/1669, K.2016/1585, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

³⁷¹ Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2016, E.2014/7640, K.2016/673, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

³⁷² Danıştay 15. Dairesi, 08.06.2016, E.2016/399, K.2016/4145, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Ameliyat esnasında hastanın ameliyat bölgesinde birtakım tıbbî malzemeler unutulabilmekte veya bırakılabilmektedir. Bu haller de malpraktis davalarının bir örneğidir. Ameliyat esnasında hastanın ameliyat bölgesinde ameliyat makası unutulması³⁷³, rahim ve yumurtalık tedavisi amacıyla ameliyat olan hastanın ameliyat bölgesinde 3-4 cm uzunluğunda üç adet kırılmış enjektör ucu tespit edilmesi³⁷⁴, hastanın ameliyat bölgesinde bir adet matkap ucunun(dril) metal yorgunluğu nedeniyle kırılması ve kırılan parçanın ameliyat bölgesinde bırakılması³⁷⁵ vakalarında Danıştay idarenin sorumlu olduğuna karar vermiştir.

Danıştay enjeksiyon uygulamasının yetkili bir sağlık personeline veya onun gözetimi ve denetimi altında yapılması gerektiği, aksi halde bu durumun hizmet kusuru oluşturacağı görüşündedir. Bu uygulamanın doktor veya sağlık personelinin denetim ve gözetimi altında olmaksızın stajyer öğrenci tarafından yapılması ya da uygulamayı yapan kişinin tespit edilememiş olması, sunulan sağlık hizmetinin özensiz ve denetimsiz biçimde kusurlu olarak işletildiğini gösterir ki böyle hallerde oluşan zararın idarece tazmin edilmesi gerekmektedir.³⁷⁶ Enjeksiyon uygulamalarının yanı sıra tıbbî müdahale gerektiren diğer sağlık hizmetlerinin de yetkili sağlık personeli tarafından yapılması gerekmektedir. Aksi halde yine hizmetin kötü işlemesi suretiyle idarenin hukuki sorumluluğu doğacaktır. Nitekim Danıştay bel fıtığı ameliyatı öncesi hastaya hastanenin hizmetli statüsünde çalışan personeli tarafından idrar sondası takılması ve sonrasında çıkarılamaması üzerine üroloji uzmanının sondayı ince telle balonunun patlatılarak çıkartmaya çalışması, ancak bu yöntemin de işe yaramaması ve en sonunda başka bir üroloji uzmanı tarafından ultrason eşliğinde sondanın balonunun patlatılarak çıkarılabildiği, akabinde hastada enfeksiyon geliştiği ve nihayetinde cinsel organında zarar meydana geldiği olayda, enfeksiyonun

³⁷³ Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2013/4033, K.2016/77, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

³⁷⁴ Danıştay 15. Dairesi, 06.06.2016, E.2013/4502, K.2016/4029, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

³⁷⁵ Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

³⁷⁶ Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2013/12447, 2018/2783, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

ütretrada³⁷⁷ darlığı neden olabileceği, ütretrada darlığın gelişmesinde idrar sondasının sağlıkçı olmayan personel tarafından takılmış olması ile tam ilişkilendirilemeyeceği, aynı sondayı sağlık personeli veya hekim dahi taksa benzer komplikasyonların oluşabileceği, ancak idrar sondasının sağlık çalışanı olmayan tarafından takılması ve çıkarılmasının uygun olmadığı, bu konuda sorumluluğun ona bu talimatı verenlerde olduğu, enfeksiyonun bir çok nedene bağlı olarak gelişebileceği, ütretrada oluşan enfeksiyon ve buna bağlı gelişen ütretra darlığının komplikasyon olarak değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle geline noktanın bir komplikasyon olduğuna, ancak sağlık personeli dışındaki müdahale ile ortaya çıkan zararda idarenin ve talimatı veren sağlık personelinin sorumlu olduğuna ve dolayısıyla bu yönden idarenin hizmet kusurunun bulunduğu hükmetmiştir.³⁷⁸

Bu kararların yanı sıra Danıştay'a göre kalp anamolisi sebebiyle hastanede yatan çocuk hastaya ağız yoluyla verilmesi gereken ilacın damardan verilmesi sonucu vefat etmesi³⁷⁹, doktor tarafından ameliyatın hatalı endikasyonla yapılması ve ameliyat sırasında özen gösterilmemesi nedeniyle hastanın belden aşağısının felç

³⁷⁷ **Ütretra**, mesanede toplanmış idrarın vücut dışına atılmasıyla görevli, boşaltım sisteminin son kanalıdır. Üretranın diğer adı; idrar kanalı ve idrar borusudur.

³⁷⁸ Danıştay 15. Dairesi, 24.03.2016, E.2015/8595, K.2016/1990, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

³⁷⁹ Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/13113, K.2018/3857, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Aynı yönde başka bir kararda davacılar yakınının mide kanaması teşhisiyle ameliyat edildiği ve müteveffanın ameliyattan sonra 5 gün kadar hastanede kaldığı sırada kendisine serum bağlandığı, ancak hemşirenin hastaya verilmesi gereken ağrı kesici ve antibiyotikleri serum yoluyla vermesi gerekirken serum takılı olan hastaya kalçadan iğne yapmak suretiyle bu ilaçları verdiği, yapılan iğne ile birlikte hastanın bacağına yanma hissettiği, akabinde hastada sinir zedelenmesi sebebiyle engelli hale geldiği olayda Danıştay; hasta tabelasının doktor tarafından düzenlenirken ilaçların verilme yolu gösterilmediği, doktor tarafından tedavi yönteminin sözlü olarak bildirilmemesi, hastane personelinin de, doktor tarafından düzenlenen hasta tabelasına uymak zorunda olmaları nedeniyle hasta tabelasında tedavi yönteminin belirtilmemiş olması, doktor tarafından bu yönde sözlü olarak da talimat verilmediğinin tespiti nedeniyle davacının hastanede yatarak tedavi gördüğü dönemde kalçasından yapılan enjeksiyon nedeniyle 18 ay iş ve gücünden mahrum kalacak şekilde zarar görmesinde, hasta için düzenlenen tedavi yöntemine uyulmamış olması, bu yönde gereken dikkat ve özenin gösterilmemesi nedeniyle hizmet kusuru bulunduğu, bu sebeple davanın reddi kararının bozulması gerektiğine karar vermiştir. Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2013/4490, K.2016/3879, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

olması³⁸⁰, kolu kırılan çocuğun hastanede müdahale edilip taburcu edildikten sonraki kontrolünde doktorun şiş, soğuk ve hareketsiz olan kolun dolaşım bozukluğunu saptayıp tedavisi etmesi gerekirken, sadece alçıyı gevşetmesi ile yetinmesi sonucu çocuğun sağ kolunun dirsek üstünden ampute edilmesi³⁸¹, yüksek penisilin verilmesi sonucu bebeğin ayağının kesilmesi³⁸², psikiyatri tedavisi için kliniğe yatırılan hastanın uygulanan elektrokonvülsif tedavi³⁸³ sırasında kolunun kırılması³⁸⁴, hastaya yapılan prostat ameliyatında hatalı olarak prolen iplik konulması sebebiyle mesane içinde devamlı taş oluşması³⁸⁵, yeterli deneyimi olmayan doktorun Crohn hastalığını tanıyamamış olması sonucu hastanın tedavisini geciktirmesi ve eksik cerrahi yapması³⁸⁶, hastaya tam teşhis konmadan 9 ay önceki tetkik, grafi sonuçlarına göre ameliyat kararı verilip ameliyat edilmesi ve 9 ay önceki sonuçlara göre var olan kesenin ameliyat esnasında bulunmaması³⁸⁷, kistin alınmamasına rağmen alındığının söylenmesi ve kistin alınması üzerine tedaviye nasıl devam edileceğinin belirtilmemesi³⁸⁸, göğüs ağrısı şikayeti ile hastaneye başvuran hastanın enzim tetkikleri alınmadan sadece EKG tetkikleri ile yetinilerek tanı konması ve dahiliye veya kardiyoloji uzmanı tarafından konsültasyon istenmemesi sebebiyle vefat etmesi³⁸⁹, şeker ölçümü yapılacak hastaya biyolog tarafından hatalı eriyiğin

³⁸⁰ Danıştay 15. Dairesi, 17.09.2014, E.2013/3847, K.2014/6182, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(27.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(27.12.2018))

³⁸¹ Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/11423, K.2018/3871, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(19.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(19.12.2018))

³⁸² Hakan Hakeri, *Tıp Hukuku*, Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s.536

³⁸³ Ağır depresyon gibi ilaç tedavisinin yeterli olmadığı hastalıklarda ya da yan etkileri sebebiyle istenilen ilaç dozlarına çıkılamayan durumlarda beyine elektrik uyarımı yapılarak uygulanan tedavi.

³⁸⁴ Halide Savaş, *Yargıya Yansıyan Tıbbi Müdahale Hataları*, Seçkin Yayıncılık, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2013, s.73

³⁸⁵ Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018))

³⁸⁶ Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2016/10104, K.2017/7558, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018))

³⁸⁷ Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2017/276, K.2017/7556, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(20.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(20.12.2018))

³⁸⁸ Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/7527, K.2017/7110, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(22.12.2018\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(22.12.2018))

³⁸⁹ Danıştay 15. Dairesi, 10.10.2016, E.2016/2631, K.2016/4812, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr\(14.01.2019\)](https://www.sinerjimevzuat.com.tr(14.01.2019))

hazırlanıp içirilmesi sonucu hastanın vefat etmesi³⁹⁰, kan testi sonucunda HIV virüsü taşımadığı halde “HIV testi pozitif” şeklinde verilen ve doğrulama testine muhtaç olan rapora göre hastaya AIDS olduğunun bildirilmesi sonucu hastanın acı ve üzüntü yaşaması³⁹¹, lösemi tanısı konulan hastanın kemik iliği nakli olması için kardeşi ile yapılan doku uygunluğu test sonucunun uygun olmasına rağmen yanlış değerlendirilerek nakil yapılmayıp hastaya ilaç tedavisi uygulanması³⁹², evlenmeden önce yapılan kan tetkikleri sonucunda eşlerin orak hücreli anemi hastası ve taşıyıcısı olmasına rağmen taşıyıcı olmadıklarına ilişkin rapor düzenlenmesi ve bu sebeple doğan bebeklerinin de anemi hastası olması³⁹³, yanlış kan grubu içeren kan verilmesi sonucu hastanın vefat etmesi³⁹⁴, başından itibaren askerliğe elverişsiz olmasına rağmen son yoklama sağlık muayenesinin yeterli yapılmaması sebebiyle askere alınan davacıya bir süre askerlik yaptırılması³⁹⁵, uygulanan kızamıkçık aşısı sonrasında davacının gebe olduğunun anlaşılması ve gebeliğine son verilmek zorunda kalınması³⁹⁶, patoloji raporunda Müsinöz Kistadenom (Appendektomi) tanısı bulunduğu halde hastaya bu konuda bilgi verilmemesi suretiyle hastalığın erken teşhisinin engellenmesi³⁹⁷, göz kapağındaki düşüklük şikayetiyle iki gözünden ameliyat olan hastanın acemi doktor tarafından göz kapaklarının yukarıya fazla

³⁹⁰ Danıştay 15. Dairesi, 02.06.2016, E.2013/4011, K.2016/3973, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

³⁹¹ Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4226, K.2016/2798, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay benzer şekilde başka bir vakada da henüz doğrulama testi yapılmadan davacıya hiv virüsü taşıdığına bildirilmesi ve hiv virüsü taşımadığı halde ilk test sonrasında hiv testi pozitif şeklinde verilen rapora binaen davacının kesinleşene kadar kuvvetli bir korku ve derin bir üzüntüye kapılması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun varlığına hükmetmiştir. Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4196, K.2016/2612, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

³⁹² Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4471, K.2016/2461, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

³⁹³ Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4465, K.2016/2460, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

³⁹⁴ Danıştay 15. Dairesi, 04.04.2016, E.2015/545, K.2016/2294, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

³⁹⁵ Danıştay 15. Dairesi, 22.05.2018, E.2018/1499, K.2018/5093, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay’ın aynı benzer görüşlü başka bir kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 09.11.2017, E.2017/2227, K.2017/6558, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

³⁹⁶ Danıştay 15. Dairesi, 31.03.2016, E.2013/4373, K.2016/2240, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

³⁹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 24.03.2016, E.2014/2820, K.2016/1989, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

kaldırılması sebebiyle ameliyat sonrası göz kapaklarını kapatamaması ve kısmi görme kaybı yaşaması³⁹⁸, çok su içme ve çok idrara çıkma ile karın ağrısı şikayeti olan çocuğun bu şikayetlerine tanı konulabilmesi için üre, açlık kan şekeri ve elektrolitlerine bakılması gerekirken bunlar yapılmadan yalnızca serum takılması ve serum bitiminde evine gönderilmesi³⁹⁹, eline çivi batan hastaya gittiği acil poliklinikte tetanoz aşısı yapılmaması sonucunda hastanın vefat etmesi⁴⁰⁰ vakalarında da sağlık ve tedavi hizmetlerinin kötü işlemesi sebepleri mevcuttur. Somut olaylarda Danıştay idarenin hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir.⁴⁰¹

İdarenin sağlık hizmetleri sebebiyle taraf olduğu tam yargı davalarında özellikle **komplikasyon** terimine sık rastlanmaktadır. Komplikasyon, tıbbi girişim sırasında öngörülme, öngörülse bile önlenemeyen durum, istenmeyen sonuçtur; ancak bunun bilgi ve beceri eksikliği sonucu olmaması gerekir. Bu tanıma göre, hekimin tıbben kabul ettiği normal risk ve sapmalar çerçevesinde davranarak gerekli dikkat ve özeni göstermesine rağmen ortaya çıkan istenmeyen sonuçlardan yasal

³⁹⁸ Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/8936, K.2016/1604, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

³⁹⁹ Danıştay 15. Dairesi, 04.02.2016, E.2015/5856, K.2016/562, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁰⁰ Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/2729, K.2016/75, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁰¹ Danıştay'ın hizmetin kötü işlemesi sebebiyle idarenin hizmet kusuru olduğuna karar verdiği diğer kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4483, K.2016/2457, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 09.06.2016, E.2013/4032, K.2016/4204, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 22.02.2018, E.2017/634, 2018/2043, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); Trafik kazası sonucu, eğitim ve araştırma hastanesinin acil servisine getirilen davacılar murisinin yapılan tetkikler ve hastanedeki nöroşirurji uzmanının izinli olması nedeniyle kendisiyle yapılan telefon görüşmesi neticesinde, hastada acil nöroşirurjikal girişim gerektiren patoloji saptanmadığı ancak takip ve ileri tetkik için nöroşirurji-nöroloji olan bir merkeze sevkinin gerektiğinin belirtildiği, çevredeki beş ayrı sağlık kuruluşunda yer olmadığı gerekçesiyle hastanın sevkinin yapılamadığı, durumunun kötüleşmesi üzerine yoğun bakım ünitesine alındığı ve burada vefat etmesi olayında, her ne kadar Adli Tıp Kurumu raporunda, davacılar murisinin ölümünde davalı idareye kusur atfedilmemiş ise de Danıştay acil sağlık hizmetlerinin yurt dışında eşit, ulaşılabilir, kaliteli, süratli ve verimli olarak yürütülmesi hususunda davalı idarenin gerekli koordinasyonu sağlamaması, bu bakımdan sağlık hizmetinin iyi yürütülmemesi nedeniyle davacıların maruz kaldığı acı, elem ve üzüntünün hafifletilebilmesi amacıyla manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir. Danıştay 15. Dairesi, 08.10.2015, E.2015/3646, K.2015/5732, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.02.2019)

olarak sorumluluğu bulunmamaktadır.⁴⁰² Yargı mercilerinin idare açısından komplikasyon vakalarındaki genel görüşü hizmet kusurunun bulunmaması sebebiyle tazminat sorumluluğunun doğmadığı yönündedir. Örneğin Danıştay, hastanın ameliyat sonrasında derlenme odasında yeteri kadar bekletilmemesinden dolayı sakat kalması iddiasıyla açtığı davasını komplikasyon sebebiyle kabul etmemiştir.⁴⁰³ Yine normal doğumun bir komplikasyonu olarak hastada kanama meydana gelmesi sonucu kanamanın durdurulamaması sonucu hayati tehlikenin önlenmesi için rahmin alınması⁴⁰⁴, tiroidektomi ameliyatı⁴⁰⁵ olan hastanın bu ameliyat sırasında ses tellerinin zarar gördüğü iddiasıyla açtığı davanın komplikasyon nedeniyle reddedilmesi⁴⁰⁶, yaptırdığı dövmeyle sildirmek üzere devlet hastanesine başvuran hastanın kollarında izler kaldığı ve kollarını kullanmakta zorlandığını iddia etse de yara izlerinin büyük ve canlı tipli dövmelerin sildirilmesinden sonra beklenebilir olması⁴⁰⁷, bebeğin doğumu sırasında sağ kolunda meydana gelen brakial pleksus⁴⁰⁸ yaralanması ve klavikula kırığının⁴⁰⁹ doğum eyleminin beklenebilir komplikasyonları arasında olması⁴¹⁰ sebepleriyle bu vakalarda idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir.⁴¹¹

⁴⁰² Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/8936, K.2016/1604, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

⁴⁰³ Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E.2013/10566, K.2018/4519, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

⁴⁰⁴ Danıştay 15. Dairesi, 14.09.2017, E.2015/104, K.2017/4448, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er1D2dzqoFK2oX%2BIJxIS%2BZ0vf1%2B4xuh4gBxvUk6IaXscvjU9tEXxviTq4u03ite8eC7bavXx4bYjHAYFIAXkpFmA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTur u=DANISTAYKARAR> (02.01.2019)

⁴⁰⁵ Tiroid ameliyatı

⁴⁰⁶ Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12647, K.2018/3264, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

⁴⁰⁷ Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2017, E.2016/8915, K.2017/7504, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

⁴⁰⁸ **Brakial Pleksus**, omurilikten çıkan sinir köklerinin üç büyük dal halinde seyrederek birbirleri ile bağlantı oluşturduğu, koltuk altı bölgesinde yer alan büyük bir sinir topluluğudur. Bu sinirler kürek kemiği, omuz ve kol kaslarının hareketini ve duyusunu sağlar.

⁴⁰⁹ Köprücük kemiği kırığı

⁴¹⁰ Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/14014, K.2018/3307, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay'ın aynı yönde başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2016/8215, K.2017/7557, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017,

Danıştay her somut olayın özelliğine göre değerlendirme yaparak komplikasyonun varlığına/yokluğuna karar vermektedir. Kimi zaman bir vakada komplikasyon olduğu gerekçesiyle idarenin sorumluluğunun bulunmadığına karar verirken, benzer nitelikli başka bir vakada ise idarenin hizmet kusurunun varlığına hükmedebilmektedir. Örneğin US incelemesi ile 4051-4114 gram ağırlığında tahmin edilen bebeğin normal doğumla doğurtulması ve esas olarak 4887 gr ağırlığında doğması sebebiyle doğum esnasında bebeğin omuzunun takılmasıyla bebeğin sağ kolundaki sinirin zedelenmesi vakasında Danıştay, komplikasyondan bahisle idarenin sorumluluğunun bulunmadığına hükmederken⁴¹², bebeğin ağırlığının opsiyonel ölçümü ile gerçek ağırlığı arasında fark bulunması sebebiyle normal doğurtulduğu ve brakial plexus yaralanması ile sakat kaldığı benzer başka bir vakada hizmet kusurunun var olduğu gerekçesiyle manevi tazminat verilmesi gerektiğine karar vermiştir.⁴¹³

Danıştay sağlık veya tedavi hizmetlerinden doğan zararlarda kimi zaman idarenin hizmet kusurunun bulunmayıp doğrudan hekimin kişisel sorumluluğunun var olduğu görüşünde de olabilmektedir. Bu durum her somut olayın özelliğine göre değerlendirilmektedir. Örneğin 5,5-6 aylık hamile olan müteveffanın kürtaj için yasal

E.2017/111, K.2017/7559, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2016, E.2013/4527, K.2016/3301; Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4414, K.2016/3187, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 31.03.2016, E.2013/4577, K.2016/2222, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴¹¹ Benzer yönde başka bir karar için bkz: davacılaran çocuğun sağ dirseğinin kırılması sonucu devlet hastanesinde yanlış ve hatalı tedavi sebebiyle sakat kalması ve sol kolunun fonksiyonunu kaybetmesinde davalı idarenin hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla açılan davada yerel mahkeme ve Danıştay, olay sırasında küçüğün 12 yaşında olduğu, bu yaşlarda bu tip kırıklarda büyüme kıkırdaklarının da zedelenebildiği, en iyi ameliyatın yapıldığı durumlarda bile 15-18 ay gibi bir zaman aralığında epifiz hattında büyüme duraksaması veya aşırı büyüme oluşabileceği, bu tip kırıklarda oluşan deformitelerin beklenir bir komplikasyon olduğu kanaati ile tazminata hükmetmemiştir. Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2018, E.2014/5565, K.2018/8410, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(11.02.2019)

⁴¹² Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2016, E.2013/4534, K.2016/3300, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

⁴¹³ Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2018, E.2017/722, 2018/1324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Benzer yönde başka kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 28.03.2016, E.2016/93, K.2016/2088, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2018, E.2017/722, 2018/1324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

süre sınırının geçirilmiş olmasına rağmen kürtaj talebi üzerine devlet hastanesinde çalışan ve aynı zamanda özel muayenehanesi olan doktorun izinli döneminde devlet hastanesinde ameliyathaneyi nüfuzunu kullanarak ayarlaması ve kürtajı hastanede yapması işleminin sonucu olarak hamile müteveffanın ve ceninin vefat ettiği olayda Danıştay, izin gününde hastaneye haber vermeksizin kürtaj işlemini yapan doktorun kişisel kusuru olduğuna, olayın hizmet kusuru teşkil etmediğine kanaat getirmiştir.⁴¹⁴ Ancak biz Danıştay'ın bu kararının isabetli olmadığını düşünmekteyiz. Keza her ne kadar doktorun izinli olduğu dönemde kürtaj işlemi yapılmış ve istenmeyen sonuç meydana gelmişse de, doktorun bu ameliyatı yaparken hastaneye ait tüm teçhizatları kullandığı, ameliyatı hastanedeki diğer görevlilerle beraber yaptığı, doktorun izinli gününde ameliyathaneyi kullanabilme yetkisini kendinde bulmasında yönetimin bir boşluğunun olduğu, hastane yönetiminin kontrolünde olan yerin istenildiği gibi kullanılması karşısında idarenin hizmet kusurunun bulunmadığını ifade etmenin isabetli olmayacağı kanaatindeyiz.

b.Haksız Elkoyma-Müsadereden Doğan Zararlar

Elkoyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ileride müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması demektir.⁴¹⁵ Müsadere ise mahkumiyetin sonucu olarak veya Kanun'da gösterilen hallerde mahkumiyet bulunmasa bile, bir eşyanın mülkiyetinin devlete geçmesi demektir.⁴¹⁶ Elkoyma 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda⁴¹⁷, müsadere ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu tedbirler sınırı aşar şekilde uygulanır ve bu nedenle kişilerin zararına sebebiyet verilirse zarar gören kişiler, CMK'nin "Tazminat İstemi" başlıklı md.141/1-j hükmü uyarınca zararlarını devletten talep edebileceklerdir.

⁴¹⁴ Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4111, K.2016/2803, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

⁴¹⁵ Nur Centel – Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.388

⁴¹⁶ Centel-Zafer, *a.g.e.*, s.851

⁴¹⁷ Bundan sonra CMK olarak anılacaktır.

Yargı makamlarının hukuka aykırı karar vermeleri sonucu kişilerin zarar görmeleri halinde işbu zarar salt yargılama faaliyetinden kaynaklandığından ve idare hukuku esas olarak yürütmenin faaliyetlerinden doğan zararlarla temas halinde olduğundan hizmet kusurunun konusu dışında kalmaktadır. Yargı makamlarının hatalı elkoyma veya müsadere kararları sebebiyle kişilerin zarar görmeleri halinde de doğrudan kararı veren hakim/cumhuriyet savcısı/kolluk amiri aleyhine değil, devlet aleyhine dava açılabilir. Anayasa md. 129/5 hükmü ile paralel olarak CMK md.141/3 hükmüne göre *“Birinci fıkrada yazan hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir.”*

Haksız elkoyma-müsadere sebebiyle açılacak tazminat davası CMK md.142/2 hükmü uyarınca adli yargı kolunda yer alan ağır ceza mahkemeleri tarafından çözümlenip karara bağlanacaktır. Haksız elkoyma ve müsadere kaynaklanan zararların talep edildiği davalarda görevli yargı kolu adli yargı olmakla beraber bazen meydana gelen zararlı faaliyetin temelinde bir idari faaliyet olabilmektedir. Danıştay da böyle bir durumun varlığında kendisini görevli yargı mercii kabul ederek karar verebilmektedir. Nitekim Danıştay davacının satın aldığı aracın gümrük kaçağı olması sebebiyle elkonulup müsadere edildiği vakada, davacının ceza yargılamasında kusurunun olmaması ve devletin sicil tutmakla görevli olan organının kaydına güvenerek alınan aracın gümrük kaçağı çıkması karşısında idarenin hizmet kusurunun var olduğuna karar vermiştir.⁴¹⁸ Yine idarenin kayıtlarında çalıntı kaydı

⁴¹⁸ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/10079, K.2017/6331, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018); Danıştay’ın aynı yönde başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 29.05.2017, E.2015/9597, K.2017/3062, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/1869, K.2016/5967; Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/2013, K.2016/5837; Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/9709, K.2016/5838, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019) Danıştay 15. Dairesi, 31.11.2016, E.2013/1388, K.2016/5781, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erymHbQcmAXaJbhikHmMUkm4rXiZSiHemlwXvM1%2FG02IMxSOC7j5Ek%2BBpQRIESKLm33AIRPiVFyzmJk50tXvslJQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTA YKARAR> (14.01.2019); *“...Motorlu araçların trafiğe tescilinden amaçlanan, bu araçlar*

olmasına rağmen Trafik Tescil Büro Amirliği tarafından tescil belgesi düzenlenen araca elkonulması⁴¹⁹, satın aldığı aracı başkasına devrettikten sonra aracın kaçak yollarla ülkeye girişinin yapıldığının anlaşılması üzerine, araca elkonulması karşısında davacının, aracı sattığı üçüncü kişiye araç bedelini ödemek zorunda kalması sebebiyle zarara uğraması⁴²⁰ davalarında Danıştay karar vermiştir. Çünkü somut olaylarda esas olarak hukuka aykırılığı tartışılan faaliyet haksız elkoyma ve müsadere kararı olmayıp, yargılama makamlarının bu kararları-elkoyma/müsadere-vermesindeki dayanak idari faaliyet olan sicil işlemidir.

Danıştay yine haksız elkoyma sebebiyle gördüğü bir yargılamada bu defa, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kriminal inceleme yapılmak üzere el koyduğu ancak

üzerinde tasarruf güvenliğinin sağlanmasıdır. İdarenin bu hizmeti yerine getirirken, kayıtların düzenli tutulması, taşıtların model, motor ve şasi numaraları ile tescili istenen aracın karşılaştırılması ve bunun yanında sunulan belgelerin doğruluğunun araştırılması önem taşımaktadır.

Bu itibarla; noterde yapılan satış senedi ile araç devri yapılırken aracın gümrük kaçağı olup olmadığı davacı tarafından belirlenemeyeceğinden, tescil aşamasında trafik tescil bürolarının araç bilgilerinin doğruluğunu kontrol etmesi, şüpheli bir durum olduğunda bu işlemi gerçekleştirmemesi gerekmektedir. Kaldı ki, araç bilgilerinin araştırılması idarenin denetim görevinin gereğidir.

İdare Mahkemesi'nce; aracın yurda kaçak girmiş olması nedeniyle meydana gelen zararın davalı idarenin yönlendirmesi veya hizmet kusuru nedeniyle meydana gelmemiş olduğu gerekçesiyle olayda hizmet kusurunun bulunmadığı belirtilmişse de, idare trafik tescil işlemleri sırasında yeterli dikkat ve özeni göstermemek suretiyle yükümlü olduğu hizmeti kusurlu işletip aracın satılmasını engelleyen herhangi bir durumun ve kısıtlamanın olmadığını kayıtlarıyla tasdik etmiş olup, idarenin hizmeti gereği gibi yürütmemesi nedeniyle davacı zarara uğramıştır. Böylece idarenin, tescil kayıtlarına güvenilerek aracın satın alınması nedeniyle uğranılan zararı tazmin etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda, davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır...” Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/9591, K.2017/6324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/1206, K.2017/3041, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/11, K.2017/3040, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁴¹⁹ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi, 26.12.2016, E.2016/475, K.2016/394, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019) Somut olayda araç çalıntı bile olsa, bu hususta aracın sicilinde herhangi bir şerh olmadığı için ve araç malikinin de aracın çalıntı olduğunu şerh olmaksızın bilmesi beklenemeyeceğinden, idarenin çalıntı şerhi olmaksızın mülkiyet hakkına tecavüz ederek davacının aracına doğrudan elkoyması işlemi bize göre de hukuka aykırı olacağından malikin bu hususta zararı olduğuna dair verilen kararın isabetli olduğunu düşünüyoruz.

⁴²⁰ Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/1546, K.2017/1202, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

inceleme yapıldıktan sonra yedi emin olarak araç sahibi davacıya aracı iade ettiği vakada, aracın davacıya yine iade edilmesi ve davacının aracına kesin olarak el konulmaması sebebiyle, somut olayda henüz gerçekleşmiş kesin bir zararın varlığından da bahsedilemeyeceği yönünde karar vermiştir.⁴²¹

Haksız elkoyma veya müsadere davalarının konularından biri çalıntı araca elkonulması ve müsadere edilmesidir. Çalıntı araca elkonulması veya müsadere edilmesinden doğan zarar için açılan her davada davacının iyiniyeti araştırılmalıdır, aksi halde emin sıfatıyla zilyetten teslim alan her kişinin iyiniyetli olduğu kabul edilerek maddi gerçeğe ulaşılamayacaktır. Nitekim Danıştay bir kararında davacının satın almış olduğu lüks sınıfındaki bir aracın çalıntı olduğunun anlaşılması üzerine uğramış olduğu zarara karşılık açtığı davada, yerel mahkemece yapılan araştırma sonucunda davacının aracı satın alırken vekalet verdiği kişilerin emniyet ekiplerince yapılan operasyonda ele geçirilen şebeke içerisinde yer aldıkları ve haklarında iddianame hazırlanarak dava açıldığı, davacı nezdinde yapılan mal varlığı araştırmasında, dava konusu olan lüks sınıf otomobili alacak ekonomik varlığının bulunmadığı, üstelik yakalanan hırsızlık şebekesine karşı herhangi bir şikayetin olmadığı gibi hırsızlık çetesine karşı açılan davaya müdahale yönünde bir girişiminin de bulunmadığı veya çete üyelerine karşı bir alacak davası açmadığı hususları dikkate alınarak idareye atfı kabil bir hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir.⁴²²

⁴²¹ Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/13726, K.2016/5965, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴²² Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2015/108, K.2017/1992, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erLIadNIOE8NRV4F6Phs%2FQfpKJl%2BU2j7G3Bi7SZNSSiTAG8oIvOCQgQSSOIZF1yeoqJ%2BYq0eJ9XZBm1cX6x0YvuA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

c.Yolların Yapım, Bakım ve Onarımından Doğan Zararlar

Kentleri, kasabaları birbirine bağlayan, üzerinde motorlu taşıtların gidip geldiği, her türlü taşıma işinin yapıldığı yerler yol olarak adlandırılmaktadır. Yolları yapmak suretiyle kişilerin seyahat hakkını temin etmekle yükümlü olan idare aynı zamanda var olan yolların bakımından, aksaklık veya eksikliklerin giderilmesi yönünde denetiminden ve düzgün işletilmesinden de mesuldür. Yolların yapımında, bakımında veya onarımındaki aksaklık sonucu bir zarar meydana gelirse idarenin hizmetin kötü işlemesi sebebiyle zararı tazmin etmesi gerekecektir.

İdare, insan ve hayvanların can ve mal güvenliğini sağlayacak nitelikte yollar inşa etmeli, gerekli zamanlarda bunların bakımını yapmalı ve trafik güvenliğini tehlikeye sokacak bir aksaklığın mevcut olması halinde ise bunları onarmalıdır. İdarenin yolun yapım, bakım ve onarımında gereken hizmetleri yerine getirmesi, kamu hizmetinin amacı yönünden idarenin güvenlik hizmetlerine benzetilebilir. Çünkü her iki hizmet türünde de idarenin amacı bireylerin can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Danıştay kararlarına göre, yoldaki menfezin taşması sonucu müteveffanın aracıyla seyir halinde iken yoğun yağışı nedeniyle sele kapılarak vefat etmesi⁴²³, pimlerinin yeterince sıkıştırılmaması nedeniyle çıkan rögar kapağına çarpmamak için araç sürücüsünün direksiyonu aniden kırması sonucu meydana gelen maddi hasarlı trafik kazası⁴²⁴, aracın gevşek rögar kapağına çarpması sonucu kapağın yerinden çıkarak başka bir araca zarar vermesi⁴²⁵, yolların bakım ve onarımından sorumlu olan belediyeye ait kar küreme aracının çalışma yaptığı sırada kontrolünü

⁴²³ Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/9421, K.2016/5963, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴²⁴ Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/13975, K.2016/3486, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

⁴²⁵ Danıştay 15. Dairesi, 21.04.2016, E.2013/13971, K.2016/2733, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay'ın benzer yönde başka bir kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/13602, K.2016/2582, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

kaybederek park halinde araca çarpması⁴²⁶, yol kenarından gelen suyun yolu ıslatması sonucu kontrolü kaybedilen aracın orta refüje girip takla atması suretiyle kaza yapması⁴²⁷, yol sathının gevşek malzemeden imal edilmesi sebebiyle yolun çökerek kazaya mahal vermesi⁴²⁸, gece vakti ve su birikintisi ile dolu olması sebebiyle görülemeyen yoldaki çukurun trafik kazasına mahal vermesi⁴²⁹, yoldaki münferit çukurların kazaya mahal vermesi⁴³⁰, rayların zeminden yüksek olması sebebiyle trenle aracın çarpışması şeklinde meydana gelen kazada geçitten sorumlu

⁴²⁶ Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2017/81, K.2017/2508, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019), Yerel Mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

⁴²⁷ Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/1739, K.2017/2091, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJ4jN02ZKo1fk6T5v4tbRN0ysZSuESFNEuyzWao12FWZDRcARGdzwMbl4ebA7EsFYgN%2BzrJKlqyPB%2B8QSDT%2BDAG%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁴²⁸ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2014/8793, K.2017/1838, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erc1qvK7oX4gKF6I2V3tKt73w9nmdyetzVlwuhV7uArp25d8Au2dFhHXYZyba1nTeOuYGjDzCG%2BCz2cJTsx7m%2BaA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁴²⁹ Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/532, K.2017/993, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erUL4kWS2Mtwlf1RVV8RYoJWpl9tGFbMRaj4QqG69xOwsZmY9QYomZg45sKxUS68Ok%2BVthvk5wbqeeYvrAt6eOmg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

⁴³⁰ Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/594, K.2017/779, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erKu%2FW2cO3qq7ONc5VmYyA0SDWP23EdEQkS8W2gVZkT7wB7aOZRDKqATH8DFqoD9XF1AO2efBvwhYSodtge94Q1g%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019); Danıştay'ın benzer başka bir kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 21.04.2016, E.2014/657, K.2016/2746, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Aynı yöndeki başka Danıştay kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2017, E.2014/647, K.2017/591, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erOlzUwGQLJw9S3U7qrfdt8T%2F5XJpn01h9ESpkFn628NSJN3UI2eM2dYozjPAZd0VO29QkRBMFhgUpDJhQamZXA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/13584, K.2016/2357, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2016/4821, K.2017/2506, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019), Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

idarenin geçidi zamanında gerektiği gibi yapmaması⁴³¹, seyir halindeki aracın yola dizilen taşlara çarpmak suretiyle kaza yapması⁴³², yola düşen ağaca çarpmak suretiyle meydana gelen kazada aracın ağaçtan kurtulabilmesi için yol kenarında gereken yeterli banket genişliğinin olmaması⁴³³, idarenin yolun virajlı kesimine standart dışı yama yapması, yola serilen malzemenin silindirle sıkıştırılmaması ve yolun dever⁴³⁴ eğiminin bozulmasını gidermemesi suretiyle kaza meydana gelmesi⁴³⁵, altgeçitte seyir halinde olan aracın tünel girişindeki atıksu mazgallarının bir kısmının çıkması sonucu kaza yapması⁴³⁶, aracın çukura ön kartel kısmını çarpması sonucu meydana gelen maddi hasarlı trafik kazası⁴³⁷, aracın tünelin bağlantı yerinden çıkan elektrik kabloşuna çarpması sonucu kaza meydana gelmesi⁴³⁸, idarenin otoyoldaki tel çitleri onarmaması sonucu başıboş büyükbaş hayvanın ilgili tellerden otoyola geçerek kazaya sebebiyet vermesi⁴³⁹, eğimli ve virajlı anayoldaki buzlanma sebebiyle meydana gelen trafik kazasında idarenin buzun kazaya %75 oranında etkili olmasından mütevellit can ve mal güvenliğini sağlayamaması⁴⁴⁰ yola

⁴³¹ Danıştay 15. Dairesi, 23.02.2017, E.2014/412, K.2017/930, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

⁴³² Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2017, E.2014/627, K.2017/619, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

⁴³³ Danıştay 15. Dairesi, 10.01.2017, E.2014/440, K.2017/76, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴³⁴ **Dever**, karayolu enkesitlerine verilen eğim demektir.

⁴³⁵ Danıştay 15. Dairesi, 17.01.2017, E.2014/457, K.2017/259, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴³⁶ Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/445, K.2017/2348, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

⁴³⁷ Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/3325, K.2017/1208, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erRHWDraKtbVzkzfmnd%2BN0l9ucS5ATgWd3TWw7JjClfBdCzKJJ7Lk5Gr7dnAorOAI8nCnU9UptCsdJqbFeUKjx5PQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁴³⁸ Danıştay 15. Dairesi, 10.01.2017, E.2014/434, K.2017/69, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴³⁹ Danıştay 15. Dairesi, 25.01.2017, E.2014/524, K.2017/490, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erN0k5R%2Bo%2BXuGZZinxcmIGYzM0emi%2BWU9LszN0eCle9ce0UpIchIsOgPEwUEe1rmfMrmJqnSwWYFv3oxd%2FMYGkEQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019)

⁴⁴⁰ Danıştay 15. Dairesi, 04.10.2018, E.2018/736, K.2018/6709, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Ancak Danıştay aksi yöndeki bir başka

yapılan menfezlerin yetersiz kalması sebebiyle yağan yağmur sonucu meydana gelen sel baskınında davacının zarar görmesi⁴⁴¹, davacıya ait 10 yıllık yapının yanındaki karayolu yapım çalışmalarında kullanılan silindir aracının yolu sıkıştırması ve ağır kamyonların geçişi sırasında evin temelinde zarar verilerek evin kullanılamaz duruma gelmesi⁴⁴² hallerinde idarenin hizmet kusuru vardır ve idare bu zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Çünkü bu hallerde idare, ya yolları taşıması gereken nitelikleriyle inşa etmemiş ya da inşa etse bile bakımını veya onarımını yerine getirmeyerek zarara sebebiyet vermiştir.⁴⁴³

Her ne kadar Danıştay'ın yerleşik kararlarına göre yolların yapım, bakım veya onarımından doğan zararlar hizmet kusuru olarak nitelendirilse de Uyuşmazlık

kararında ise zararın meydana gelmesinde araç sürücüsünü %100 kusurlu bulmuş ve her ne kadar dosyada mevcut bulunan kaza tespit tutanağına göre, karayolu üzerinde can ve mal emniyetini sağlamakla görevli olan idarenin de yolun buzlanma olan kesimlerinde gerekli tuzlama çalışması yapmayarak ve önlem almayarak kusurlu olduğu, idarenin bu kusurunun sürücü kusuru ile birleşerek kazanın meydana gelmesinde etkili olduğu tespit edilmiş ise de yerel mahkemece bu husus dikkate alınmamış ve Danıştay da yerel mahkemenin davanın reddi kararını onamıştır. Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/5784, K.2017/2611, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.02.2019) Somut olaydaki kaza tespit tutanağına göre davalı idarenin kazanın oluşumundaki payı belirtilmişse de yargı makamlarınca bu husus gözardı edilmiştir. Bu sebeple Danıştay'ın tesis edilen yerel mahkeme kararını hukuka uygun bulmayıp bozması gerekirken onamasının isabetli olmadığını düşünmekteyiz.

⁴⁴¹ Danıştay 10. Dairesi, 09.09.2015, E.2012/2109, K.2015/3679, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019); İdarenin yolun bakım ve onarımından sorumlu olduğuna dair başkaca Danıştay kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/630, K.2017/982, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/529, K.2017/994, [https://www.sinerjimevzuat.com.tr](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJermxnSq9IqMIq9OwAAY0A0e%2FOWUGaQTuCXD7Dvrcyl0iw6XawUchOoY3wKv%2BI3Srm1Z%2FObWHGq%2B8xKacN3y9w%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR(12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 26.01.2017, E.2014/407, K.2017/522, <a href=) (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2014/636, K.2016/2384; Danıştay 15. Dairesi, E.2014/629, K.2016/2383, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴⁴² Danıştay 10. Dairesi, 11.02.2016, E.2012/9064, K.2016/721, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁴³ Yolun gerekli bakım ve onarımının yapılmaması sebebiyle meydana gelen zararın tazmini yönünde başka karar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/6684, K.2017/1371,

Mahkemesi KTK'nin 19.01.2011 tarihinde yürürlüğe giren 110. maddesine göre karayollarında meydana gelen zararlar için adli yargının görevli olduğu görüşündedir. Madde metnine göre *“İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez. Hemzemin geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır...”* Uyuşmazlık Mahkemesi'ne göre bahsi geçen Kanun maddesi karayollarında, can ve mal güvenliği yönünden trafik düzeninin sağlanarak trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alınacak önlemleri kapsamaktadır. Bu sebeple yüksek mahkeme idarenin trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanması ve denetlenmesinden doğan trafik kazaları nedeniyle açılacak sorumluluk davalarının görüm ve çözüm yerinin adli yargı olduğu görüşündedir.⁴⁴⁴ Ancak Danıştay'ın yerleşik kararları Uyuşmazlık Mahkemesi'nin bu yöndeki görüşünü bertaraf etmektedir. Danıştay kamuya ait araçların işletilmesinden doğan zararlarda adli yargının görevli olduğu görüşündedir. Adli yargı makamları da benzer şekilde yalnızca kamu araçlarının işletilmesinden doğan zararlarda adli yargının görevli olduğunu, kalan hallerde ise idari yargının görevli olduğu görüşündedir. Nitekim Antalya Bölge Adliye Mahkemesi, rögar kapağının açık bırakılması sebebiyle trafik kazasının meydana geldiğinin iddia edildiği davada KTK md. 110'nun yalnızca kamu araçlarının işletilmesinden doğan zararları kapsadığından bahisle idarenin önlem almamasından kaynaklanan zararlarda hizmet kusurunun değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir.⁴⁴⁵

⁴⁴⁴ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 29.01.2018, E.2018/27, K.2018/57, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/7db6eec9-fd1b-47d3-a552-900b0bc0a4ed?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (14.04.2019); Uyuşmazlık Mahkemesi'nin aynı yönde bir başka kararları için bkz: Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 20.02.2017, E.2017/106, K.2017/143, <http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/53bd7d07-fe86-4ffe-b7db-1469a10aea71?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (14.04.2019); Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuku Bölümü, 26.02.2018, E.2018/83, K.2018/100, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

⁴⁴⁵ Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 4. HD, 28.11.2016, E.2016/27, K.2016/26, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019); Aksi yönde karar için bkz: Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17.HD., 19.04.2018, E.2017/1653, K.2018/503, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

d.Güvenlik Hizmetlerinden Doğan Zararlar

Güvenlik hizmeti, idarenin yerine getirmesi gereken en önemli hizmetlerdendir. İdare, kişilerin hem can hem de mal güvenliğini sağlamak adına önlemler almakla yükümlüdür. Ancak idare kimi zaman bu yükümlülüğünü ihmal edebilmekte, bu suretle zarara sebebiyet verebilmektedir. Güvenlik hizmetini gerektiği gibi yerine getirmemesi sebebiyle zarara sebebiyet veren idarenin hukuki sorumluluğu doğacaktır.

Güvenlik hizmeti çoğu zaman yaşam hakkını da kapsayan geniş çaplı bir hizmet olabilmektedir. Bu noktada idarenin kişilerin güvenliğini sağlayamaması halinde yaşam hakkının ihlali de gündeme gelebilecektir. Yargı makamları, çocuğun evlerinin 80-100 metre yakınlarında bulduğu havan tahrir mühimmatı ile oynaması sonucunda meydana gelen patlamada vefat etmesi⁴⁴⁶, evli başka bir kadınla ilişki yaşaması sebebiyle jandarma tarafından öldürülmekten son anda kurtarılan müteveffanın darp edilmesi nedeniyle hastanedeiken, ilişkisi olduğu kadının kocası ve yakını tarafından öldürülmesi⁴⁴⁷, kaçan şüpheliyi yakalamak için ateş eden polis memurunun silahından çıkan kurşunun görev başındaki diğer polis memurunun ölümüne sebebiyet vermesi⁴⁴⁸, sokakta idare tarafından görme engellilere kılavuz olacak zemin, kaldırım düzenlemeleri bulunmaması sebebiyle görme engelli davacıların dereye düşerek yaralanması⁴⁴⁹, askerlik görevinin ifası sırasında aynı birlikte er olarak görev yapan davalının müteveffayı silahla ateş etmesi sonucu öldürmesi⁴⁵⁰, yol yapım çalışması esnasında idare tarafından kullanılmak üzere bulundurulmuş patlamamış kapsülün idare ajanı tarafından unutulması ve davacının kardeşi tarafından sokakta bulunarak eve getirilmesi ile kapsülün patlaması

⁴⁴⁶ Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/3926, K.2016/2818, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

⁴⁴⁷ Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2016, E.2015/3425, K.2016/2318, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴⁴⁸ Danıştay 15. Dairesi, 21.03.2016, E.2013/8065, K.2016/1554, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

⁴⁴⁹ Antalya 2. İdare Mahkemesi, 31.05.2018, E.2016/866, K.2018/620, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.(21.01.2019)

⁴⁵⁰ Y.4.HD., 16.11.2015, E.2015/11852, K.2015/13093, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

sonucunda davacı çocuğun sağ elinin üç parmağının kopması⁴⁵¹, Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde tedavi olan bir hastanın ulaşamayacak bir yerde olması gereken tuz ruhunu bulup içerek vefat etmesi⁴⁵², müteveffanın Jandarma Komutanlığı'na bağlı özel hareket birliğinin eylem arayışı içinde olan bölücü terör örgütü mensuplarının halka ve devlete zarar vermelerini önlemek ve muhtemel eylemlerine fırsat vermeden etkisiz hale getirilmelerine yönelik operasyon yaparken terörist ya da vatandaş olup olmadığı tespiti dikkatli yapılmadan açılan ateş sonucu öldürülmesi⁴⁵³, kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi için ihtiyaç duyulan nitelikli personeli temin etmekten, personelin eğitiminin ve iş disiplininin sağlanmasından, personelin üstlendiği görevleri hizmetin gereklerine uygun olarak yürütmesinden sorumlu olanın idarenin, ajanları tarafından küçükbaş hayvan hırsızlığı yaptığı iddiasıyla usulsüz gözaltına alınan şüpheliye işkence yapılması sonucu yapılanlara dayanamayan şüphelinin intihar etmesi⁴⁵⁴, 13.05.2014 tarihinde Soma Eynez Maden Ocağı'nda meydana gelen kazada karbonmonoksit zehirlenmesi sebebiyle maden işçilerinin vefat etmesinde idarelerin denetim ve gözetim yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmemesi⁴⁵⁵, gözaltındaki müteveffanın lavabodan nezarethaneye doğru

⁴⁵¹ Danıştay 10. Dairesi, 11.02.2016, E.2014/5784, K.2016/697, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

⁴⁵² Danıştay 15. Dairesi, 25.01.2016, E.2015/6861, K.2016/222, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁵³ Danıştay 15. Dairesi, 29.11.2018, E.2018/2941, K.2018/8006, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2errVFtxiF8CSBHt0MzD%2FsisSyobrCZbFeKS7AONlez2CCGB5GfQSc85jWLGIN5YKN4b70jDMP6kX0xNQFwrRzqw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (15.02.2019)

⁴⁵⁴ Danıştay 10. Dairesi, 09.02.2016, E.2014/3793, K.2016/628, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁵⁵ 13.05.2014 tarihinde Soma Eynez Maden Ocağı'nda meydana gelen kazada davacılar yakınının hayatını kaybetmesi sebebiyle açılan tam yargı davasında yerel mahkeme; 2014 Mart ayı içinde yapılan ölçümlerde karbonmonoksit oranının 50 ppm'in çok üzerinde seyrettiği ve ocak sıcaklığının da aşırı derecede yükseldiği halde bu duruma göz yumulduğu ve maden işçilerinin de karbonmonoksit zehirlenmesi sebebiyle hayatını kaybettiği, ocakta 2014 Mart ayında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müfettişleri tarafından yapılan kontrollerde işin çok tehlikeli iş statüsünde olduğu bilindiği halde yüzeysel ve özensiz denetimler yapılarak bir çok eksiğin görmezden gelindiği, bu hususların yanı sıra ocaktaki sıcaklığın tek sensörle ölçülmesi, %19'dan az oksijenle çalışmaların sürdürülmesi, nakil bantlarının alev yürütmez özellikte olmaması, nakil yollarında oluşabilecek yangınlara karşı yeterli ekipmanın olmaması, arka plandaki boşlukların göçertilmemesi için önleyici tedbirlerin alınmadığı, 49 çalışana son bir yıl içinde iş güvenliği dersi verilmediği, 30

dönmekte iken görevli memurun kendisinden uzakta olmasından faydalanarak koridorda açık bulunan pencereden intihar ederek vefat etmesi⁴⁵⁶ vakalarında idarenin hizmet kusurunun varlığına karar vermiştir.

Buna karşılık; gözaltındaki şüpheli müteveffanın, doktor raporu almak üzere işlemleri sürdürülürken kendisine ve çevresine zarar verme ihtimaline binaen geçici süreli olarak Polis Merkezi Amirliği'nde gözlem altına alındığı ve polis nezarethanesinde tutulduğu sırada, nezarethane parmaklıklarına tırmanıp kendisine su ve sigara verilmesini isteyerek taşkın hareketlerde bulunması üzerine, karakolda görevli olan polis memurunun gözlem altındaki şahsa parmaklıklar arasından su şişesi uzatmak suretiyle su içirmeye çalıştığı esnada, müteveffanın ani bir hamle ile polis memurunu yakasından tutarak kendisine doğru çekip görevlinin belindeki silahı alması, görevlilerin tüm telkin ve çabalarına rağmen silahı bırakmayarak, silahı kafasına dayamak suretiyle bir el ateş ederek olay yerinde hayatını kaybetmesinde

çalışanın hiçbir mesleki eğitim almadığı, işletmede duman ve yangın algılama sistemlerinin olmadığı, otomatik yangın söndürme sistemlerinin olmadığı, acil durumlarda yeraltı işletmesinin havalandırmasını yönlendirecek ve oluşacak zehirli havanın ocağın diğer panolarına ulaşmasını engelleyecek şekilde tesis edilmiş ve yer üstünden kontrol edebilen veya otomatik olarak devreye giren hava kapılarının bulunmadığı, acil durumlarda tüm çalışanları aynı anda uyarabilecek bir alarm ya da haberleşme sisteminin olmadığı ve maden kazasının da tüm bunların sonucunda meydana geldiği, olaydaki ölü sayısının-301- bu denli yüksek olmasının da yine bu ihmallerle birlikte karbonmonoksit zehirlenmesi ve işçilerin gaz maskelerinin çalışmaması sebebiyle temiz hava alamamaları sonucu gerçekleştiği, işçilerin fazla çalışmaya zorlandığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na işveren Soma A.Ş. tarafından sunulan işletme projelerine uygunluk denetiminin yapılmadığı, ocakta kazanın meydana geldiği tarih itibarıyla aşırı üretim zorlaması olduğu ve bunun kazanın oluşumuna etki ettiği, maden sahası işletme projesinde yeni hava kanalı açılması için değişiklik öngören 2012 tarihli projenin hayata geçirilmesi için gerekli çabanın sağlanmadığı ve bu eksikliğin giderilip giderilmediğinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı denetçileri tarafından kontrol edilmediği göz önünde alındığında, somut olayda davalı idarelerin denetim ve gözetim yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmediği anlaşıldığından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın %5, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın %10 oranında hizmet kusurunun bulunduğu hükmedilmiştir. Manisa 2. İdare Mahkemesi, 23.05.2018, E.2016/253, K.2018/517, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır. (21.01.2019)

⁴⁵⁶ Somut olayda Danıştay olayın meydana gelmesinde görevli polis memurunun ihmalinin bulunduğu ve havalandırma için yapılan pencerenin sağlam demir parmaklıklarla korunması gerektiği, içeriye ve dışarıya bir şey atılmasını önleyecek tel kafes ile muhafaza edilmesi gerektiği halde pencerenin bu koşullara uygun olmaması sebebiyle idarenin hizmet kusuru bulunduğu karar vermiştir. Danıştay 10. Dairesi, 21.03.2016, E.2013/5175, K.2016/1543, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay idarenin tazminle sorumlu tutulmasını gerektirecek nitelikte bir hizmet kusurunun ya da kusursuz sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir.⁴⁵⁷

e.Muhtelif Nedenlerden Doğan Zararlar

Hizmetin kötü işlemesi halleri sınırlı sayı ilkesine tabi olmayan ve örneklerinin her zaman artıp değişebileceği geniş bir yelpazedir. Bu kısımda yukarıdaki gruplardan herhangi birine girmeyen ancak hizmetin kötü işlemesi suretiyle hizmet kusuru olan hallere yer verilmiştir. Örneğin idarenin çöp depolama alanı olarak kullandığı bölgede meydana gelen kayma nedeniyle davacının hayvancılık faaliyetini yürüttüğü işletmesinin çöp yığınları altında kalarak kullanılamaz hale gelmesi⁴⁵⁸, tescil işleminin idare tarafından özenle yapılmaması sebebiyle davacıya ait araç ile başka bir aracın tescil kayıtlarının karışması gerekçe gösterilerek Trafik Tescil ve Denetleme Müdürlüğü'nce davacıya ait aracın bir süre trafikten alıkonulması⁴⁵⁹, Trafik Tescil ve Denetleme Müdürlüğü'nce araç üzerinde bulunan rehnin sehven kaldırılması ve rehin borçlusunun da rehinsiz olarak aracı üçüncü bir kişiye devretmesi sonucu rehin alacaklısının alacağını tahsil edememesi⁴⁶⁰ alacağını korumak için üzerine rehin şerhi tesis ettiği aracın görevli memur tarafından bir başka plakaya rehin şerhi olmaksızın tescil edilmesi sebebiyle alacaklının alacağını tahsil edememesi⁴⁶¹, davacıya Askerlik Şubesi'nin sevk ettiği hastanede muayene olduktan sonra verilen "Askere elverişli değildir" raporunun basın yayın organları tarafından elde edilerek davacı hakkında haber yapılmasında

⁴⁵⁷ Danıştay 10. Dairesi, 11.01.2016, E.2012/2997, K.2016/96, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁵⁸ İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi, 27.12.2018, E.2018/2452, K.2018/2542, Bölge İdare Mahkemesi kararı yayımlanmamıştır.(21.01.2019)

⁴⁵⁹ Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2016, E.2013/1550, K.2016/5783, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

⁴⁶⁰ Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/7882, K.2017/543, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/5841, K.2017/542, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴⁶¹ Danıştay 15. Dairesi, 29.05.2017, E.2016/4090, K.2017/3064, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

idarenin hassas kişisel veri niteliği taşıyan sağlık raporunu muhafaza edememesi⁴⁶², davacının yaklaşık üç yıl içerisinde üç kez atama iki kez görevlendirme olmak üzere beş kez görevinden alınması işlemlerinin mahkemelerce iptal edilmesine karşın yeni görevlendirme ve atama işlemleri yapılarak davacının görevinden uzaklaştırılmasında mahkeme kararlarının yalnızca biçimsel olarak uygulanması⁴⁶³, kayak yaparken kaybolan müteveffanın jandarma görevlilerince sağ olarak bulunduktan sonra arama kurtarma eğitimi almış jandarma personelinin yeterli ve profesyonel bir ilk yardım uygulaması yapmaması sonucu vefat etmesi⁴⁶⁴, hapis cezasını infaz ederken lösemi hastası olduğunun anlaşılması sebebiyle infazı 3 ay ertelenen mahkumun tahliye ettirilmeyip, hakkında başka mahkemece verilen sıradaki ceza kararının infaz ettirilmesinde Adalet Bakanlığı'nın böyle bir durum için sistematik bir tedbir almaması ve Sağlık Bakanlığı'nın da verici bulunmasına rağmen mekan ve yetişmiş doktor eksikliği nedeni ile mahkumun tedavi edilememesi sonucu vefat etmesi⁴⁶⁵ vakaları da hizmetin kötü işlemesi sebebiyle meydana gelmiştir.⁴⁶⁶

2.Hizmetin Hiç İşlememesi

Hizmetin hiç işlememesi, idarenin kendisine yüklenen kamu hizmetini hiç yapmaması nedeniyle kusurunun oluşabileceği haldir. Hizmet kusurunun diğer türlerinde olduğu gibi idarenin, hizmetin hiç işlememesi sebebiyle ortaya çıkan zararın tazmin etme yükümlülüğü vardır.

⁴⁶²Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2016, E.2015/10101, K.2016/664, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erR9bxMK0CuR7CStswKgPac%2BIyvBOo4wbYrEw6rW5i03oWTKV5cbBLiwxJBLZaH9f9DKPiP2XWrIpOiygzWX%2FBg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (04.02.2019)

⁴⁶³Danıştay 5. Dairesi, 03.02.2016, E.2015/6248, K.2016/456, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

⁴⁶⁴Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2015/4254, K.2016/1847, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴⁶⁵Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2016, E.2015/6923, K.2016/2319, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴⁶⁶Danıştay'ın idarenin hizmet kusuru olmadığına ilişkin kararı için bkz: Danıştay 10. Dairesi, 21.03.2016, E.2015/4928, K.2016/1560, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Hizmetin hiç işlemediğinden söz edebilmek için idare, bu hizmetin yürütülmesiyle görevli kılınmalıdır. Çünkü görevli bulunmadığı bir kamu hizmetini gerçekleştiremediğinden dolayı idarenin tazmin yükümlülüğü de söz konusu olmayacaktır. Ancak hukuk kuralları idareyi belirli bir kamu hizmetini yürütmekle görevli kılar ve idare görevi ifa için kullanmak zorunda olduğu bir yetkiyi kullanmayarak bir zarara neden olursa idarenin bu sonuçtan hukuki sorumluluğu doğacaktır.⁴⁶⁷ Bazı hallerde ise idarenin bir kamu hizmetini yapıp yapmama konusunda takdir yetkisi bulunabilmektedir. Takdir yetkisi bulunduğu hallerde idarenin bu yetkisini, kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda kullanması gerekmektedir. Aksi halde, idarenin kamu yararı ve hizmet gereği olarak yapılması gereken işlem veya eylemleri yapmaması da hizmet kusurunu doğuracaktır.⁴⁶⁸

İdarenin her hareketsizliğinin onu mutlaka sorumluluğa götüreceği düşünülmemelidir. Bunun sebebi ise, kamu hizmetlerinin ancak mali kaynakların izin verdiği ölçüde yerine getirilebilmesidir. Anayasa md. 65'te bu husus açıkça düzenlenmiştir. Madde metnine göre *“Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.”* denilmektedir. O halde idarenin sorumluluğu ancak elindeki imkanlarla sınırlıdır. Bu sebeple idari yargı makamları her olayın şartlarına, özelliğine bakarak idarenin sorumlu olup olmayacağına karar verir.⁴⁶⁹

Sınırlı olmamakla birlikte hizmetin hiç işlememesi hali daha çok yargı kararlarının uygulanmamasında ve trafik hizmetlerinde karşımıza çıkmaktadır.

⁴⁶⁷ Akın Düren, *İdare Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979, s. 288

⁴⁶⁸ Celal Karavelioğlu, *Açıklamalı, İçtihatlı ve İstinaf Kurumuyla İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 9. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 222

⁴⁶⁹ Karavelioğlu, *a.g.e.*, s. 222-223

a.Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Zararlar

İdareler, mahkeme kararlarını yerine getirmekle yükümlüdürler. Ancak uygulamada idareler, mahkeme kararını bazen ya hiç uygulamamakta ya geç uygulamamakta ya da gereği gibi uygulamamaktadır. Örneğin otuz günlük süre geçmesine rağmen göreve başlatılması gereken kamu görevlisinin göreve başlatılmaması hali yargı kararlarının hiç uygulanmamasına örnek teşkil ederken, 6 ay sonra başlatılması geç uygulanmasına, on kamu görevlisinin açtığı ve tüm davacılar lehine karar verilen davada dokuz kamu görevlisinin işe başlatılması ile birinin başlatılmaması hali de yargı kararlarının gereği gibi uygulanmamasına örnek teşkil etmektedir. Uygulanmayan yargı kararları sebebiyle hizmetin hiç işlememesi gereği idarenin hizmet kusurundan doğan sorumluluğuna gidilebilmektedir.

İYUK md. 28/1 uyarınca *“Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez...”* İşbu hükme göre idare, mahkeme kararlarını gecikmeksizin uygulamalı ve her halükarda da bu süre 30 günü aşmamalıdır. 21/02/2014 tarih ve 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 18. maddesi ile İYUK md. 28/4’te yapılan değişiklikte, mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi halinde tazminat davasının ancak ilgili idare aleyhine açılabileceği hükmü getirilmiştir. Eski düzenlemeye göre mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi durumunda ilgili kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi hakkında tazminat davası açılabilir idi. Ancak eski madde metni, Anayasa’nın kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan davaların ancak idare aleyhine açılabileceğini düzenleyen md. 129/5 hükmüne uygun olmadığından isabetli olarak yapılan değişiklik ile kanun metni ve anayasa metni arasında yeknesaklık sağlanmıştır.

Yargı kararlarının uygulanmamasına ilişkin olarak Danıştay, davacıya verilen disiplin cezasına ilişkin işlemin mahkeme kararı ile iptal edilmesine rağmen cezanın yasal süre içerisinde sicil kaydından silinmemesinde, idarenin yargı kararını herhangi bir zorlayıcı sebep bulunmaksızın yürürlükteki mevzuatta öngörülen yasal süre içerisinde yerine getirmedeğinden idarenin hizmet kusurunun var olduğuna karar vermiştir.⁴⁷⁰

Buna karşılık davacının terör olayları nedeniyle köyünü terk etmek zorunda kalmak suretiyle uğradığı zararın tespiti için idarenin ancak keşif ve bilirkişi incelemesi yaparak işlem tesis etmesi gerektiğine ilişkin mahkeme kararının uzun süre geçmesine rağmen uygulanmadığından bahisle görülen tam yargı davasında Danıştay, güvenlik sebebiyle idare tarafından mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılamaması nedeniyle yargı kararının fiilen uygulanamadığına, yargı kararının uygulanması ve davacının mal varlığının tespiti için gerekli çalışmalara başlandığına, yargı kararının fiilen uygulanamamasının nedeninin meşru olduğuna ve bu durumun tazminat ödemeyi gerektirmeyeceğine karar vermiştir.⁴⁷¹ Ancak terör sebebiyle köyünü terk etmek suretiyle zaten mağduriyet yaşayan ve güçsüz olan bireyin güçlü olan devletten gerçek zararını hataya mahal bırakmaksızın tespit etmek amacıyla

⁴⁷⁰ Danıştay 15. Dairesi, 10.11.2016, E.2014/1870, K.2016/4955, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

⁴⁷¹ Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5076, K.2017/6673, ; Danıştay'ın aynı görüşteki diğer kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5093, K.2017/6674; Danıştay 15. Dairesi, E.2016/6719, K.2017/6678; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5093, K.2017/6674; Danıştay 15. Dairesi, E.2016/5908, K.2017/6677; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9311, K.2017/6690; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/2686, K.2017/6700; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/1058, K.2017/6699; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/6021, K.2017/6676; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/8769, K.2017/6702; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5066, K.2017/6672; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9306, K.2017/6688; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7858, K.2017/6682; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7895, K.2017/6685; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7820, K.2017/6681, Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7894, K.2017/6684; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9312, K.2017/6691; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9309, K.2017/6689; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/1033, K.2017/6698; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7664, K.2017/6680; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5088, K.2017/6701; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5116, K.2017/6675; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/6732, K.2017/6679; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9203, K.2017/6686; Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7892, K.2017/6683, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

keşif ve bilirkişi talep etmesi son derece makuldür. Kaldı ki buna mevzuat da cevaz vermektedir. Terör Ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yönetmelik'in md.11/1 hükmüne göre *“Komisyon gerek görmesi halinde keşif yapabilir.”* İdare, somut olayda komisyon, her ne kadar güvenlik sebebiyle keşif yapılmasını uygun bulmasa da, var olan teknolojik imkanları kullanarak uzaktan algılama yöntemi ile zararı tespit edebilir idi. O halde idare, mahkeme kararından uygun bir süre sonra keşif mahalline gitmeden uzaktan algılama yöntemi ile de karar tesis edebilecek ve mahkeme kararını yerine getirebilecekken, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılamadığından zararın tespit edilememesi gerekçesiyle zaten mağdur olan bireylerin mağduriyetlerinin daha da artmasına sebebiyet verdiğiinden ve bu suretle hizmetin yerine getirilmemesinden doğan zarar idare edilen üzerinde bırakıldığından Danıştay'ın bu kararının isabetli olmadığını düşünüyoruz.

b.Trafik Hizmetlerinin Yerine Getirilmemesinden Doğan Zararlar

İdare bireylerin can ve mal güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Sık sık meydana gelen trafik kazaları marifetiyle de bireylerin can ve mal güvenliği zedelenmektedir. Trafik kazaları kimi zaman dikkatsiz araç sürücüsü veya yayanın eyleminden kimi zaman da idarenin trafik hizmetlerini hiç, eksik veya aksak yerine getirmesinden kaynaklanır. Trafik hizmetlerini eksik veya aksak yerine getiren idarenin sorumluluğu hizmetin kötü işlemesinden doğarken, idarenin gereken trafik hizmetlerini yerine getirmemesinde ise hizmetin hiç işlememesinden sorumluluğu doğmaktadır.

İdarenin trafik hizmetlerini yerine getirmemesi çoğunlukla trafik önlemlerini almamasından, trafik işaret ve ikaz levhalarını koymamasından veya denetim yapmamasından kaynaklanmaktadır. Bireylerin trafikte güvenli seyrile görev ve sorumlu olan idare bu hallerde zarara eylemsiz kalarak sebebiyet vermektedir.

Trafik hizmetlerinin yerine getirilmemesinden doğan zararların ilk hali, idarenin trafik önlemlerini almamasından kaynaklanmaktadır. Bu hal, harekete geçildiğinde önlenebilecek nitelikteki zararların idare tarafından müdahale edilmemesi nedeniyle ortaya çıkmasıdır. Örneğin yolda trafiğin seyrini olumsuz etkileyen hayvan ölüsü olduğunun olaydan makul süre önce idareye bildirilmesine rağmen idarenin önlem almaması sonucu kaza meydana gelmesi⁴⁷², yol kenarındaki tepeden kopan kaya parçasının yolcuya isabet etmesi sonucu yolucunun vefat etmesinde idarenin dağ yamacındaki bu riski önleme veya azaltmaya yönelik uygun şevlendirme, iksa duvarı, çelik ağ sistemi, dağın kotunun düşürülmesi, yatay kanalların açılması gibi herhangi bir önlem almaması⁴⁷³, karşıdan karşıya geçmek isteyen yayaya aracın çarpması sonucu vefat etmesinde idarenin kazanın meydana geldiği yerde bulunan kaldırımdaki parmaklıkları aralık bırakması ve orta refüje parke taşı döşeyerek yayaların buradan geçmelerini kolaylaştırması, bu halin yayaların yolun karşısına ulaşmalarında devam edegelen bir alışkanlık oluşturmalarına rağmen korkuluk ve tel çitlerin aralık kısımlarını birleştirmemesi, idarenin yaya geçişini kolaylaştıracak şekilde karşılıklı geçiş alanları bırakması, idarenin bu alanı kapatmak yerine hareketsiz kalması⁴⁷⁴, trafik ışıklarının yanmaması sebebiyle kaza

⁴⁷²Danıştay 15. Dairesi, 20.02.2017, E.2014/651, K.2017/810, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ereoNUBjRDPu%2FWYgkLid%2F7KMolubazNIGMeSR80NNUID%2BRjOKX8H3rJMH0q41viiS6Oqohs2MGeKjyBN3aW8FrMQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

⁴⁷³ Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/9144, K.2017/2614, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019), Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır ; Danıştay'ın aynı yönde başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2017, E.2014/612, K.2017/616, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 23.02.2017, E.2014/530, K.2017/927, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erQHfTKUyw80%2FXmvUSALy3AT4Arp00qJfYdRTIT6HAiwxZ3Y1c71mQ16yf%2BQYrT9Z4y%2BGyjpEid8uX%2FnlKfRHRq%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

⁴⁷⁴Danıştay 15. Dairesi, 20.04.2017, E.2015/5703, K.2017/1871, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er7X0nHiOweqFAIb%2BUiRVpww5kj0LB40eJkdL%2FjazNMF08Y9Kx7yQzS4RMP8Rh%2BfoTOLRkwmiXVoj2q4V%2F1rsobg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

meydana gelmesi⁴⁷⁵, idarenin trafik düzen ve güvenliğine ilişkin önlemler almaması sebebiyle davacının idarenin su arızası için açtığı çukura düşüp yaralanması⁴⁷⁶, yol yapım çalışması olan yolun orta bariyerleri arasına konulan içi boş plastik bariyerlerin emniyetli biçimde sabitlenmeden tehlike arz edecek tarzda bulundurulması⁴⁷⁷ vakalarında doğan zararlar idarenin eylemsiz kalmasından, kendinden yapılması beklenen eylemi yapmamasından meydana gelmiştir.

Trafik hizmetlerinin işlememesinden doğan zararlar ikinci olarak, trafik işaret ve ikaz lambalarının bulunmadığı vakalarda karşımıza çıkmaktadır. İdare gerekli yerlere, trafik işaret ve ikaz levhalarını koyarak sürücülerini ve yayaları uyarmalıdır. Aksi halde uyarıcı levha bulunmaması sebebiyle meydana gelecek bir zararda idarenin sorumluluğunun doğacağı da açıktır. Nitekim Danıştay araç sürücüsünün yol yapım çalışması nedeniyle açılan ve uyarıcı levha bulunmayan iki çukura peşpeşe düşmesinde, idarenin sürücülerin seyir güvenliği açısından gerekli önlemi almadığından bahisle hizmet kusuru olduğuna karar vermiştir.⁴⁷⁸ Yine idarenin dönemeçli yolda, dar köprü ve menfezlerde gerekli düzenleme ve işaretlemeleri

⁴⁷⁵ Danıştay 15. Dairesi, 03.10.2017, E.2017/1358, K.2017/5064, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

⁴⁷⁶ Bu vaka çukurun açık kaldığı süre dikkate alındığında hizmetin kötü işlemesi hali olarak da değerlendirilebilir. Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2016, E.2013/8147, K.2016/6263, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴⁷⁷ Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/534, K.2017/780, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2errBMBEROGCVagtbRnB64xadpty%2BgND2a5IUPwuYcHbY8bWNX0CqafWTmw%2BInaSRdRcQgwl1xzRGNUeI3SF3mqjw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

⁴⁷⁸ Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/7679, K.2016/5966, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019); Trafik işaret ve ikaz levhalarını koymayan davalı idarenin sorumluluğuna dair başka bir Danıştay kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/8094, K.2017/778, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erw9pv%2BSn73ObBEeBaBq8vpNGFVMVJ%2BZmm4m3bgV4Bjx%2FaLTuJMRsPsdWnt5e2DNNXLt%2FOU%2B246e5OhBduIB11Vw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

yapmadığı, gerekli tedbirleri almadığı gerekçesiyle kazanın oluşumunda %25 kusurlu olduğuna karar vermiştir.⁴⁷⁹

Danıştay bu kararlarının yanı sıra, yolda sert viraj olduğunu belirtir trafik işaret levhalarının bulunmaması⁴⁸⁰, yolun kapalı olduğuna ilişkin mevcut işaretlemelere ilaveten hız tahdit, kapalı yol gibi trafik işaretleri ile reflektif trafik işaretlemelerini yapmaması⁴⁸¹, idarenin trafiğe açık yolda asfalt üzerinde serbest malzeme bırakmaması ya da sathi kaplama yol üzerinde serbest malzeme var ise bu durumu trafik ikaz işaretleri ile işaretlemesi gerekirken, bu tedbirleri almayarak aracın şarampole yuvarlanmasına neden olması⁴⁸², yol zemininin altından çıkan bir su kaçağının yolu ıslak hale getirerek asfalt kaplamayı bozmasında yolun ıslak olduğuna dair sürücüleri uyaran herhangi bir uyarıcı işaret koymaması⁴⁸³, merdiven ve sahanlıkta korkuluk olmaması ve bununla birlikte bu hususta uyarıcı levha da bulunmaması sebebiyle müteveffanın hastane bahçesinde korkuluksuz olan merdiven ve sahanlığından düşerek vefat etmesi⁴⁸⁴, yolda asfaltlama çalışması yapıldığına ve yolun mıcırlı olduğuna dair ikaz işaretleri bulunmaması⁴⁸⁵, yol yapım çalışması nedeni ile yolun mıcırlı olduğunu gösteren ikaz levhasının olmaması sonucu kaza

⁴⁷⁹ Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/10685, K.2016/5825, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴⁸⁰ Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/10669, K.2016/5824, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴⁸¹ Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2017/640, K.2017/2699, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019), Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

⁴⁸² Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/4973, K.2017/2607, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019), Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

⁴⁸³ Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/10680, K.2016/2577, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴⁸⁴ Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4232, K.2016/2615, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁴⁸⁵ Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/603, K.2017/989, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erSABa%2BU1TbDj65kO1aP2XcNoltZ4B5rGsAEikfbt6D7fW6Er2TCz1aoIjwjoKWq6FzS0YbpcQMRY1OUP7m3zNtg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019); Aynı yönde başka Danıştay kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/1125, K.2017/2349, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

meydana gelmesi⁴⁸⁶, aracıyla seyir halindeyken yol şeridinin çökmesi sonucu gerçekleşen trafik kazasında idarenin köprüde meydana gelen çökmeye zamanında müdahale etmemesi ve gerekli işaretleme veya uyarıları yapmaması⁴⁸⁷, idarenin yol çalışması olduğu yerde herhangi bir işaretleme yapmaması⁴⁸⁸, yolda açık olarak bırakılan rögar kapağının bulunduğu yere uyarıcı levha konulmaması sebebiyle gece vakti kaza meydana gelmesi⁴⁸⁹, orta refüj ile bölünmüş yolun çift istikamete dönüştürülmesine rağmen bu hususta gerekli işaret levhalarının konulmayarak kaza meydana gelmesi⁴⁹⁰, yolda aydınlatma bulunmaması ve zemindeki gevşek malzemenin varlığını belirtecek şekilde araç sürücülerinin gündüz ve gece kolay görebilecekleri ve tedbir alabilecekleri işaretlemelerin yapılmaması sonucu kaza meydana gelmesi⁴⁹¹, "Viraj" "Köprü Yaklaşım" vb. trafik levhalarının olmaması

⁴⁸⁶ Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/3582, K.2017/2352, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019); Benzer başka Danıştay kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/1979, K.2017/1203, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2017, E.2014/4808, K.2017/1164,

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erSu7b5HE6ItTRsSlcvwO47DzCwMjrkqioJeowkB8jkvf9nMx%2FG6xhjrya7q5FpF9uQBkGs%2Fu2Bym5kSGJUJPwSw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁴⁸⁷ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017 E.2017/1260, 2017/6330, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

⁴⁸⁸ Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2017, E.2014/648, 2017/1051, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erlM%2FVYnGoedtFecn2WA4L18jIWYlYnsggnNM79XTG%2F9KLHvkl2RNH3SjESH4qE69EiSSrhmt8Xb4sTf8i0gk8Jw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019); Danıştay'ın aynı yönde başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2016, E.2013/1078, K.2016/1681, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er7wGUICjLUjY19rAdRHQTPCXJIGbcgcGD5EI7JDsEoRF8DD2OSWP9QjJ0EWF5fXmgFMFJnnwp4mFAX0IEPOqHpW%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (18.01.2019)

⁴⁸⁹ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2017/2024, K.2017/6332, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

⁴⁹⁰ Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/9159, K.2017/2975, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁴⁹¹ Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/268, K.2017/2343, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

sebebiyle köy yolunda kaza meydana gelmesi⁴⁹², kaza yapılan yola girişin yasak olduğunu gösterir uyarıcı levha olmaması sebebiyle yolcunun vefat etmesi⁴⁹³, idarenin gerekli aydınlatma ve işaretleme sistemini yapmaması sonucu müteveffanın vefat etmesi⁴⁹⁴ vakalarında da idarenin hizmet kusurunun varlığına karar vermiştir.

Hatta bir kararında Danıştay, önceden terör örgütünce yerleştirilmiş anti-tank mayınının üzerinden kamyonun geçmesi sonucu patlaması ve kamyon şoförünün sakat kalması suretiyle meydana gelen zararda idarenin patlama bölgesini tehlikeli maddelerden arındırarak güvenliğini sağlaması veya güvenliği sağlanamayan bölgeye girişe uyarıcı işaretlerle engel koyması gerektiğine karar vermiştir.⁴⁹⁵ Danıştay somut olayda sosyal risk ilkesini işletebileceği halde buna dayanmayıp, idarenin uyarıcı işaret koymaması ve güvenlik önlemi almaması sebebiyle hizmet kusurunun olduğuna hükmetmiştir.

Trafik hizmetlerinin işlememesinden doğan zararlar üçüncü olarak trafik işaret ve ikaz lambalarının idare tarafından denetlenmemesinden kaynaklanmaktadır. Kamu idareleri, yürüttükleri hizmetin işleyişini sürekli kontrol etmekle yükümlüdürler. Bu yükümlülüğün tam ve gereği gibi yerine getirilmemiş olması nedeniyle doğan zararlar, hizmeti yürütmekle yükümlü bulunan idare tarafından tazmin edilmelidir.⁴⁹⁶ İdare, trafik güvenliğini sağlamak üzere gerekli yerlere yeteri

⁴⁹² Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/448, K.2017/2344, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

⁴⁹³ Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2017, E.2014/9436, K.2017/1487, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er3WgXjRRBKP8cNHJRIgSu734vR%2BY97fF5ZkQNeK6gO%2BqMd4oOBliSa8KZz50k5AEC6Hwfmo2L9nzOya9vXPOnUw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁴⁹⁴ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2013/14422, K.2017/1836, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erh3rSfTVNpT9AbB4sHKierbPYvduvDy0PiZAO8riqd8YQQDApFHPI9J4M5H9IV97%2BrNIvFObu0jHxcTnfxmuJQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁴⁹⁵ Danıştay 10. Dairesi, 11.02.2016, E.2014/6332, K.2016/722, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

⁴⁹⁶ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/9591, K.2017/6324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

kadar trafik işaret ve ikaz levhası koymalıdır. Aksi halde bu eksiklik sebebiyle bir zarar meydana gelirse sorumlu olacaktır. Ancak idarenin trafik işaret ve ikaz lambalarını yalnızca koyması ile sorumluluğu sona ermemektedir, aynı zamanda bu levhaların denetimi ile de sorumludur. Trafik hizmetlerinden doğan hizmetin hiç işlemesi halinin üçüncüsü de idarenin bu levhaları yeterince denetlememesinden doğan zararlarda meydana gelmektedir. Örneğin Danıştay, yola konulan trafik levhalarının asfaltlama çalışması nedeniyle ziftle kaplanmış olması sonucu meydana gelen trafik kazasında idareyi %75 oranında kusurlu bulmuştur.⁴⁹⁷ Yine trafik işaret levhasının çakılı olduğu zeminden yola devrilmesi suretiyle aracın sol ön tarafından içine girmesiyle meydana gelen trafik kazasında da idare zarardan sorumlu tutulmuştur.⁴⁹⁸ Çünkü idare mevcut levhaların işlevliğini ve sağlamlığını denetlemeyerek diğer deyişle eylemsiz kalarak hizmeti yerine getirmemiştir.

İdare yalnızca trafik işaret ve ikaz lambalarını değil, trafik güvenliğini sağlayacak her türlü denetimi yerine getirmelidir. Aksi halde yine meydana gelen zarar için hizmet kusurundan sorumlu olacaktır Nitekim Danıştay sinyalizasyon ışık lambaları yanmayan araç ile başka aracın çarpışması sonucu meydana gelen kazada idarenin sinyalizasyon lambaları yanmayan aracı kontrol etmemesi⁴⁹⁹ sebebiyle hukuki sorumluluğu olduğuna karar vermiştir.⁵⁰⁰

Ancak Danıştay idarenin her zaman sürekli denetim halinde bulunmasının mümkün olmaması sebebiyle bazen davacıların tazminat taleplerini kabul etmemektedir. Örneğin Danıştay, idarenin 159 yol danışma hattına yolda hayvan (inek) leşinin bulunduğu dair 19:55'te yapılan ihbarla haberdar olduğu ve il

⁴⁹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 09.01.2017, E.2013/1745, K.2017/42, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁴⁹⁸ Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/3663, K.2017/1375, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erVySdDslCmOIW1dQSsQ%2FTTmboHs%2FZc%2B%2FPxq3f68HZ9YUANpeGEkMaSK%2Bq2Ane9M9iGf0UHQ0Q3kmmYdLct8GPIg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁴⁹⁹ Danıştay 15. Dairesi, 03.10.2017, E.2017/1342, K.2017/5062, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

⁵⁰⁰ Danıştay'ın bu husustaki diğer kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/10380, K.2017/2977, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

merkezinden 20:00'da hareket ederek 20:15'te ilgili yere geldiği, ancak bu süreçte (20.10'da) hayvan leşine çarpmak suretiyle bir trafik kazası meydana geldiği vakada, idareden her an ve her dakika bütün yolların kontrolünü aynı anda yapıp o anda müdahale etme gibi bir yükümlülüğün beklenemeyeceğine karar vermiştir.⁵⁰¹ Yine araç sürücüsünün seyir halinde iken otoyolda karşısına çıkan ata çarpması sonucu vefat etmesinde⁵⁰², zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası yaptırmayan ve yetki belgesi olmadan taşımacılık yapan firmanın karıştığı kazada yetki belgesi bulunmadan taşımacılık yapan firmanın denetlenmemesinde⁵⁰³ idarenin sorumlu olmayacağına karar vermiştir.⁵⁰⁴ Bize göre sigorta yaptırmayıp yetki belge olmadan taşımacılık yapan aracın varlığının tespiti ile denetimi davalı idareye ait olmalıdır. Aksi düşünüldüğünde riziko zarar görenlerin üzerinde kalacaktır. Bu sebeple Danıştay'ın son vakada verdiği kararın isabetli olmadığını düşünüyoruz.

Trafik hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü olup da eylemsiz kalarak yerine getirmeyen kamu ajanlarının görevinden ayrılamayan kişisel kusurlarının varlığı halinde de hizmetin hiç işlememesi sebebiyle idarenin sorumluluğu doğacaktır. Trafik hizmetlerini yerine getirmekle sorumlu olan kurumların başında Trafik Tescil ve Denetleme Müdürlükleri gelmektedir. Bu kurumda görevli kamu çalışanlarının eylemsizlikleriyle bir zarara sebebiyet vermesi halinde trafik hizmetinde hizmet kusuru meydana gelecektir. Örneğin rehin alacaklısı ile borçlusu arasında yapılan rehin sözleşmesinin noter tarafından Trafik Tescil Şube Müdürlüğü'ne gönderilmesine rağmen idarece sicile işlenmemesi sonucu borçlu

⁵⁰¹ Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2015/3817, K.2017/1553, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019); Danıştay'ın bu konudaki benzer başka bir kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/84, K.2018/8246, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erbkomFg7ppuzhYZ0XhFE3qj9IxrHx0TcKnHDGi%2FvrKcNn8ba2T7VEbJbxqG%2BXtHA5PAC4a%2FA9RDPL6iZ327B0dQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

⁵⁰² Danıştay 15. Dairesi, 17.01.2017, E.2014/513, K.2017/263, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

⁵⁰³ Danıştay 15. Dairesi, 17.10.2017, E.2017/966, K.2017/5553, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

⁵⁰⁴ Danıştay'ın aynı yönde başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 12.09.2017, E.2016/8968, K.2017/4332, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

tarafından aracın rehinsiz olarak satılması ve rehin alacaklısının alacağını tahsil edememesinde idare eylemsiz kalarak bir zarara sebebiyet vermiştir.⁵⁰⁵

Danıştay'a göre trafik hizmetlerinin yerine getirilmemesi sebebiyle idarenin hizmet kusurundan doğan sorumluluğuna gidilmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi ise Danıştay'ın aksine, idarenin eylemi veya eylemsizliği sebebiyle meydana gelen trafik kazalarında görevli yargı kolunun adli yargı olduğu görüşündedir. Bunun gerekçesini de KTK md. 110'un idarenin, karayollarında can ve mal güvenliği yönünden trafik düzenini sağlamak amacıyla trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alması gereken önlemleri, trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanmasını ve denetlenmesini kapsadığına dayandırmaktadır.⁵⁰⁶ Uyuşmazlık Mahkemesi ile aynı görüşte olan Anayasa Mahkemesi de KTK'de tanımlanan karayolu şeridi üzerindeki araç trafiğinden kaynaklanan sorumlulukların, özel hukuk konusu olduğuna ve KTK md. 110'un Anayasa md. 125'e aykırı olmadığına karar vermiştir.⁵⁰⁷ Bize göre her ne kadar uygulanagelen bir alışkanlıkla Danıştay idareye ait araçların işletilmesinden kaynaklanan zararlar hariç olmak üzere trafik hizmetlerinden doğan uyuşmazlıklarda kendisinin görevli olduğu, keza KTK md. 110'un yalnızca idareye ait araçların işletilmesinden doğan zararlara uygulanabilecek bir hüküm olduğu görüşünde ise de Uyuşmazlık Mahkemesi'nin KTK md. 110'u genişleterek yorumlaması, trafik hizmetlerinden doğan zararlar için açılacak tazminat davalarının tek bir yargı kolunda toplanmasını sağlayacağından Uyuşmazlık Mahkemesi'nin bu kararının isabetli olduğunu düşünüyoruz.

⁵⁰⁵ Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/1563, K.2017/540, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019); Buna karşılık Danıştay, rehin sözleşmesinin ilgili idareye teslim edildiğine, idarenin resmi kayıtlarına girdiğine ilişkin somut bilgi ve belge olmayan olayda idarenin sorumluluğunun doğmayacağına karar vermiştir. Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/1409, K.2017/545, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁵⁰⁶ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 29.01.2018, E.2017/721, K.2018/4, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

⁵⁰⁷ Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, 26.12.2013, E.2013/68, K.2013/165, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

3.Hizmetin Geç İşlemesi

İdarenin kamuya sunduğu hizmetin düzenli ve mevzuata uygun yapılması gerekli ve fakat yeterli değildir. Bu gereklilikle beraber, hizmetin belli bir çabukluk içinde ve zamanında yerine getirilmesi de idare için bir yükümlülüktür. Zira hizmetin geç işlemesi veya yavaş işlemesi idarenin hukuki sorumluluğunu doğuran bir kusurdur.⁵⁰⁸ Bu açıklamalar nezdinde hizmetin geç işlemlerini, idarenin kamu hizmetini zamanında yapmaması veya kendisinden beklenen çabuklukta hizmeti yerine getirmemesi nedeniyle kusur sorumluluğuna gidilebilmesi olarak tanımlayabiliriz. Gecikmiş adaletin adalet olmayacağından yola çıkarak idarenin zamanında sağlaması gereken hizmeti geç ifası hizmet kusuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer sebeplere nazaran uygulamada daha az karşılaşılan bu hizmet kusuru türünde de idarenin faaliyetinin gecikmesi sebebiyle oluşan zarar için idarenin tazminat sorumluluğu doğacaktır.

Gecikme nedeniyle hizmet kusurundan söz edebilmek için, ortada idarenin yapmakla yükümlü olduğu bir hizmetin bulunması gerekmektedir. İdareye ait ödevler arasında yer almayan işlerle ilgili gecikmeyi Danıştay, sorumluluğu gerektirir nitelikte görmemektedir.⁵⁰⁹

Hizmetin hangi sürede yerine getirilip getirilmemesi hususunda mevzuatta her konuda bir hüküm bulunmamaktadır. Eğer mevzuatta hizmetin yerine getirilmesine yönelik bir süre yer alıyorsa hizmetin geç işleyip işlemediğinin tespiti kolay olacaktır. Çünkü mevzuatta belirlenen sürede hizmet gerçekleşmemişse hizmet geç işlemiş olacaktır. Ancak mevzuatta hizmetin ifa süresine yönelik bir hüküm yer almıyorsa ne olacaktır? Bu halde mahkeme, hizmetin makul sürede ifa edilip edilmediğini takdir edecektir. Yargı makamları hizmetin niteliği, idarenin sahip olduğu imkan ve araçları somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak idarenin gereken çabukluğu gösterip göstermediğini ortaya koyacaktır. Burada olay ve yürütülen hizmetin niteliğine göre makul süre ölçütü kullanılacaktır. Ancak

⁵⁰⁸ Atay, *İdare...*, 748

⁵⁰⁹ Esin, *a.g.e.*, s.45

hizmetin her geç işleyişi, mutlaka idareyi sorumlu tutmak anlamına da gelmemektedir. Bazı gecikmeler, idarenin dikkatli ve titiz olmasının bir sonucu ise, kusur teşkil etmeyebilir.⁵¹⁰

Hizmetin geç veya kötü işlemesi ile hiç işlememesi hallerini her zaman ayırt etmek kolay olmamaktadır. Ancak yargı merci önüne gelen vakanın hizmet kusuru olarak nitelendirilmesi idarenin hukuki sorumluluğunun doğması için yeterlidir. Diğer bir deyişle bir vakanın hizmetin kötü veya geç işlemesi ya da hiç işlememesinden kaynaklanması şeklinde sınıflandırılmasının yargılama aşamasında yapılmamış ya da yapılamamış olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Çünkü nihayetinde ortada bir hizmet kusuru vardır ve vaka, hizmet kusurunun hangi haline dayanırsa dayansın idarenin tazminat sorumluluğu doğacaktır.

Hizmetin geç işlemesi, uygulamada sık karşılaşılan sağlık ve tedavi hizmetleri ve muhtelif nedenler üzerinden yargı kararları nezdinde ele alınmıştır.

a.Sağlık ve Tedavi Hizmetlerinden Doğan Zararlar

Sağlık hakkı, kişinin biyolojik ve psikolojik varlığının düzen ve ahenk içerisinde sürdürülebilmesi hakkını ifade eder. Bu terim sadece hastalıklardan korunma ve tedavi olma hakkını değil, hastalığın gelişmesini önleyici ortam hazırlanmasını istemeyi de kapsamaktadır.⁵¹¹ O halde bireyde var olan bir hastalığın önlenmeyip gecikmesine mahal vermek suretiyle zarara sebebiyet verilmesi halinde idare sorumlu olacaktır.

Sağlık ve tedavi hizmetlerindeki gecikme idarenin teşkilat ve işleyişinden kaynaklanabilmektedir. İdarenin araç/gereç/cihaz eksikliği, teşkilatı yetersiz kurması yahut tıbbî ameliyedeki organizasyon eksikliği nedeniyle tedavide gecikmeye yol açması idarenin hizmet kusurunu doğurmaktadır. Buna göre görme kusurlu doğan

⁵¹⁰ Atay, *İdare...*, s.749

⁵¹¹ Gökcan, *Tıbbi Müdahaleden...*, s.48

prematüre bebeğin doğumundan itibaren 28 gün içerisinde göz hekimi tarafından ROP muayenesi yapılması ile devamında 2-3 haftalık aralıklarla kontrollerinin yapılması ve bu kontrollerin ve tedavinin mümkün ise bebeğin bulunduğu mekanda, değilse dış bir merkezde yapılması için idarenin bunu organize etmesi gerekirken idarenin olması gerekenden geç bir güne randevu vermesi ve muayeneyi organize etmemesinde Danıştay idarenin hizmet kusurunun olduğuna hükmetmiştir.⁵¹² Yine müteveffanın üroloji uzman konsültasyonunun mesai saati içinde yapılabileceği gerekçesiyle ameliyata yaklaşık 20 saat kadar geç alınması sonucu vefat etmesinde Danıştay idarenin hizmet kusurunun olduğuna karar vermiştir.⁵¹³

Sağlık ve tedavi hizmetlerinin geç işlemesi, idarenin teşkilat ve işleyişindeki gecikmenin yanı sıra malpraktis diğer deyişle tıbbî uygulama hatalarından da ileri gelebilmektedir. Örneğin apseleşen bir akciğer enfeksiyonu bulunan çocuğun bu hastalığının hekim tarafından zamanında teşhis, takip ve tedavi edilmemesi ve çocuğun vefat etmesi⁵¹⁴, doktorun bebekteki hipoksiyi⁵¹⁵ zamanında fark edip gerekli tedbirleri almaması⁵¹⁶, hekimin zamanında doğru tanı koyup bu yönde gerekli muayene ve tedavide bulunmaması sonucu hastanın vefat etmesi⁵¹⁷, askerlik görevini yaparken şiddetli karın ağrısı şikayetiyle iki kez revire müracaat eden ere doğru tanı ve tedavi uygulanmaması ile tedavisinde çok geç kalınması sonucu apandisi delinmesine bağlı karın içi zarının iltihabı sonucu gelişen septik şoktan vefat

⁵¹² Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E.2013/10778, K.2018/4517, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay'ın aynı yönde başka kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2015/2607, K.2016/3893, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13459, K.2018/3300, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/4068, K.2017/2966, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵¹³ Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E.2013/10719, K.2018/4518, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

⁵¹⁴ Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/2542, K.2016/798, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

⁵¹⁵ **Hipoksi**, beden dokularında oksijen oranının azalmasıdır.

⁵¹⁶ Danıştay 15. Dairesi, 17.12.2015, E.2014/10106, K.2015/8975, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

⁵¹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/2684, K.2016/986, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)

etmesi⁵¹⁸ anne karnında sıkıntıya giren bebeğe müdahalede geç kalınması sonucu bebeğin beyin felçlisi doğması ve devamında vefat etmesi⁵¹⁹ vakalarında Danıştay idareyi tazminat ödemeye mahkum etmiştir.

b. Muhtelif Nedenlerden Doğan Zararlar

Hizmetin geç işlemesi sebebiyle idarenin sorumluluğu ağırlıklı olarak sağlık sektöründe karşımıza çıkmakla beraber uyuşmazlıklar yalnızca bu alanla sınırlı değildir. Örneğin müfettiş yardımcısı olan davacının, üç yıllık eğitim ve staj dönemini kazanmasına ve yapılan yeterlik sınavında başarılı olmasına karşın, müfettişlik kadrosuna çok geç bir tarihte atanması⁵²⁰, Fakülte Profesörler Kurulu'na basılmasına karar verilen bilimsel kitapların baskı işinin üç yıl süre ile geciktirilmiş olması⁵²¹, yürütülen hizmetin gerektirdiği düzenlemenin zamanında yapılmaması⁵²², görevle ilişkin kesilmesinden sonra emeklilik işleminin geç yapılması⁵²³ hallerinde de hizmetin geç işlemesi nedeniyle idarenin sorumluluğu olacaktır.

D. HİZMET KUSURU SEBEBİYLE İDARİ YARGIDA AÇILAN DAVALARDA VEKALET ÜCRETİ

İdarenin hizmet kusuru iddiasıyla dava konusu edilen her faaliyetinin hizmet kusuru olarak nitelendirilemeyeceği açık olup davacıların hizmet kusuru gerekçesiyle idari yargıda idare aleyhine açtıkları tam yargı davaları kimi zaman tamamiyle kimi zaman da kısmen reddedilebilmektedir. Bu hallerde mahkemece davalı idare lehine vekalet ücretine hükmedilmektedir. Davacı aleyhine çıkan bu vekalet ücreti hak arama özgürlüğünün sınırları içerisinde belirlenen bir miktardır. Ancak vekalet ücreti

⁵¹⁸ Aykut Cemil Aykın-Serkan Çınarlı, *Sağlık Personelinin Hukuki Sorumluluğu*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.641

⁵¹⁹ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/3929, K.2016/2660, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

⁵²⁰ Karavelioğlu, *a.g.e.*, 220

⁵²¹ Kalabalık, *a.g.e.*, s. 225

⁵²² Kalabalık, *a.g.e.*, s. 226

⁵²³ Kalabalık, *a.g.e.*, s. 226

hususunda yargı mercilerince hak arama özgürlüğünü aşacak şekilde hatalı kararlar verilebilmektedir. Uygulama açısından faydalı olacağı kanaatiyle bu konuya da kısaca yer verilmiştir.

Davanın tamamen veya kısmen kabulü halinde davacı taraf lehine hükmedilecek vekalet ücretiyle ilgili ise çoğunlukla bir uyuşmazlığa rastlanmamıştır. Keza İYUK'un "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun uygulanacağı haller" başlıklı 31. maddesi, yargılama giderlerine ilişkin olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun⁵²⁴ 323 vd maddelerine açıkça atıf yapmaktadır. HMK ve Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca maddi ve manevi tazminat yönünden davacı lehine nispi vekalet ücretine hükmedilmektedir. Karar verilen miktar üzerinden hesaplanan nispi vekalet ücretinin maktu vekalet ücretinden düşük olması halinde ise, tarifede belirlenen maktu vekalet ücretine hükmedilecektir.

Vekalet ücreti ile ilgili özellikle iki temel mesele üzerinde durulmalıdır. Vekalet ücretine ilişkin ilk mesele 2013 yılı öncesine kadar ıslah⁵²⁵ veya miktar artırımı dilekçesi ile dava bedeli arttırma imkanı bulunmadığından davacıların dava açarken belirtmek zorunda oldukları dava değerini yüksek bedelden gösterip reddi halinde yüksek meblağlı aleyhe vekalet ücreti ödemesi idi. Ancak bu durum, yapılan kanun değişikliği ile düzeltilmiştir. Meseleyi adım adım açıklayacak olursak, İYUK md.3/2-d hükmü uyarınca, tam yargı davalarında dava dilekçesinde idareden talep edilen tazminat miktarının dava dilekçesinde gösterilmesi gerekmektedir. İYUK'ta ve aynı Kanun'un HUMK'nin hangi hallerde uygulanacağına ilişkin düzenlemesi olan 31. maddesinde ıslah veya benzeri imkana yer verilmediği için Danıştay, idari yargıda ıslahın mümkün olmadığı yönünde kararlar vermekteydi. Dava açarken henüz belirli olmayan ve yargılama aşamasında bilirkişi marifetiyle hesaplanarak ortaya çıkabilecek tazminat bedeli, ıslah imkanının olmaması sebebiyle dava dilekçelerinde yüksek bedellerden dava açılmasına sebebiyet veriyordu. Ancak bu

⁵²⁴ Bundan sonra HMK olarak anılacaktır.

⁵²⁵ Islah, istemle bağlı olma kuralının katı bir şekilde uygulanmasının olumsuz sonuçlarının önlenmesi amacıyla kullanılır. Elvin Evrim Özcan, "İdari Yargılama Hukukunda Islah", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011 (92), s.228

durumun yargılama giderlerinin fazla ödenmesi haricinde, reddedildiği miktar oranında aleyhe nispi vekalet ücreti çıkması dezavantajı var idi. Bu hal, hak arama özgürlüğünün ve mahkemeye erişim hakkının açıkça ihlal edilmesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlali anlamı taşıyor, yargılama aşamasında dava değerini arttırma hakkı olmayan ve bu sebeple yüksek değerden dava açmak zorunda kalan davacıların mağduriyetine sebebiyet veriyor idi. Ancak 11.04.2013 kabul tarihli 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Daire Kanun'un⁵²⁶ 4. maddesiyle İYUK md.16/4'e eklenen cümle ile bu hukuka aykırı uygulama engellenmeye çalışılmıştır. İlgili yeni kanun metnine göre *"4. Taraflar, sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemezler. (Ek cümle: 11/4/2013-6459/4 md.) Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."* İYUK md.16/4'te değişiklik yapan maddenin gerekçesine göre *"...AİHM, devletin sorumluluğuna ilişkin tazminat davalarında, davacıların yargılamanın yavaş işlemlerinden doğan zararlarını ortadan kaldıracak yeterli bir çözüm bulunmadığı yönünde ülkemiz aleyhinde ihlal kararları vermektedir. Düzenlemeyle, idarî yargıda açılan tam yargı davalarında talep edilen tazminatın daha yüksek olduğunun dava devam ederken anlaşılması durumunda, davacıya talep edilen miktarı arttırma hakkı verilmemesinin adil yargılama hakkının ihlali olarak kabul edilmesi sebebiyle, nihai karar verilinceye kadar ıslah suretiyle talep edilen tazminat miktarını arttırma hakkı tanınmaktadır..."* Buna göre yüksek vekalet ücreti ödemek zorunda bırakılan ve bu sebeple adil yargılanma hakkı ihlal edilen tarafların AİHM başvurularının olumlu sonuçlanması, kanunda değişiklik yapılmasını sağlamıştır. 11.04.2013'ten bu yana yürürlükte olan bu madde ile taraflara dava açarken belirtmek zorunda oldukları dava değerini düşük miktarda gösterip yargılama aşamasında bilirkişi tarafından hesaplanan tazminat bedeline miktar artırım dilekçesi vermek suretiyle dava

⁵²⁶ Bundan sonra 6459 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

miktarını artırma hakkı verilmiştir. Böylece davacının sadece dava açması sebebiyle ödemek zorunda kaldığı vekalet ücreti meselesinin ilk boyutu çözüme kavuşmuştur.

Anılan düzenleme HMK'deki iddiayı genişletme ve değiştirme imkanı veren ıslah usulünün yalnızca bir bölümü olup amacı sadece talebin arttırılmasını sağlamaktır. İdare Hukukunda ıslah yalnızca tam yargı davalarında başvurulabilecek bir imkandır. Diğer deyişle miktar artırma imkanı iptal davasında uygulanamamaktadır. Yalnızca tam yargı davalarında uygulanabilecek bu imkanın amacı da dava değerinin arttırılmasına yöneliktir. HMK'deki gibi iddiayı değiştirme ve genişletme imkanı veren bir kurum değildir.

Benzer şekilde tam yargı davalarının belirsiz alacak davası şeklinde açılıp açılmayacağı da doktrinde tartışma konusu olmuştur. Buna göre İYUK md. 16/4'e eklenen cümle ile, HMK md. 107'de belirsiz alacak davası kurumuna benzer bir düzenleme olarak ve yukarıda anılan miktar artırım dilekçesi sunmak suretiyle bedelin artırılması imkanı sağlanmıştır. Yapılan bu düzenleme ile özel hukuktaki alacağın miktar ve kapsamının tam olarak tespit edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda yararlanılabilen belirsiz alacak davasının faydası sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece davanın başında talep sonucundaki miktarı yüksek belirlemek zorunda olan davacının, davanın kısmen reddedilmesi sonucu doğan yargılama giderlerine mahkum edilmesi uygulamasının son bulması için önemli bir adım atılmış, ihtiyaç böylece karşılanmıştır.

Vekalet ücreti ile ilgili değinilmesi gereken ikinci temel mesele ise özellikle yerel mahkemelerin reddedilen tazminat miktarı üzerinden davacı aleyhine nispi vekalet ücretine hükmetmesidir. Danıştay, tam yargı davalarının tarafların aleyhine sonuçlandığı bölümlerde belirlenecek vekalet ücretinin maddi ve manevi tazminatın kabul veya reddedilen kısmına ilişkin olarak ayrı ayrı ancak maktu olmak kaydıyla hükmedilmesi gerektiği, aksi halde bu durumun hak arama özgürlüğü ve mahkemeye

erişim hakkını ihlal edeceği kanaatindedir.⁵²⁷ O halde yargı merci, maddi ve manevi tazminat talep eden ve davası kısmen veya tamamen reddedilen davacı yan aleyhine iki ayrı ancak maktu vekalet ücretine hükmetmelidir. Örneğin, hizmet kusuru sebebiyle meydana gelen zarar için 50.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebiyle açılan davada yerel mahkemece davacı lehine 30.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminata hükmedilip kalan bedeller yönünden reddine karar verildiğini farz edersek, 2019 yılı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince⁵²⁸ reddedilen maddi ve manevi tazminatın her biri için duruşmasız yargılama ise 1362 TL, duruşmalı yargılama ise 2.075 TL davacı aleyhine vekalet ücretine hükmedilecektir.

Nitekim bu konudaki bir yargılamada, yerel mahkemece reddedilen maddi tazminat talebi yönünden davalı idare lehine takdir edilen maktu vekalet ücretinin nispi olması gerektiği iddiası ile davalı tarafından yapılan temyiz talebi Danıştay tarafından reddedilmiştir.⁵²⁹ Danıştay aynı yöndeki bir diğer kararında da, davacıların maddi tazminat talebinin reddi sebebiyle davalı idare lehine nispi olarak hükmedilen vekalet ücreti kısmının bozulması talebini kabul etmiştir.⁵³⁰ Yine maddi tazminat

⁵²⁷ Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/10265, K.2017/7125; “...Davacının, kullandığı Anayasal hakları nedeniyle olağan dışı ağırlıkta bir mali yük altında kalmış olması, bu durumun hak arama özgürlüğü ve mahkeme erişim hakkı üzerinde olağan dışı bir kısıtlama oluşturması bir arada değerlendirildiğinde, talep edilen maddi tazminat miktarı üzerinden nispi vekalet ücretine hükmedilmesinde hukuka uygunluk görülmemiştir. Durum böyle olunca, talep edilen maddi tazminata ilişkin maktu olmak kaydıyla hesap yapılmalı ve ortaya çıkan rakam üzerinden davalı idare lehine vekalet ücretine hükmedilmelidir.” Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/1946, K.2017/6254, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018); Danıştay 15. Dairesi, 09.03.2017, E.2014/536, K.2017/1104, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

⁵²⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/01/20190102-5.htm>

⁵²⁹ Danıştay 15. Dairesi, 26.10.2017, E.2017/1747, K.2017/6016, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019); Danıştay’ın aynı yöndeki diğer kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 22.06.2017, E.2016/2413, K.2017/4144, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

⁵³⁰ Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/13, K.2017/3042, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/3942, K.2017/1376, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/4515, K.2016/3694, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erdwLZwhnm4CbTJzNidPdFdK8e8aypsWhpynuZqWr452ATOVkHJrThAntCF1>

üzerinden idare lehine nispi vekalet ücretine hükmedilmesine ilişkin yerel mahkemece verilen kararı hak arama özgürlüğüne aykırı bularak bozmuştur.⁵³¹

E. HİZMET KUSURU SEBEBİYLE MEYDANA GELEN ZARARDA FAİZ

Hizmet kusuru yargılamalarında yerel mahkeme kararlarının en çok bozulduğu konulardan birisi de tazminata işleyecek faizin başlangıç tarihidir. Yerel mahkeme kararlarının faiz yönünden bozulmasının temel sebebi ise Danıştay'ın istikrarlı olmayan kararlarıdır. Çünkü Danıştay faizin başlangıcıyla ilgili aşağıda açıklanacağı üzere kimi zaman maddi ve manevi tazminat ayrımı yapmakta, kimi zaman da bir ayrım gözetmeksizin bir noktadan başlatabilmektedir. Öyle görünüyor ki Danıştay'ın istikrar kazanmamış bu değişken uygulaması, yerel mahkemelerin de kafasını karıştırmaktadır.

Bu konuya öncelikle faizin ne anlam ifade ettiği ile başlamakta fayda vardır. Danıştay'a göre faiz, idarenin tazmin borcu bağlamında kişilerin, idarenin eylem ve/veya işlemlerinden dolayı uğradıkları zararların giderilmesi istemiyle başvurmalarına karşın, idarenin zararı kendiliğinden ödemeyip, yargı kararıyla tazminata mahkûm edilmesi sonucunda idarenin temerrüde düştüğü tarihten tazminatın ödendiği tarihe kadar geçen süre için 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'a⁵³² göre hesaplanacak tutarı ifade etmektedir.⁵³³ Yani Danıştay'ın bu tanımına göre faiz, idarenin tutum ve davranışı sebebiyle zarar görenin dava açmadan önce idareye yapacağı ön başvuruya olumlu yanıt alamaması

ea ezODqtKByJjgv2TyhbIIpRDxFg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (16.01.2019)

⁵³¹Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2014/953, K.2017/1550,

⁵³² Bundan sonra 3095 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

⁵³³ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/10079, K.2017/6331, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

halinde açacağı davada alınabilecek bir kalemdir. Taleple bağılılık ilkesi gereğince de yargı makamınca davacı lehine faize hükmedilebilmesi için davacı tarafın faiz talebinde bulunması gerekmektedir. Aksi halde mahkeme re'sen faize hükmedemeyecektir.

Faizin miktarı ile ilgili Danıştay, 3095 sayılı Kanun'u baz almaktadır. 3095 sayılı Kanun ve Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği Parasal Sınırlar ve Oranlar Tablosu'na göre 01.07.2018'den itibaren yasal faiz oranı %9 oranında belirlenmiştir. O halde zarar görenin zarar bedeline yıllık olarak %9 oranında yasal faiz işletilebilecektir.

Genel olarak faizle ilgili bilgi verildikten sonra değinilmesi gereken asıl mesele faizin başlangıç tarihinden ne anlaşılması gerektiğidir. Faizin başlangıç tarihi zararı meydana getiren olayın gerçekleştiği tarih mi, idareye ön karar için başvuru yapıldığı tarih mi, idareye yapılan başvuruya idare tarafından olumlu veya olumsuz cevap verildiği tarih mi, dava açıldığı tarih mi, yoksa 6459 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile İYUK md. 16'da yapılan değişiklikle getirilen miktar artırım dilekçesinin tebliği tarihi mi olmalıdır? Bu hususta Danıştay'ın temel iki farklı uygulaması bulunmakta olup, yerleşik yeknesak bir kuralı yoktur. Bunun yanı sıra Danıştay'a göre faizin başlangıç tarihi maddi ve manevi tazminata göre değişmektedir. Karışıklığa mahal vermemek adına faizin başlangıç konusunu iki grup halinde incelemek faydalı olacaktır:

Danıştay'ın faizin başlangıç tarihiyle ilgili ilk görüşü, maddi ve manevi tazminat bedellerine işleyecek faizin idareye başvuru tarihinden itibaren başlatılması gerektiği yönündedir.⁵³⁴ İYUK md. 13'te belirtildiği üzere, idari eylemlerden hakları

⁵³⁴Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2013/14422, K.2017/1836, [http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokuman](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erhzrSfTVNpT9AbB4sHKierbPYvduvDy0PiZAO8riqd8YQQDApFHPI9J4M5H9IV97%2BrNIvFObu0jHxcTnfxmuJQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (09.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/5824, K.2017/1374, <a href=)

ihlal edilmiş olanların dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren 1 yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gerekmektedir. Talepte bulunanların bu isteklerinin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde dava açılabilir. Zarar gördüğü iddiası ile tazminatın ödenmesine yönelik idareye başvuru yapılması halinde, idarenin başvurucuya verdiği olumlu veya olumsuz karara “ön karar” denilmektedir. İdari eylemler nedeniyle uğranılan zararın tazmini için idareye başvuruda bulunulmasının, dava ön şartı olarak görülmesi ve zararın idare tarafından en erken bu tarihte sulhen ödenebilecek olması nedeniyle yargı yerince hükmedilecek tazminat miktarına ön karar için idareye yapılan başvuru tarihi, adli yargıda dava açılması halinde ise adli yargıda dava açıldığı tarih itibarıyla yasal faiz uygulanması gerekmektedir.⁵³⁵ Yani Danıştay’ın bu görüşüne göre taraflar tarafından talep edilmesi halinde maddi ve manevi tazminata işleyecek faiz, idareye başvuru tarihinden itibaren başlayacaktır.

Danıştay’ın ikinci görüşüne göre, maddi ve manevi tazminat yönünden ayrı değerlendirme yapılarak faiz başlangıç tarihi farklı takdir edilmektedir. Danıştay’a göre manevi tazminat için dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faize

Id=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erN3Jwc1pfDI3c%2BARx4ZutjGsEE8J2tVgFcjBZWbVt3ac2O2zcyVu7dXOFg2L8ZMrKzHwWkEoZE1IZvbAqEg9elw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (10.01.2019)

⁵³⁵ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/10079, K.2017/6331, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018); Danıştay’ın maddi tazminat için yasal faizin idareye başvuru tarihinden itibaren başlayacağı yönündeki kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/87, K.2017/2097,

hükmedilmesi gerekirken⁵³⁶, miktar artırım dilekçesi ile artırılan maddi tazminata yürütülecek faizin başlangıç tarihi arttırılan kısım için davalı idareye miktar artırım dilekçesinin tebliğ tarihi⁵³⁷, kalan kısım için yine davanın açılış tarihi olmalıdır.⁵³⁸ Yani bu görüşe göre hem maddi hem de manevi tazminat için davanın açıldığı andan itibaren faiz işletilmesi gerekecektir. Ancak maddi tazminat miktarı dava açılırken düşük gösterilmiş ve yargılama aşamasında miktar artırım dilekçesi ile arttırılmışsa bu halde dava açılırken belirtilen bedele dava tarihinden itibaren, miktar artırım dilekçesi ile artırılan bedele ise miktar artırım dilekçesinin davalı idareye tebliğinden itibaren faiz işlemeye başlayacaktır. Örneğin davacı dava dilekçesi ile 1.000 TL maddi tazminat 50.000 TL manevi tazminat talep etmiş, yargılama aşamasında ise bilirkişi raporu ile davacının maddi zararının 100.000 TL olduğu tespit edilmiş, davacı 99.000 TL yönünden miktar artırım dilekçesi vermiş ve yargı makamları da tazminat taleplerinin kabulüne karar vermiş ise, bu görüşe göre 1.000 TL maddi tazminat talebine dava tarihinden itibaren, arttırılan 99.000 TL'ye artırım dilekçesinin davalı idareye tebliğinden itibaren, manevi tazminat için ise dava tarihinden itibaren faiz işletilmesi gerekecektir. Bu noktada faizle ilgili dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi, tam yargı davalarında, dava dilekçesindeki miktarın artırımına olanak tanıyan düzenleme uyarınca davanın kabul edilmesi halinde artırılan tazminat miktarı yönünden faize, idarenin temerrüde düştüğü tarih olan miktar artırımına ilişkin dilekçenin idareye tebliğ edildiği tarihten başlatılması gerektiğidir.⁵³⁹ Bize göre de miktar artırım dilekçesinin mahkemeye verildiği tarih yerine dilekçenin davalı idareye tebliğ tarihi sayılması, davalı idarenin haberdar olduğu an olması yönünden isabetlidir.

⁵³⁶ Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/4233, K.2017/1380, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erf5%2FYNWggPAHykeX62M8xlp8RlwWohPtYhjO3P8S2KHyzMjTYGj7LeePCM3h3WyBDF2WLQi8YxP4BFvW2Z04Gw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁵³⁷ Danıştay 15. Dairesi, 24.10.2017, E.2017/1697, K.2017/5953; Danıştay 15. Dairesi, 22.06.2017, E.2016/103, K.2017/4145, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

⁵³⁸ Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2017/451, K.2017/2125, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

⁵³⁹ Danıştay 15. Dairesi, 24.01.2017, E. 2017/1169, K.2017/5908, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Hatalı yargı kolunda açılan davalarda ise, ki bu genellikle adli yargı kolunda açılan davalarda karşımıza çıkmaktadır, dava açılırken istenilen miktara faizin başlangıç tarihi olarak farklı yargı kolunda davanın açıldığı tarih esas alınır⁵⁴⁰. İslah yoluyla arttırılan kısım için ise yine faizin başlangıç tarihi olarak ıslah dilekçesinin davalı idareye tebliğ edildiği tarih baz alınmaktadır.⁵⁴¹ Örneğin idari yargıda açılması gereken bir dava sehven adli yargıda açılmışsa, adliye mahkemelerinde açılan dava tarihi faizin başlangıç tarihi olarak esas alınacaktır.

Karşılaştırma yapmak adına özel hukuktaki faiz başlangıç uygulamasına bakıldığında, bir haksız eylemin gerçekleşmesi halinde zarara işleyecek faizin maddi tazminat için haksız eylemin gerçekleştiği andan değil, zararın gerçekleştiği andan itibaren başlayacağını görmekteyiz. Keza zarar, haksız fiilden sonra da gerçekleşebilir. Oysaki faiz, ancak gerçekleşmiş zararlarda söz konusu olur. Hakim zararın gerçekleştiği andan kararını verdiği ana kadar geçen süre için faize

⁵⁴⁰ Danıştay'ın bu yöndeki kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 19.01.2017, E.2015/106, K.2017/351,

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erDR5debUBtgqm8Eqr6HyqggUInXGtk%2B1Xr%2BxJe3fx9c4mpOHGWRyUEIDAKtnPZy1nrjhQlYxQFMWA8zFzkiD7Lw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019)

⁵⁴¹ Danıştay'ın bu yöndeki kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 27.02.2017, E.2016/6692, K.2017/952, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 10.10.2016, E.2016/2809, K.2016/4810, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019) ; Danıştay 15. Dairesi, 16.01.2017, E2016/1004, K.2017/241, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eropCkUFcwEFyr0aiKdWM9KTW0WgEtU3GxA0xK5Mo%2B2j4FNM6DHS1iN0DoR4pf2xFxmKUT2vH%2BL1o1C6Ao%2Buy8Gg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 12.01.2017, E.2016/408, K.2017/164,

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erpoKb9d9awdDbg8yYjSd8bgmCUZ25VslzCNjF0%2BnzBvNvaB5ZoWgvrcJD70bbceL79pWKHgvjPHpkYOv4CPJPoQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 21.09.2016, E.2016/1905, K.2016/4609; Danıştay 15. Dairesi, 13.06.2016, E.2016/2846, K.2016/4378, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019) ; Danıştay 15. Dairesi, 04.05.2016, E2016/1498, K.2016/3171, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2015/9403, K.2016/2472, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

hükmetmektedir.⁵⁴² Manevi tazminat için ise, davanın açıldığı tarihten değil, manevi zararın doğduğu, kişilik değerlerinde objektif eksilmenin meydana geldiği andan itibaren faiz işletilmektedir.⁵⁴³

Danıştay'ın faizle ilgili farklı yönde verdiği kararları yeknesaklığı bozmakta, hukuk güvenliğini zedelemektedir. Bu açıdan içtihadı birleştirme kararının varlığı uygulamayı yeknesaklaştıracaktır. Ancak içtihadı birleştirme kurulu kararı olmaması sebebiyle kıyasen özel hukuktaki uygulama baz alınıp karışıklık ortadan kaldırılabılır. Faizin yeknesak olarak uygulanması meselesi hem hukuk güvenliği ilkesi gereğince bir gereklilik hem de uzun yıllar süren davalarda talep edilen bedelin dava sonuna kadar değerini koruması amacıyla bir ihtiyaçtır.

Başvurucunun idareye ön karar almak üzere başvururken talep ettiği maddi tazminat ile dava açtığı meblağ arasında fark olması durumunda faizin başlangıç tarihi ne olacaktır? Örneğin başvuru idareye başvuru yaparken 100.000 TL maddi tazminat talep etmiş, ancak dava dilekçesinde 10.000 TL talep etmekle yargılamanın devamında bilirkişi raporunda belirlenen 30.000 TL'ye ıslah ile maddi tazminat talebini yükseltmesi halinde faizin başlangıç tarihi ne olacaktır? İzmir Bölge İdare Mahkemesi idare kayıtlarına giren başvuru dilekçesinde dava dilekçesi ve hatta bilirkişi raporunda tespit edilenden daha yüksek meblağ ile maddi tazminat talebinde bulunulduğunda, idarenin başvuru anında temerrüde düştüğüne karar verilmesi gerektiği kanaatiyle karar vermiştir.⁵⁴⁴

İdareye başvuru yapılmaksızın doğrudan idare mahkemesinde dava açılması halinde faiz ne zamandan itibaren başlayacaktır? Bilindiği üzere idari başvuru yolu tüketilmeden dava açılması halinde yargı makamları idari merci tecavüzü gerekçesiyle açılan davayı ilgili idareye göndermekte ve idarenin bu dilekçeyi tebliğ aldığı gün de idari başvurunun yapıldığı gün olarak kabul edilmektedir. Böyle bir durumda davacının bu dilekçesinin mahkeme tarafından ilgili idareye gönderilip

⁵⁴² Eren, *Borçlar Hukuku...*, s.750

⁵⁴³ Eren, *Borçlar Hukuku...*, s.819

⁵⁴⁴ İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi, 27.12.2018, E.2018/2452, K.2018/2542, Bölge İdare Mahkemesi kararı yayımlanmamıştır. (21.01.2019)

idare tarafından tebellüğ edildiği gün, idarenin temerrüde düştüğü gün olarak kabul edilecek ve faiz o günden itibaren başlayacaktır.⁵⁴⁵ Danıştay'ın faizin başlangıcıyla ilgili dava tarihi ya da temerrüt tarihi olarak yeknesak bir uygulaması olmamasına rağmen bu kararı ile faizin temerrüt tarihinden itibaren başlatılacağı sonucuna varılmaktadır.

F.TAM YARGI DAVALARINDA VERİLEN KARARLARIN İCRASI

Tam yargı davaları, özel hukuktaki tazminat davalarının idari yargıdaki karşılığıdır. Buna göre, idarenin faaliyetleri sebebiyle zarara uğrayan kimselerin bu zararlarının sulh yoluyla tazmin edilememesi halinde kural olarak idari yargıda tam yargı davası açılması gerekecektir. Davanın açılmasıyla başlayan süreç, davanın kısmen veya tamamen kabulü ile sonuçlanırsa idarenin mahkeme tarafından hükmedilen bedeli davacıya ödemesi gündeme gelecektir. İdareler, çoğunlukla yargı makamlarınca verilen kararları süresinde yerine getirmekteyse de kimi zaman ödeme yapmamaktadır. İşte bu başlık altında idarenin, açtığı dava lehine sonuçlanan davacıya yargı makamlarınca kabul edilen bedeli ödememesi halinde davacının başvurabileceği yollardan bahsedilmiştir.

Konuya ilişkin çözüm yolu, İYUK md. 28'de düzenlenmiştir. Buna göre *“...2. (Değişik: 2/7/2012-6352/58 md.) Konusu belli bir miktar paranın ödenmesini gerektiren davalarda hükmedilen miktar ile her türlü davalarda hükmedilen vekalet ücreti ve yargılama giderleri, davacının veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına, bu bildirim tarihinden itibaren, birinci fıkrada belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yatırılır. Birinci fıkrada belirtilen süreler içinde ödeme yapılmaması halinde, genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur.*

⁵⁴⁵ Danıştay'ın bu yöndeki kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/4244, K.2016/2386, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

3. *Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.*

4. (Değişik: 21/2/2014-6526/18 md.) *Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi hâlinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir....*” Anılan düzenlemeler incelendiğinde tam yargı davaları, belirli bir miktarı içerenler ve içermeyenler olarak İYUK md. 28/2 tarafından ikiye ayrılmış, belirli bir miktarı içeren tam yargı davaları için icra ve infaz yolunun genel hükümlerine göre olacağı belirtilmiştir. Diğer deyişle, İcra ve İflas Kanunu’nun hükümleri uygulanarak ilamın icrası yoluna gidilecektir. Zira tam yargı davaları adli yargıdaki edim davalarından farklı değildir.⁵⁴⁶ O halde davacının, tam yargı davasına ilişkin mahkeme kararını yerine getirmeyen davalı aleyhine icra takibi başlatma imkanı bulunmaktadır.

Davacı, idare aleyhine başlatacağı icra takibi marifetiyle zararını talep etme imkanına sahip ise de, kamu mal ve alacaklarının yalnızca sınırlı sayıda ve kapsamda haczedilebilir nitelikte olması zararın karşılanması noktasında pratikte alacağın tahsilatında gecikme veya tahsil edilememe gibi problemler doğurabilecektir. Son yıllarda özellikle belediyelerin başvurduğu “doğmuş ve doğacak bütün gelir ve malvarlıklarını kamu hizmetine tahsis ettikleri” şeklinde bir kararla zaten sınırlı sayıda olan haczedilebilir mal ve alacaklar iyice azaltılmaktadır. Fakat bu, yargı kararlarının uygulanmaması sorununu oluşturmayacaktır. Yalnızca tahsilata yönelik bir güçlük çıkarmaktadır. Bazen iptal kararları da belirli bir meblağın ödenmesini gerektirebilir. Bu gibi iptal kararlarının da, tam yargı davaları gibi genel hükümler çerçevesinde icra ve infaz edilmesini kabul etmek “hukuk devleti” ilkesince de yerinde olacaktır. Zira idarenin yargı kararlarını kendiliğinden yerine getirmek zorunda olmasına rağmen, yerine getirmemesi devam edegelen bir sorun teşkil etmektedir.⁵⁴⁷ Haczedilebilir nitelikteki kamu mallarının sayısının azaltılması ve bu sayede alacaklının tahsilat imkanının yasama eliyle sınırlandırılması ise akla adil

⁵⁴⁶ Bahadır Turan Durmaz, Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk, <http://www.abchukuk.com/makale/makale314.html> (14.06.2019)

⁵⁴⁷ Durmaz, a.g.m., <http://www.abchukuk.com/makale/makale314.html>

yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği tartışmasını getirmektedir. Çünkü özel hukuk kişisi aleyhine başlatılan bir icra takibinde borçlu olan özel hukuk kişinin haczi kabil olmayan malları oldukça sınırlı olduğundan alacaklının özel hukuk kişisinden alacağını tahsil etme imkanı borçlunun kamu tüzelkişisi olması ihtimalinden fazladır. Davacı alacaklının kamu mallarının haciz kabiliyetinin dar tutulmuş olması sebebiyle alacağını tahsil etmesi aşamasının uzun sürmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu noktada makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmediği tartışması akla gelebilecektir. AİHS'nin md. 6/1'de yer alan ve adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilen makul sürede yargılanma hakkı, hem medeni hak ve yükümlülöklere ilişkin uyuşmazlıkların hem de suç isnadının karara bağlanması açısından geçerlidir.⁵⁴⁸ O halde devletin, kendisinden tahsil kabiliyetini engelleyici düzenlemeleri sonucu alacaklının makul sürede alacağını idareden tahsil edememesi, adil yargılama hakkının ihlali anlamı da taşıyabilecektir. Bunu berataraf etmek adına da kanunkoyucu İYUK md.28/3 ve 28/4 hükümlerini düzenlemiştir. Bu düzenlemelere göre zamanında ödeme yapmayan idare aleyhine tazminat davası açılabilir. Ancak zaten borcunu ödemeyen idarenin yine tazminat sorumluluğı ile mahkum edilmesinin ne derece yarar sağlayacağı da çözüme ulaşılabilirliği hususunda şüphe uyandırmaktadır.

⁵⁴⁸ https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargılanma_hakki_son.pdf

BÖLÜM III

İDARENİN SORUMLULUĞUNU ORTADAN KALDIRAN VEYA AZALTAN HALLER

İdarenin hukuki sorumluluğunun doğabilmesi için kural olarak, idareye yüklenebilir nitelikte tutum veya davranış, zarar ve nedensellik bağı unsurlarının bir arada bulunması gerekir idi. Bu unsurlardan birinin mevcut olmaması, idarenin sorumluluğunu da ortadan kaldırabilmektedir.

Zarara sebebiyet veren idari davranış ile ortaya çıkan zarar arasındaki nedensellik bağı, araya giren yabancı başka bir olay sebebiyle zayıflar ya da ortadan kalkarsa, bu durum idarenin sorumluluğunu etkileyecektir. İşte bu halde araya giren yabancı olay eğer idarenin sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırıyorsa buna **idarenin sorumluluğunu kaldıran haller** denir. İdarenin sorumluluğunu kaldıran haller, mücbir sebep ile beklenmedik haldir. Eğer ki araya giren yabancı olay idarenin sorumluluğunu bazı vakalarda tamamen ortadan kaldırıyor bazı vakalarda da idarenin sorumluluğunu azaltıyorsa bunlara da **idarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan haller** denmektedir. Bu halde idarenin sorumluluğu ya tamamen kalkacak ve bir tazminat sorumluluğu bulunmayacak ya da kusuru oranında tazminat sorumluluğu doğacaktır. İdarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan haller, zarar görenin kusuru ile üçüncü kişinin kusurudur. Bu bölümde idarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan haller yargı kararlarıyla beraber ayrıntılandırılarak ele alınmıştır.

A.İDARENİN SORUMLULUĞUNU KALDIRAN HALLER

İdarenin tutum ve davranışı ile zarar arasındaki nedensellik ilişkisi, araya giren yabancı bir olay sebebiyle tamamen ortadan kalkabilmektedir. Bu halde idarenin sorumluluğu da ortadan kalkmaktadır. İdarenin sorumluluğunu kaldıran haller mücbir sebep ve beklenmedik haldir.

Danıştay idarenin sorumluluğunu kaldıran halleri daha geniş yorumlamaktadır. Danıştay, ortada tazmini gereken zararın bulunmaması, zararın zarar gören kişinin veya üçüncü kişinin eyleminden doğması, mücbir sebeplerden kaynaklanması, zararlar idari faaliyet arasında nedensellik bağının kurulamaması, idare hukukuna özgü tazmin nedenlerinin bulunmaması gibi durumlarda idarenin tazmin yükümlülüğünün ortadan kalkacağı görüşündedir.⁵⁴⁹ Çalışmada bu hususlar idarenin sorumluluğunu kaldıran haller başlığı altında ayrıca değerlendirilmemiş olup bu bölümün içerisinde ve hizmet kusurunun unsurları bölümünde konu içerisinde ifade edilmiştir.

1.Mücbir Sebep

Mücbir sebep diğer deyişle zorlayıcı neden, idarenin iradesi dışında oluşan, öngörülmesi ve yüksek dikkat ve özenle dahi önlenmesi mümkün olmayan ve de bir kamu hizmetinin yürütülmesini imkansızlaştıran olaylardır.⁵⁵⁰ Danıştay'a göre de mücbir sebep; kökeni, doğal, sosyal ve hukuki olması itibarıyla failin dışında kalan, fail tarafından önlenme olanağı bulunmayan, önceden takdir ve tahmin edilemeyen olaylar olarak tanımlanmaktadır.⁵⁵¹ Danıştay'ın fail kavramı ile idareyi kastettiğini yorumlamak yerinde olacaktır. Çünkü tam yargı davalarında zararın kendisinden tazmin edilmesi istenen ve davalı olan taraf idare olmaktadır.

Mücbir sebebin varlığı halinde bu neden, zararı idareye yüklenebilir olmaktan çıkarp zarar ile idari davranış arasındaki nedensellik bağını keseceğinden idarenin gerek kusur sorumluluğuna gerekse kusursuz sorumluluğuna gidilmesini engelleyecektir.⁵⁵² Diğer deyişle mücbir sebebin varlığı halinde idarenin hem kusur hem de kusursuz sorumluluğu ortadan kalkmaktadır.

⁵⁴⁹ Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/9591, K.2017/6324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

⁵⁵⁰ Günday, *a.g.e.*, s.346

⁵⁵¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 17.12.2009, E.2008/11, K.2009/3108, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.03.2019)

⁵⁵² Esin, *a.g.e.*, s.238

Mücbir sebebin en sık karşılaşılan halleri genellikle doğa olayları olup bunlara örnek olarak deprem, sel, aşırı yağış ya da yıldırım düşmesi, toprak kayması, fırtına, kasırga, bora ve çığ gösterilebilir. Bunun yanı sıra savaş, devrim, ayaklanma, ekonomik abluka⁵⁵³ gibi olağanüstü durumların yol açtığı hallerde toplumsal olaylar ile Devletçe konulmuş hukuki yasaklar da mücbir sebep içerisinde değerlendirilmektedir.⁵⁵⁴

Danıştay’a göre mücbir sebebin üç temel unsuru vardır. Bunlar: dışsallık, önlenemezlik ve öngörülemezlik.⁵⁵⁵ Dışsallık, mücbir sebep olarak nitelendirilen olayın kökeninin idarenin faaliyetleri dışında gerçekleşmesidir. Dışsallık unsuru, mücbir sebebi bir sonraki başlıkta inceleyeceğimiz “beklenmeyen hal” sebebinden ayıran unsurdur.⁵⁵⁶

Önlenemezlik, mücbir sebep niteliğindeki olayın objektif yönden karşı konulamaz şiddet ve önemde olmasıdır.⁵⁵⁷ Örneğin idare bir tesis kurmadan önce kurulacak tesisin yerini belirlemede çoğunlukla takdir yetkisine sahiptir. Ama idare elindeki bilgi ve bulgulara rağmen bir karayolunu heyelan bölgesine yakın bir noktadan geçirmişse, yolun çökmesi halinde idare sorumlu tutulabilecektir. Çünkü idare zarar veren tesisi kaçınılması gereken, yapılmaması gereken bir yere yapmıştır. Bu yüzden teknik imkanları elverdiği ölçüde doğa olaylarını dahi engelleyecek tedbirler almalıdır.⁵⁵⁸

Öngörülemezlik diğer bir ifadeyle sezilemezlik, meydana gelen olayın önceden tahmin edilmesinin mümkün olmasıdır. Olağanüstü ya da olağandışı olaylar

⁵⁵³ Danıştay, döviz yokluğunu mücbir sebep olarak saymamakta; Yargıtay ise ithalat işleriyle uğraşan davacının memleketin o dönemdeki ekonomik durumunu bilmesi ve taahhütlerinde bu durumu göz önünde bulundurması gerektiğini, bu hususun basiretli bir tacirden beklenemeyeceği görüşünün dayanaksız kaldığını belirtmiştir. Tan, *a.g.e.*, s.483

⁵⁵⁴ Esin, *a.g.e.*, s.237

⁵⁵⁵ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 17.12.2009, E.2008/11, K.2009/3108, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.03.2019)

⁵⁵⁶ Özay, *a.g.e.*, s.791

⁵⁵⁷ Çınar Can EVREN, “İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIV, 2010, Sayı 1, s. 286

⁵⁵⁸ Özay, *a.g.e.*, s.792

olarak karşımıza çıkan öngörülemez olaylar, sıklıkla yaşanmayan olaylardır. Keza sıklıkla yaşanan olayların öngörülemez olay olarak nitelendirilmesi de mümkün değildir. Deprem kuşağında yer alan, depremlerin devamlı olduğu bir bölgede deprem mücbir sebep olarak nitelendirilmeyecektir. Bir yerde yaşanmış olan olağandışı bir olayın daha sonra aynı yerde aynı şekilde tekrar yaşanması halinde de artık o olayın öngörülemez bir olay olduğu söylenemeyecektir.⁵⁵⁹

Yıldırım’a göre ise deprem artık bir mücbir sebep olarak kabul edilmemektedir. Çünkü depremin gerçekleşmesi önlenemese de zararlı sonuçlarının önlenmesi mümkündür.⁵⁶⁰

Danıştay’a göre deprem, önlenemez ve öngörülemez olması nedeniyle zorlayıcı sebebin tipik örneğini oluşturmaktadır. Ancak depremle ilgili dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. Eğer zarar, münhasıran depremden kaynaklanmışsa idarenin sorumluluğundan söz etmeye hukuken olanak bulunmamaktadır. Ancak zararın zorlayıcı sebep dışında idare tarafından ağırlaştırıldığı yargı yerince saptanması durumunda zararın ağırlaşan, artan kısmı bakımından idarenin kusuru göz önünde tutularak tazminle sorumlu tutulması gerekecektir. Örneğin deprem bölgesi olarak saptanan bir alanda deprem mevzuatına uygun yapılaşma koşullarına aykırı olarak inşaat ruhsatı verilmesi, fay hattının yapılaşmaya açılması gibi durumlarda ilgili idareler deprem sonucu o bölgedeki doğan zarardan kusurları oranında sorumlu tutulacaktır.⁵⁶¹ Nitekim 17.08.1999 tarihinde meydana gelen depremde davacının iki dükkan ile bir evinin yıkılması ve ev eşyalarının zayi olmasında Danıştay, deprem kuşağında yer alan davaya konu bölgede idare tarafından yerleşim yerlerinin belirlenmesi, bu bölgede yapılacak yapılaşmalarla ilgili kararlar alınması, uygulanması ve denetlenmesi gerekirken idarenin hareketsiz kalarak olumsuz eylemde bulunduğu gerekçesiyle mücbir sebebin

⁵⁵⁹ Adil Bucaktepe, “Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17-18, Sayı: 26, 27, 28, 29, Yıl: 2012-2013, s.103

⁵⁶⁰ Turan Yıldırım, *İdari Yargı*, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.341

⁵⁶¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 17.12.2009, E.2008/11, K.2009/3108, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.03.2019)

olmadığına, idarenin sorumluluğuna karar vermiştir.⁵⁶² Buna karşılık deprem bölgesinde bulunan bir ev inşaatının inşaat sahiplerince ruhsata aykırı olarak tamamlandığı, henüz iskanı alınmadan da oturulmaya başlanıp 17.08.1999 tarihli depremde de evin yıkılması vakasında, davalı idarenin zararı ağırlaştırıcı bir işlem ve eyleminin bulunmadığına, inşaat sahiplerinin eyleminin sonucunda zararda artış meydana geldiğine, bu durumda da idarece tazmini gereken maddi ve manevi bir zararın bulunmadığına karar vermiştir.⁵⁶³

2.Beklenmeyen Hal

Beklenmeyen hal, önceden öngörülemeyen ve önlenemeyen nitelikte olan ve fakat idari faaliyetin yürütülmesi sırasında, idari faaliyet nedeniyle ortaya çıkan haldir. Beklenmeyen hal, öngörülemeyen ve önlenemeyen nitelikte bir durum olması yönüyle mücbir sebeple benzetilmektedir.

Ancak beklenmedik hal ile mücbir sebep arasında iki fark bulunmaktadır. Aralarındaki ilk fark, gerçekleşme şartlarından kaynaklanmaktadır. Gerçekleşme şartları bakımından beklenmeyen hali mücbir sebepten ayıran nokta, dışsallık unsuru yönündendir. Mücbir sebep idari faaliyetin dışında gerçekleşen bir durum olmasına karşın beklenmeyen hal, idari faaliyetin içinde, idari faaliyetin yürütülmesi esnasında ve sebebiyle ortaya çıkar. Örneğin aşırı yağış nedeniyle nehir sularının yatağından taşarak ekili ve dikili alana zarar vermesi bir mücbir sebep teşkil ederken, barajın gövdesinin çökmesi nedeniyle aynı zararın gerçekleşmesi beklenmedik hal sayılacaktır. Çünkü birinci örnekte zarar ile idari faaliyet arasında bir ilişki kurulamıyorken, ikinci örnekte her ne sebeple olursa olsun idarenin faaliyetinden kaynaklanan bir durum vardır.⁵⁶⁴ Ancak bir bölgede aynı olağanüstü hal sık gerçekleşiyorsa, bu durum o hadisenin öngörülemez olma niteliğini ortadan kaldıracaktır. Böylece idarenin beklenmedik hal ya da mücbir sebepten kaynaklanan

⁵⁶² Danıştay 11. Dairesi, 29.06.2007, E.2005/1353, K.2007/6248, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.03.2019)

⁵⁶³ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 17.12.2009, E.2008/11, K.2009/3108, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.03.2019)

⁵⁶⁴ Kaplan, a.g.e., s.276

sorumsuzluğu burada işletilemeyecektir. Bilakis idarenin hizmet kusuru sebebiyle sorumluluğu doğabilecektir. Örneğin aşırı yağış nedeniyle nehir sularının yatağından taşarak ekili ve dikili alana zarar vermesi o bölgede her sene yaşanıyor ise bu durum idare yönünden öngörülebilir nitelikte olacağından idare mücbir sebep ya da beklenmeyen hal gerekçeleriyle sorumluluktan kurtulamayacaktır. Keza idarenin zarara sebebiyet veren kusurlu faaliyeti ortadan kaldırma, önleme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Beklenmedik hal ile mücbir sebep arasındaki ikinci fark, sonuçları bakımındandır. Mücbir sebep idarenin hem kusur hem de kusursuz sorumluluğunu ortadan kaldırırken, beklenmedik hal idarenin yalnızca kusur sorumluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Çünkü beklenmeyen hal kusuru ortadan kaldırmaktadır. Kusura dayanan sorumlulukta kusuru yok ise sorumluluk da olmayacaktır. Ancak idarenin kusursuz sorumluluğu devam edecektir.⁵⁶⁵

Nitekim Danıştay uçuş sırasında motor karbüratör oluğuna kuş girmesi, iskeleye bağlı duran hücumbotun bilinmeyen bir nedenle patlaması, hizmet aracının lastiğinin patlaması hallerinde⁵⁶⁶ beklenmeyen halin var olduğuna bu sebeple idarenin kusur sorumluluğunun olmayacağına ancak kusursuz sorumluluğunun var olduğuna karar vermiştir. Buna karşılık yola düşen ağaca çarparak meydana gelen trafik kazası sebebiyle açılan davada, ağacın yola rüzgarın etkisiyle düşmesini, idarenin karayolunda can ve mal emniyetini sağlayacak şekilde açık tutulması hususunda görev ve sorumluluğu bulunduğu halde bu görevini yerine getirmeyerek kazanın meydana gelmesinde hizmet kusurunun var olduğu gerekçesiyle meydana gelen olayı beklenmeyen hal olarak kabul etmemiştir.⁵⁶⁷

⁵⁶⁵ Kaplan, *a.g.e.*, s.276

⁵⁶⁶ Yayla, *a.g.e.*, s.370

⁵⁶⁷ Danıştay 15. Dairesi, 10.01.2017, E.2014/440, K.2017/76, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

B. İDARENİN SORUMLULUĞUNU KALDIRAN VEYA AZALTAN HALLER

Yukarıda bahsedildiği üzere bir vakada mücbir sebep veya beklenmeyen hal mevcutsa idarenin sorumluluğu doğrudan kalkarak zararı tazmin etme yükümlülüğü doğmayacak, ancak beklenmeyen hal yönünden kusursuz sorumluluğu devam edecektir. İdarenin sorumluluğunun doğması halinde ise idare mevcut zararın tamamını karşılayacaktır. Zararın meydana gelmesinde zarar görenin veya üçüncü kişinin kusuru mevcut ise o halde idarenin sorumluluğu tamamen kalkabileceği gibi azalabilir de. Bu sebeple bu başlıkta incelenecek zarar görenin ve üçüncü kişinin kusuru halleri, mücbir sebep ve beklenmeyen halden ayrılmaktadır. Aşağıdaki konu tasnifi de bu açıklama çerçevesinde yapılmıştır.

1.Zarar Görenin Kusuru

Zararın, zarar görenin kusurlu olması sebebiyle meydana gelmesinde idarenin sorumluluğu ya tamamen ortadan kalkacak ya da kısmen azalacaktır. Eğer zarar görenin tutum ve davranışı, zarar ile idare arasındaki ilişkiyi kesecek nitelikte ise, diğer bir deyişle zarar, zarar görenin tutum ve davranışından doğmuşsa, idarenin hem kusur hem de kusursuz sorumluluğu ortadan kalkacaktır. Ancak zarar görenin tutum ve davranışı, zararı doğuran tutum ve davranışlardan birisi ise bu halde idarenin sorumluluğu kalkmayacak, yalnızca azalacaktır. Bu azalma, zarar görenin kusurunun ağırlığı ile orantılıdır. Mahkemeler, zarar görenin kusurunun zarar üzerindeki etkisinin saptanmasında bilirkişiden yararlanabilmektedir.⁵⁶⁸

a.Zarar Görenin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Kaldırması

Bu halde zarar görenin tutum ve davranışındaki kusuru, idare ile zarar arasındaki nedensellik bağına tamamen kestiği için idarenin sorumluluğu

⁵⁶⁸ Tan, *a.g.e.*, s.485

kalkmaktadır. Zararın meydana gelmesinde zarar görenin kişisel kusurunun varlığı AY md. 125'te yer alan idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğuna dair düzenlenin işlevini yitirmesine sebep olmaktadır.

Zarar görenin kusuru sebebiyle idarenin sorumluluğunun kalktığına ilişkin kararlara sık rastlanmaktadır. Ancak zarar görenin idarenin sorumlu olduğuna dair her iddiası idarenin sorumluluğunu doğurmamaktadır. Yargı makamlarınca her somut olayın özelliğine göre bir değerlendirme yapılmakta, zarar görenin kendi kusuru sebebiyle zarara sebebiyet vermesi halinde idarenin sorumluluğuna karar verilmemektedir. Nitekim Danıştay özellikle trafik kazalarına ilişkin olarak, yakınında yaya geçidi olmasına rağmen bunu kullanmadan ve yolu kontrol etmeden karşıdan karşıya geçmesi sonucu yayaya yolcu minibüsünün çarpması ve vefat etmesi⁵⁶⁹, tali yoldan gelerek kontrolsüzce kavşağa giriş yapması sebebiyle anayoldan gelen aracın çarpması sonucu araç sürücüsünün vefat etmesi⁵⁷⁰, sürücüsünün dikkatsiz, yol şartlarına uygun olmayan hızda, yasal süre olan 9 saati aşkın süredir ve Tehlikeli Mal Taşımacılığı Sürücü Eğitim Sertifikası olmadan kullandığı LPG yüklü gaz tankeri römorkunun yolun sağına devrilmesi sonucu tank içerisindeki sıvı LPG gazının yol boyu yayılması ve patlaması sonucu aynı yol üzerinde seyir halinde olan yolcu otobüslerinin kaza yapması⁵⁷¹, araç sürücüsünün “DUR” levhası olmasına rağmen buna riayet etmeyip durmadan ve yolu kontrol

⁵⁶⁹ Danıştay 15. Dairesi, 29.05.2017, E.2015/9869, K.2017/3063, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019); Aynı konuda Danıştay'ın benzer kararı için bkz: D.15.D., 17.05.2017, E.2016/5378, K.2017/2609, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵⁷⁰ Danıştay 15. Dairesi, 23.5.2017, E.2016/4542, K.2017/2891, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019) Somut olayda davacı yakınları kazanın meydana geldiği yolun sağında Yol Ver levhasının bulunmaması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunduğunu iddia etmiştir. Ancak Danıştay idarenin hizmetin kurulumu ve işletimi sırasında kusurlu hareket etmediğine, aksine davacılar yakınının tam kusurlu olduğuna karar vermiştir. Bize göre kararda trafik güvenliğini sevk ve idare etmede yükümlü olan idarenin seyir halindeki sürücülerin dikkatini çekmesi için trafik levhası koyması hususu gözardı edildiğinden kararın bu yönüyle isabetli olmadığını düşünüyoruz.

⁵⁷¹ Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2016/1132, K.2017/2686, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019); Danıştay'ın benzer görüşteki başka bir kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2016/812, K.2017/2691, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

etmeden kavşağa girerek kaza yapması⁵⁷², alkollü bisiklet sürücüsünün yoldaki çukura girmesi sonucu kafa travması geçirmesi⁵⁷³, seyir halindeki kamyonetin viraja girerken hızını azaltmaması sonucu takla atarak şarampole devrilmesi suretiyle kaza yapması⁵⁷⁴, ambulans şoförünün Şanlıurfa'ya hasta taşırken yağışlı havada araç hızını şartlara uydurmaması sebebiyle kaza yapıp yaralanması⁵⁷⁵ vakalarında zarar görenin kusurunun varlığının, idarenin davranışı ile nedensellik bağıını kestiğinden idarenin sorumluluğunun kalkmasına karar vermiştir.⁵⁷⁶

Trafik kazalarının yanı sıra araç sicil işlemlerinden kaynaklanan zararlarda da zarar görenin kusuru karşımıza çıkabilmektedir. Danıştay'a göre traktörün tescili esnasında rehin sözleşmesini idareye sunmayan rehin alacaklısının sattığı aracın rehin şerhi konulmadan tescil edilmesi⁵⁷⁷, araç satış ve servis hizmetleriyle iştigal eden rehin alacaklısının “fatura aslı” ve “uygunluk belgesi” üzerine “Rehinlidir”

⁵⁷² Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/5085, K.2017/2608, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵⁷³ Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2017/207, K.2017/2507, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵⁷⁴ Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/88, K.2017/2094, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erk5QZRafsY83JF%2BhjUM9HSb8GVMQ5Bwj6cpGjIHYIKxUQdIefygdK7OS EPfKuMnI9eYlhYc%2FfAmLuSGe1lu86ZQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019); Danıştay'ın aynı yönde başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2017/3528, K.2018/8239, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er27LvcsE0T2KFV72hDnoEDd1iwLSfV%2F9zGLBys2zezFa2QJiLCQFihPCYd fnMlvUycTNU26zmqFIE3hIH4zTag%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

⁵⁷⁵ Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2015/3778, K.2017/1552, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019); Aynı yönde Danıştay'ın benzer kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 09.03.2017, E.2014/536, K.2017/1104, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

⁵⁷⁶ Aynı konuda Danıştay'ın benzer kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/5378, K.2017/2609, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵⁷⁷ Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2014/7783, K.2017/1990, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erukaqoUqsJC3Qr6HkzvtYOxglla3gwnjeKKg2f0BLTfeNt03x4mknjbKnDFzrTO hIOX7Qn1XLUZZJ11dYV8t1xA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DA NISTAYKARAR> (09.01.2019)

şerhi ve “EGM referans numarasını” yazmadan araç tescil işlemlerini yaptırması⁵⁷⁸, kullandıkları araç kredisini teminat altına almak üzere ön rehin hakkı tesis eden davacı bankanın personeli tarafından ön rehin şerhi kesin rehin şerhine dönüştürülmek istenirken personelin sehven kesin rehni kaldırması ve kredi borçlusunun aracı satması sebebiyle borcun tahsil edilememesi⁵⁷⁹ vakalarında zarar görenin kendi kusuru olması sebebiyle idarenin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Nadir karşılaşılmakla birlikte sağlık hizmetlerinde de zarar görenin kusuru idarenin sorumluluğunu ortadan kaldırabilmektedir. Örneğin üçüz bebeklere hamile olan sancılı annenin haftasonu hastanede doktor bulamama endişesiyle hastaneye gitmemesi ancak kanamasının olması sebebiyle pazar günü hastaneye gittiğinde doğumun başladığının tespit edilmesi üzerine hastanede küvez ve anestezi uzmanı bulunmadığından ambulansla 86 km uzaklığındaki hastaneye sevk edildiği, sevk sırasında doğum yaptığı ve üçüzlerden birinin ölü doğduğu olayda Danıştay annenin zamanında hastaneye gitmemesi sebebiyle kusurlu olduğuna ve meydana gelen ölüm olayından idarenin sorumlu olmadığına karar vermiştir.⁵⁸⁰ Somut olayda her ne kadar annenin kendi kusurunun varlığı sebebiyle idarenin sorumluluğu için nedensellik bağının kesildiğine karar verilse de bize göre hastanenin anestezi, küvez, yeni doğan servisinin bulunmaması gibi yetersizlikleri, sağlık hizmetinin sunulmasındaki organizasyon eksikliğini gösterir ki bu durum, hizmetin eksik veya kötü işlediğinin göstergesidir. Hastanın 86 km uzaklıktaki başka bir hastaneye sevke mecbur bırakılması karşısında meydana gelen zararın büyüklüğü de göz önünde

⁵⁷⁸Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2014/8406, K.2017/1991, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJIaR96QT2R3Fwn8bE%2FDhT8zPbSubJjbJfw3neYf4fvi9yOHT9ggX6Rk7zjzm8vWUTTqMX7CVYFr645lfCzjcRA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁵⁷⁹Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2014/5751, K.2017/1988, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erkORw43CjprTMifQFGajpEeWoSJQ29UVU%2FTAKCVaNUVFSvI%2F4Gn13t4OQq1kQCwTSXnslT7d0nuvtsMchDFxxjQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁵⁸⁰ Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4019, K.2016/3223, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

bulundurulduğunda anne olarak hissedilen acı ve ıstırap artacağından Danıştay'ın bu kararının isabetli olmadığını düşünüyoruz.⁵⁸¹

b.Zarar Görenin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Azaltması

Zarar görenin tutum ve davranışının, meydana gelen zararda idarenin sorumluluğunu azaltması halinde **müterafik kusur** diğer adıyla ortak kusur kavramı karşımıza çıkmaktadır. Danıştay'a göre müterafik kusur, zarara uğrayanın zararın doğumuna veya zararın artmasına yardım (etki) etmesidir ve böyle bir durumda, zarara uğrayana veya mirasçılara ödenecek tazminat miktarları müterafik kusur oranında orantısız olarak azaltılacaktır.⁵⁸²

Müterafik kusur Yargıtay'a göre ise aynı şartlar altındaki makul, dürüst ve ortalama bir kişinin, kendi menfaati icabı, zarara uğramamak için kaçınacağı veya kaçınması gereken bir davranış tarzını ifade etmektedir. Buna göre, müterafik kusur indirimi için zarar görenin, zararı önleyici ya da azaltıcı tedbirleri almamasında kusurlu olması ifade edilmektedir.⁵⁸³

⁵⁸¹ Zarar görenin eyleminden kaynaklanarak idarenin sorumluluğunun kalkmasına ilişkin diğer kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/622, K.2017/793, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ertD571NvmEkT6yOzRaDxbE522wG5TxtO%2BdqdCSG1JIMSmH1SgjW1qVa5dJ3nYAgmNEiZ52n3myziMumm2hpwiDA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 12.01.2017, E.2014/431, K.2017/169, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ernGTGL%2BVbruvZW%2FJeKFubpfHV1Jm211z4fvxPifpZe7aKOeNFwSbd74nQ6MldJQt1U4W82vJnLhN5z1Ip8q0W7A%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2014/365, K.2016/2601; Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/14290, K.2016/2359; Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/14295, K.2016/2381, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁵⁸² Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2015/4254, K.2016/1847, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

⁵⁸³ Y. 17.HD., 16.10.2018, E. 2015/17463, K.2018/9135, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

O halde müterafik kusur, zarar gören kişi ile idarenin, zarar görenin davranışları sebebiyle kusuru aralarında paylaşmalarını ifade etmektedir. Hizmet kusurunun olduğu bir olayda müterafik kusurun var olması, idarenin tazminat sorumluluğunun azalmasını sağlayacaktır. Bu halde kusurlu eylemi sebebiyle meydana gelen zarar karşılığı olarak idare daha az bedelle sorumlu olacaktır.

Müterafik kusur sebebiyle maddi tazminatın hesabında bilirkişi raporu baz alınarak kusur oranında indirim yapılmaktaysa da aynı durum manevi tazminat yönünden geçerli değildir. Manevi tazminat niteliği gereği bilirkişi raporuyla tespit edilemediğinden uygulamada manevi tazminatın hesabında karışıklık yaşanabilmektedir. Danıştay'a göre müterafik kusurun bulunduğu hallerde hükmedilecek manevi tazminat miktarı, davacı tarafından talep edilen manevi tazminat tutarı üzerinden kusur oranının uygulanması suretiyle değil, meydana gelen olayda uğranılan manevi zararın mahkemece takdir edilen parasal karşılığına kusur oranının uygulanması suretiyle ve istemle bağlı kalınmak kaydıyla belirlenir.⁵⁸⁴ Örneğin davacının malpraktis sebebiyle açtığı 100.000 TL bedelli manevi tazminat davasında mahkeme idarenin %80 zarar görenin %20 oranında zararın meydana gelmesinde kusurlu olduğunu tespit etmişse, 100.000 TL üzerinden %80 idarenin kusuru sebebiyle 80.000 TL'ye değil, meydana gelen olayda uğranılan manevi zararın mahkemece takdir edilen 50.000 TL'ye %80 kusur oranının uygulanması suretiyle hesaplanan 40.000 TL'ye hükmedecektir.

İdare tarafından ödenecek maddi tazminat miktarı ise bağlayıcı olmamakla birlikte yargılama aşamasında bilirkişi tarafından tespit edilen zarar miktarının kusura oranlanması ile hesaplanmaktadır. Örneğin malpraktis konulu davada bilirkişi raporuna göre 200.000 TL maddi zararın gerçekleştiğinin tespit edildiğini varsayıp bilirkişi raporu ile %80 oranında idarenin kusurlu olduğu kabul edildiğinde davacı lehine 160.000 TL maddi tazminata hükmedilecektir. Tabiki taleple bağlılık ilkesi uyarınca davacının bu miktarı talep etmiş olması şartıyla mahkeme bu meblağa

⁵⁸⁴ Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2015/4254, K.2016/1847, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019); Aynı yönde bir başka Danıştay kararı için bkz: Danıştay 10. Dairesi, 26.10.2015, E.2012/3275, K.2015/4623, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)

hükmedebilecektir. Davacının her ne kadar maddi zararı 160.000 TL olsa da sadece 20.000 TL istemli dava açmışsa ve bu bedeli 160.000 TL'ye tamamlamamışsa mahkeme de davacı lehine yalnızca 20.000 TL maddi tazminata hükmedebilecektir.

İdarenin zarar görenle birlikte sorumlu olduğu haller genellikle trafik kazalarında karşımıza çıkmaktadır. Trafik birçok kimse tarafından kullanılan aktif bir platformdur. Ancak trafiğin çok kimse tarafından aktif olarak kullanılması kazaları da beraberinde getirmektedir. Çoğu zaman bireylerin dikkatsizliği sebebiyle meydana gelen kazalar kimi zaman da idare ile bireyin müterafik kusuru sonucu olmaktadır. İdare ile bireyin sık etkileşim kurduğu trafikte müterafik kusurlarıyla bir kaza veya zarar meydana geldiğinde Danıştay hem bireyi hem de idareyi kusurlu bulabilmektedir. Nitekim araç sürücüsünün aşırı hız ve dikkatsizliği ile idarenin de yolun bakım ve onarımını yapmayıp çukurları onarmaması veya bu olumsuzluğun sürücüler tarafından farkedilmesini sağlayacak güvenlik önlemi almaması sonucu kaza meydana gelmesi⁵⁸⁵, araç sürücüsünün yoldaki çukura düşmemek için direksiyonu kırması ile takla atarak yaralanması⁵⁸⁶, çukur sebebiyle öncedeki aracın ani fren yapması sonucu meydana gelen zincirleme kazada arkadaki arabaların “arkadan çarpma” kuralını ihlal etmesi ile idarenin yolun bakım ve onarımını yapmaması⁵⁸⁷, idarenin önlem almaması sonucu seyir halindeki araç sürücüsünün metro istasyonu yaya alt geçidine girerek yaya merdivenlerinden 30 metre aşağı düşmesi ve vefat etmesi⁵⁸⁸, idarenin mıcırlı yolla ilgili gerekli ve yeterli işaretleme

⁵⁸⁵ Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/7561, K.2017/3152, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019); Danıştay'ın aynı yönde başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/120, K.2018/8243, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eroM7n6D5T5Wt5Onlq%2BwDLkVpoYWpUUzz7lb1uqZGt%2Bb6yHgpwtd8z0FdZVbiLgESfH3kTEJgiP%2BEhVG%2BVIHXOZQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019); Danıştay'ın aynı yönde bir başka kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/7981, K.2017/3146, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

⁵⁸⁶ Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/10031, K.2017/2976, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵⁸⁷ Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/1781, K.2017/3044, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁵⁸⁸ Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2017, E.2017/12, K.2017/2893, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

yapmaması ile sürücünün de seyrini yol durumuna göre ayarlamaması sonucu vefat etmesi⁵⁸⁹, idarenin güvenli seyir şartlarını sağlamayarak yol kenarından gelen suyun yolu ıslatması sonucu kavşağa hızlı giren araç sürücüsü tarafından kontrolü kaybedilen aracın orta refüje girip takla atması suretiyle kaza yapması⁵⁹⁰, tehlike ve uyarı işaretlerinin konulmadığı mahalli köy yolunda hızını ayarlayamayan araç sürücüsünün virajı alamayıp kaza yapması⁵⁹¹, yol çalışması yapıldığını gösterir işaret konulmayan yolda araç sürücüsünün hızını ayarlayamayarak kaza yapması⁵⁹², gerekli aydınlatma ve işaretleme sistemi olmayan yolda kask takmayan ve hızını ayarlamayan araç sürücüsünün kaza yaparak vefat etmesi⁵⁹³, idarenin hemzemin

⁵⁸⁹ Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/1125, K.2017/2349, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019); Danıştay'ın benzer yönde diğer kararları için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/4841, K.2017/1370, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erkNYgF8HPfXgFyFmiiQE5JtRVy9%2F%2F%2FjBt52RehkoTECWLe5CCes%2Fo0XEkaGr39Ss%2BctY1qgPrq7%2BNosaCdKthA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2017, E.2014/4808, K.2017/1164, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erSu7b5HE6ItTRsSlcvwO47DzCwMjrkqioJeowkB8jkvf9nMx%2FG6xhjrya7q5FpF9uQBkGs%2Fu2Bym5kSGJUJPwSw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁵⁹⁰ Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/1739, K.2017/2091, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJ4jN02ZKo1fk6T5v4tBRN0ysZSuESFNEuyzWao12FWZDRcARGdzwMbl4eba7EsFYgN%2BzrJKlqyPB%2B8QSDT%2BDAG%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁵⁹¹ Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/87, K.2017/2097, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ernSPX%2BODl2S%2FxUdM2xfsqK%2BQkuSTAl5ypYhb4JnrAFhyYQK6w1D TL3cBv2qs7LqSkDciVDDAAOYE49tukLnh6pA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁵⁹² Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/746, K.2017/2095, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAH52CI3CBLs3f%2BPcnNDHhx8JyZmmjxyoLQAof%2BpCi8ke8yU9wJ%2Fley0SlwZ5fPYBI8gQXgKrswlZN4tqhvhvTpQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

⁵⁹³ Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2013/14422, K.2017/1836, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erhzrSfTVNpT9AbB4sHKierbPYvduvDy0PiZAO8riqd8YQQDApFHPI9J4M5H9>

geçidi kontrollü hale getirmemesi, alt/üst geçit yapmaması ve araç sürücüsünün de hemzemin geçitte durup kontrol etmeden karşıya geçmeye çalışması⁵⁹⁴, yol çalışması olduğunu gösterir işaret olmayan virajlı yolda araç sürücüsünün öndeki aracı sollaması ve hızını azaltmaması sonucu kaza meydana gelmesi⁵⁹⁵, gece vakti yağmurlu havada su ile dolan çukurun yol şartlarına uygun olmayan hızda giden araç sürücüsü tarafından farkedilmemesi sonucu kaza meydana gelmesi⁵⁹⁶, açık rögar kapağının etrafına şilt çekerek ve/veya trafik işareti konulmaması sonucu yol şartlarına uygun gitmeyen araç sürücüsünün vefat etmesi⁵⁹⁷, sisli ve görüşün kısıtlı olduğu havada araç sürücüsünün yola gereken dikkati vermeyerek yoldaki su dolu çukuru görmeyip kaza yapması⁵⁹⁸, idarenin yoldaki menfezin taşmasındaki sorumluluğunu yerine getirmeyerek yoğun yağış nedeniyle sele yapılan aracı hızlı ve dikkatsiz kullanan araç sürücüsünün vefat etmesi⁵⁹⁹, sert viraj olduğunu gösterir levha olmayan yolda aracını dikkatsiz kullanan araç sürücüsünün yaralanması⁶⁰⁰, bariyer olmadığını gösterir uyarıcı işaret konulmayan virajlı yolda hızını ayarlayamayan araç sürücüsünün vefat etmesi⁶⁰¹, idarenin yolun kapalı olduğuna

IV97%2BrNivFObu0jHxcTnfxmtuJQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (09.01.2019)

⁵⁹⁴ Danıştay 15. Dairesi, 20.02.2017, E.2013/1323, K.2017/806, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

⁵⁹⁵ Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2017, E.2014/648, 2017/1051, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erlM%2FVYnGoedtFec2WA4L18jIWYlYnsggnNM79XTG%2F9KLHvkl2RNH3SjESh4gE69EiSSrhmT8Xb4sTf8i0gk8Jw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.02.2019)

⁵⁹⁶ Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/532, K.2017/993, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erlM%2FVYnGoedtFec2WA4L18jIWYlYnsggnNM79XTG%2F9KLHvkl2RNH3SjESh4gE69EiSSrhmT8Xb4sTf8i0gk8Jw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

⁵⁹⁷ Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2017, E.2013/11616, K.2017/587, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

⁵⁹⁸ Danıştay 15. Dairesi, 25.01.2017, E.2014/526, K.2017/491, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁵⁹⁹ Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/9421, K.2016/5963, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁶⁰⁰ Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/10669, K.2016/5824, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

⁶⁰¹ Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/13580, K.2016/2371, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

ilişkin mevcut işaretlemelere ilaveten reflektif trafik işaretlemelerini yapmaması ve yolun kapalı olduğunu gösteren kopuk halde duran plastik şeride dikkat etmeyen araç sürücüsünün de köprü inşaatı için açılan çukura düşmesi⁶⁰², idarenin çökme bulunan yolda bakım, onarım ve işaretleme yapmaması sonucu yola dikkatini vermeyen kamyon sürücüsünün kaza yapması⁶⁰³ vakalarında Danıştay hem idareyi hem de zarara sebebiyet veren zarar görenleri kusurlu bularak kusurları oranında tazminata hükmetmiştir.

Bu kararların yanı sıra müteveffanın korkuluğu olmadığına ilişkin gerekli ikaz ve uyarı levhası olmayan hastane bahçesindeki merdiven ve sahanlığından dikkatsizliği sonucu düşerek vefat etmesi⁶⁰⁴, idare tarafından sokakta görme engellilere kılavuz olacak zemin, kaldırım düzenlemeleri yapılmaması, görme engellilerin de çocuklarının kılavuzluklarını beklememeleri ve engelliliklerinden kaynaklanan özel gereksinimlerini sağlamadan (örneğin okul görevlilerinden yardım

⁶⁰² Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2017/640, K.2017/2699, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019), Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

⁶⁰³ Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/12, K.2018/8242, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erDyL8oFPQBlyJYyH8jLdbIPjhP%2BILqqZBH8C5rpYscbXYMs5SfRPieN9uWgdp3lGFEk8lXLhH4d8HDw%2Fe85w4Mw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019); Zarar görenin eylemi sebebiyle idarenin sorumluluğunun azalmasına ilişkin diğer kararlar için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 24.11.2016, E.2014/323, K.2016/5701, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ere3V0yqR%2BsG5kIoh6z5O%2BdJwlah2n%2BIELP9lk348JhbuWY0u6rMwWxc%2FqruEvwcYrOWmABKtBGFVZnTEG8U5mJg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/1454, K.2016/3488; Danıştay 15. Dairesi, 28.04.2016, E.2016/432, K.2016/3018; Danıştay 15. Dairesi, E.2014/633, K.2016/2747, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2014/334, K.2016/2387, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019); Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2017/3704, K.2018/8240, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2errrL%2B7rw1dsyFjylDoXJQhBJFFonIdvqlBKPCKMhPXE7vNj4yOTiaT0WaIxy%2F3l1oZILRmQaGABn037wKSrB7A%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

⁶⁰⁴ Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4232, K.2016/2615, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

almama, baston kullanmama vb.) okulun arka kapısından çıkmaya çalışmaları sonucu dereye düşerek yaralanmaları⁶⁰⁵, ikamet edenlerin günlük yaşantıları içinde gidebilecekleri mesafede (500 metre uzaklıkta) kamuya açık bir alanda bulunan mühimmata davacının bir cisimle vurması sonucu meydana gelen patlamada yaralanması⁶⁰⁶ vakalarında da Danıştay zarar gören ile idarenin müterafik kusurları olduğuna karar vermiştir.

2.Üçüncü Kişinin Kusuru

İdarenin sorumluluğunu kaldıran veya azaltan bir diğer hal de üçüncü kişinin kusurudur. Bu halde de tıpkı zarar görenin kusurunda olduğu gibi idarenin zarar verici davranışının nedensellik bağına zayıflatan veya kesen bir tutum veya davranış araya girmektedir ki, bu tutum veya davranış da üçüncü kişiye aittir. Üçüncü kişi ile kastedilen ise idare haricindeki özel hukuk gerçek veya tüzel kişisidir.

Üçüncü kişinin davranışının idarenin sorumluluğu üzerindeki etkisi, idarenin kusur ya da kusursuz sorumluluğuna göre değişkenlik göstermektedir. İdarenin kusuruna dayanan sorumlulukta eğer ki zarar tamamen üçüncü kişinin davranışı sebebiyle gerçekleşmişse o halde idarenin sorumluluğu ortadan kalkacaktır. Çünkü bu halde idarenin fiili ile zarar arasındaki nedensellik bağı kesilecektir. Fakat idarenin zararın ortaya çıkmasında müterafik kusuru varsa bu halde, her bir tarafın kendi kusurunun sonuca etkisi oranında sorumluluğu doğacaktır. Ancak idari yargı mercilerinde özel hukuk kişilerine dava açılmayacağından idare yönünden idari yargıda, üçüncü kişi yönünden ise adli yargı mercilerinde dava açılacaktır.⁶⁰⁷

Kusursuz sorumlulukta ise durum tamamen farklıdır. Üçüncü kişinin zarara karışmış olması idareyi sorumluluktan kurtarmayacak ya da idarenin sorumluluğunu azaltmayacaktır. Örneğin idarenin kusursuz sorumluluk sebeplerinden biri olan

⁶⁰⁵ Antalya 2. İdare Mahkemesi, 31.05.2018, E.2016/866, K.2018/620, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.(21.01.2019)

⁶⁰⁶ Danıştay 10. Dairesi, 26.10.2015, E.2012/3275, K.2015/4623, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)

⁶⁰⁷ Kaplan, a.g.e., s.278

idarenin tehlike arz eden araç gereç ve faaliyetleri sebebiyle kişiler zarara uğrarsa, bu zarar üçüncü kişilerin fiilinden kaynaklanmış olsa bile meydana gelen zarar ile idari davranış arasındaki nedensellik bağının bütünüyle kopmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle üçüncü kişinin davranışı, idarenin kusursuz sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.⁶⁰⁸ Ya da idarenin cephaneliği bir sabotaj sonucu infilak etse ve cephanelikteki personel vefat etmiş olsa, burada da risk sorumluluğu esaslarına göre idare sorumludur. Cephaneliğin infilakından dolayı uğranılan zararın tümünü, zarara uğrayan kişiler risk ilkesine dayalı olarak kusursuz sorumluluk esaslarına göre idareden talep edebilirler.⁶⁰⁹ Ancak idare, ödediği tazminat için üçüncü kişiye rücu etme imkanına sahiptir.⁶¹⁰

Üçüncü kişinin fiili dolayısıyla idarenin sorumluluğunun azalması için üçüncü kişinin fiilinin kusurlu olması şart değildir. Üçüncü kişi, zararın meydana gelmesinde kusurlu olabileceği gibi kusursuz da olabilir. Ancak genellikle üçüncü kişinin eylemi kusurlu nitelikte olmaktadır.⁶¹¹

a.Üçüncü Kişinin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Kaldırması

Zarar üçüncü kişinin davranışı sonucu ortaya çıkmış ise, zarardan dolayı idarenin sorumluluğu da ortadan kalkacaktır. Çünkü zarar ile idarenin tutum ve davranışı arasındaki nedensellik bağı kesilmiştir.

Bu halde, zarar gören adliye mahkemelerinde dava açmak suretiyle zararını üçüncü kişiden talep etmelidir. Zarar görenin zararını idareden talep etmesi halinde ise Danıştay idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar verecektir. Nitekim Danıştay seyir halindeki aracın yolun ortasında bulunan stepneye çarpması suretiyle meydana gelen kazada idarenin hizmet kusurunun olmadığına, yola düşen stepnenin

⁶⁰⁸ Kaplan, *a.g.e.*, s.279

⁶⁰⁹ Gözler, *a.g.e.*, s.770

⁶¹⁰ Tan, *a.g.e.*, s.486

⁶¹¹ Gözler, *a.g.e.*, s.770

ait olduğu araç sürücüsünün aslî kusurlu olduğuna karar vermiştir.⁶¹² Yine, içinde yolcu olarak bulunduğu aracın, sürücüsü tarafından dikkatli ve yavaş kullanılmaması sebebiyle yolcunun vefat etmesi⁶¹³, davacının aynı köyde yaşayan bir grup tarafından yaralanması⁶¹⁴, polis memurunun yol çalışması yaptığı esnada hızlı ve yol şartlarına uymayan araç sürücüsünün polis memuruna çarpması sonucu vefat etmesi⁶¹⁵ vakalarında da Danıştay idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir.⁶¹⁶

⁶¹²Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/605, K.2017/781, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erNRPo42B4MUMz7aSbKimjCbhcHfvG62517NHCl%2B0w%2BzxhDg6MP4Zh0KpEOifGs3RM2N9elpRZryFpkPS3S%2FB5bA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

⁶¹³ Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2017, E.2014/610, K.2017/614, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

⁶¹⁴ Danıştay 10. Dairesi, 26.10.2015, E.2012/4258, K.2015/4620, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019) Somut olayda Bingöl'ün bir köyünde silahlı bir grup tarafından açılan ateş neticesinde bacağından ve kolundan yaralandığını belirten davacının, meydana gelen olayda jandarmanın zamanında olay yerine gelmemesi ve saldırıya müdahale etmemesi nedeniyle davalı idarenin hizmet kusurunun bulunduğu iddiasıyla açtığı davada yerel mahkeme ve Danıştay; akşam saatlerinde başlayan silahlı saldırı sonucunda meydana gelen olayda, olay yeri ile en yakın Jandarma Komutanlığı arasındaki mesafenin 4 km olduğu, bölgenin yapısı itibariyle terörist saldırılara açık olduğu, bu nedenle derhal müdahaleye elverişli olmadığı kaldı ki, savcılık soruşturmasında ortaya çıktığı üzere olayın meydana geldiği süreçte yedi terör örgütü mensubunun karakol yakınlarında iki gün boyunca pusuya yattığı ve bir saldırı hazırlığında olduğunun anlaşıldığı, yaşanan olayın aynı köyde yaşayan bir grubun silahlı saldırısı sonucu vuku bulduğu ve çatışmadan ziyade tek taraflı taarruz şeklinde silahlı kişilerin iki aileyi hedef aldığı olayda, ölüm ve yaralanma ile sonuçlanan saldırı esnasında ya da öncesinde jandarmanın olay yerine zamanında müdahalesinin, olayın niteliği itibariyle (kısa süreli ve çatışma yaşanmaksızın hedefe yönelik tek taraflı bir saldırı olması) mümkün olmadığı dikkate alınarak olayda hizmet kusurunun bulunmadığına, ayrıca davalı idarenin meydana gelen zarardan kusurlu sorumluluk ilkesi uyarınca sorumlu tutulabilmesi için zarar ile idari davranış (hizmet) arasında bulunması gereken nedensellik bağının da olayların meydana gelmesinden sorumlu olan ve adli yargıda yargılamaları yapılan şahısların ağır kusurlu eylemleri neticesinde kesildiği gerekçeleriyle davacının yaralanmasında davalı idareye atfedilebilecek herhangi bir hizmet kusurunun bulunmadığına ve zarar ile idari davranış (hizmet) arasında nedensellik bağının da olaya konu olan üçüncü kişilerin ağır ve açık kusuru neticesinde kesilmesi nedeniyle tazminat talebinin uygun bulunmadığına karar vermiştir

⁶¹⁵ Danıştay 15. Dairesi, E.2014/655, K.2017/1122, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

⁶¹⁶ Üçüncü kişinin eyleminden kaynaklanarak idarenin sorumluluğunun kalkmasına dair başka bir Danıştay kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 20.02.2017, E.2014/639, K.2017/809, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erh%2B84KO8U%2BIIGPHCQjT0ASzL4if8S>

b.Üçüncü Kişinin Kusurunun İdarenin Sorumluluğunu Azaltması

Ortaya çıkan zarar hem idarenin tutum ve davranışından hem de üçüncü kişinin davranışından kaynaklanmış olabilir. Diğer deyişle idarenin ve üçüncü kişinin, zararın meydana gelmesinde birlikte kusurları bulunabilir. Böyle bir durumun varlığı halinde idare ve üçüncü kişinin sorumlulukları kusurları oranında olacaktır. Çünkü idare hukukunda müteselsil sorumluluk bulunmamaktadır. Yani zarar gören kimse, idareye karşı uğradığı zararın tamamının tazmini istemiyle dava açamaz. Zarar gören kimse ancak idarenin sorumlu olduğu zararı talep edebilir. Kalan zararın tazmini için, zarar görenin üçüncü kişiye karşı dava açması gerekir.⁶¹⁷ Zarar görenin üçüncü kişiye karşı açacağı davayı adli yargı mercileri karara bağlamakla görevlidir. O halde üçüncü kişiye karşı adli yargıda dava açılacaktır. Bu durumda zarar gören mağdur taraf olarak hem adli yargıda hem de idari yargıda dava açmak zorunda kalmaktadır. Ne yazık ki zarar gören, böyle bir halde adalete erişmek için hem iki kez yargılama masrafı ödemek suretiyle maddi hem de zaman ve emek yönünden daha fazla çaba içerisine gireceğinden manevi olarak yıpranacaktır. Bu sebeple mevcut uygulamanın usul ekonomisi ilkesine ve hak arama özgürlüğüne aykırılık teşkil ettiğini düşünmekteyiz. İdari yargı mevzuatında davalı olarak idare yanında üçüncü kişilerin de olabileceği şeklinde düzenleme yapılmadığı sürece de bu mağduriyet devam edecektir.

Danıştay kararlarına göre, idarenin yayaların karşıdan karşıya kontrolsüz geçişini engellemeye yönelik bir önlem almaması, araç sürücüsünün de yol kenarındaki kaldırımını gözetmek ve yayaların yolu kullanma ihtimaline göre hızını kontrol edip gerekli sürüş tedbirini almaması sonucu meydana gelen kazada yayanın vefat etmesi⁶¹⁸, idare tarafından yolda kum yığınının bulunduğunu gösterir levha konulmaması, araç sürücüsünün de yola gereken dikkatini vermemesi sonucu kum

HhddP0CuagNH1O9qu0jOUHqbKxFoeVQOzyDKEHP%2B2xV5khEaAJfW%2Bmjk6g%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.01.2019)

⁶¹⁷ Gözler, a.g.e., s.770

⁶¹⁸ Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2017 E.2017/461, K.2017/2892, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

yığınının çarptıktan sonra yol ortasında bulunan refüje çarpması sonucu araçtaki yolcunun yaralanması⁶¹⁹, araç sürücüsü ile yolcunun araçla seyahat ettikleri esnada sürücünün yola düşen kayaya çarparak aracın şarampole yuvarlanması sonucu yolcunun yaralanması⁶²⁰, idarenin otomobil ve kamyonun aynı anda geçişine yetmeyen genişlikteki bir yolu kamyon trafiğine kapatmaması nedeniyle şeride tecavüz ederek karşıdan gelen kamyon ile hususi aracın çarpışması sonucu araçtaki yolcunun vefat etmesi⁶²¹, kavşakta yol çalışması yapan idarenin bu çalışma için gerekli tedbirleri almayıp ikaz işareti koymaması, alkollü ve dikkatsiz sürücü yönetimindeki aracın da kavşak düzenleme çalışması nedeni ile kazılan su dolu 5 metre derinliğindeki çukura düşmesi sonucu müteveffanın boğularak vefat etmesi⁶²², yaya altgeçidinin aydınlatmasının yeterli olmaması ve su dolu olması nedeniyle bu yaya geçidini kullanamayan yayaya üçüncü kişinin sevk ve idaresindeki aracın

⁶¹⁹ Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2016/3111, K.2017/2687, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

⁶²⁰ Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2017, E.2014/649, K.2017/1167, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er5qxSsxvqFLNfMqWDoLdHIgJfZbdACztvccm%2FTN%2FpglDWikQHxTo2lqBLPweSpEiHj7UvQLqTH%2F2Jp%2BkFDIcA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

⁶²¹ Danıştay 15. Dairesi, 29.12.2016, E.2014/7673, K.2016/6517, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eroZ9UnXE32LilPmbIkfTXv4l%2FgOxWt7o1XteYS70Y65BXdwZajzfujz6WaUvD7778lVII9GhmiibVHKFf3YW3tQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019)

⁶²² Danıştay 15. Dairesi, 10.11.2016, E.2013/13973, K.2016/5340, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erNMEZk%2Ba9KMOt3HgDsXMHOS%2FZAYEAxDbkFbU8BD7MUxWsn%2BwOupZPTDe6%2B7i08ZnG%2F2gsifHF6lqn4IgntsIkWw%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

 arpması sonucu yayanın vefat etmesi⁶²³ hallerinde üçüncü kişinin kusuru sebebiyle idarenin sorumluluğunda azalma olmuştur.⁶²⁴

Kusursuz sorumlulukta ise üçüncü kişinin kusuru idareyi sorumluluktan kurtarmaz. İdare tazminata mahkum edildikten sonra, kusuru ölçüsünde üçüncü kişiye rücu etme imkanına sahiptir.⁶²⁵

⁶²³ Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/367, K.2018/8248, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ersM0igq%2B23DnS%2FGkIybV5tAa70mDBG%2BpKkj%2BPIQCtnjcRIRbHXy5NfEnI8mOILEZQ1%2B5OiSkNmpB6QpazMDf2FA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

⁶²⁴    nc  kişinin eyleminden kaynaklanarak idarenin sorumluluğunun azalmasına dair bir başka Danıştay kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 21.04.2016, E.2013/13974, K.2016/2734, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

⁶²⁵ Kalabalık, *a.g.e.*, s.250

SONUÇ

İdarenin hukuki sorumluluğu, idarenin faaliyetleri sebebiyle özel hukuk kişilerinin zarara uğraması halinde bozulan ekonomik dengelerinin yeniden kurulmasını sağlayan bir sorumluluk türü olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, idarenin hukuki sorumluluğunun yalnızca hangi hallerde doğduğunun tespiti olmayıp, idareden veya yargılama makamlarından bu zararlarını talep ederken taleplerini hangi yargı makamlarında ve hangi kapsamda ileri sürmeleri gerektiği, ortaya çıkan zararlarının tam ve eksiksiz karşılanmasını sağlamak amacıyla başvurdukları yargı makamlarının nasıl çelişkili karar vermek suretiyle mağduriyete sebep oldukları noktasında hangi önlemlerin alınabileceğine yönelik bir tartışma yaratmaktır. Aynı zamanda, idarenin hukuki sorumluluk türleri olan kusur ve kusursuz sorumluluk tasnifinde kusur sorumluluğu olarak kabul gören ve normatif değeri son derece zayıf olan hizmet kusuru için ise, temel hukuk ilkelerinden hareketle mevzuatta yer edinmesinin önemini değerlendirmek ve bu kapsamda uygulamanın yönünü belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak çalışmanın her bölümü yargı kararlarıyla ele alınmış ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır.

İdarenin hukuki sorumluluğunun tanımlanmasından başlayarak, tarihsel gelişimiyle Türk hukukunda kabul edilmesini içeren süreçte, idarenin hukuki sorumluluğun aslî türü olan hizmet kusurunun ve dolayısıyla idarenin hukuki sorumluluğunun son derece genişlediği, buna karşılık zarar kapsamının dar tutulmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki bozukluk, aksaklık veya eksiklik şeklinde tanımlanabilen hizmet kusurunun İdare Hukukuna has bir kavram olduğundan yola çıkarak tam karşılığının normatif değerlerle belirlenmemesi sebebiyle, yargı makamlarınca kamu görevlisinin kişisel kusurundan kaynaklanan zararlarda dahi idarenin hizmet kusurunun varlığı gerekçesiyle sorumluluğuna gidilebilmesine sebebiyet vermiştir. Geline nokta yasama ve yürütme/idare organları, somut birkaç norm haricinde, zararların hangi yargı makamında ve kapsamında tam ve eksiksiz talep edilebileceğine yönelik yeterli çaba göstermeyerek,

konunun yargı kararlarıyla şekillenmesine sebebiyet vermişlerdir. Diğer deyişle, idarenin hukuki sorumluluğu ve hizmet kusuru Türk hukukunda, tartışmalara son verme özelliğine sahip olmayan nitelikte birkaç anayasal norm ve kanun maddesi haricinde kendisine normatif değer veren bir yer bulamamıştır.

İdarenin hukuki sorumluluğunun odak noktası olan kusur kavramından hareketle sorumluluk, literatürde, kusur ve kusursuz sorumluluk olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bu ayrımı temellendiren ise sorumlulukların getiriliş amaçlarının farklı olmasıdır. İdarenin kusur sorumluluğu, idarenin yerine getirdiği kusurlu faaliyetler sebebiyle özel hukuk kişilerinin gördüğü zararı tazmin amacı taşıırken, kusursuz sorumluluk idarenin kusuru olmasa dahi bireyin gördüğü zararın hakkaniyet ve nesafet ilkeleri gereğince karşılamasıdır. Türk hukuk düzeninde hizmet kusuru olarak kabul edilen ve aslî sorumluluk türü olan bu hale göre şartları var ise öncelikle idarenin kusur sorumluluğuna gidilmelidir.

Türk İdare Hukukunun tedvin edilmemiş nitelikte bir hukuk dalı olmasının da etkisiyle, çelişkileri ortadan kaldıracak nitelikte kapsayıcı ve tek nitelikte bir normatif düzenlemenin eksikliği, idarenin hukuki sorumluluğu ve özellikle hizmet kusurundan doğan sorumluluk davalarında uygulanacak hukuk kuralı noktasında yargı makamlarını birden fazla mevzuata yönlendirmiştir. Bu farklı mevzuatlar arasında özel hukuk düzenlemeleri de yer almaktadır. Oysaki bir kamu hukuku dalı olan İdare Hukukunun kendi görev alanına giren yargılamalar için özel hukuka ihtiyaç duymasına gerek kalmaksızın, kendi ekseninde bir düzenleme yapması tartışmalara ve mağduriyetlere tümden son verecektir. Bu noktada görev, bağımsız mahkemeler eliyle Türk milleti adına karar verme yetkisine sahip yargı organına değil, aslî görevi kanun yapma olan yasama ve belli düzenlemeler yapma yetkisine sahip yürütme/idare organlarına düşmektedir. Yapılacak düzenleme, hem hukuk güvenliğini sağlama noktasında yol gösterici ve garantör olacak hem de görev ve hüküm uyumsuzluklarına çözüm bulmakla zaman kaybeden yargı makamlarına hızlı karar alma noktasında ivme kazandıracaktır.

Bir hakkın ihlali sonucu zararın meydana gelmesi devleti temsil eden idarenin yalnızca müdahalesinden değil, devletin meydana gelen zararların onarılması-giderilmesi-telafisi için somut ve yol gösterir nitelikte kural koymaktan kaçınarak konuyu normatif düzeye çıkarmamasından da kaynaklanabilir. Bu noktada, hakların gerçek ve somut güvencesi olan mevzuatların var olması, vazgeçilmez/aranılan bir ihtiyaçtır. İdarenin hukuki sorumluluğu ve hizmet kusuruna yönelik baz alınan temel anayasal normlara bakıldığında karşımıza öncelikle *“İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”* hükmünü düzenleyen Anayasa md. 125/7 gelmektedir. Şeklen incelendiğinde de anılan normun idarenin sorumluluğunu ifade etme noktasında son derece yetersiz olduğu ortadadır. İdarenin sorumluluğunu düzenleyen diğer anayasal normlara bakıldığında ise Anayasa md. 40/3 hükmüne göre *“Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.”*. Anayasa md. 129/5 hükmüne göre de *“Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.”*. Anayasa md. 125/7’deki düzenleme diğer iki düzenlemeye nazaran genel nitelikte bir ifade iken, md. 40/3 ile md. 129/5 kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken sebep oldukları zararların karşılanmasına yönelik yalnızca hizmet kusurunun içerisinde yer alan bir sorumluluk türü olan görev kusurunu kapsadığı için yetersiz kalarak, Anayasa’da boşluk doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu anayasal boşluk sebebiyle de Anayasa’nın, yargı makamlarını 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na yönlendirdiğini görüyoruz. Anılan anayasal düzenlemelerde aslî ve sürekli nitelikteki kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde kendisinden yararlanan kamu görevlilerini ifade etmek üzere ortak bir terim bile tercih edilememiştir. Kaldı ki idarenin hukuki sorumluluğu yalnızca kamu görevlilerinin eylemleri sebebiyle değil; hizmetin kurulması, teşkilatlanması, araç-gereç vb. sebeplerden de kaynaklanabilmektedir. Sorumluluğun yalnızca bir yönünü ele alan Anayasa’nın kendisi, çözüme yalnızca bir noktadan bakılmasına sebebiyet vermektedir. Üstün güce sahip Anayasa’nın, bu yönden eksik ve tamamlanmaya muhtaç bir mevzuat

olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Anayasa’da hukuki sorumluluk ve hizmet kusurunun yönlendirici nitelikte yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Anayasa’nın yönlendirdiği DMK’deki md. 13/1 incelendiğinde ise *“Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar... Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.”* Anılan hükümde kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili uğranılan zararlar ifade edilmiştir. Yargı makamlarının, bu ifadenin kapsamını belirlerken başvurduğu hizmet kusuru-kişisel kusur ayrımı karşımıza çıkmaktadır. Ancak bir kamu görevlisinin kamu hukukuna tabi görevini yerine getirirken yaptığı hangi eylemlerinin göreviyle ilgili olduğu sorunsalı akla gelmektedir. Açıkça normatif-standart bir değer bulunmaması sebebiyle yargılama makamlarınca kamu görevi kapsamı geniş ve çelişkili yorumlanabilmektedir. Özellikle kamu görevlisi astın, amir pozisyonundaki üstü tarafından mobbinge maruz kalmasını Yargıtay, çoğunlukla kişisel kusur olarak yorumlamaktaysa da, hizmet kusuru olarak nitelendirdiği kararlar da bulunmaktadır. Nitekim müdürünün çalışanına sözlü ve fiili cinsel tacizde bulunması sebebiyle hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılması üzerine müdürün çalışanına mobbing uygulaması kamu görevi kapsamında değerlendirilerek hizmet kusuru olarak kabul edilmiştir. Bu halde kamu hizmetini gereği gibi yerine getirmeyen ve hatta TCK anlamında suç teşkil eden bir eylem gerçekleştiren üst pozisyonundaki kamu görevlisinin bu hareketi topluma mâl edilerek tazminat sorumluluğu idareye yüklenmiştir. Bu durum hizmet kusuru-kişisel kusur ayrımının nitelikli olarak yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada belli temel başlıkların sayım veya örneklendirme suretiyle kanunda belirtilmesi aydınlatıcı olacaktır. Özellikle kamu görevlilerinin özellikle kasten işledikleri suç teşkil eden eylemleri sebebiyle zarar meydana geldiğinde hizmet kusurunun varlığına hükmedilmesi son derece isabetsizdir. Bize göre haksız fiil gerçekleştiren bir kimsenin tazminat sorumluluğu nasıl ki adli yargının görev alanında yer alıyor ise, kamu görevlisinin suç teşkil eden eylemleri de haksız fiil niteliği taşıdığından, bu eylemlerden doğan tazminat davalarının da doğrudan kamu görevlisine karşı adli yargıda açılmasına yönelik tartışmaya mahal vermeyen bir yasal düzenleme yapılabilecektir. Örneğin kişiye

müessir fiil işleyen kamu görevlisinin tazminat sorumluluğu yönünde açıkça adli yargının görevli olduğu hükme bağlanırsa Danıştay, müdür yardımcısının aynı okulda görev yapan öğretmene ders esnasında sınıfa girerek hakaret etmesinde idarenin hizmet kusuru bulunduğuna karar veremeyecektir. Bu noktada eğer ki içtihat birliği sağlanamıyorsa kesin çözüm, bu konuda bir mevzuat yapılması ile sağlanabilecektir.

5233 sayılı Kanun'un lafzına göre, bu Kanun'la terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanması amaçlanmaktadır. Maddi zararın kapsamı Kanun'da kalem kalem sayılmak suretiyle belirtilmiş ve zararın kapsamı özellikle dar tutulmuştur. Dar kapsamda bulunduğu sonucuna varmamızı sağlayan ilk hal, kâr kaybı ve muhtemel gelir kayıplarının yer almamasıdır. Zararın tam ve eksiksiz karşılanması noktasında, dar tutulan bu zarar kalemlerine özellikle kâr kaybı ve muhtemel gelir kayıplarının eklenmesi yerinde olacaktır. Nitekim terör örgütü üyeleri tarafından kaçırılan ve 32 gün alıkonulan avukatın, çalışmadığı bu süre boyunca uğradığı kâr kaybı ve muhtemel gelir kaybı Kanun'da açıkça belirtilmediği için idare tarafından karşılanmamıştır. İdarenin kusursuz sorumluluk hallerinden olan sosyal risk ilkesi gereğince, meydana gelen terör eylemlerinin verdiği zararlara kişilerin katlanması beklenemeyeceğinden md. 7'de sayılan bu maddi zarar kalemlerine kâr kaybı ve muhtemel gelir kaybının da eklenmesi yerinde olacaktır. 5233 sayılı Kanun'da belirtilmeyen bir diğer zarar da manevi zarardır. Danıştay, uzun yıllar bu mevzuata dayanarak manevi tazminat istenemeyeceği görüşünde kararlar vermişse de özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu hususta Türkiye aleyhine birçok mahkumiyet kararı tesis etmesi, Danıştay'ın ilerleyen dönemlerde görüşünü değiştirmesine sebebiyet vermiştir. Son derece yerinde olan bu içtihat değişikliğinin yanı sıra, zarar kaleminin kalıcılığının sağlanması amacıyla manevi zararın kapsam dahilinde olduğu hususunun hukuksal bağlayıcılığa kavuşturulması faydalı olacaktır.

Son yıllarda adli yargı ile idari yargı kolu arasında özellikle trafik kazalarından doğan tazminat davalarının hangi yargı kolunda açılacağı hususu

tartışma yaratmıştır. Bunun sebebi ise, -idarenin araçlarıyla meydana gelen trafik kazaları hariç olmak üzere- uzun yıllar Danıştay'ın görev alanında olan idarenin icrai veya ihmali eylemleri sebebiyle meydana gelen trafik kazalarının adli yargının görev alanına taşınmak üzere KTK'de değişiklik yapılması, buna karşılık ifadenin tartışmalara son verme özelliğine sahip olmamasıdır. KTK md.110/1 hükmünde 2011 yılında yapılan değişiklikle idarenin işleticisi ya da sahibi olduğu araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanlar dâhil, bu Kanun'dan doğan sorumluluk davalarının adli yargıda görüleceği yönündeki ibare yerine, Danıştay'ın bu konulu davaları çokça sahiplenmesini bertaraf edecek nitelikte araçlar dahil olmak üzere idarenin yapım, bakım, onarım ve denetimiyle sorumlu olduğu karayollarında bu görevleri sebebiyle meydana gelen her türlü kazadan kaynaklanan tazminat davalarının adli yargıda görüleceği hükmü eklenseydi, sorunun çözümüne iyi bir başlangıç yapılmış olurdu. Diğer deyişle, idarenin işleticisi ya da sahibi olduğu araçlar sebebiyle meydana gelen zararlar hariç olmak üzere, Danıştay'ın görev alanında yer aldığını kabul ettiği trafik kazalarından doğan sorumluluk lafzen sert çizgilerle Danıştay'dan ayrılmalıydı. Danıştay'ın görev alanından ayrılmasını hukuk düzeninde içtihatlarıyla kabul ettirmeye çalışan Uyuşmazlık Mahkemesi'nin son yıllardaki kararları olumlu gelişme sağlamakla birlikte yüksek mahkeme kararlarının niteliği gereği yalnızca davanın taraflarını bağlayıcı olması, oluşturulan içtihadı aynı nitelikteki başka vakalar için işlevsiz kılmaktadır. Bu sebeple Uyuşmazlık Mahkemesi'nin içtihat yaratması olumlu bir adım olmasına rağmen, ısrarla bu görev alanından vazgeçmek istemeyen Danıştay'ın bu tavrını engellemeye yetmemektedir.

Bu noktada Danıştay'ın da gerek Kanun değişikliğinin gerekçesinde gerekse Anayasa Mahkemesi'nin ilgili Kanun maddesinin itiraz yoluyla incelenmesi yargılamasına yönelik kararında belirttiği üzere askeri idari yargı, idari yargı veya adli yargı kolları arasında uygulamada var olan yargı yolu belirsizliğinin giderilerek, söz konusu davalarla ilgili olarak yeknesak bir usul belirlenmesi amacına karşı çıkarak kendini görevli addetmesi, hukuk devleti ve hukuki belirlilik ilkesine zarar vermektedir. Bu nedenle Danıştay'ın bir an evvel içtihat değişikliğini benimsemesi yerinde olacaktır.

Bu konunun yanı sıra, idari yargı mevzuatında 2013 yılına kadar düzenlenmeyen ıslah kurumunun yokluğu, dava açarken henüz belirli olmayan, ancak yargılama aşamasında bilirkişi marifetiyle hesaplanarak ortaya çıkabilecek tazminat bedelinin, dava dilekçelerinde yüksek bedelde gösterilerek dava açılmasına, davanın kısmen veya tamamen reddi halinde de talep edilen fazla bedel yönünden nispi vekalet ücretine hükmedilmesine sebebiyet veriyordu. AİHM'nin adil yargılanma hakkını ihlal ettiği gerekçesiyle Türkiye'yi mahkum ettiği dosyalardan sonuç çıkaran yasama organının 2013 yılında kanun değişikliğine giderek miktar artırımı dilekçesi sunma imkanı tanınması, hak arama özgürlüğünü sağlaması yönünde olumlu bir adım olmuştur. Buna ilaveten yerel mahkemelerce davanın kısmen/tamamen reddedildiği bedel üzerinden davacı aleyhine vekalet ücretine hükmedilmesi karşısında Danıştay, bu durumun mahkemeye erişim hakkının engelleneceği anlamı taşıdığı gerekçesiyle maddi ve manevi tazminat için ayrı ayrı ancak maktu vekalet ücretine hükmetmesi yönünde görüş belirtmesi de hak arama özgürlüğü için olumlu bir adım olmuştur.

Ayrıca idarelerin takdir yetkisini genişleten düzenlemeler yapılması, uygulamada keyfi idari kararlar alınmasına yol açmaktadır. Bu hallerden biri de kamu görevlilerinin kusurlarından doğan zararlarda, zararı karşılayan idarenin zararı veren kamu görevlisine rücu edip etmeyeceği meselesidir. Danıştay'ın son yıllarda kişisel kusur alanını daraltıp hizmet kusuru alanını genişletmesi yönündeki kararları, idarenin sorumluluğunu geniş yorumlamaya sebebiyet vermektedir. Ancak bu hal, rücu kurumunun düzgün işletilmesi halinde olumlu sonuçlar doğuracaktır. Anılan kurum düzgün işletilmez ise, kamu görevlilerinin hukuka aykırı davranışlarına prim tanınacaktır ki, hukuk düzeni bunu korumaz. Buna göre Anayasa md.40/3'te idarenin kamu görevlisine rücu hakkının saklı tutulduğu düzenlenmiştir. Bu hükümde idarenin kamu görevlisinin kusurundan doğan zararı karşılaması halinde, kusurlu kamu görevlisine rücu etmesinde idareye takdir yetkisi tanınmıştır. Kamu görevlilerinin kusurlarından doğan zararların tazmininde zararı doğuran kamu görevlisine rücu edilmesinin mutlak zorunlu kılınması keyfiliği büyük ölçüde ortadan kaldıracaktır. Böylece kamu görevlisi, İdare Hukuku ilkelerine tam riayet ederek işlem tesis edecektir. Öyle olacak ki bunu sağlamak ve Anayasa md. 40/3'teki

düzenlemeyi takdir yetkisinden çıkarmak adına, Anayasa md. 129/5'te idarenin ancak rücu etmek kaydıyla kamu görevlisinin kusurlarından doğan zararları karşılayacağına yer verilmiştir. Son derece isabetli olan bu hüküm sayesinde idarenin, kusuru sebebiyle meydana gelen zararı karşıladığı kamu görevlisine rücu etmesi kuralı anayasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak bu defa da aynı konuyu düzenleyen iki anayasal hüküm arasında çelişki meydana gelmiştir. Bu sebeple mümkün ise, kamu görevlisinin kusurundan doğan zararları tazmin eden idarenin rücu hakkının zorunlu olduğu hüküm karşısında, takdir yetkisi taşıyan md. 40/3 hükmünün değiştirilmesi yerinde olacaktır.

Hizmet kusurundan doğan davalarda uzun yargılama sürecini telafi eden faiz için başlangıç tarihi henüz Danıştay içtihatlarıyla standart bir uygulamaya dahil olamamıştır. Danıştay'ın faizin başlangıç tarihini kimi zaman idareye başvuru tarihi, kimi zaman da maddi tazminat için miktar artırım dilekçesi ile arttırılan bedel yönünden artırım dilekçesinin idareye tebliğinden itibaren, kalan talepler için ise dava tarihinden itibaren başlatması kararların yeknesaklığını bozmuştur. Bu sebeple içtihadı birleştirme kurulu kararının varlığı uygulamayı düzenleyecektir. Ancak içtihadı birleştirme kurulu kararı olmaması sebebiyle kıyasen özel hukuktaki uygulama baz alınıp maddi tazminat için zararın gerçekleştiği andan itibaren, manevi tazminat için ise manevi zararın doğduğu andan itibaren diğer deyişle aksi bir durum olmadığında, zararı meydana getiren olay tarihinden itibaren başlatılması karışıklığı ortadan kaldırılabılır. Faizin yeknesak olarak uygulanması meselesi hem hukuk güvenliği ilkesi gereğince bir gereklilik hem de uzun yıllar süren davalarda talep edilen bedelin dava sonuna kadar değerini koruması amacıyla bir ihtiyaçtır.

İdarenin hukuki sorumluluğunu kaldıran veya azaltan haller ise hukuk nosyonunun bir gereğidir. Zarar, idarenin üçüncü kişiyle ortak kusuru sonucu meydana gelmişse karşımıza aynı dava ile ilgili iki farklı yargı kolunda dava açma şeklinde nükseden bir sorunsal çıkmaktadır. Bunun temelinde yatan sebep ise, idari yargıda ancak idare aleyhine dava açılabileceği kuralıdır. Bu halde zarar gören kimse idari yargıda ancak idarenin sorumlu olduğu zararı talep edebilir. Kalan zararın tazmini için ise, üçüncü kişiye karşı adli yargıda dava açması gerekir. Bu durumda

zarar gören mağdur taraf olarak hem adli yargıda hem de idari yargıda dava açmak zorunda kalmaktadır. Ne yazık ki zarar gören, böyle bir halde adalete erişmek için hem iki kez yargılama masrafı ödemek suretiyle maddi hem de zaman ve emek yönünden daha fazla çaba içerisine gireceğinden manevi olarak yıpranacaktır. Bu sebeple mevcut uygulamanın usul ekonomisi ilkesine ve hak arama özgürlüğüne aykırılık teşkil edeceği kanaatiyle tam yargı davalarına özgü olmak üzere İYUK'ta değişiklik yapılarak üçüncü kişilerin bu davada idare ile birlikte davalı olarak yer alması usulünün sağlanması uygun olacaktır. Keza idari yargı mevzuatında davalı olarak idare yanında üçüncü kişilerin de olabileceği şeklinde düzenleme yapılmadığı sürece bu mağduriyet devam edecektir.

İdarenin hukuki sorumluluğu ve hizmet kusurunun Türk hukuk sistemi içerisinde kendisine yer bulmasının bir zorunluluk olduğu şüphesizdir. İdarenin, kusuruyla veya kusuru olmaksızın meydana gelen zararları tazmin etmesi, zarar gören yönünden adeta bir sigortacı/garantör konumunda yer aldığını göstermektedir. Ancak bu halin yanı sıra, özellikle hizmet kusuru-kişisel kusur ayrımını tereddüde yer bırakmaksızın düzenleyen normatif değerlere ihtiyaç olduğu açıktır. Çünkü uygulamada özellikle bu ayrımın yapılması noktasında yargı makamlarınca çelişkili kararlar tesis edildiği gözlemlenmiştir. Örneğin “kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken özellikle kasten işledikleri suç niteliği taşıyan eylemleri sebebiyle meydana gelen zararlardan doğan davalar, adli yargı makamlarında ve ancak ilgili kamu görevlisine karşı açılır.” şeklinde somut, tartışmaya yer bırakmayan normatif hükümlere yer verilmesi uygun olacaktır. Yasama ve yürütmenin gereken eksikliği tamamlaması, yargı organlarının da tamamlanan bu eksikliğe göre karar tesis etmesi şarttır. Yakın zamanda bir mevzuat düzenlemesi olmayacak ise, bu halde yargı makamlarının Uyuşmazlık Mahkemesi kararları ışığında karar vermesi hukuk güvenliği ilkesi gereğince yerinde olacaktır. İdarenin genel tazmin sorumluluğunun kapsam ve çerçevesinin belirlenmesi idarenin kendi faaliyetlerinden neden sorumlu olması gerektiğini, dolayısıyla sorumluluğun misyonunu gerçek anlamda ortaya koyacaktır. Aynı anda bireylerin hangi hallerde ve hangi yargı makamlarında idareye karşı haklarının bulunduğu belirginleştirilmesi devletin bu konudaki temel amaç ve görevlerinin gerçekleştirilmesini sağlamış olacaktır.

KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA

Akgül, Aydın, “Yargı Kararları Işığında, Gebelik Ve Doğum Sürecinde Sağlık Hizmet Kusurundan Kaynaklanan Tam Yargı Davaları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Temmuz 2012, Yıl:3, Sayı:10

Akyılmaz, Bahtiyar, *Türkiye’de İdarenin Mali Sorumluluğu*, Konya, 2004.

Alver, Cemil, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 4. Baskı, Ankara, 1994.

Armağan, Tuncay, *İdarenin Sorumluluğu ve Tam Yargı Davaları*, 1997.

Atay, Ender Ethem, *İdare Hukuku*, 5. Bası, Ankara, 2016.

Atay Ender Ethem - Odabaşı Hasan, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, 2. Baskı, Ankara, 2010.

Ayanoğlu, Taner, *Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarına Göre İdari Eylemin Tanımlanması*, Birinci Baskı, 2004.

Aykın Aykut Cemil-Çınarlı Serkan, *Sağlık Personelinin Hukuki Sorumluluğu*, Ankara, 2016.

Balcı Muharrem-Anık Ömer- Kayan Abdullah- Kılınç Ümmügülsüm, “Devletin (İdarenin) Hukuki Sorumluluğu”, Güncelleme, 25 Ekim 2018, <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/228.pdf> (13.02.2019)

Bardakcı Mehmet Akif, “İdarenin Eylemlerinden Kaynaklanan Sorumluluğu” (Doktora Tezi), İstanbul, 2013.

Bozdağ, Ahmet, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:468, Eylül 2010.

Bucaktepe, Adil, “Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi*, Cilt: 17-18, Sayı: 26, 27, 28, 29, Yıl: 2012-2013.

Centel Nur – Zafer Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Bası, İstanbul, 2011

Civan, Orhan Ersun, “İş Kazası Veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Davalarında Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Kapsamı Ve Müteselsil Sorumluluğu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi*, 64 (4) 2015.

Crozat, Charles, *Fransız Ámme Hukukunda Mukavele Harici Kusurdan Doğan Mesuliyet*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Mecmuası, Yıl: 1 Sayı:3, Çev.Ferit H. Saymen, 1935.

Çağlayan, Ramazan, *İdari Yargılama Hukuku*, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Ankara, 2016.

Çoban, Ayşegöl, “Yargı Kararları Işığında Sosyal Risk İlkesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1-2, 2003.

Demirkol, Selami, “İdare Hukukunda İdari Eylemler Olgusu”, *Sayıştay Dergileri*, Sayı:40,Ocak-Mart 2001.

Duran, Lütfi, *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.138, Ankara, 1974.

Düren, Akın, *İdare Hukuku Dersleri*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Yayınları No:447, Ankara, 1979

Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Ankara, 2016.

Eren, Fikret, *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini*, Cilt I, Ankara, 2016.

Esin, Yüksel, *Danıştay'da Açılacak Tazminat Davaları-İkinci Kitap:Esas, İdarenin Hukuki Sorumluluğu*, Ankara, 1973.

Evren, Çınar Can, “İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIV, 2010, Sayı 1.

Gökcan, Hasan Tahsin, *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, 2014.

Gökcan, Hasan Tahsin, *Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, 2016.

Gözler, Kemal, *İdare Hukuku Dersleri*, 5. Bası, Bursa, 2007.

Gözübüyük, A. Şeref, *Yönetmelik Yargısı*, 22. Bası, Ankara, 2005.

Günday, Metin, *İdare Hukuku*, 9. Baskı, Ankara, 2004.

Güran, Sait, *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu*, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü, Ankara, 1981.

Hakeri, Hakan, *Tıp Hukuku*, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, 2012

Işıklar, Celal, “Danıştay Kararlarında İdarenin Kusursuz Sorumluluğunu Kaldıran Ve Azaltan Hâller”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 2019/1.

Kalabalık, Halil, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Güncellenmiş 5. Baskı, Konya, 2013.

Kaplan, Gürsel, *İdari Yargılama Hukuku*, Birinci Baskı, Bursa, 2016.

Karavelioğlu, Celal, *Açıklamalı, İçtihatlı ve İstinaf Kurumuyla İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 9. Baskı, Ankara, 2018

Kılıç, Abbas, “Siyasi Sorumluluk Kurumunun Hükümet Sistemleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 8, 2016.

Köksal, Mustafa, “Risk İlkesinin İdareye Yüklendiği Külfetler ve Güncel Yargı Kararları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 85, Kasım- Aralık 2009.

Kuru Baki - Arslan Ramazan - Yılmaz Ejder, *İcra ve İflas Hukuku*, 26. Baskı, Ankara, 2012

Nohutçu, Ahmet, *İdare Hukuku*, Güncellenmiş 18. Baskı, 2016

Oğurlu, Yücel, “İdare Hukukunda Fiili Yol ve Yargısal Denetimi”, *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*, Sayı:1, Mart 2003.

Onar, Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt 3, 3. Bası, İstanbul, 1966.

Oğuzman M. Kemal- Öz M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilip Güncelleştirilmiş 8. Baskı, İstanbul, 2010.

Özay, İlhan, *Günüşğinde Yönetim*, İstanbul, 1996.

Özcan, Elvin Evrim, “İdari Yargılama Hukukunda Islah”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011 (92).

Özdemir, Necdet, *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu*, Ankara, 1963.

Sarıca, Ragıp, *İdari Kaza*, C. I İdari Davalar, Kenan Matbaası, İstanbul, 1949.

Sarıca, Ragıp, “Hizmet Kusuru ve Karakterleri”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt:15, Sayı:4.

Savaş, Halide, *Yargıya Yansıyan Tıbbi Müdahale Hataları*, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2013

Sarsıkoğlu, Şenel, “İdarenin Mali Sorumluluğu Açısından Zarar Kavramı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (4) 2016.

Sulu, Muhammed, “Ölüm Ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 3, 2016.

Tan, Turgut, *İdare Hukuku*, Güncelleştirilmiş 3. Bası, Ankara, 2014.

Yaman, Murat, *İdari Yargı Dava Rehberi*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara, 2018.

Yayla, Yıldızhan, *İdare Hukuku*, 1. Bası, İstanbul, 2009.

Yıldırım, Turan, *İdari Yargı*, 2. Baskı, İstanbul, Ekim 2010.

İnternet Kaynakları

<https://www.anayasa.gov.tr/>

<http://www.abchukuk.com/makale/makale314.html>

<https://www.danistay.gov.tr/>

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/>

<http://dergipark.gov.tr/>

<https://www.kararara.com/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>

<http://www.resmigazete.gov.tr/>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0261dc929881.69649549 (Son erişim tarihi : 01.12.2018)

<https://www.yargitay.gov.tr/>

Yargı Kararları

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 24.09.2018, E.2018/337 K.2018/456, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 22.10.2018, E.2018/465, K.2018/596, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 24.09.2018, E.2018/337, K.2018/ 456, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(27.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 25.06.2018, E.2018/93, K.374, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(27.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 20.04.2018, E.2018/229,K.2018/239,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(27.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 29.01.2018, E.2017/721, K.2018/4,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 10.04.2017, E.2017/67, K.2017/2017,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.12.2018)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuku Bölümü, 26.02.2018, E.2018/83, K.2018/100,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 29.01.2018, E.2018/27, K.2018/57,
<http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/7db6eec9-fd1b-47d3-a552-900b0bc0a4ed?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (14.04.2019)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 20.02.2017, E.2017/106, K.2017/143,
<http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/53bd7d07-fe86-4ffe-b7db-1469a10aea71?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (14.04.2019)

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 29.01.2018, E.2017/721, K.2018/4,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

AYİM. 2. Dairesi, 07.03.2012, E.2011/298, K.2012/255,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

AYİM. 2. Dairesi, 09.09.2009, E.2008/1015, K.2009/883,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.12.2018)

AYİM. 2. Dairesi, 22.06.2001, E.2001/45, K.2001/568,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 21.02.2001, E.2000/466, K.2001/161,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 18.10.2000, E.2000/585, K.2000/673,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 26.04.2000, E.1998/553, K.2000/319,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 14.04.1999, E.1998/796, K.1999/288,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 24.03.1999, E.1998/80, K.1999/293,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 10.02.1999, E.1998/393, K.1999/150,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (23.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 03.12.2008, E.2008/1213, K.2008/1195,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.12.2018)

AYİM 2. Dairesi, 17.09.2014, E.2013/1885, K.2014/1331,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (25.12.2018)

AYİM. 2. Dairesi, 10.01.2007, E.2006/1138, K.2007/26,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.04.2019)

AYİM. 2. Dairesi, 25.04.2001, E.2000/550, K.2001/423,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

AİHM. 3. Daire, 12.01.2006, E.2002/18888, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(20.12.2018)

Anayasa Mahkemesi, Genel Kurul, 25.06.2009, E.2006/79, K.2009/97, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, 26.12.2013, E.2013/68, K.2013/165, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 21.05.2018, E.2016/5254, K.2018/2441, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eruBRNnxDDULhuwOXt5OIUVyAvr0G7e2mivJp3u7gLtXXS1U3nHA35DzIEF4NbuzyYi6Vifxizf%2F2U6WCqiptidw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (19.12.2018)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 17.12.2009, E.2008/11, K.2009/3108, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.03.2019)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 09.11.2015, E.2015/901, K.2015/4005, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 26.02.2015, E.2015/65, K.2015/540, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 26.02.2015, E.2015/493, K.2015/557, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

Danıştay 2. Dairesi, 09.02.2016, E.2013/7571, K.2016/531, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 5. Dairesi, 15.10.2015, E.2015/3557, K.2015/7906, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ertVU0c9myEzYtjIT6lI%2FWNbbws0jsLzsK881HudlfUk4>

cUEKF0rkOK4I2L6rhufHvnDzVj%2BgkV9nQbh1CZwiEnA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (08.02.2019)

Danıştay 5. Dairesi, 03.02.2016, E.2015/6248, K.2016/456,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (04.02.2019)

Danıştay 8. Dairesi, 20.09.2016, E.2015/11236, K.2016/7245,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (03.12.2018)

Danıştay 8. Dairesi, 30.06.2003, E.2002/3101, K.2003/3190,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (27.12.2018)

Danıştay 10. Dairesi, 16.11.1995, E.1995/566, K.1995/5746,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (04.12.2018)

Danıştay 10. Dairesi, 16.11.1995, E.1995/566, K.1995/5746,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (18.12.2018)

Danıştay 10. Dairesi, 11.04.2012, E.2008/2240, K.2012/1406,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (22.12.2018)

Danıştay 10. Dairesi., 09.09.2015, E.2012/4517, K.2015/3682,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (11.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 18.04.2016, E.2016/97, K.2016/2054,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (28.12.2018)

Danıştay 10. Dairesi, 16.12.2003, E.2002/7475, K.2003/5193,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (12.01.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 26.10.2015, E.2012/3275, K.2015/4623,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (08.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 19.11.2015, E.2012/4355, K.2015/5110,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 13.10.2015, E.2012/3491, K.2015/4319,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 06.06.2018, E.2014/84, K.2018/5698,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 10. Dairesi, 09.09.2015, E.2012/2109, K.2015/3679,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 21.03.2016, E.2013/5175, K.2016/1543,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 11.01.2016, E.2012/2997, K.2016/96,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 11.02.2016, E.2014/5784, K.2016/697,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 09.02.2016, E.2014/3793, K.2016/628,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 21.03.2016, E.2015/4928, K.2016/1560,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 11.02.2016, E.2012/9064, K.2016/721,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 10. Dairesi, 11.02.2016, E.2014/6332, K.2016/722,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

- Danıştay 10. Dairesi, 26.10.2015, E.2012/3275, K.2015/4623,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)
- Danıştay 10. Dairesi, 26.10.2015, E.2012/4258, K.2015/4620,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)
- Danıştay 11. Dairesi, 29.06.2007, E.2005/1353, K.2007/6248,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.03.2019)
- Danıştay 12. Dairesi, 12.11.2015, E.2012/5698, K.2015/5898,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)
- Danıştay 12. Dairesi, 15.10.2015, E.2015/1672, K.2015/5295,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)
- Danıştay 12. Dairesi, 15.10.2015, E.2015/1672, K.2015/5295,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2014/8984, K.2017/7629,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (24.12.2018)
- Danıştay 15. Dairesi, 11.10.2017, E.2017/1296, K.2017/5450,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (24.12.2018)
- Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2015/3047, K.2018/2893,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)
- Danıştay 15. Dairesi, 22.06.2017, E.2014/6911, K.2017/4154,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 19.10.2016, E.2016/2142, K.2016/5020,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2014/5891, K.2017/6196,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2015/9957, K.2016/3880,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/1546, K.2017/1202,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.12.2015, E.2015/8373, K.2015/9234,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2014/5674, K.2016/1586,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15.Dairesi, 09.11.2017, E.2017/1256, K.2017/6565,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 23.02.2017, E.2014/538, K.2017/929,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erHPLXfgOidpEUvo58J8zXlhx%2BRBxXc2anKpc2Vvblm4Zs94xVVGGB0gp%2FjOiqNevHe4OvMB%2F2Acj7fzY767GpuA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2015/9293, K.2017/776,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erlQIy2XaGvZNMGDFpds2sBOr8A8zOsJB1dRfCdH7ZW>

jTkTZo9zC%2Fwwl1x5xHTx%2BlwFvM6%2Fi11hgLklc6GNRKUVg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2016/97, K.2016/2054, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/13726, K.2016/5965, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2017/81, K.2017/2508, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.06.2016, E.2013/4113, K.2016/4168, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/4512, K.2016/3549, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/4501, K.2016/2663, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.04.2017, E.2014/4468, K.2017/1168, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAnndSVbXOl0zpAX0KtVhjz%2Fb12weKiUOuwlRLxeN>

U9V%2Brkha4U7%2F3A9rJsSozZg%2BikMNJA7%2Fej6dgiBk9x6BtQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.01.2018, E.2017/1947, K.2018/384, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017 E.2017/1260, 2017/6330, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2017, E.2015/2112, K.2017/1488,

Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2016, E.2014/302, K.2016/6318, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.01.2018, E.2014/6241, K.2018/80, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2017/2157, K.2017/7624, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 08.10.2015, E.2011/9707, K.2015/5737, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/7589, K.2016/2661, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.02.2017, E.2016/8823, K.2017/339, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.02.2017, E.2013/7291, K.2017/727, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2013/13695, K.2017/6195, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2013/10811, K.2018/2885, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erotaTaSz9UudCa0uWrxwIXnZrjYffFg2K1C6YYr87auW5Bg4iXPzLcxDSAzVlFvG%2BH0Frz8PXSEwUfaqfp8Zsg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4269, K.2016/2802, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erprYGMgrW1zaGp8ID0CrhGaGvRikB%2BxhYOeORdy%2FIDmUvuyOnhmximfwJG7%2B1AH4WWVuhbw2cgGjkGxGj4%2Blvg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, K.2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2015/6230, K.2017/7584, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 29.12.2016, E.2014/7673, K.2016/6517, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eroZ9UnXE32LilPmbIkfTXv4l%2FgOxWt7o1XteYS70Y65BXdwZajzfujz6WaUvD7778lVil9GhmiibVHKFf3YW3tQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/11818, K.2018/3854, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2014/5891, K.2017/6196, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2015/6230, K.2017/7584, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/8172, K.2017/7132, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 31.11.2016, E.2013/1236, K.2016/5776, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erPYCGAPCfhs2N%2F9C4TdDT3j4rk9DMMYpye5PhC2V5tXCstKmiLoG1kwOebi%2FjXjWOjrcNzmmtrRHGMpJZXt0okiA%3D%3D&arana n=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/8932, K.2017/1580, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/8763, K.2017/1573, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, E.2013/1841, K.2017/1578, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/6122, K.2017/1579, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/1338, K.2017/1574, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2013/12286, K.2017/1571, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAyf2R5M8RUN7G34nbYB59EndZOUbluvZOmFPXWaWgnwCaBnRIaUnQ3OrWwnk9taiw9o4Oci5C8wsIJiOMIBAdw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017 E.2017/1260, 2017/6330, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13459, K.2018/3300, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 06.04.2017, E.2015/4685, K.2017/1614, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13459, K.2018/3300,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 21.12.2017, E.2017/274, K.2017/7698,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 22.05.2017, E.2016/6943, K.2017/2780,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/7589, K.2016/2661,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/7589, K.2016/2661,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2014/5674, K.2016/1586,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2013/10674, K.2017/1368,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.04.2017, E.2014/4468, K.2017/1168,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erAnndSVbXOl0zpAX0KtVhJz%2Fb12weKiUOuWRLxeNU9V%2Brkha4U7%2F3A9rJsSozZg%2BikMNJA7%2Fej6dgiBk9x6BtQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.02.2018, E.2017/583, 2018/2047,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2016/8916, K.2017/7594,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 06.06.2018, E.2014/84, K.2018/5698,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13008, K.2018/3265,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12024, K.2018/3309,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 09.01.2017, E.2014/335, K.2017/45,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2013/10811, K.2018/2885,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erotaTaSz9UudCa0uWrxwIXnZrjYffFg2K1C6YYr87auW5Bg4iXPzLcxDSAzVlfFvG%2BH0Frz8PXSEwUfaqfp8Zsg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 13.02.2018, E.2014/8997, K.2018/1434,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.01.2018, E.2014/6241, K.2018/80,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2017, E.2014/2682, K.2017/7626,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 01.11.2017, E.2013/13695, K.2017/6195,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.10.2017, E.2017/2064, K.2017/5452,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.09.2017, E.2017/1300, K.2017/4938,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.06.2017, E.2014/7971, K.2017/3752,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 19.11.2015, E.2012/5325, K.2015/7807,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.10.2015, E.2011/5918, K.2015/6072,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (08.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.10.2015, E.2011/16575, K.2015/6073,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.09.2017, E.2014/5402, K.2017/4944,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erN3085ymaexIKjgHtfkK6sSMM4D8gVvi%2FjJ%2BrQV>

MR3WuDty2n0ov8qn9qhQUdKkGgyMk9puSMYqCicKs5ubrTUG%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.09.2017, E.2014/3726, K.2017/4946, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2015/3047, K.2018/2893, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2018, E.2017/750, K.2018/2216, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/8172, K.2017/7132, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, 2013/11488, K.2018/3852, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 27.02.2017, E.2016/321, K.2017/951, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erMp69cvIgV6f2AB7fCD9GTXjGk0a2UY17OXRYVpea9AuOJFs6rg1hntgoyw5ilIr6am%2BCtLN0kwbkJ2Z%2FnyH%2BuQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/5397, K.2016/811, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 21.05.2014, E.2013/4126, K.2014/3953, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/4062, K.2016/3523, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d>

okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erECpYrdwuumski4wbAf9sJhN2APJieJ%2FO98nqiCXrui9SSOLvId4Q%2FzhUJuWF1gMLvpAIWUg89edIFSLwcpOUsg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/3233, K.2016/989, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/6215, K.2017/3147, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2015/6200, K.2017/2696, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.06.2016, E.2013/4533, K.2016/4374, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 26.05.2016, E.2013/4058, K.2016/3779, [*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er0aFVQ5C1sR3Tur4YrLXvCTJUH7OB9%2BPxdBLIs52tcXkNi212taNaAlszUguJDx6pFRzD0cqNynejUbwK%2F8pO5w%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR \(16.01.2019\)*](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er0aFVQ5C1sR3Tur4YrLXvCTJUH7OB9%2BPxdBLIs52tcXkNi212taNaAlszUguJDx6pFRzD0cqNynejUbwK%2F8pO5w%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (16.01.2019))

Danıştay 15. Dairesi, 03.03.2016, E.2015/2153, K.2016/1324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4080, K.2016/2799, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4278, K.2016/3224, [*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d*](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d)

okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erve9ZN2hCHinfNKkEpelH%2BxZwpwISDqpm0624nmU UdUXnqal%2F6o%2F%2BTHuCS4QdWtV8rm0GwXPnQCtv4e0eU%2Fyo6A%3D %3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4080, K.2016/2799, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/3761, K.2016/804, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (01.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2016, E.2015/350, K.2016/2830, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2014/2232, K.2016/2474, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.11.2016, E.2013/3919, K.2016/5699, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eruYsDV3dx%2F3OvJ0ETlgjnJV5aXj%2BGSxVF6o8Glc t22kLM3CrMWCqGsn%2FaTSmAaFlx53fmoo1yFm7kUr%2Fnv6PQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2016, E.2013/4519, K.2016/2822, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2015/9282, K.2016/2664, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2016, E.2013/4516, K.2016/2823, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d>

okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erCmjAs4tmkG86e2t3A%2Bd7SZq5IuyiHKzQI3bsYhUqLtpWJ4LEfxl1fkmkeJZt3C8AQelOIzTyduIivCwbv04H3Q%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12024, K.2018/3309, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12024, K.2018/3309, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12187, K.2018/3310, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12134, K.2018/3308, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13008, K.2018/3265, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2013/8167, K.2018/2782, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2013/8167, K.2018/2782, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.02.2017, E.2124, K.2017/665, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>(12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.12.2018, E.2014/7603, K.2018/8541, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.12.2018, E.2014/3779, K.2018/8540,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/6965, K.2017/7122,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 26.05.2016, E.2013/4343, K.2016/3785,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/5237, K.2016/3596,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.04.2016, E.2016/2956, K.2016/3012,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4066, K.2016/2801,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/4486, K.2016/2662,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4243, K.2016/2616,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E. 2013/4513, K.2016/2452,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4507,K.2016/2473,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, E.2013/4479, K.2016/2454, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.11.2015, E.2015/341, K.2015/8165,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 19.09.2017, E.2016/3365, K.2017/4565,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erPG66fOUEQbgaJZII7TJI%2FTi8k%2F0QaDYYt4Pv3iTjTrVtEvXlyTijmFgDOn7o4nLyn4xpoZ596f4hxIdRgLrOuQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2013/4487, K.2016/3878,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2015/9957, K.2016/3880,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 04.02.2016, E.2015/5835, K.2016/586,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2018, E.2016/2055, K.2018/8407,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erc5unsM%2BwS5tNK1Q7A58c%2BWoDexurdUH6X8GgSNk8yF5Dr%2BKGHbB7EMKJ5Fu%2FdJrLikntuCV%2FPRs8Wb2rQGgnVQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/6618, K.2016/1005,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 26.11.2015, E.2015/2622, K.2015/7990,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.02.2018, E.2017/1751, K.2018/2018,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2018, E.2017/1357, K.1288,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/1946, K.2017/6254,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2013/4482, K.2016/3888,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.04.2017, E.2016/3555, K.2017/1613,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 29.09.2016, E.2016/2388, K.2016/4714,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/4511, K.2016/3548,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/613, K.2016/150,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.12.2015, E.2015/4214, K.2015/8979,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.12.2015, E.2015/4540, K.2015/8560,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/9511, K.2018/3873,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 29.09.2016, E.2016/3335, K.2016/4715,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.11.2016, E.2013/4097, K.2016/5327,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erT17IUdBGZ2iezY4htaeDDZSyIZx3UoYwS4gy4YxNHcB8dRV%2FQnvi1dCSZ1Y8iFQ4BO85ag8a0nSbYAsn8GN4yQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.12.2015, E.2015/8016, K.2015/8983,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.11.2017, E.2016/8632, K.2017/6996,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (05.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 09.11.2017, E.2017/1256, K.2017/6565,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 28.11.2017, E.2016/8632, K.2017/6996,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.03.2018, E.2015/3047, K.2018/2893,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2018, E.2017/750, K.2018/2216,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/7539, K.2017/3148, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/13975, K.2016/3486, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/8936, K.2016/1604, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2014/5311, K.2016/154, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.05.2018, E.2018/1499, K.2018/5093, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018);

Danıştay 15. Dairesi, 09.11.2017, E.2017/2227, K.2017/6558, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 17.09.2014, E.2013/3847, K.2014/6182, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E.2013/10566, K.2018/4519, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.09.2017, E.2015/104, K.2017/4448, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er1D2dzqoFK2oX%2BIJxIS%2BZ0vf1%2B4xuh4gBxvUk6IaXscvjU9tEXxviTq4u03ite8eC7bavXx4bYjHAYFlAXkpFmA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/12647, K.2018/3264,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.12.2018, E.2014/5565, K.2018/8410,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/14014, K.2018/3307,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2016/8215, K.2017/7557,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2017/111, K.2017/7559,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2016, E.2013/4527, K.2016/3301,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4414, K.2016/3187,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 31.03.2016, E.2013/4577, K.2016/2222,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2016, E.2013/4534, K.2016/3300,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2018, E.2017/722, 2018/1324,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.03.2016, E.2016/93, K.2016/2088,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2017, E.2016/8915, K.2017/7504,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2018, E.2017/722, 2018/1324,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/13113, K.2018/3857,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 17.04.2018, E.2013/11423, K.2018/3871,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2017/944, 2018/2764,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 20.03.2018, E.2013/12447, 2018/2783,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 24.03.2016, E.2015/8595, K.2016/1990,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.02.2018, E.2017/634, 2018/2043,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 21.12.2017, E.2017/283, 2017/7699,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2016/10104, K.2017/7558,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.12.2017, E.2017/276, K.2017/7556,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/7527, K.2017/7110,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 21.05.2014, E.2013/4126, K.2014/3953,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.10.2016, E.2016/2631, K.2016/4812,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.10.2016, E.2016/2579, K.2016/4816,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.06.2016, E.2013/4113, K.2016/4168,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2013/4512, K.2016/3549,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.06.2016, E.2013/4032, K.2016/4204,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 08.06.2016, E.2016/984, K.2016/4149,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.06.2016, E.2013/4502, K.2016/4029,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.06.2016, E.2013/4011, K.2016/3973,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.06.2016, E.2013/4001, K.2016/3974,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2013/4490, K.2016/3879,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/5356, K.2016/3705,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2016, E.2016/3777, K.2016/3557,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4226, K.2016/2798,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4196, K.2016/2612,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.04.2016, E.2013/4111, K.2016/2803,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/4501, K.2016/2663,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2016, E.2013/3929, K.2016/2660,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4471, K.2016/2461,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4465, K.2016/2460,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2013/4483, K.2016/2457,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

- Danıştay 15. Dairesi, 04.04.2016, E.2013/4467, K.2016/2286,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 04.04.2016, E.2015/545, K.2016/2294,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 31.03.2016, E.2013/4373, K.2016/2240,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 24.03.2016, E.2014/2820, K.2016/1989,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/8936, K.2016/1604,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 10.03.2016, E.2015/1669, K.2016/1585,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (30.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/2684, K.2016/986,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 18.02.2016, E.2015/3243, K.2016/985,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (31.01.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/4315, K.2016/806,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 28.01.2016, E.2015/1122, K.2016/294,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 28.01.2016, E.2014/2256, K.2016/297,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

- Danıştay 15. Dairesi, 28.01.2016, E.2015/2548, K.2016/289,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/5640, K.2016/808,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2016, E.2014/7640, K.2016/673,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 04.02.2016, E.2015/6996, K.2016/558,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 04.02.2016, E.2015/5856, K.2016/562,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/1411, K.2016/72,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2015/2729, K.2016/75,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 21.01.2016, E.2013/4033, K.2016/77,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 08.10.2015, E.2015/3646, K.2015/5732,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 08.10.2015, E.2015/6119, K.2015/5733,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (11.02.2019)
- Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/10079, K.2017/6331,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/9591, K.2017/6324, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 31.11.2016, E.2013/1388, K.2016/5781, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erymHbQcmAXaJbhikHmMUkm4rXiZSihEmlwXvM1%2FG02IMxSOC7j5Ek%2BBpQRlESKLM33AIRPiVFyzmJk50tXvslJQ%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2016/8532, K.2017/3145, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 29.05.2017, E.2015/9597, K.2017/3062, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/1869, K.2016/5967, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/2013, K.2016/5837, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/9709, K.2016/5838, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2015/108, K.2017/1992, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erLIadNlOE8NRV4F6Phs%2FQfpKJl%2BU2j7G3Bi7SZNSSiTAG8oIvOCQgQSSOIZF1yeoqJ%2BYq0eJ9XZBm1cX6x0YvuA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/1206, K.2017/3041,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/11, K.2017/3040,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/1546, K.2017/1202,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2016, E.2013/1550, K.2016/5783,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/694, K.2017/6323,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/7679, K.2016/5966,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/8094, K.2017/778,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erw9pv%2BSn73ObBEeBaBq8vpNGFVMVJ%2BZmm4m3bgV4Bjx%2FaLTuJMRsPsdWnt5e2DNNXLt%2FOU%2B246e5OhBduIB11Vw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/10685, K.2016/5825,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/10669, K.2016/5824,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2017/640, K.2017/2699,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/4973, K.2017/2607,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/10680, K.2016/2577,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4232, K.2016/2615,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/603, K.2017/989,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erSABa%2BU1TbDj65kO1aP2XcNoltZ4B5rGsAEikfbt6D7fW6Er2TCz1aoIjwjoKWq6FzS0YbpcQMRY1OUP7m3zNtg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017 E.2017/1260, 2017/6330,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2017, E.2014/648, 2017/1051,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erlM%2FVYnGoedtFecn2WA4L18jIWYlYnsggnNM79XTG%2F9KLHvkl2RNH3SjESh4gE69EiSSrhmt8Xb4sTf8i0gk8Jw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2017/2024, K.2017/6332,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2016, E.2013/1078, K.2016/1681, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er7wGUICjLUjY19rAdRHQTPCXJIGbcgcGD5EI7JDsEoRF8DD2OSWP9QjJ0EWF5fXmgFMFJnnwp4mFAX0IEPOqHpw%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (18.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/9159, K.2017/2975, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/3582, K.2017/2352, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/1979, K.2017/1203, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/268, K.2017/2343, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/448, K.2017/2344, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2017, E.2014/9436, K.2017/1487, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er3WgXjRRBKP8cNHJRIGsu734vR%2BY97fF5ZkQNeK6gO%2BqMd4oOBliSa8KZz50k5AEC6Hwfmo2L9nzOya9vXPOnUw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/1125, K.2017/2349, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2017, E.2014/4808, K.2017/1164, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erSu7b5HE6ItTRsSlcvwO47DzCwMjrkqioJeowkB8jkvf9nMx%2FG6xhjrya7q5FpF9uQBkGs%2Fu2Bym5kSGJUJPwSw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2013/14422, K.2017/1836, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erhzrSfTVNpT9AbB4sHKierbPYvduvDy0PiZAO8riqd8YQQDApFHPI9J4M5H9IV97%2BrNivFObu0jHxcTnfxmuJQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.01.2017, E.2013/1745, K.2017/42, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/9421, K.2016/5963, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/13975, K.2016/3486, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 21.04.2016, E.2013/13971, K.2016/2733, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/13602, K.2016/2582, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/445, K.2017/2348, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2017/81, K.2017/2508,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 19.12.2016, E.2013/8147, K.2016/6263,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 04.10.2018, E.2018/736, K.2018/6709,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/5784, K.2017/2611,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 03.10.2017, E.2017/1342, K.2017/5062,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/9144, K.2017/2614,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/3663, K.2017/1375,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erVySdDslCmOlW1dQSsQ%2FTTmboHs%2FZc%2B%2FPxq3f68HZ9YUANpeGEkMaSK%2Bq2Ane9M9iGf0UHQ0Q3kmmydLct8GPIg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR>
(10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/1739, K.2017/2091,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJ4jN02ZKo1fk6T5v4tbRN0ysZSuESFNEuyzWao12FWZDRcARGdzwMbl4ebA7EsFYgN%2BzrJKlqyPB%2B8QSDT%2BDAG%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 20.04.2017, E.2015/5703, K.2017/1871, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er7X0nHiOweqFAIb%2BUiRVpww5kj0LB40eJkdL%2Fja zNMF08Y9Kx7yQzS4RMP8Rh%2BfoTOLRkwmiXVoj2q4V%2F1rsobg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2014/8793, K.2017/1838, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erc1qvK7oX4gKF6I2V3tKt73w9nmdyezklwuhV7uArp25 d8Au2dFHhXYZyba1nTeOuYGjDzCG%2BCz2cJTsx7m%2BaA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/6684, K.2017/1371, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erM9c7bEUEY%2Bzugp1BZBOPNTK31TLXV%2Bz2Bb Djaxc7ylH%2F3kflg7eK78VdzRnDtEcnrS8KI%2B44iMRIaD1Sp9HSTw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/532, K.2017/993, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erUL4kWS2Mtwlf1RVV8RYoJWpl9tGFbMRaj4QqG69xO wsZmY9QYomZg45sKxUS68Ok%2BVthvk5wbqeeYvrAt6eOmg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/594, K.2017/779, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erKu%2FW2cO3qq7ONc5VmYyA0SDWP23EdEQkS8W2>

gVZkT7wB7aOZRDKqATH8DFqoD9XF1AO2efBvwhYSodtge94Q1g%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.01.2019);
Danıştay'ın benzer başka bir kararı için bkz: Danıştay 15. Dairesi, 21.04.2016, E.2014/657, K.2016/2746, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2017, E.2014/647, K.2017/591,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erOIzUwGQLJw9S3U7qrfDtf8T%2F5XJpn01h9ESpkFn628NSJN3UI2eM2dYozjPAZd0VO29QkRBMFhgUpDJhQamZXA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/13584, K.2016/2357,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2016/4821, K.2017/2506,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.02.2017, E.2014/412, K.2017/930,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/534, K.2017/780,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2errBMBeROGCVagtbRnB64xadpty%2BgND2a5IUPwuYcHbY8bWNX0CqafWTmw%2BInaSRdRcQgwl1xzRGNUeI3SF3mqjw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2017, E.2014/627, K.2017/619,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.01.2017, E.2014/440, K.2017/76, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.01.2017, E.2014/457, K.2017/259, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.01.2017, E.2014/434, K.2017/69, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/630, K.2017/982, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/529, K.2017/994, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJermxnSq9IqMIq9OwAAY0A0e%2FOwUGaQTuCXD7Dvrcyl0iw6XawUchOoY3wKv%2BI3Srm1Z%2FObWHGq%2B8xKacN3y9w%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 26.01.2017, E.2014/407, K.2017/522, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2014/636, K.2016/2384, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, E.2014/629, K.2016/2383, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2016, E.2013/3926, K.2016/2818, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2016, E.2015/3425, K.2016/2318,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 21.03.2016, E.2013/8065, K.2016/1554,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (18.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.01.2016, E.2015/6861, K.2016/222,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 29.11.2018, E.2018/2941, K.2018/8006,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2errVFtxiF8CSBHt0MzD%2FsipSyobrCZbFeKS7AONlez2CCGB5GfQSc85jWLGIN5YKN4b70jDMP6kJx0xNQFwrRzqw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (15.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2015/4254, K.2016/1847,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2016, E.2015/6923, K.2016/2319,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2016, E.2015/10101, K.2016/664,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erR9bxMK0CuR7CStswKgPac%2BIyvBOo4wbYrEw6rW5i03oWTKV5cbBLiwxxJBLZaH9f9DKPiP2XWrIpOiygzWX%2FBg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (04.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.11.2016, E.2014/1870, K.2016/4955,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5076, K.2017/6673,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5093, K.2017/6674,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/6719, K.2017/6678,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5093, K.2017/6674,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5908, K.2017/6677,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9311, K.2017/6690,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/2686, K.2017/6700,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/1058, K.2017/6699,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/6021, K.2017/6676,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/8769, K.2017/6702,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5066, K.2017/6672,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9306, K.2017/6688,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7858, K.2017/6682,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7895, K.2017/6685,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7820, K.2017/6681,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7894, K.2017/6684,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9312, K.2017/6691,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9309, K.2017/6689,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/1033, K.2017/6698,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7664, K.2017/6680,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5088, K.2017/6701,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/5116, K.2017/6675,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/6732, K.2017/6679,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/9203, K.2017/6686,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 16.11.2017, E.2016/7892, K.2017/6683,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.10.2017, E.2017/1358, K.2017/5064,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 29.05.2017, E.2016/4090, K.2017/3064,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/1563, K.2017/540,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/7882, K.2017/543,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/5841, K.2017/542,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 31.01.2017, E.2013/1409, K.2017/545,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 15.03.2017, E.2014/3325, K.2017/1208,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2>

*B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erRHWDRaKtbVzkzfm%2BN0l9ucS5ATgWd3TWw7JjCl
FBdCzKJJ7Lk5Gr7dnAorOAI8nCnU9UptCsdJqbFeUKjx5PQ%3D%3D&aranan=hi
zmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (10.01.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 20.02.2017, E.2014/651, K.2017/810,
*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d
okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2
B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ereonUBjRDPu%2FWYgkLid%2F7KMolubazNIGMeSR8
0NNUID%2BRjOKX8H3rJMH0q41viiS6Oqohs2MGeKjyBN3aW8FrMQ%3D%3D&
aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.01.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2017, E.2014/612, K.2017/616,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.02.2017, E.2014/530, K.2017/927,
*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d
okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2
B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erQHfTKUyw80%2FXmvUSAlY3AT4Arp00qJfYdRTIT6H
AiiwxZ3Y1c71mQ16yf%2BQYrT9Z4y%2BGyjpEId8uX%2FnlKfRHrQ%3D%3D&ar
anan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.01.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/9591, K.2017/6324,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/10380, K.2017/2977,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2015/3817, K.2017/1553,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/84, K.2018/8246,
http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d

okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erbkomFg7ppuzhYZ0XhFE3qj9IxrHx0TcKnHDGi%2FvrKcNn8ba2T7VEbJbxqG%2BXtHA5PAC4a%2FA9RDPL6iZ327B0dQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR
(11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.01.2017, E.2014/513, K.2017/263,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.10.2017, E.2017/966, K.2017/5553,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.09.2017, E.2016/8968, K.2017/4332,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E. 2013/10778, K.2018/4517,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 03.04.2018, E.2013/13459, K.2018/3300,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/4068, K.2017/2966,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2016, E.2015/2607, K.2016/3893,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.05.2018, E.2013/10719, K.2018/4518,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (19.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 11.02.2016, E.2015/2542, K.2016/798,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (01.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.12.2015, E.2014/10106, K.2015/8975,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (07.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.11.2017, E.2016/10265, K.2017/7125,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/1946, K.2017/6254,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 09.03.2017, E.2014/536, K.2017/1104,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 26.10.2017, E.2017/1747, K.2017/6016,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.06.2017, E.2016/2413, K.2017/4144,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/13, K.2017/3042,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/3942, K.2017/1376,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15.Dairesi, 23.05.2016, E.2013/4515, K.2016/3694,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erdwLZwhnm4CbTJzNidPdFdK8e8aypsWhpynuZqWr452ATOVkHJrThAntCF1eaezODqtKByJjgv2TyhbIIpRDxFg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2014/953, K.2017/1550, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erDjssPUvScUkDKOzoLjb9pD1dYBU6XKsNRkHPFFceTg1DyNTyWGL1hJyvcrvF3buPzlOJV7Dz9flmxFtkUgrz1w%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/10079, K.2017/6331, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 18.04.2017, E.2013/14422, K.2017/1836, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erhzrSfTVNpT9AbB4sHKierbPYvduvDy0PiZAO8riqd8YQQDApFHPI9J4M5H9IV97%2BrNivFObu0jHxcTnfxmtuJQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/5824, K.2017/1374, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erN3Jwc1pfDl3c%2BARx4ZutjGsEE8J2tVgFcjBZWbVt3ac2O2zcyVu7dXOFg2L8ZMrKzHwWkEoZE1IZvbAqEg9elw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/10079, K.2017/6331, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/87, K.2017/2097, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ernSPX%2BODl2S%2FxUdM2xfsqK%2BQkuSTAl5ypYh>

b4JnrAFhyYQK6w1DTL3cBv2qs7LqSkDciVDDAAOYE49tukLnh6pA%3D%3D&arana=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.01.2017, E.2016/7339, K.2017/167, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erK86YpgnmtqwoJNJ7j5bweUY4A9%2BLpBLGA%2FSNJXnRJ6pM4QIOV2UDFLduw5R30lNXTkixXNfGaJz%2FrtE0mfg9Iw%3D%3D&arana=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.03.2017, E.2014/4233, K.2017/1380, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erf5%2FYNWggPAHykeX62M8xlp8RlwWohPtYhjO3P8S2KHyZMjTYGj7LeePCM3h3WyBDF2WLQi8YxP4BFvW2Z04Gw%3D%3D&arana=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.10.2017, E.2017/1697, K.2017/5953, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 22.06.2017, E.2016/103, K.2017/4145, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2017/451, K.2017/2125, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.201.2017, E. 2017/1169, K.2017/5908, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 19.01.2017, E.2015/106, K.2017/351, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2>

B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erDR5debUBtgqm8Eqr6HyqggUInXGtk%2B1Xr%2BxJe3fx9c4mpOHGWRyUEIDAKtnPZy1nrjhQlYxQFMWA8zFzkiD7Lw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.02.2017, E.2016/6692, K.2017/952, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.10.2016, E.2016/2809, K.2016/4810, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.01.2017, E2016/1004, K.2017/241, [*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eropCkUFcwEFyr0aiKdWM9KTW0WgEtU3GxA0xK5Mo%2B2j4FNM6DHS1iN0DoR4pf2xFxmKUT2vH%2BL1o1C6Ao%2Buy8Gg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR\(13.01.2019\)*](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eropCkUFcwEFyr0aiKdWM9KTW0WgEtU3GxA0xK5Mo%2B2j4FNM6DHS1iN0DoR4pf2xFxmKUT2vH%2BL1o1C6Ao%2Buy8Gg%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR(13.01.2019))

Danıştay 15. Dairesi, 12.01.2017, E.2016/408, K.2017/164, [*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erpoKb9d9awdDbg8yYjSd8bgmCUZ25VslzCNjF0%2BnzBvNvaB5ZoWgvrcJD70bbceL79pWKhGvjPHpkYOv4CPJPoQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR \(13.01.2019\)*](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erpoKb9d9awdDbg8yYjSd8bgmCUZ25VslzCNjF0%2BnzBvNvaB5ZoWgvrcJD70bbceL79pWKhGvjPHpkYOv4CPJPoQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (13.01.2019))

Danıştay 15. Dairesi, 21.09.2016, E.2016/1905, K.2016/4609, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.06.2016, E.2016/2846, K.2016/4378, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 04.05.2016, E2016/1498, K.2016/3171, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 11.04.2016, E.2015/9403, K.2016/2472,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/4244, K.2016/2386,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 02.11.2017, E.2015/9591, K.2017/6324,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Danıştay 15. Dairesi, 10.01.2017, E.2014/440, K.2017/76,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 29.05.2017, E.2015/9869, K.2017/3063,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/5378, K.2017/2609,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.5.2017, E.2016/4542, K.2017/2891,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2016/1132, K.2017/2686,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2016/812, K.2017/2691,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 17.05.2017, E.2016/5085, K.2017/2608,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.05.2017, E.2017/207, K.2017/2507, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/88, K.2017/2094, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erk5QZRafsY83JF%2BhjUM9HSb8GVMQ5Bwj6cpGjIHYIKxUQdIefygdK7OSEPfKuMnI9eYlhYc%2FfAmLuSGe1lu86ZQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2014/7783, K.2017/1990, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erukaqoUqsJC3Qr6HkzvtYOxgIla3gwnjeKKg2f0BLTfeNt03x4mknjbKnDFzrTOhlOX7Qn1XLUZZJ11dYV8t1xA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2014/8406, K.2017/1991, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJIaR96QT2R3Fwn8bE%2FDhT8zPbSubJbjfw3neYf4fvi9yOHT9ggX6Rk7zjzm8vWUTTqMX7CVYFr645lfCzjcRA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.04.2017, E.2014/5751, K.2017/1988, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erkORw43CjprTMifQFGajpEeWoSJQ29UVU%2FTAKCVaNUVFSvI%2F4Gn13t4OQq1kQCwTSXnslT7d0nuvtsMchDFxxjQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.04.2017, E.2015/3778, K.2017/1552, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.03.2017, E.2014/536, K.2017/1104, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 05.05.2016, E.2013/4019, K.2016/3223, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2017/3528, K.2018/8239, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er27LvcsE0T2KFV72hDnoEDd1iwLSfV%2F9zGLBys2zezFa2QJiLCQFihPCYdfnMlzvUycTNu26zmqFIE3hIH4zTag%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/622, K.2017/793, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ertD571NvmEkT6yOzRaDxbE522wG5TtO%2BdqdcSG1JIMSmH1SgjW1qVa5dJ3nYAgmNEiZ52n3myziMumm2hpwiDA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.01.2017, E.2014/431, K.2017/169, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ernGTGL%2BVbruvZW%2FJeKFubpfHV1Jm211z4fvxPifpZe7aKOeNFwSbd74nQ6MldJQt1U4W82vJnLhN5z1Ip8q0W7A%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2014/365, K.2016/2601, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/14290, K.2016/2359,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/14295, K.2016/2381,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2015/4254, K.2016/1847,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2015/4254, K.2016/1847,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/7981, K.2017/3146,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 30.05.2017, E.2015/7561, K.2017/3152,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.05.2017, E.2016/10031, K.2017/2976,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.05.2017, E.2016/1781, K.2017/3044,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2017, E.2017/12, K.2017/2893,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.05.2017, E.2016/1125, K.2017/2349,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/1739, K.2017/2091, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJ4jN02ZKo1fk6T5v4tbRN0ysZSuESFNEuyzWao12FWZDRcARGdzwMbl4ebA7EsFYgN%2BzrJKlqyPB%2B8QSDT%2BDAG%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/87, K.2017/2097, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ernSPX%2BODI2S%2FxUdM2xfsqK%2BQkuSTAl5ypYhb4JnrAFhyYQK6w1DTL3cBv2qs7LqSkDciVDDAAOYE49tukLnh6pA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/1739, K.2017/2091, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erJ4jN02ZKo1fk6T5v4tbRN0ysZSuESFNEuyzWao12FWZDRcARGdzwMbl4ebA7EsFYgN%2BzrJKlqyPB%2B8QSDT%2BDAG%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 27.04.2017, E.2016/87, K.2017/2097, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ernSPX%2BODI2S%2FxUdM2xfsqK%2BQkuSTAl5ypYhb4JnrAFhyYQK6w1DTL3cBv2qs7LqSkDciVDDAAOYE49tukLnh6pA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (09.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2017, E.2014/4808, K.2017/1164, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erSu7b5HE6ItTRsSlcvwO47DzCwMjrkqioJeowkB8jkyf9n>

*Mx%2FG6xhjrya7q5FpF9uQBkGs%2Fu2Bym5kSGJUJPwSw%3D%3D&aranan=h
izmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (10.01.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 20.02.2017, E.2013/1323, K.2017/806,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.03.2017, E.2014/648, 2017/1051,
*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d
okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2
B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erlM%2FVYnGoedtFecn2WA4L18jIWYlYnsggnNM79XT
G%2F9KLHvkl2RNH3SjESh4gE69EiSSrhmt8Xb4sTf8i0gk8Jw%3D%3D&aranan=
hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.02.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 01.03.2017, E.2014/532, K.2017/993,
*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d
okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2
B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erUL4kWS2Mtwlf1RVV8RYoJWpl9tGFbMRaj4QqG69xO
wsZmY9QYomZg45sKxUS68Ok%2BVthvk5wbqeeYvrAt6eOmg%3D%3D&aranan=h
izmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (12.01.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 08.02.2017, E.2013/11616, K.2017/587,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.01.2017, E.2014/526, K.2017/491,
https://www.sinerjimevzuat.com.tr (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/120, K.2018/8243,
*http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?d
okumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2
B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eroM7n6D5T5Wt5Onlq%2BwDLkVpoYWpUUzz7lb1uqZ
Gt%2Bb6yHgpwtd8z0FdZVbiLgESfH3kTEJgiP%2BEhVG%2BVIHXOZQ%3D%3D
&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (11.02.2019)*

Danıştay 15. Dairesi, 12.12.2016, E.2013/9421, K.2016/5963,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 06.12.2016, E.2013/10669, K.2016/5824,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 08.06.2016, E.2016/399, K.2016/4145,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.04.2016, E.2013/4232, K.2016/2615,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2013/13580, K.2016/2371,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2017/640, K.2017/2699,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/12, K.2018/8242,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erDyL8oFPQBlyJYyH8jLdbIPjhP%2BILqqZBH8C5rpYscbXYMs5SfRPieN9uWgdp3lGFEk8lXLhH4d8HDw%2Fe85w4Mw%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 24.11.2016, E.2014/323, K.2016/5701,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ere3V0yqR%2BsG5kIoh6z5O%2BdJwlah2n%2BIElP9lk348JhbuWY0u6rMwWxc%2FqruEvwcYrOWmABKtBGFVZnTEG8U5mJg%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 12.05.2016, E.2013/1454, K.2016/3488, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 28.04.2016, E.2016/432, K.2016/3018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, E.2014/633, K.2016/2747, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 07.04.2016, E.2014/334, K.2016/2387, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2017/3704, K.2018/8240, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2errrL%2B7rw1dsyFjylDoXJQhBJFFonIdvqlBKPKMhPXE7vNj4yOTiaT0WaIxy%2F3l1oZIIIRmQaGABn037wKSrB7A%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 16.02.2017, E.2014/605, K.2017/781, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erNRPo42B4MUMz7aSbKimjCbhcHfvG62517NHCl%2B0w%2BzxhDg6MP4Zh0KpEOifGs3RM2N9elpRZryFpkPS3S%2FB5bA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2017, E.2014/610, K.2017/614, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 25.01.2017, E.2014/524, K.2017/490, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2>

B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erN0k5R%2Bo%2BXuGZ2inxcMIGYzM0emi%2BWU9Lsz
N0eCle9ce0UpIchIsOgPEwUEe1rmfMrmJqnSwWYFv3oxd%2FMYGkEQ%3D%3D
&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 20.02.2017, E.2014/639, K.2017/809,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erh%2B84KO8U%2BIlgPHCQjT0ASzL4if8SHhddP0Cua gNH1O9qu0jOUHqbKxFoevOQzyDKEHP%2B2xV5khEaAJfW%2Bmjk6g%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (12.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, E.2014/655, K.2017/1122, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 23.05.2017 E.2017/461, K.2017/2892,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 18.05.2017, E.2016/3111, K.2017/2687,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (03.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 14.03.2017, E.2014/649, K.2017/1167,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2er5qxSsxvqFLNfMqWDoLdHIgjFzbdACztvccm%2FTN%2FpglDWikQHxTo2lqBLPweSpEiHj7UvQLqTH%2F2Jp%2BkFDIcA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (10.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 29.12.2016, E.2014/7673, K.2016/6517,
<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2eroZ9UnXE32LilPmbIkfTXv4l%2FgOxWt7o1XteYS70Y6>

5BXdwZajzfujz6WaUvD7778lVil9GhmiibVHKFf3YW3tQ%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR (13.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 10.11.2016, E.2013/13973, K.2016/5340, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erNMEZk%2Ba9KMOt3HgDsXMHOS%2FZAYEAxDbkFbU8BD7MUxWsn%2BwOupZPTDe6%2B7i08ZnG%2F2gsifHF6lqn4IgntsIkWw%3D%3D&aranan=&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (14.01.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 13.12.2018, E.2018/367, K.2018/8248, <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ersM0igq%2B23DnS%2FGkIybV5tAa70mDBG%2BpKkj%2BPlQCtnjcrIRbHXy5NfEnI8mOlLEZQ1%2B5OiSkNmpB6QpazMDf2FA%3D%3D&aranan=hizmet%20kusuru&dokumanTuru=DANISTAYKARAR> (11.02.2019)

Danıştay 15. Dairesi, 21.04.2016, E.2013/13974, K.2016/2734, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (16.01.2019)

Yargıtay Büyük Genel Kurulu, 27.01.1973, E.1972/6, K.1973/2, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (04.04.2019)

YHGK.,23.10.2018,E.2017/1355,K.2018/1553,<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (15.02.2019)

YHGK, 01.02.2012, E.2011/4-592, K.2012/25, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.01.2019)

YHGK.,23.10.2018,E.2017/1355,K.2018/1553,<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (15.02.2019)

YHGK, 27.03.2015, E.2013/1575, K.2015/1102, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(20.02.2019)

YHGK, 18.11.2015, E.2014/527, K.2015/2666, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.02.2019)

YHGK, 13.04.2016, E.2014/1067, K.2016/512, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(15.02.2019)

YHGK, 16.03.2016, E.2014/828, K.2016/313, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(15.02.2019)

YHGK, 18.11.2015, E.2014/527, K.2015/2666, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.02.2019)

YHGK., 11.11.2015, E.2014/110, K.2015/2600, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.02.2019)

YHGK., 23.10.2015, E.2014/212, K.2015/2352, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(17.02.2019)

YHGK., 30.09.2015, E.2014/96, K.2015/2030, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.02.2019)

YHGK., 16.11.2016, E.2014/1334, K.2016/1067, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(22.01.2019)

YHGK, 27.03.2015, E.2013/1533, K.2015/1099, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(20.02.2019)

YHGK, 26.02.2014, E.2013/579, K.2014/155, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

YHGK, 25.02.2015, E.2013/4-1235, K.2015/849, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

YHGK, 13.05.2015, E.2013/1939, K.2015/1325, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

YHGK, 28.11.2001, 2001/4-661, K.2001/1074, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (27.12.2018)

Y.4.HD., 21.10.2015, E.2015/4712, K.2015/11803, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

Y.4.HD., 01.06.2015, E.2015/4269, K.2015/7067, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 07.12.2015, E.2014/16854, K.2015/14221, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.02.2019)

Y.4.HD., 18.06.2015, E.2015/7148, K.2015/8139, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 09.04.2015, E.2015/3009, K.2015/4474, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 21.05.2015, E.2015/6282, K.2015/6562, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 25.03.2015, E.2015/1495, K.2015/3648, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 25.12.2014, E.2014/14897, K.2014/17796, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 15.12.2014, E.2014/13009, K.2014/17185,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 01.12.2014, E.2014/12679, K.2014/16375,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 24.11.2014, E.2014/11700, K.2014/15871,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 05.11.2014, E.2014/10804, K.2014/14522,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 27.10.2014, E.2014/8841, K.2014/13900,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 04.05.2016, E.2016/4521, K.2016/6087, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (15.02.2019)

Y.4.HD., 13.10.2014, E.2014/9787, K.2014/12862,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 24.09.2014, E.2013/18082, K.2014/12169,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 14.05.2014, E.2014/2704, K.2014/7739, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (21.02.2019)

Y.4.HD., 07.04.2014, E.2014/4748, K.2014/5906, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (25.02.2019)

Y.4.HD., 24.03.2014, E.2013/9386, K.2014/4947, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (25.02.2019)

Y.4.HD., 04.03.2014, E.2013/7312, K.2014/3622, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 05.03.2014, E.2014/2746, K.2014/3762, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 18.02.2014, E.2013/5855, K.2014/2603, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 16.01.2014, E.2013/3748, K.2014/467, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 19.11.2015, E.2015/13148, K.2015/13366,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

Y.4.HD., 01.04.2015, E.2015/852, K.2015/4006, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(20.02.2019)

Y.4.HD., 15.12.2014, E.2014/13230, K.2014/17193,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 08.12.2014, E.2014/12136, K.2014/16728,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 05.06.2017, E.2017/1471, K.2017/3657, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.01.2019)

Y.4.HD., 19.01.2017, E.2016/17032, K.2017/396, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(22.01.2019)

Y.4.HD., 07.09.2015, E.2015/8773, K.2015/9479, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.02.2019)

Y.4.HD., 07.06.2016, E.2016/3646, K.2016/7499, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(22.01.2019)

Y.4.HD., 30.05.2016, E.2016/2878, K.2016/7137, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(22.01.2019)

Y.4.HD., 18.06.2015, E.2015/7309, K.2015/8224, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(19.02.2019)

Y.4.HD., 10.12.2014, E.2014/2819, K.2014/16896,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 07.05.2014, E.2013/16731, K.2014/7361,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 07.04.2014, E.2014/4414, K.2014/5893, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(21.02.2019)

Y.4.HD., 24.11.2014, E.2014/11608, K.2014/15800,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 16.01.2017, E.2016/16951, K.2017/246, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(22.01.2019)

Y.4.HD., 29.03.2018, E.2016/6844, K.2018/2431, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(02.02.2019)

Y.4.HD., 30.11.2015, E.2014/16306, K.2015/13795,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (17.02.2019)

Y.4.HD., 25.05.2016, E.2016/5505, K.2016/6940, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(02.02.2019)

Y.4.HD., 19.10.2015, E.2014/12290, K.2015/11713,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

Y.4.HD., 27.10.2016, E.2016/11068, K.2016/10565,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (22.01.2019)

Y.4.HD., 02.12.2014, E.2014/12023, K.2014/16446,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 24.06.2015, E.2015/7793, K.2015/8514, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (19.02.2019)

Y.4.HD., 08.12.2014, E.2014/13844, K.2014/16773,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 27.10.2014, E.2014/9696, K.2014/13896,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 20.10.2014, E.2014/8979, K.2014/13450,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 20.10.2014, E.2014/8560, K.2014/13474,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 19.03.2014, E.2014/3014, K.2014/4696, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (25.02.2019)

Y.4.HD., 22.02.2017, E.2016/16434, K.2017/1023,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

Y.4.HD., 10.02.2014, E.2014/644, K.2014/2037, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
 (25.02.2019)

Y.4.HD., 04.02.2014, E.2014/620, K.2014/1593, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 03.02.2014, E.2014/343, K.2014/1473, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 03.06.2015, E.2014/10904, K.2015/7269,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 15.12.2014, E.2014/12949, K.2014/17188,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.4.HD., 27.10.2014, E.2013/18531, K.2014/13999,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 10.02.2014, E.2014/771, K.2014/2027, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 28.04.2014, E.2014/3824, K.2014/6765, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(21.02.2019)

Y.4.HD., 14.04.2014, E.2014/3706, K.2014/6246, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(21.02.2019)

Y.4.H.D., 14.04.2014, E.2014/3623, K.2014/6247,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.02.2019)

Y.4.HD., 08.04.2014, E.2013/9705, K.2014/5934, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(21.02.2019)

Y.4.HD., 10.03.2014, E.2013/7930, K.2014/4082, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 19.03.2014, E.2014/3432, K.2014/4712, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 13.03.2014, E.2013/7016, K.2014/4355, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 16.01.2014, E.2013/3471, K.2014/430, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 12.03.2014, E.2014/3018, K.2014/4270, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 04.02.2014, E.2013/5422, K.2014/1579, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 04.02.2014, E.2014/850, K.2014/1588, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 03.12.2015, E.2014/15515, K.2015/14112, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml> (17.02.2019)

Y.4.HD., 03.02.2014, E.2014/349, K.2014/1471, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(25.02.2019)

Y.4.HD., 04.06.2014, E.2014/7739, K.2014/9278, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(21.02.2019)

Y.4.HD., 12.05.2016, E.2016/2812, K.2016/6599, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>
(15.02.2019)

Y.4.HD., 16.11.2015, E.2015/11852, K.2015/13093,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (19.02.2019)

Y.10.HD., 23.05.2016, E.2016/4207, K.2016/8182,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

Y.10.HD., 26.05.2016, E.2014/28122, K.2016/8618,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (02.02.2019)

Y.10.HD., 15.01.2015, E.2014/15791, K.2015/406,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.17.H.D., 09.02.2015, E.2013/11124, K.2015/2267,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (20.02.2019)

Y.17.HD., 16.10.2018, E.2015/17463, K.2018/9135,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.02.2019)

Y. 17.HD, 18.12.2014, 2014/23677, K.2014/19024,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (15.04.2019)

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, 13.04.2017, E.2017/1607, K.2017/1417, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesi, 02.11.2018, E.2018/1095, K.2018/1545, Bölge İdare Mahkemesi kararı yayımlanmamıştır.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi, 02.03.2017, E.2017/306, K.2017/347, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi, 27.12.2018, E.2018/2452, K.2018/2542, Bölge İdare Mahkemesi kararı yayımlanmamıştır.

Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi, 26.12.2016, E.2016/475, K.2016/394, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (21.01.2019)

Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 4. HD, 28.11.2016, E.2016/27, K.2016/26, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17.HD., 19.04.2018, E.2017/1653, K.2018/503, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (14.04.2019)

İstanbul 12. İdare Mahkemesi, 06.03.2018, E.2017/374, K.2018/442, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

Antalya 2. İdare Mahkemesi, 31.05.2018, E.2016/866, K.2018/620, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.

Manisa 2. İdare Mahkemesi, 23.05.2018, E.2016/253, K.2018/517, Yerel mahkeme kararı yayımlanmamıştır.